

CENTRE INTERUNIVERSITAIRE
D'HISTOIRE CONTEMPORAINE

INTERUNIVERSITAIR CENTRUM
VOOR HEDENDAAGSE GESCHIEDENIS

Cahiers 43 Bijdragen

E. VOORDECKERS

DRUKKERS EN PERS IN HET
ARRONDISSEMENT ROESELARE

(1847-1914)

1965

ÉDITIONS NAUWELAERTS
LEUVEN-LOUVAIN

BÉATRICE-NAUWELAERTS
PARIS

PUBLICATIONS DU CENTRE
UITGAVEN VAN HET CENTRUM

- Cahiers 1.** **Bijdragen 1.**
Neuf rapports sur les sources de l'histoire contemporaine de la Belgique — Negen verslagen betreffende de bronnen van de Belgische hedendaagse geschiedenis. 1957. fr. 70 (abonnement fr. 60)
- Cahiers 2.** **Bijdragen 2.**
A. Simon, Notes sur les archives ecclésiastiques. 1957.
fr. 50 (abonnement fr. 43)
- Cahiers 3.** **Bijdragen 3.**
A. Simon, Inventaires d'archives. (Papiers Villermont. Archives de la nonciature à Bruxelles. Archives des églises protestantes.) 1957.
fr. 50 (abonnement fr. 43)
- Bijdragen 4.** **Cahiers 4.**
A. Vermeersch en H. Wouters, Bijdragen tot de geschiedenis van de Belgische Pers 1830-1848. 1958. fr. 200 (abonnement fr. 170)
- Cahiers 5.** **Bijdragen 5.**
A. Simon, Inventaires d'archives. (Évêché de Namur. Château de Gaesbeek. Famille Van Meenen. Cure de Sainte-Gudule, Bruxelles. Famille Croij. Église Évangélique (Verviers). 1958.
fr. 65 (abonnement fr. 56)
- Cahiers 6.** **Bijdragen 6.**
J. Leclercq-Paulissen, Contribution à l'histoire de la presse tournaisienne depuis ses origines jusqu'en 1914. 1958.
fr. 90 (abonnement fr. 77)
- Bijdragen 7.** **Cahiers 7.**
W. Theuns, De organieke wet op het middelbaar onderwijs (1 juni 1850) en de conventie van Antwerpen. 1959.
fr. 65 (abonnement fr. 56)
- Bijdragen 8.** **Cahiers 8.**
M. De Vroede, Bibliografische inleiding tot de studie van de Vlaamse Beweging, 1830-1860. 1959. fr. 440 (abonnement fr. 374)
- Cahiers 9.** **Bijdragen 9.**
M. Colle-Michel, Les archives de la S.A. Cockerill-Ougrée des origines à nos jours. 1959. fr. 50 (abonnement fr. 43)
- Cahiers 10.** **Bijdragen 10.**
A. Simon, Réunions des évêques de Belgique 1830-1867, procès-verbaux. 1960. fr. 210 (abonnement fr. 179)
- Bijdragen 11.** **Cahiers 11.**
S. Vervaeck, De samenstelling van de gegoede stand te Mechelen op het einde van de XVIIIe eeuw en in het begin van de XIXe eeuw (1796-1813). Een methodologisch onderzoek. 1960.
fr. 50 (abonnement fr. 43)
- Bijdragen 12.** **Cahiers 12.**
M. De Vroede, De Vlaamse Pers in 1855-56. 1960.
fr. 100 (abonnement fr. 85)
- Cahiers 13.** **Bijdragen 13.**
J. Dhondt & S. Vervaeck, Instruments biographiques pour l'histoire contemporaine de la Belgique. 1960. 2e éd. 1964.
fr. 100 (abonnement fr. 94)
- Cahiers 14.** **Bijdragen 14.**
A. Simon, Inventaires d'archives. (Famille Licot. Papiers de Missiessy. Nonciature de Bruxelles. d'Ansembourg, Rédemptoristes (Bruxelles). d'Anethan. de Béthune. 't Serstevens. Évêché de Liège.) 1960.
fr. 80 (abonnement fr. 68)

CENTRE INTERUNIVERSITAIRE
D'HISTOIRE CONTEMPORAINE

INTERUNIVERSITAIR CENTRUM
VOOR HEDENDAAGSE GESCHIEDENIS

Cahiers 43 Bijdragen

E. VOORDECKERS

DRUKKERS EN PERS IN HET
ARRONDISSEMENT ROESELARE

(1847-1914)

1965

ÉDITIONS NAUWELAERTS
LEUVEN-LOUVAIN

BÉATRICE-NAUWELAERTS
PARIS

COMITÉ DIRECTEUR
DU CENTRE
INTERUNIVERSITAIRE D'HISTOIRE CONTEMPORAINE

BESTUURSCOMITÉ VAN HET
INTERUNIVERSITAIR CENTRUM VOOR
HEDENDAAGSE GESCHIEDENIS

- G. JACQUEMYS, Université Libre de Bruxelles, président.
R. DEMOULIN, Université de Liège.
H. HAAG, Université de Louvain.
J. DHONDT, Universiteit Gent, secretaris-penningmeester.

INHOUD

Inleiding	7
Bibliografie	10
Bewaarplaatsen	12
I. Ardooie :	
— <i>Voor Ardooie bestemd, doch elders gedrukt :</i>	
— De Ardoyenaar (1906)	13
II. Izegem :	
A. J. Dooms (1843-1922)	16
B. J. De Busschere (1872-1947)	16
1. Gazette van Iseghem (1894-1914)	17
2. Neerlandia Franciscana (1914-1924)	25
C. M. Goethals (1874-1929)	26
— De Vergezeller (1905-)	26
D. C. Nonkel (1884-1949)	27
— Boos Iseghem (1912-1914)	27
E. A. Strobbe (1866-1942)	34
1. De Luchtbode (1893-)	35
2. Sportvriend (1909-)	38
3. De (Hulp)onderwijzer (1910-)	40
F. F. Vion (1840-1917)	41
1. De Stad Iseghem (1866-1870)	42
2. De Burgervriend (1870-1875)	46
3. De Izegemsche Kijk-Uit (1873-1875)	47
G. <i>Onbekende Drukker :</i>	
— Het Vereenigingsblad (1911-)	49
H. <i>Voor Izegem bestemd, doch elders gedrukt :</i>	
1. De Wacht (1883-)	52
2. De Strijdkreet (1904-)	53
3. Het Iseghemsche Volk (1912-1914)	54

III. Lichtervelde :

A.	<i>J. Blouw</i> (1843-1914)	59
B.	<i>Cl. Sintobin</i> (1873-1954)	59
	1. <i>De Veldbloem</i> (1893-1914)	60
	2. <i>Een Woord over Melk & Melkerijen</i> (1906-)	62
	3. <i>De West-Vlaamsche Boerengilden</i> (1907-)	63
C.	<i>Voor Lichtervelde bestemd, doch elders gedrukt :</i> — <i>Gazette van Lichtervelde</i> (1896-1914)	65

IV. Roeselare :

A.	<i>L. Ackerman</i> (1855-1937)	67
	— <i>De Volksvriend</i> (1879-1914)	67
B.	<i>E. De Brauwer</i> (1823-1909)	70
	1. <i>De Fabrikant</i> (1847)	71
	2. <i>De Landbouwer</i> (1848-1914)	76
C.	<i>Th. De Brauwer</i> (1853-1930)	79
	— <i>De Mandelbie</i> (1893-1914)	79
D.	<i>B. Delanoeye</i> (1833-)	81
	— <i>De Bond</i> (1871-1873)	81
E.	<i>J. De Meester</i> (1857-1933)	82
	1. <i>Loquela</i> (1881-1895)	83
	2. <i>De Ware Vlaming</i> (1882-1883-)	84
	3. <i>De Lagere Onderwijzer — L'Instituteur Primaire</i> <i>(1895-1898)</i>	87
	4. <i>Canisiusblad</i> (1902-)	90
	5. <i>De Nieuwe Tijd</i> (1896-1901)	91
	6. <i>Maandelijksche Aanwijzer</i> (1903-)	96
	7. <i>Bulletin Périodique</i> (1903-)	97
	8. <i>Het Goede Zaad</i> (1908-)	97
	9. <i>De Verrekijker</i> (? , 1900, 1902, 1906)	98
	10. <i>De Zunnestraal</i> (1906)	99
	11. <i>De Dageraad</i> (1905-1914)	99
	12. <i>Rodenbachsblad</i> (1909)	106
F.	<i>A. Deraedt</i> (1872-1949)	108
	1. <i>West-Vlaamsche Hofbouw & Bieënteelt</i> (1893-)	108
	2. <i>De Kritiek</i> (1902-)	109
	3. <i>Burgersblad</i> (1909-)	110

G.	<i>G. Dermaut</i> (1874-1940)	112
	— <i>Entre-Nous</i> (1913-1914)	113
H.	<i>H. De Seyn</i> (1847-1926)	113
	1. <i>Jong Vlaanderen</i> (1881-1882)	114
	2. <i>Onze Vlaamsche Wekker</i> (1881-1886-)	117
	3. <i>Boekennieuws</i> (1882-)	118
I.	<i>D. De Somviele</i>	119
	— <i>De Mandelbode</i> (1877)	119
J.	<i>J. Du Buisson</i> (1836-1902)	121
	— <i>Onze Gilde van Ambachten en Neringen</i> (1891-92)	121
K.	<i>A. Gallet</i> (1869-1953)	122
	1. <i>De Kleine Burgerij</i> (1910)	123
	2. <i>Nieuwe Wegen</i> (1910-1911-1914)	126
L.	<i>A. Pattyn</i> (1861-1930)	129
	1. (Het) <i>Notarieel (en Nijverheids) Aankondigings-</i> <i>blad</i> (1889-1914)	129
	2. <i>Gildeblad van Rousselare</i> (1905-)	130
	3. <i>De Vrije Werkman</i> (1912-1914)	131
M.	<i>H. Soenen</i> (1886-)	134
	1. <i>De Noodklok</i> (1911)	134
	2. <i>Duw Maar!</i> (1911-)	135
	3. <i>Het Ideaal der Reklam</i> (1912-)	137
N.	<i>L. Stock</i> (1788-1863) & <i>L. Stock, jr</i> (1829-1882)	137
	1. <i>Annales de la Société médicale d'Emulation de la</i> <i>Flandre Occidentale, établie à Roulers</i> (1847-1858)	138
	2. <i>De Familievriend</i> (1875-)	140
O.	<i>D. Vanhee</i> (1782-1863)	141
	— <i>Rousselaer's Nieuws- en Advertentieblad</i> (1851-)	142
P.	<i>F. Vion</i> (1840-1917)	142
	1. <i>Gazette van Rousselare</i> (1876)	146
	2. <i>Opgang & Ondergang der Rousselaarsche Libe-</i> <i>rale Gazette</i> (1877)	149
	3. <i>De Mandelgalm</i> (1877-1887)	150
	4. <i>De Gazette van Rousselare</i> (1887-1914)	159
	5. <i>Onze Belangen</i> (1889-)	174

Q. <i>Vershillende Drukkers</i> :	
— Drukkersblad (1900-1901)	176
R. <i>Onbekende Drukker</i> :	
— Landbouw-Belangen (1910-)	180
S. <i>Voor Roeselare bestemd, doch elders gedrukt</i> :	
1. De Vrije Kiezer (1878)	181
2. Het Rousselaarsche Volk (1896-)	182
3. Rousselare Vooruit (1910)	184
4. De Noodklok (1910-)	185
5. De Voorkamper (1912)	187

V. Rumbeke :

A. A. <i>Dedier</i> (1862-191?)	189
— De Mandelduif (1899-)	189
B. A. <i>De Poorter</i> (1870-1952)	191
— De Vlaamsche Duif (1901-)	191
C. J. <i>Tanghe</i> (1867-1926)	193
— Le Libre Cartophile (?)	194

VI. Staden :

— J. <i>Monthaye</i> (1876-1939)	195
— De Rappe Duif (1902-)	195

Indices :

1. <i>Persoonsnamen</i>	197
2. <i>Plaatsnamen</i>	203
3. <i>Bladen van het arrondissement</i>	204
4. <i>Bladen buiten het arrondissement</i>	205

INLEIDING

Na de publicaties van de laatste jaren, meest alle verschenen in de „Bijdragen van het Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis”, beschikken wij thans over persstudies en persrepertoria voor de belangrijkste steden van het Vlaamse land. Om het beeld en de inventarisatie van de Belgische pers in de negentiende eeuw te voltooien, diende dan ook de studie aangevat te worden van de pers in kleinere centra van onze gewesten. Verschenen in de provinciehoofdsteden nog een groot aantal bladen van nationaal belang, dan is dit niet meer het geval voor deze kleinere centra, die hun bladen slechts zelden buiten de enge kring van gemeente, arrondissement en zeker provincie konden verspreiden.

De studie van de pers in het arrondissement Roeselare te ondernemen, werd ons opgedrongen door een zekere werkverdeling, doch ook door de omstandigheid dat dit arrondissement, én door zijn geografische ligging in de provincie West-Vlaanderen, én door zijn gemengd agrarisch-industrieel karakter, als een kruispunt van wegen en invloeden mag beschouwd worden, en derhalve een gevarieerd persbeeld liet verwachten.

Zoals voor ons werk over *De Gentse Pers*, hadden wij niet de bedoeling aan persgeschiedenis te doen, doch wel deze mogelijk te maken, en aan de historicus evenzeer als aan de plaatselijke folklorist de middelen te verschaffen om de pers met vrucht in zijn bronnenonderzoek te betrekken.

De grootste moeilijkheid, waarmee wij bij deze studie hadden af te rekenen, was de verspreiding van het materiaal. Door een betreurenswaardig toeval berusten omzeggens geen verzamelingen van de door ons beschreven bladen in de openbare bibliotheken of verzamelingen van het land. Wel beschikten wij over de omvangrijke reeksen specimina in het *Musée International de la Presse* en in het *Fonds Mertens* van de Koninklijke Bibliotheek, beide te Brussel. Daarbuiten echter, d.w.z. voor het grootste deel, waren wij aangewezen op private verzamelingen. Het hoeft niet gezegd dat de opzoeking en consultatie ervan een moeizaam en buitensporig tijdrovend werk vereisten.

Niettemin kunnen wij hier de beschrijving aanbieden van een zeventigtal bladen, voor een arrondissement dat totaal ontbreekt in het *Tableau chronologique des journaux belges* (Brussel 1956) van L.

Bertelson, en waarvoor S. H. Scholl, in zijn *Geschiedenis van de Arbeidersbeweging in West-Vlaanderen* (Brussel 1953, p. IX) „geen enkel weekblad meer ontdekken” kon.

Voor beschrijving kwamen in aanmerking alle bladen die in of voor het arrondissement Roeselare zijn uitgegeven van 1847 tot oktober 1914, d.w.z. ook de tijdschriften en de kiesbladen met een zekere levensduur, doch niet de almanakken, jaarboeken, pamfletten of de bladen die, alhoewel in het arrondissement gedrukt, uitdrukkelijk voor een ander arrondissement of voor een gemeente buiten het arrondissement waren bestemd.

De bladen zijn gegroepeerd per gemeente en per drukker. De bladen, door eenzelfde drukker uitgegeven, worden in chronologische volgorde behandeld, en zijn voorafgegaan door een korte biografische nota over de drukker.

Voor elk blad zijn vermeld : de bewaarplaatsen van volledige reeksen en losse nummers, de uitwendige verschijningsvorm en zijn eventuele wijzigingen, de personen of verenigingen die als stichters, eigenaars, uitgevers, redacteurs of medewerkers zijn opgetreden.

In verband met de bibliografische notities weze opgemerkt dat persrepertoria, jaarboeken van de pers en pressosofiele tijdschriften slechts werden geciteerd in die gevallen, waar hun gegevens op een nuttige wijze de inlichtingen konden aanvullen, die de beschikbare afleveringen van een blad zelf verschaften. Op bibliografisch gebied werd ook geen volledigheid nagestreefd, en inzonderheid voor de letterkundige bladen zullen onze vermeldingen aanzienlijk kunnen aangevuld worden met werken van literair-critische of literair-historische aard.

Van elk blad wordt tenslotte de strekking en de inhoud besproken. Wij lieten daarbij steeds zoveel mogelijk de bladen zelf aan het woord en schrokken er niet voor terug ook lange uittreksels te citeren. Daardoor was het mogelijk enigszins hun houding te situeren tegenover de problemen van hun tijd en tegenover hun confraters.

* * *

Dit werk is tot stand gekomen in opdracht van Prof. Dr. J. Dhondt en van het „Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis”; moge het niet geheel onwaardig zijn van het vertrouwen dat zij in ons hebben gesteld, en van onze oprechte dankbaarheid getuigen.

Dezelfde dankbare erkentelijkheid zijn wij verschuldigd, en betuigen wij oprecht, aan de bibliothecarissen en conservators van de openbare bibliotheken en verzamelingen, die door tegemoetkomende gastvrijheid het bezoek aan hun instellingen op aangename en efficiënte wijze weten te doen verlopen, en aan de zeer velen die ons toegang hebben verleend tot hun private verzamelingen of tot duurzame herinneringen; het is ons aangenaam in dat verband te vernoemen : Mej. M. Debusschere en de Heer Gemeentesecretaris L. Van Ackere te Ardoonie, de EE. HH. J. Geldhof en A. Viaene en Mter Chr. Devyt te Brugge, de Heer Gemeentesecretaris P. Van Biervliet te Gits, oud-senator en ere-burgemeester E. Allewaert, de Heren A. De Busschere, A. De Jan, G. Strobbe, en inspecteur L.O. R. Verholle te Izegem, E.H. F. De Witte te Kortrijk, Mej. M. Sintobin en de Heren A. d'Heedene en G. Vande Walle te Lichtervelde, de Heren M. Lacquière en P. Pruijm te Roeselare, Mej. M. Tanghe, de Heren Gemeentesecretaris M. Debruyne en J. Delbaere te Rumbek, en de Heer R. De Meester te Wetteren.

Ten slotte mogen wij niet vergeten dank te zeggen aan de talrijke gemeentebesturen, die, met welwillendheid en zorgvuldige spoed, elk verzoek om inlichtingen hebben beantwoord.

E. V.

Gent, 1 december 1964.

BIBLIOGRAFIE

- ALLOSSERY (P.), Geschiedkundige boekenschouw over het huidige West-Vlaanderen in 't algemeen en zijne gemeenten in 't bijzonder. 2 dln, Brugge 1912-1913.
- Annuaire général de la Presse Belge*. Bruxelles 1911-1912.
- BAUER (F.), Boekstijl en uitgeverij in Vlaanderen, 1909-1959. In : *West-Vlaanderen*, IX, n. 51 (mei-juni 1960), pp. 143-146.
- BERREWAERTS (A.), Recherches sur la Presse Louvaniste. Brecht 1904.
- BERREWAERTS (A.), Journaux électoraux à l'occasion des élections communales du 18 et 25 octobre 1903. In : *Bulletin de l'Union de la Presse Périodique Belge*, IV (1904), 4, pp. 52-53, en 5, pp. 70-71.
- Het Christen Werkersverbond van Rousselare (1891-1928). Kortrijk 1928.
- DEBRUYNE (M.), Drukkers en Pers te Roeselare. In : *De Weekbode* (Roeselare), 3-VII-1964, p. 2.
- DELA MONTAGNE (V. A.), Vlaamsche Pseudoniemen. Roeselare 1884.
- DELBAERE (J.), De Verenigde Vrienden, Letter- en Toneelgilde, Rumbeke 1853-1953. Rumbeke 1953.
- DE POTTER (F.), Vlaamsche Bibliographie (1830-1890). Gent 1893.
- DE SMET (J.), De Westvlaamse nieuwsbladen. In : *West-Vlaanderen*, Brussel 1958, pp. 320-327.
- DE SMET (J.), De Westvlaamse Pers in 1855. In : *Biekorf*, 61 (1960), pp. 249-251.
- DE VROEDE (M.), De Vlaamse Pers in 1855-1856. (Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis, Bijdragen 12), Leuven-Parijs 1960.
- DE WACHTER (L.), Repertorium van de Vlaamse Gouwen en Gemeenten. 6 dln., Antwerpen 1942-1957.
- ELAUT (L.), René Van Oye en het streven naar een natuurwetenschappelijke geneeskunde in het partikularistische West-Vlaanderen tijdens de eerste decennia van de Belgische onafhankelijkheid. In : *Biologisch Jaarboek*, XXXII (1964), pp. 378-392.
- Le Fureteur*. Bruxelles 1904-1912.
- GELDHOF (J.), De Drukkunst. In : *Yseghem. Vlytigh ende Boos*. Historisch, economisch overzicht van de Izegemse Nijverheden. Izegem 1956, pp. 73-75.
- GELDHOF (J.), 50 Jaar Christelijke Arbeidersbeweging. Izegem. Gent 1957.

- MERTENS (G.), Journaux électoraux. In : *Union de la Presse Périodique Belge, Bulletin officiel mensuel*, XV (1906), pp. 91-93, 131-134, 146-150.
- De Paters Capucijnen 50 jaar te Izegem 1950.
- Répertoire général de la Presse Belge*. Bruxelles 1895.
- Revue bibliographique et statistique de la Presse*. Bruxelles 1912-1914.
- REYNAERT (E.), De Letterkunde te Roeselare. Overzicht met Bloemlezing. Roeselare 1956.
- SCHOLL (S. H.), De Geschiedenis van de Arbeidersbeweging in West-Vlaanderen (1875-1914). Brussel 1953.
- VAN COPPENOLLE (M.), E. H. Paul Allossery. (Westvlaamsche Boomgaard' 3), Tielt 1946.
- VAN EENOO (R.), De Pers te Brugge : 1792-1914. Bouwstoffen. (Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis, Bijdragen 20), Leuven-Parijs 1961.
- VAN EENOO (R.) & VERMEERSCH (A.), Bibliografisch Repertorium van de Belgische Pers, 1789-1914. (Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis, Bijdragen 23), Leuven-Parijs 1962.
- VAN ISACKER (K.), Averechtse Democratie. De Gilden en de Christelijke Democratie in België (1875-1914). Antwerpen 1959.
- VERHAEGEN (A.), Vingt-cinq années d'action sociale. Bruxelles, s.d.
- VERMEIRE (M.), Geschiedkundige schets van West-Vlaanderens Landbouw. Brugge 1935.
- VION-VAN EECKHOUTTE (F.), Een droevig leven of het geluk opsteller en uitgever te zijn van een weekblad. Roeselare 1914.
- VOORDECKERS (E.), Bijdrage tot de Geschiedenis van de Gentse Pers. Repertorium (1667-1914). (Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis, Bijdragen 35), Leuven-Parijs 1964.

BEWAARPLAATSEN

- Antwerpen, D.S. : Louis De Smet-Verhamme, Jan van Rijswijcklaan 170
 „ F.V. : „Fonds Verbouwe” in de Stadsbibliotheek.
 „ S.B. : Stadsbibliotheek, H. Conscienceplein.
- Ardooeie, D.B. : Juffr. I. Debusschere, Brugstraat 40.
 „ V.A. : Lucien Van Ackere, Beverenstraat A38.
- Brugge, J.G. : E. H. J. Geldhof, St-Lodewijks-college, Noordzand-
 straat 63.
 „ S.B. : Stadsbibliotheek, J. Van Eyckplaats 2.
- Brussel, F.M. : „Fonds Mertens” in de Koninklijke Bibliotheek.
 „ K.B. : Koninklijke Bibliotheek, Keizerinnelaan 4.
 „ M.P. : Musée International de la Presse, Maalbeekstraat 3,
 Br. 4.
- Gent, E.V. : Eigen Verzameling.
 „ H.V. : „Het Volk”, Forelstraat 22.
 „ U.B. : Universiteitsbibliotheek, Rozier 9.
- Gits, V.B. : Paul Van Biervliet, gemeentesecretaris.
- Izegem, B.S. : „Bundels E. H. L. Slosse” in de Dekenij.
 „ D.B. : Drukkerij De Busschere-Bonte, Roeselarestraat.
 „ D.J. : Alfons De Jan, Roeselarestraat.
 „ J.C. : Jules Crochon, Roeselarestraat 29.
 „ L.N. : Drukkerij Lucien Nonkel, Koornmarkt 20.
 „ R.D. : Robert Devoldere, Slagmeersenstraat 92.
- Kortrijk, B.S. : „Bundels E. H. L. Slosse” over Roeselare, in de
 Stadsbibliotheek.
 „ S.B. : Stadsbibliotheek.
- Leuven, U.B. : Universiteitsbibliotheek, Mgr. Ladeuzeplein.
- Lichtervelde, M.S. : Juffr. M. Sintobin, Markt 1.
 „ G.V. : Georges Vandewalle, Stationsstraat 128.
- Marke, F.G. : Frans Glorieux, Pottelbergstraat 86.
- Roeselare, M.F. : Museum voor Folklore en Plaatselijke Geschiedenis,
 Polenplein.
 „ M.L. : Marc Lacquière, Prins Boudewijnstraat 12.
 „ R.G. : Gilde (Verslagboeken I-II), Henri Horriestraat 33.
 „ S.A. : Stadsarchief.
 „ W.D. : Willem Denys, Ooststraat 65.
- Rumbeke, J.D. : Jozef Delbaere, Hoogstraat 23.

I. ARDOOIE

De Ardoyenaar (1906)

- a. *Bewaarplaats* :
— Ardoorie, D. B. : volledig (1).
— Brussel, F. M. : 15-XII-1906.
- b. *Ondertitel* : „Nieuws- en Aankondigingsblad voor Ardoye en Kanton, verschijnende wekelijks den Zaterdag”.
- e. *Prijs* : 2 fr. per jaar.
- f. *Formaat* : 42 × 31 cm., 4 kol., 4 pp. (2)
- g. *Periodiciteit* : wekelijks (za.).
- h. *Eerste nummer* : 21-IV-1906.
Laatste nummer : 29-XII-1906 (3).
- i. *Stichter, Eigenaar, Uitgever* : E. H. Paul Allossery (4).
Drukker : Cl. Sintobin-Yperman, Lichtervelde (5).
Vanaf 5-V-1906 heeft het blad als lokaal adres : Gustaaf Debusschere-Declercq, Brugstraat 28, Ardoye; vanaf 30-VI-1906 : Wwe G. Debusschere-Declercq, ibidem.
- j. *Redactie* : Paul Allossery.
- k. *Oplage* : Te klein om te kunnen blijven bestaan.
- l. *Bibliografische Vermeldingen* :
— P. Allossery, II, p. 8.
— L. De Wachter, Repertorium, II, p. 286.
- m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Katholiek lokaal nieuws- en strijdblad.

(1) Exemplaar uit de verzameling van P. Allossery.

(2) De eerste vijf afleveringen zijn op rose papier gedrukt. De afleveringen dragen de vermelding : 1^e Jaar, doch geen volgnummer.

(3) Deze laatste aflevering bevat (p. 2) volgend bericht :

„De Ardoyenaar is t'einden zijn eerste proefjaar. Voortaan zal hij niet meer verschijnen. Het ontwerp van plaatselijk blad kan dus voor den oogenblik te Ardoye niet doorgedreven worden. — De toekomst zal het misschien beteren.

De Ardoyenaar biedt zijnen dank aan al zijn lezers.

De Redactie.”

(4) E. H. Paul Allossery, geboren te Geluvelde op 23-XII-1875, werd tot onderpastoor voor Ardoorie benoemd in 1903; in 1910 werd hij overgeplaatst naar Brugge, waar hij overleed op 16 september 1943. Cfr. M. Van Coppenolle, E. H. Paul Allossery (*Westvlaamse Boogaard*, 3), Tielt 1946.

(5) Cf. *infra*, p. 59.

De strekking van het blad blijkt uit het editoriaal van de eerste aflevering, op 21-IV-1906 (p. 1) :

„*De Ardoyenaar* aan zijne lezers.

Ardoye heeft dus nu zijn blad, zijn eigene gazet?

Wel ja, en waarom niet? Is het niet eene belangrijke gemeente, hoofdplaats van kanton? Heeft het niet eene reeks bloeiende instellingen die het met recht boven vele andere gemeenten verheft?

Was Ardoye tot nu toe meêgegaan met den tijd, en heeft het zelf onder dit opzicht altijd een der eersten geweest, er was nog iets dat ontbrak aan dien vooruitgang, dat was eene plaatselijke gazet.

Zijn wij niet in de eeuw van vooruitgang, waar de drukpers, als een onmisbare hefboom van het maatschappelijk leven geworden is?

Een plaatselijk blad is voor iedereen als een vriend in den huiskring. Het treedt er binnen en komt de gebeurtenissen vertellen, die voorvallen in de groote familie, zoals eene parochie mag genoemd worden.

Die gebeurtenissen mogen geestig of treurig zijn, zij bekommeren al de leden dier familie, die men burgers noemt.

Nu zijn het de gilden die in werkzaamheid, in feestgetij of rouw, aan hunne leden spreken : Die woorden blijven korten tijd in 't geheugen; maar zie daar is de gazet die ze komt opvangen om ze frisch herop te dienen in een verslag dat kan gelezen, herlezen, weggelegd, bewaard en herinnerd blijven. — Ziedaar een onbetwistbaar nut en genoeg.

De bladen der groote steden die in de gemeenten gelezen worden, zijn onbetwistbaar nuttig en bewijzen groote diensten; maar mag men niet zeggen dat zij zooveel algemeenheden mede te deelen hebben dat het hun onmogelijk is met de belangen der gemeente bezig te zijn?

Een klein plaatselijk blad, in tegendeel, is uitsluitend en vooral met de plaatselijke belangen bekommerd, zonder daarom de zaken van land en gouw te verwaarlozen, en zijne lezers op de hoogte te houden van nieuws en wetenswaardigheden, de wereld door voorgevallen.

De Ardoyenaar, zegt ook tot slot dat hij voor doel heeft Ardoye's naam te behouden wat hij is : te weten onder een katholiek arrondissement, eene der katholiekste gemeenten; hetgeen nog eens uitschijnen zal hopen wij in de aanstaande kiezingen.

De Opstelraad."

Uit de laatste passage meenden de inwoners van Ardoio te mogen besluiten dat hun *Ardoyenaar* slechts ter gelegenheid van de wetgevende verkiezingen van 27 mai 1906 verscheen.

P. Allossery beantwoordde deze opwerping en andere bezwaren op 19-V-1906 (p. 4) :

„*De Ardoyenaar*, zeggen verschilligen, is eene gazette die verschijnt ter gelegenheid van de verkiezingen, en na de kiezing zal het gedaan zijn. — Hewel neen, *De Ardoyenaar* blijft verschijnen voor goed.

Om hem beter te doen kennen, wierd hij buiten de ingeschrevenen nog gratis als proefnummer verspreid, maar welhaast zal hij maar alleen meer besteld worden aan de ingeschrevenen, en er zijn er reeds een schoon getal.

De ingeschrevenen zullen hem dan regelmatig thuis besteld worden alle Zaterdagden.

De Ardoyenaar, zeggen er nog, zou moeten een grooter blad zijn.

— En waarom?

Wij kennen vele groote gazetten die hier overal verspreid zijn, en die zich bitter weinig of niets bekommeren met Ardoye. *De Ardoyenaar* houdt hem vooreerst bezig met al wat plaatselijk is, en daarvoor is de gazet groot genoeg.

Eene groote gazet zou ook meer moeten kosten en *De Ardoyenaar* wil in 't bereik van eenieder blijven.

Vergelijk *De Ardoyenaar* voor zijnen inhoud en grootte met andere wekelijksche gazetten en gij zult bekennen dat hij voordeelig is."

De inhoud van het blad bestaat uit anti-liberale en anti-socialistische polemieken, kronieken met gevarieërd nieuws, wetenswaardigheden („Van alles wat”), de burgerlijke stand, de uurregeling der treinen, marktprijzen en publicitaire of notariële aankondigingen Historische bijdragen over de geschiedenis van Ardooye en Lichterfelde verschenen op 28-IV-1906 (p. 1 : „Ardoye. Wat heeft dien name te beteekenen?”), op 14-VII-1906 (p. 1 : „*De Journal de Bruxelles* in Ardoye in 1826”), en op 11-VIII-1906 (p. 3 : „Oud Lichterfelde”) en zijn ongetwijfeld van P. Allossery's hand.

Als echo van zijn sociale bedrijvigheid in Ardooye (1), dienen vermeld te worden : nieuws over de Weversgilde op 14-X-1906 (p. 3), een verslag van P. Allossery over de maatschappelijke inrichtingen van Ardooye aan de Gouverneur van Westvlaanderen, Baron de Béthune, op 29-IX-1906 (pp. 2-3), en in oktober 1906, nieuws over en aanmoediging van de werkstaking in een weverij van Ardooye.

Verder komen bijdragen voor tegen het algemeen stemrecht (5-V-1906, p. 2), en over de Vlaamse strijd (28-IV-1906, p. 3; 7-VII-1906, p. 2). Sporadisch komen aanvallen voor op het liberaal Roeselaars blad *De Volksvriend* (2).

(1) Cf. M. Van Coppenolle, *o.c.*, pp. 24-25.

(2) Cf. *infra*, pp. 67-70.

II. IZEGEM

A.

J. DOOMS (1843-1922)

Jean Dooms, geboren te Izegem op 7 juni 1843, was drukkersgast bij P. J. Bossut van Dottignies, die in 1840 op de Grote Markt te Izegem een drukkerij had gevestigd. Wanneer deze in 1870 overleed, werd hij door zijn drukkersgast opgevolgd (1).

Jean Dooms huwde in 1891 met Marie De Busschere, dochter van de politicommissaris van Izegem, doch hun huwelijk bleef kinderloos. In 1883 had hij zich gevestigd in de St. Hiloniusstraat 4; hij richtte er, naast een afdeling voor letterdruk, ook een steendrukkerij met stoom en een boekhandel in. In 1897 bouwde hij nieuwe werkhuisen in de Roeselarestraat, en in april 1898 liet hij de boek- en papierhandel in de St. Hiloniusstraat over aan zijn schoonbroer Jacques De Busschere (2).

In 1894 stichtte Jean Dooms de *Gazette van Iseghem*. Vanaf oktober 1895 verdeelde hij, voor Izegem, de sinds hetzelfde jaar te Rotterdam gedrukte *Nieuwe Vlaamsche Illustratie* (3). In 1900 werd op zijn aandringen de Provinciale Drukkersbond van Westvlaanderen opgericht, die in 1900-1901 een *Drukkersblad* (4) uitgaf.

In september 1911 liet Jean Dooms ook zijn drukkerij en de uitgave van de *Gazette van Iseghem* aan zijn schoonbroer Jacques De Busschere over. Hij overleed te Izegem op 29 juli 1922.

B.

J. DE BUSSCHERE (1872-1947)

Jacques De Busschere, geboren te Izegem op 8 februari 1872, werd opgeleid in de drukkerij van zijn schoonbroer, Jean Dooms. Hij huwde op 26 juli 1899 met Helena Bonte. In april 1898 nam hij de Papier- en Boekhandel van Jean Dooms in de St. Hiloniusstraat

(1) Door toedoen van de Izegemse geestelijkheid, die vreesde dat de opengekomen plaats door een liberale drukker zou ingenomen worden. Cfr. Yseghem, Vlytich ende Boos, p. 73.

(2) Zie de *Gazette van Iseghem* van 30-IV-1898 (V, n. 18, p. 2).

(3) Dit blad, maar dan verdeeld door de *Gazette van Gent*, berust volledig in de Universiteitsbibliotheek te Gent (J. 366).

(4) Zie verder, pp. 176-179.

over. Op 1 november 1911 (1) verhuisde hij naar de Roeselarestraat 97, alwaar hij ook de drukkerij en de uitgave van de *Gazette van Iseghem* overnam. Deze laatste verscheen vanaf 6 januari 1912 (XIX, n. 1) onder zijn naam.

Tijdens de eerste wereldoorlog bleef zijn drukkerij van vernietiging gespaard.

Vanaf 1 januari 1920 tot 24 november 1923 gaf J. De Busschere *De Iseghemnaar* uit, en, vervolgens, vanaf 1 december 1923, *De Mandelbode*. Dit laatste blad bleef, met een onderbreking van juli 1940 tot oktober 1944, bestaan tot 1961.

Jacques De Busschere overleed te Kortrijk op 7 oktober 1947. Zijn drukkerij werd voortgezet door zijn zonen August, Eugene († 1961) en Leon.

1. Gazette van Iseghem (1894-1914)

a. *Bewaarplaats* :

- Izegem, D. B. : volledig.
- Izegem, D. J. : onvolledig.
- Izegem, J. C. : volledig met enkele lacunes.

c. *Vignet* : wapenschild van Izegem.

d. *Motto* : „Godsdienst, Moedertaal, Vaderland”.

e. *Prijs* : 3,50 fr. per jaar, 5 cent. per nummer.

f. *Formaat* :

- 52 × 36,5 cm., 4 kol., 4 pp;
- 55,5 × 37 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 12-IX-1896 (III, n. 37);
- idem, 2 pp., vanaf 22-VIII-1914 (XXI, n. 34).

g. *Periodiciteit* : wekelijks (za.).

h. *Eerste nummer* : 6-X-1894.

Laatste nummer : 3-X-1914 (XXI, n. 40).

De lopende jaargang werd besloten met een „Burgerstand van Iseghem” op 31-XII-1914 (XXI, n. 41-52).

i. *Stichter* : Jean Dooms.

Eigenaar, Uitgever, Drukker : Jean Dooms en, vanaf einde 1911, Jacques De Busschere.

j. *Medewerkers* : zie Karakter en Inhoud van het blad.

(1) Cf. *Gazette van Iseghem* van 30-IX-1911 (XVIII, n. 40), p. 2.

k. *Oplage* : Reeds op 27-X-1894 (I, n. 4, p. 4) schreef het blad :

„Met genoegen en voldoening bemerken wij dat ons blad in de stad en den buiten overal den besten bijval vindt. Het is voor ons een vereerend bewijs dat wij welgedaan hebben en eene aanmoediging om in het toekomstige nog beter te doen. Geene moeite en zullen wij sparen om ons blad zoowel en nog aantrekkelijker te maken als de andere weekbladen der provincie.”

l. *Bibliografische Vermelding* :

— P. Allossery, II, p. 131.

m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Katholiek informatie- en opinieblad. Karakter en programma blijken uit het editoriaal in de eerste aflevering op 6-X-1894 (p. 1) :

„Waarom dit blad? Omdat er tot nu toe in onze stad, noch in geheel het kanton geen nieuwsblad en bestaat; omdat in den tijd dien wij beleven het noodzakelijk geworden is dat iedereen, groot en klein, rijk en arm onderricht worde over het zedelijk en stoffelijk welzijn; omdat het noodzakelijk geworden is dat de belangen van handel, nijverheid en landbouw besproken en verdedigd worden in een kanton die boven de 20,000 inwoners telt, in eene stad van ruim 10,000 zielen, waar het volk neerstig en nijverig is, in eene stad die, onder oogpunt van koophandel nevens Kortrijk en Rousselare — drie zustersteden — mag staan, en die de derde van Vlaanderen is.

Daarom verschijnt dit blad.

Ons doel of anders gezegd ons programma is begrepen in die drie woorden die onder onzen naam geschreven staan : Godsdienst — Moedertaal — Vaderland.

De Godsdienst : Wij meenen dat hij de grondsteen moet zijn van een land zoowel als van een huisgezin, de vermaarde fransche schrijver *Jules Simon*, heeft het gezegd : „*Een volk, een huisgezin waar de godsdienst verbannen is, en is niet verre meer van den ondergang*”. — Wij meenen dat in onze tijden van onrust en geweld, de godsdienst alleen kan hulpe, vrede en troost verschaffen. — Daarom zijn wij voor den godsdienst, daarom zijn wij voor de H. Kerk, daarom zijn wij en willen wij blijven getrouwe onderdanen van den Paus. — De belangen der katholieke partij zullen wij overal met onze pen verdedigen; ten allen tijde zullen wij onze politieke vrienden zonder onderscheid van personen, helpen en ondersteunen. Het zal ons te gemakkelijker zijn daar wij van niemand af en hangen en door ons eigen zelve bestaan. Aan onze tegenstrevers zullen wij vrij en frankly ons gedacht durven zeggen, als het noodig is, maar toch alle persoonlijkheden vermijden.

De Moedertaal, onze taal, zullen wij altijd genegen en verkleefd blijven. De taal is het kenmerk van een volk, onzen gevierden dichter, *Eerw. Heer Gezelle* schreef :

„Den Vlaming spreekt een eigen taal,
„God gaf elk land de zijne,
„En laat ze rijk zijn, laat ze kaal,
„Zij is vlaamsch en zij is de mijne.”

Wij vragen dat iedereen in Vlaanderen in hooge en leege standen, zou vlaamsch spreken in alle omstandigheden; wij vragen dat onze vlaamsche jongens niet en zouden versteken zijn. Onze taal immers is zoo edel en machtig; zij vloeit zoo lief uit den mond van ons volk, — wij en verachten geen andere talen, verre van daar, maar wij wenschen in Duitsland, duitsch, in Frankrijk, fransch, maar ... in Vlaanderen, vlaamsch.

Het Vaderland, Belgie, beminnen wij, omdat wij er gewonnen, geboren en groot gegroeid zijn; omdat onze Ouders er gewoond en geleefd hebben; omdat ons land zoo schoon is, omdat het den lusthof is van Europa — neen, wij en zullen nooit vergeten die woorden die gekapt staan in het marmer van *Hendrik Conscience's* grafkelder tot Antwerpen ... „Gij zult uw Vaderland beminnen”.

Ziedaar lieve lezer, wat ons blad is en zal zijn. Mochte het bij u wel aanveerd en wel gekomen zijn; mochten wij van onzen kant altijd de woorden indachtig zijn die hierboven geschreven staan. — Zoo helpe ons God!”

In het laatste jaar van haar bestaan, op 27-XII-1913 (XX, n. 52, p. 1), beoordeelde de *Gazette* haar twintigjarig bestaan als volgt :

„Aan onze lezers.

De *Gazette van Iseghem* treedt haar 21^e jaar in. Sedert haar bestaan hield zij haar vooral bezig met al wat Iseghem aanbelangt. Regelmatig gaf zij inlichtingen over hetgeen er in onze stad en omliggende vorenviel. Zij gaf een getrouw verslag over de besprekingen van den gemeenteraad en stelde alzoo hare lezers op de hoogte van hetgeen er door het bestuur voor het beheer der stad gedaan wordt.

Zij behertigde de belangen van *al* onze stadsgenooten zonder iemand te kort te doen, vorenstaande hetgeen haar recht en billijk scheen.

Intusschen verdedigde de *Gazette van Iseghem* de belangen der katholieke zaak haar boven alle persoonlijkheden stellende.

Wij bedanken, etc.”

Het blad legt een grote belangstelling aan de dag voor de nationale politiek. Het steunt onverdeeld de katholieke partij, o. m. ter gelegenheid van de wetgevende en provinciale verkiezingen van 1894, 1896, 1900, 1902, 1904, 1906, 1910 en 1912.

Op 13-X-1894 (I, n. 2) wijst het blad op het groot belang van de eerste wetgevende verkiezingen sinds de uitbreiding van het stemrecht. Op 28-I-1899 (VI, n. 4, p. 1) wijdt het een volle bladzijde aan het

ontslag van de ministers De Smet de Naeyer en Nyssens en aan „Het eenmannig stelsel”. Op 1-VII-1899 (VI, n. 26) en 19-IV-1902 (IX, n. 16) bespreekt het de woelingen te Brussel rondom de kieswethervorming. De katholieke voormannen van het arrondissement, Senator De Jonghe d'Ardoye, de ministers Auguste Beernaert, Maurice Vander Bruggen en Alouis Van de Vyvere, de volksvertegenwoordigers Julius Delbeke en vooral Baron Karel Gillès de Pélichy (1) van Izegem, staan voortdurend in de belangstelling.

De *Gazette van Iseghem* bestrijdt vanzelfsprekend de liberalen uit alle kracht, en inzonderheid het Roeselaars liberaal orgaan *De Volksvriend* (2). Niet minder heftig trekt het van leer tegen de socialisten, vooral vanaf het ogenblik dat Gentse propagandisten *Vooruit* beginnen te verspreiden in Izegem; „De jongen van Boos Iseghem” begroet hun optreden met een vlammend artikel, „Achteruit, vreemd gespuis!” op 11-IV-1896 (III, n. 15, p. 1).

Vanaf 1895 bevecht de *Gazette van Iseghem* daarenboven hardnekkig de Daensisten; herhaaldelijk citeert ze in dat verband de *Godsdienstige week van Vlaanderen* (3), het *Fondsenblad* (4), de *Bien Public* (5), het *Brugsche Vrije* (6), enz. Op 7-I-1899 (VI, 1, p. 1) moet het blad een recht op antwoord publiceren van priester A. Daens. Nauwkeurig legt het zijn lezers het verschil uit tussen de „groene democraten” en de groep Arthur Verhaegen (7). Bisschoppelijke en pauselijke veroordelingen van het Daensisme worden in extenso opgenomen en uitvoerig besproken. Vanaf december 1909 komen herhaaldelijk polemieken voor met het Tielts Daensistisch orgaan, *De Vrije Demokraat* van L. Du Catillon.

Als lokaal blad volgt *De Gazette van Iseghem* vanzelfsprekend de gemeentepolitiek van zeer nabij. In de gemeenteverkiezingen steunt zij de katholieke lijsten tegen de liberale of onafhankelijke; wanneer dissidente katholieke lijsten de Izegemse Katholieke Kiesbond bestrijden, steunt *De Gazette* deze laatste, doch laat niet na voort-

(1) Op 26-VII-1902 (IX, 30) : speciaal feestnummer bij gelegenheid van de genezing van K. Gillès de Pélichy. Op 8-VII-1911 (XVIII, n. 28, p. 1) richt het blad een „Open brief aan de Heer Buyl, volksvertegenwoordiger” om diens eer te verdedigen. In juni 1912 (bev. op 1-VI-1912, XIX, n. 22) concentreert het blad de propaganda voor de wetgevende verkiezingen rond de figuur van K. Gillès de Pélichy.

(2) Zie, *infra*, pp. 67-70.

(3) Cfr. E. Voordeckers, *De Gentse Pers*, pp. 239-240.

(4) *Ibidem*, pp. 190-192.

(5) *Ibidem*, pp. 91-95.

(6) Cfr. R. Van Eenoo, *De Pers te Brugge*, pp. 36-37.

(7) Bev. op 23-V-1896 (III, n. 21, p. 2).

durend tot eendracht aan te sporen. Deze verzoenende houding kwam o.m. tot uiting bij de verkiezingen van 15 oktober 1911, toen een afgescheurde katholieke lijst met vijf gekozenen (Callens, Gits, Vanneste, Verhamme en Seynaeve) uit de stembus kwam. Op 21-X-1911 (XVIII, n. 43, p. 1) schreef het blad : „De kiezing voor den stadsraad is voorbij, en heeft den gewenschten uitslag niet gegeven. (...) Zonder de oorzaken na te gaan die tot dien uitslag geleid hebben, doen wij een beroep tot alle katholieken, opdat zij alle persoonlijkheden zouden van kant stellen, de redens van misnoegdheid of verdeeldheid weg nemen of vermijden, en al hunne krachten vereenigen voor het welgelukken der toekomstige kamerkiezingen die van 't grootste belang zijn voor het geluk en de vrede van ons land, en het behoud van het christen geloof en zeden”. Wanneer dezelfde afgescheurde lijst in de verkiezingen van 29 maart 1914 het onderspit moest delvan (1), haalt de *Gazette van Iseghem* artikels aan uit de *Gazette van Brugge* en de *Gazette van Thielt*, die aansporen tot eendracht te Izegem, en heeft zij slechts afkeuring voor de tendentieuze manier waarop *Het Volk* van Gent de Izegemse verkiezingsuitslag had besproken.

Die gematigde houding werd niet steeds gewaardeerd; men vond de *Gazette* vaak te weinig strijdlustig; op 22-VII-1905 (XII, n. 27, pp. 1-2) verdedigde zij zich als volgt :

„In de vergadering van den K(atholieken) K(ing) is er gezeid geweest dat er hier te Iseghem behoefte was aan een blad dat krachtdadig optrad om de katholieke belangen te verdedigen.

Het is de eerste maal niet dat de *Gazette* rechtstreeks of onrechtstreeks bekinnibeld wierd, wij zullen daarop eenige woorden antwoorden.

't Is nu elf jaar geleden dat de *Gazette* het licht zag. In ons programma staat er geschreven :

„De belangen der katholieke partij zullen wij overal met onze pen „verdedigen; ten allen tijde zullen wij onze politieke vrienden zonder „onderscheid van personen helpen en ondersteunen. Het zal ons te „gemakkelijker zijn daar wij van niemand afhangen, en door ons eigen „zelve bestaan. Aan onze tegenstrevers zullen wij vrij en vrant ons „gedacht zeggen als het noodig is, maar toch *alle persoonlijkheden „vermijden.*”

Wij durven zeggen dat wij nooit aan onze beloften zijn te kort gebleven. Altijd hebben wij de katholieke grondstelsels verdedigd voor zooveel het in onze macht was, en met dankbaarheid de mededeelingen aanvaard die onze partij en het openbaar welzijn konden bevoordeelen.

(1) Zie : „*Boos Iseghem*”, infra pp. 27-34.

Maar om die taak behoorlijk te vervullen is het noodig dat de katho-
lijken van hunnen kant ons helpen en ondersteunen, bijzonderlijk :

1° *Met zich op de Gazette te abonneren.*

Wij mogen het met fierheid zeggen : De Gazette van Iseghem is van langs om meer gelezen, de trekking vermeerdert van jaar tot jaar maar het getal abonneuten is te klein ingezien het cijfer der bevolking, en wij hebben vele opofferingen moeten doen om ons blad in stand te houden, ook in de andere gemeenten van het kanton zou ons blad meer moeten verspreid zijn en zou het geern gelezen worden *indien deze die het aangaat ons daartoe eene behulpzame hand willen bieden.*

2° *Met de Gazette in te lichten over alles wat de partij en het openbaar welzijn aangaat.*

Volbrachten de katholieken hierin altijd de voorschriften van Z.H. de Paus en de Bisschoppen? Eenigen ja, stonden ons altijd bereidwillig ter zij; daarom bieden wij hun hier onzen besten dank; maar sommigen en bijzonderlijk deze van wien wij meest mochten verwachten kwamen daaraan grootelijks te kort. Velen die gemakkelijk de pen hanteeren, schreven nooit een enkel woord voor *de Gazette* zelfs niet wanneer het belangrijke zaken gold waarvan zij ons uit eigen beweging hadden moeten kennis geven — niet voor ons — maar in voordeele der partij, en om de lezers op de hoogte der gebeurtenissen te stellen. En als wij dikwijls na vruchteloos wachten inlichtingen vroegen, antwoordde men ons : Wij hebben geen tijd, wij hebben geene nota daarvan gehouden; eenen zelf verontschuldigde zich met te zeggen dat hij geen inkt had... Sommige gazetten, op de kosten der katholieke partij gesticht en onderhouden, zijn altijd eerst op de hoogte van 't geen de partij aanbelangt; andere die geene geldelijke ondersteuning vragen noch genieten, worden verwaarloosd, men veinst bijna hun bestaan niet te kennen. Hoe kunnen die bladen dan beantwoorden aan 't gene men van hen verwacht, als deze die de partij bestieren zoo weinig rekening houden van hetgene hunne lezers behooren te weten?

Meermaals ondervonden wij hoe geern het publiek ingelicht is over stadswerken en zaken van openbaar nut; ook lieten wij nooit eene gelegenheid voorbij gaan zonder onze lezers daarover in te lichten; somtijds deden wij zelfs groote kosten om de zaken aanschouwelijk te maken.

Er wordt van langs om meer gelezen; weinig menschen zijn er die ten minste niet alle weken eene gazette lezen, en 't ware goed aan deze in klare tale een juist gedacht te geven van 's lands wetten en instellingen, van de gebeurtenissen die er voorvallen en van de bijzonderste feiten van het politiek leven, opdat zij hunne rechten kennende, ook te beter hunne plichten zouden begrijpen en vervullen.

Daarom doen wij eenen oproep tot al deze die de toekomst der katholieke partij en het welzijn van de stad en kanton behertigen, opdat zij ons zouden helpen om het goede te stichten die wij door ons blad kunnen te weeg brengen.

De Gazette van Iseghem."

Dezelfde toon keert herhaaldelijk weer; zo bv. op 4-I-1913 (XX, n. 1, p. 1), wanneer het blad een brief opneemt van volksvertegenwoordiger Dr J. Delbeke, waarin deze protesteert tegen de opname van een onjuist verslag over een vergadering van de Katholieke Arrondissementsbond. Het blad vraagt zich af :

„Waarom wordt de pers op de vergadering niet toegelaten? (...) Waarom wierd die redevoering (van Baron Gillès de Pélichy) aan *Dageraad* alleen medegedeeld en niet aan de uitgevers der katholieke webladen van het arrondissement, die op *eigen kosten* en met *eigen middels* de katholieke gezindheid verdedigen?”

Als burgersblad had de *Gazette van Iseghem* eveneens tegenkanting te verduren van de gilde-bladen. Op 19-IV-1913 (XX, n. 16, p. 2) luidde het :

„Sedert eenigen tijd wordt de *Gazette van Iseghem* aangevallen in de *Vrije Werkman* (van Roeselare) en 't *Iseghemsche Volk*, die zich ten onrechte dien naam toeigent, aangezien dit blad door vreemdelingen opgesteld en gedrukt is (...)

Tot nu toe heeft de *Gazette van Iseghem* altijd belangloos de katholieke principes voorgestaan en de zedelijke en stoffelijke belangen harer medeburgers verdedigd; — zonder iemand te kwetsen of twist en tweedracht te stichten. Wij zullen voort dien weg volgen, zonder ons te storen aan de valsche beschuldigingen en beledigingen van schrijvers die zich achter de uitgever verduiken en nooit hunne artikels met eigen naam teekenen.

Die handelwijze verwierf ons de goedkeuring van de hooge overheid en hooggeplaatste personen, het vertrouwen en de achting onzer medeburgers. Dit is ons genoeg.”

Dezelfde wrevel uit het blad enkele weken later, op 19-VII-1913 (XX, n. 29, p. 2) :

„Aan 't *Iseghemsche Volk*.

Iedermaal dat er een verslag over de zittingen van den gemeenteraad in de *G. v. Iseghem* verschijnt, weet 't *Iseghemsche Volk* er iets op te zeggen. Ze zijn onjuist, onecht, onvolledig en wat weet ik al.

Hoe komt het dat het Kortrijksch blad dat zich 't *Iseghemsche Volk* noemt nog nooit geen gestenographieerd textueel verslag medegedeeld heeft? ... Zijne lezers zouden alzoo best van al en nauwkeurigst ingelicht zijn, en de *G. v. Iseghem* zou met beschaamde kaken staan.

Als men kritikeert men moet alleszins beter doen en tot nu toe kregen de lezers van 't *Iseghemsche Volk* nooit iets anders dan brokken en stukken te lezen op *zijne* manier verhaald. Dat weten en getuigen deze die ééne der zittingen bijwoonden.

Het volk is daar zoodanig overtuigd van dat het meestendeel *zijner verplichte* lezers de *G. v. Iseghem* lezen om hierover beter ingelicht te zijn."

Op sociaal gebied bewandelde de *Gazette van Iseghem* een middenweg. Van in den beginne kante zij zich tegen de samenwerkende maatschappijen en tegen de werkstakingen (1); anderzijds nam zij, vooral van de hand van Frederik Declercq (bev. op 2-VII-1898), bijdragen op over christelijke sociale werking. Ter gelegenheid van de werkstakingen te Izegem in oktober 1906, keerde „Een Werkmansvriend” zich vooral tegen de socialisten, bev. in een artikel „Over den toestand van Bazen en Werklieden te Iseghem vroeger en nu”, op 20-X-1906 (XIII, n. 41, pp. 1-2). Van bijzonder belang is een artikel, geschreven door A. M., over „Sociale werking”, op 20-VII-1912 (XIX, n. 29, p. 1). Doorgaans echter verdedigde de *Gazette* specifieke burgersbelangen.

Op taalgebied nam de *Gazette van Iseghem* een uitgesproken vlaamsgezind standpunt in. In de eerste jaren van haar bestaan nam zij herhaaldelijk artikels over uit het Brusselse blad *Het Vlaamsche Volk*. Ieder jaar wordt de betekenis van het 11 juli-feest onderlijnd, en aan de bespreking van de Vlaamse wetten in de Kamers wordt veel aandacht besteed. Belangrijke artikels over de Vlaamse Beweging zijn o.m. : „Het krijgsonderricht in de Vlaamsche taal” door Edward Van Hove op 18-IX-1896 (III, n. 37, p. 162), „De Vlaamsche Beweging in de meisjespensionnaten” op 6-VIII-1910, (XVII, n. 32, pp. 1-2) naar aanleiding van een voordracht in de kostschool O. L. Vrouw-ten-Doorn te Eeklo door Hugo Verriest, „In Memoriam. 16 Nov. 1860” over de terechtstelling van Jan Coecke en Pieter Goethals op 3-XII-1910 (XVII, n. 49, p. 1), „Wat is er over een Vlaamsche Hoogeschool te denken?” op 22-IV-1911 (XVIII, n. 17, p. 1). Vanaf de zomer van 1912 zijn veel vlaamsgezinde artikels ondertekend door „Uitkijk”.

De inhoud van de *Gazette van Iseghem* bestaat dus vooral uit buitenlands en binnenlands nieuws, lokaal nieuws en verslagen van gemeenteraadszittingen, *fais divers*,annoncen, marktprijzen en een feuilleton.

Tussen de gelegheidsmedewerkers van het blad dienen vermeld : Guido Gezelle met een gedicht „Op de gouden Bruiloft van Zuster Felicitas” op 17-XI-1894 (I, n. 7, p. 1), J. Lemmens met

(1) Bev. op 9-III-1895 (II, n. 10, p. 2) en 30-III-1895 (II, n. 13, p. 2).

een artikel over „Alkoolisme” op 6-II-1897 (IV, n. 6, p. 1), Dr J. Gits met een bijdrage over „Sterfgevallen onder kinders” op 10-VII-1897 (IV, n. 28, p. 1), Dr Vande Walle in december 1899 over typhus-gevallen in stad en streek, Dr Van Wtberghe met een gedicht „Ezelke Lief” op 23-XII-1911 (XVIII, n. 52, p. 1), en Stijn Streuvels met een „Hugo Verriest-Hulde. Vlaanderen Leeft!” op 9-VIII-1913 (XX, n. 32, p. 1).

2. Neerlandia Franciscana (1914-1924)

- a. *Bewaarpplaats* :
- Antwerpen, S. B. : 37244 (volledig).
 - Gent, U. B. : P. 2151 (volledig).
 - Brussel, K. B. : III 99979 A (volledig).
- e. *Prijs* : 5 F. per jaar, 2 F. per nummer.
- f. *Formaat* : 26 × 16,5 cm., afleveringen met wisselend aantal pp.
- g. *Periodiciteit* : vier afleveringen per jaar; de paginering is doorlopend; de eerste jaargang (1914) telt 448 pp.
- h. *Eerste nummer* : [Januari] 1914 (1).
Laatste nummer : [najaar] 1914 (2).
- i. *Stichter, Uitgever, Eigenaar* : Capucienenklooster, Seminarie S. Bonaventura, te Izegem (3).
- j. *Redactie* : Professoren van het Seminarie S. Bonaventura.
Medewerkers : Zie verder : Karakter en Inhoud.
- m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Tweekolmig wetenschappelijk tijdschrift, gewijd aan de geschiedenis en de spiritualiteit van de Franciscanen in de Nederlanden. Elke aflevering bevat algemene artikels; bev. in 1914 : P. Dr *Fredégand Callaey*, De Nederlandsche Beggaarden in St. Franciscus' Derde Orde en de weefnijverheid tijdens de Middeleeuwen; *idem*, L'attachement de Charles d'Arenberg et d'Anne de Croy à l'ordre de S. François (1587-1635). Verder *Miscellanea* (kortere historische bijdragen), *Chronica* (Franciscaans nieuws uit onze gewesten) en *Bibliographia*.

(1) Cf. *Revue Bibl. et Stat. de la Presse Belge*, XI (1913-1914), p. 25.

(2) De publicatie werd hernomen in 1919; de jaargangen II-IV (1919-1921) dragen geen vermelding van drukker. Van 1922 tot 1924 (jg. V-VII) werd het tijdschrift gedrukt door A. De Bièvre te Brasschaat. Vanaf 1921 luidde de titel : *Franciscana*.

(3) Voor de geschiedenis van het Capucienenklooster van Izegem, zie : „De Paters Capucijnen 50 jaar te Izegem” (gelegenheidsalbum), Izegem (dr. Strobbe), 1950.

Maurice A. R. G. Goethals, is geboren te Izegem op 5 januari 1874 als zoon van boekdrukker D. Ph. Goethals-Priem. Op 1 juni 1901 huwde hij met Marie L. Malfait. Wanneer zijn vader op 27 juli 1904 overleed, zette M. Goethals diens drukkerij voort, gelegen in de Gentstraat 31.

Hij specialiseerde zich in de fabricatie en de verkoop van benodigdheden voor de duivenliefhebberij en richtte een vergezellingsdienst in voor reisduiven.

In 1905 stichtte hij een „Weekblad voor alle Duivenliefhebbers”, *De Vergezeller*.

In november 1909 verliet M. Goethals Izegem om zich te Tourcoing te gaan vestigen als textielbewerker. Hij overleed er op 21 september 1929.

De Vergezeller (1905-)

a. *Bewaarplaats* :

— Brussel, M. P. : 12-V-1905 (I, n. ?).

b. *Ondertitel* : „Weekblad voor alle Duivenliefhebbers”.

c. *Titeltekening* : vliegende duif.

e. *Prijs* : 2,50 fr. per jaar, 5 cent. per nummer.

f. *Formaat* : 50 × 32,5 cm., 3 kol., 4 pp.

g. *Periodiciteit* : „verschijnende elken vrijdag”.

h. *Enig voorhanden nummer* : 12-V-1905.

Deze aflevering draagt de vermelding „1° Jaar”, maar geen volgnummer. *Le Fureteur*, VII (1909-1910), p. 65, vermoedde dat het de eerste aflevering was. Na de aankondiging van de abonnementsprijs lezen we echter : „alle abonnementen eindigen den 28 Febr.”. Dit zou er op kunnen wijzen dat de eerste jaargang begon op 3 maart 1905 en dat de aflevering van 12 mei de elfde is.

i. *Stichter, Eigenaar, Uitgever en Drukker* : Maurice Goethals-Malfait.

m. *Karakter en Inhoud van het blad* : a-politiek sport- enannoncenblad. Het blad bevat verslagen en aankondigingen van prijsvluchten, en advertenties van duivensportartikelen.

Clovis Nonkel, geboren te Izegem op 8 september 1884, leerde de drukkersstiel te Brussel. In 1909 vestigde hij zich als drukker op de Koornmarkt te Izegem, onder de firmanaam „Wwe A. Nonkel & Zn”, samen met zijn moeder, Romanie M. De Jonghe, die sinds 1909 weduwe was van Aimé Nonkel.

In augustus 1912 begon Clovis Nonkel de publicatie van *Boos Iseghem*, een oppositie-weekblad voor de stad.

Op 20 juli 1912 huwde hij met Julienne J. M. Delberghe. Na de eerste wereldoorlog, in 1920, gingen zij zich te Gent vestigen.

Clovis Nonkel overleed te Izegem op 17 februari 1949. Zijn drukkerij werd voortgezet door zijn zoon Lucien Nonkel.

Boos Iseghem (1912-1914)

a. *Bewaarplaats* :

— Antwerpen, D. S., : volledig.

— Izegem, D. B. : idem.

— Izegem, J. C. : idem.

— Izegem, L. N. : idem.

c. *Vignet* : gekroond wapenschild van Izegem.

d. *Motto* : „Godsdienst, Moedertaal, Vaderland, Gemeentebelangen”.

e. *Prijs* : 3,50 fr. per jaar.

f. *Formaat* :

— 55 × 36,5 cm., 4 kol., 4 pp.;

— 58 × 42 cm., 5 kol., 4 pp., vanaf 3-I-1914 (II, n. 21);

— 55 × 37,5 cm., 4 kol., 2 pp., op 17-X-1914 (III, n. 10).

g. *Periodiciteit* : „Verschijnende elken Zaterdag”.

h. *Eerste nummer* : 17-VIII-1912.

Laatste nummer : 17-X-1914 (III, n. 10).

i. *Stichter, Eigenaar* : De afgescheurde katholieke partij van Izegem, met als voormannen Constant Gits (1), Vanneste, J. Verhamme, Callens.

(1) Door familiebanden met de drukker verbonden.

j. *Redactie* : Dr Jules Gits.

Medewerkers : Apotheker Joseph Verhamme, Dr Eugeen Verhamme.

k. *Oplage* : Wellicht klein.

Het Iseghemsche Volk, in hevige pennestrijd gewikkeld met *Boos Iseghem*, schrijft op 9-II-1913 (II, n. 6, p. 3) spottend :

„Ze verkoopen : oude gazetten (*Boos Iseghem*) aan 0,15 fr. de kilo ... (...), en dat na 28 weken.”

Op 8-II-1914 (III, n. 6, p. 3) schrijft *Het Iseghemsche Volk* :

„Onze Abonnés. De schijnheilige gazette heeft er diep in de zeven en zestig. Dat en was geen beetje wel gekomen bij de heeren; zij en loochenden 't niet. Ze gingen ook op inlichtingen ...” enz.

Boos Iseghem zelf is over zijn oplage tevreden; reeds op 31-VIII-1912 (I, n. 3, p. 1) spreekt het van „een aanzienlijk getal abonnenementen”; op 6-XII-1913 (II, n. 17, p. 1) :

„In den loop van dit jaar zagen wij den verkoop onzer Gazette meer dan verdubbelen.”

Wat de finantiële toestand van het blad en van zijn uitgever betreft, dient een artikel vermeld van *Jan Rechttuit* in *De Vrije Werkman* van Roeselare in juli 1913 (n. 22), dat door *Boos Iseghem* op 12 juli 1913 (I, n. 48, p. 2) als volgt werd beantwoord :

„Pardaf! gansch de drukkerij ligt plat sedert er *Boos Iseghem* wordt gedrukt. „Het werk is er verminderd! ... ” schrijft hij. Ja! beste Jan, het werk is sedert vijf weken zeer verminderd, maar ik geloof dat wij alleen niet, maar dat overal al de drukkers zeer klagen; en ten andere *Jan Rechttuit* weet voorzeker wel dat het in den zomer nooit is gelijk op den winterkant ... Maar neen, 't is 't uitgeven van *Boos Iseghem* die dit doet, hij weet het hij wel.

Hoor Jan! W'en hebben wij het nog niet ondervonden noch er op gedacht, daar wij onze kliënteel zoo kleingeestig niet achten als gij, dat zij onze drukkerij zullen verloochenen omdat wij het drukwerk doen van *Boos Iseghem*. Daarmede kunnen wij wat verdienen; en degene die voor zulke redens niet meer zou komen, kan gerust buiten blijven!

Zou het misschien zijn, omdat gij dees artikel geschreven hebt, dat er daarom juist deze week eene goede hoeveelheid werk is ingekomen? Dank voor de reklame!

Jan Rechthuit vertelt verder : „'t hebben al familieleden van redacteurs buitengevlogen...”

Ik zou over deze leugens wat nadere inlichtingen begeren; wij weten niet van wat of van wie gij spreken moogt; trouwens, ik weet niet met *een enkel*, luister wel, *één enkel* familielid van mijn redactie in slechte betrekking te zijn, verre van buiten te smijten, Menhere Jan; bij ons smijt men niemand buiten.

Wat aangaat de verkoop zelve van *Boos Iseghem* wij raden *een die 't wel weet* aan bij onze eigene drukkersgasten inlichtingen te nemen indien den verkoop niet wekelijks toeneemt in plaats van straf te verminderen.”

m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Politiek orgaan van een afgescheurde katholieke minderheid in de Izegemse gemeenteraad. Als zodanig is het blad ten nauwste verbonden met de plaatselijke politieke geschiedenis van Izegem.

Bedoelde minderheid, onder leiding van Constant Gits, kwam in de gemeenteraad na de verkiezingen van oktober 1911. Zij maakte het de burgemeester van de stad, E. Carpentier, zo lastig dat deze in februari 1913 zijn ontslag gaf, en de leden van de meerderheid weigerden nog verder in de gemeenteraad te zetelen.

De politieke strekking van *Boos Iseghem* trad nog niet duidelijk naar voor in het editoriaal van de eerste aflevering, op 17-VIII-1912 :

„Heden, verschijnt het eerste nummer van ons nieuw weekblad *Boos Iseghem*.

Welke strekking zal het blad hebben?

Welke richting zal het volgen?

Welken weg zal het inslaan?

In één woord, welk is zijn programma?

Dit zijn de vragen die gij gansch natuurlijk, en met volle recht ons stellen zult, en waarop wij klaar en duidelijk, openhertig en rechtzinnig zullen antwoorden.

Eerst en vooral ons blad is katholiek.

In alle omstandigheden, verdedigen wij onzen Katholieken Godsdienst.

Dat aanzien wij als onze eerste en grootste plicht.

Aan de zijde zullen wij ons scharen van het groot getal dag- en weekbladen, die manhaftig strijden voor de uitbreiding van ons christen geloove, voor het behoud van onze vlaamsche zeden.

Het katholiek vaandel zal immer in ons steune vinden, en moedig zullen wij op de bres staan om alle om alle aanvallen af te slaan.

Wij achten en eeren onze moedertaal, wij beminnen ons vaderland.

Niets wat den roem van onzen geboortegrond aangaat zal ons onverschillig laten. Spreken zullen wij van de rechten onzer moedertaal in 't bijzonder en in 't openbaar leven, in het onderwijs en in 's lands bestuur.

Sprekende zullen wij van de mannen die tot eer en roem strekken van ons vaderland, die door hunne talenten en bekwaamheden in wetenschappen en letteren, in het uitoefenen der fraaie kunsten, de naam van Belg en Vlaaming, de wereld door vermaard maken.

Als plaatselijk blad, dat slechts in eenen engen kring wordt gelezen en verspreid, zullen wij op eene bijzondere wijze ons bezighouden met de belangen van het Iseghemsche Volk.

Wij hangen van niemand af, wij zijn ons zelfs, en zoo kunnen wij rechtuit spreken. Wat goed is zullen wij goedkeuren, wat slecht is keuren wij af.

Wij strijden voor het recht van allen en van eenieder, en wij bestrijden alle voorrechten.

Het Iseghemsche Volk mag in ons volle vertrouwen hebben. Zijn gegronde klachten mag het ons mededeelen, wij zullen het helpen opdat recht geschiede."

In dezelfde eerste aflevering kwam een polemiek voor met de *Gazette van Iseghem*, doch verder bleven beide bladen in vrede leven. Anders werd het toen in december 1912 *Het Iseghemsche Volk* op het toneel verscheen, en met *Boos Iseghem* een verbeterden strijd aanving.

Boos Iseghem kantte zich inderdaad voortdurend tegen de syndikaten, de samenwerkende maatschappijen, enz., en beschuldigde *Het Iseghemsche Volk*, — steeds genoemd „de Heilige”, — van samengaan met de socialisten. *Het Iseghemsche Volk* noemde zijn confrater „de schijnheilige” en schold hem voor liberaal.

Een echo van deze twist lezen we bev. in *Boos Iseghem* van 16-VIII-1913 (II, n. 1, p. 1) :

„Wanneer wij in 't gedacht kregen te Iseghem een nieuw weekblad te stichten, eerst en meest met het doel te antwoorden op de aanvallen waarvan onze vrienden regelmatig het voorwerp waren, dan zeiden ons menschen, die onze zaak zeer genegen waren en steeds bleven : „Het is een groote last dien gij u aantrekt! Ziet, wij hebben reeds de *Gazette van Iseghem*, zoo wel opgesteld, katholiek maar niet fanatiek, eerbiedigende alle personen, en steeds bereid de belangen der burgerij voor te staan. Waarom nog eene Gazette! Gij zult dat niet kunnen doorhouden, want schrijven is lastig, bijzonderlijk voor iemand die zijnen tijd aan zijne dagelijksche bezigheden, aan de geldwinning voor 't bestaan, te wijden heeft; en, ja ook, wat belang kan een lokaal weekblad zoo al hebben! Menigvuldige dagbladen worden regelmatig door alle menschen gelezen. Het nieuws dat gij kunt overdrukken is reeds lang gekend door uwe lezers, het is oud nieuws dat doorgaans bijna vergeten is als wanneer gij het zult mededeelen. En van wat kunt gij zool anders gaan schrijven?"

Onze vriend zei nog meer.

Hij bedreigde ons met de banbliksems van alles en allen die van ons gedacht niet zijn, en voorspelde ons vervolgingen, laster, commerenijd en ... eene haastige dood.

Wij lieten den moed niet zinken, en overtuigd van ons recht, overtuigd van de verdienstelijkheid onzer handelwijze, sloegen wij hand aan 't werk.

En wat wij bedoeld hebben, hebben wij bekomen in nog veel meerder mate dan wij het ooit hadden durven droomen.

Wij hebben onze vrienden deugdelijk terzijde gestaan in hun belangloos streven naar rechtveerdigheid en goed bestuur. Wij hebben zegevierend geantwoord op al de ellendige verwijtsels en persoonlijke schimperijen die men hun tot dan toe met volle grepen naar het hoofd wierp; en indien nu nog een vreemd orgaan dat verandert van titel naarvolgens de plaats waar het moet verkocht worden, indien een uitheemsch blad nog durft spotten met dezen die de belangen van Iseghem ter herte nemen, het vindt ons steeds op de bres om luidop de goede zaak te verdedigen.

Want ja, korte maanden na het verschijnen van ons eerste nummer hadden wij, Iseghemnaren, het overgroot geluk voormeld weekblad te zien in onze stad verkoopen.

Niet dat wij daarvan afgunstig waren! Waarom immers? De zonne schijnt voor allen, en hoe meer gazetten, hoe meer er gelezen wordt.

En zoolange of dat *Het Iseghemsche Volk* ons niet aanviel, zoolang ook hadden wij geen reden van er ons om te bekommeren.

Maar ziet, op zekeren dag drukt dit blad : „Wij hebben u reeds te lang gerust gelaten!”

Zoo zoo, men had ons te lang gerust gelaten! En wat hadden wij misdaan?

In ons eerste nummer hebben wij klaar en duidelijk in ons programma bevestigd dat wij een katholiek blad zijn. Op ons titelblad prijkt Godsdiens. En wij dagen gelijk wie uit, sinds ons verschijnen, ééne reek aan te halen die eene verloochening van ons programma zou zijn.

Maar *daar* lag de hond niet gebonden.

Spijts den grooten steun dien de onwrikbare eenheid der voormalige meerderheid van onzen gemeenteraad vindt in alle slach van gilden en bonden, zagen wij de onwrikbare eenheid daveren op hare grondvesten. En 't was voldoende dat wij de onverstaanbare handelwijze van die meerderheid in 't licht brachten om die als kaartspel uiteen te slaan, zoodanig dat alle weldenkende Iseghemnaren hun plezier er in hebben, en zeggen : Dat zijn nu die mannen waarvoor wij *moesten* kiezen!

Maar de spijt volgde op de gedane zaak, de bittere spijt.

En aan dien spijt wordt lucht gegeven juist in die vreemde Gazette. Wat wil nu toch dit *Iseghemsche Volk*?

Indien afzonderlijke personen goedvinden uit eigen beweging hun ontslag te geven van het ambt dat zij bekleeden, waarom de zaken niet aanveerden gelijk ze gebeuren? Waarom die gedurige tegenwerking en dweersdrijverij tegenover mannen die, weliswaar, niet schatrijk zijn maar toch bezielde zijn met den besten wil? Wel is waar is in de laatste weken

de spottende, de lafhertig verwijtende toon van *Het Iseghemsche Volk* gedaald en verzoet.

Men zou waarlijk zeggen dat de opstellers van hun geschiedsel beschaamd wierden, of, waarom niet? dat zij hun stinkend ongelijk hebben beginnen in te zien, en te gevoelen dat zij alle weldenkende lezers den walg inboezemden.

Maar die kerels zijn niet te betrouwen. Is het schrijven van *Het Iseghemsche Volk* wat min gemeen geworden, lezen wij er de gedurige verwijtsels van vuilkarre, enz. ten onzen opzichte niet meer in, het is niet omdat het doel veranderd is. Och neen! Zoo goedgeloovig zijn wij niet van te denken dat die rekels niet immer voort zoeken twist en tweedracht, haat en nijd, vervolging en broodrooverij te verwekken! Maar ... zij zij op hun duimen geklopt geweest.

Nochtans, zij hebben eenen anderen uitweg gevonden voor hunne booze taal. In *Het Volk* van Gent, in *De Vrije Werkman* volherden onze tegenstrevers in hunne snoode plannen, in hunne vuige taal. Daar, zeggen zij, kunnen zij vrijer handelen.

Neen! Wij bedrogen ons niet.

In beide laatst genoemde gazetten worden onze vrienden nog dommer, nog lafhertiger dan vroeger aangerand. Met diepen spijt bestatigt men dat de minderheid van vroeger nu inderdaad meerderheid wordt, met vrees aanziet men de immer stijgende volksgezindheid der gemeenteraadsleden die zoowel hun plicht doen, spijs alle onnoozele dweersdrijverij. Onze tegenstrevers weten niet waarin noch waaruit.

Bij het ingaan van het tweede jaar van ons bestaan bedanken wij onze vrienden ...".

Een zware slag kreeg het blad te verduren bij de verkiezing van twee nieuwe gemeenteraadsleden op 29-III-1914, toen het met zijn twee kandidaten Dr Jules Gits en brouwer Arthur Vandeputte de meerderheid in de gemeenteraad hoopte te bereiken. In hun plaats werden de kandidaten van de „Katholieke Kiesbond” verkozen, Henri Declercq en Emile Vanden Bogaerde. Op 4-IV-1914 (II, n. 34, p. 1) geeft het blad zijn nederlaag toe :

„De verleden zondag was voor onze partij een noodlottige dag.

De kiezing heeft aan onze hoop niet beantwoord.

Wij zijn verloren!

Wij zullen rechtuit bekennen dat wij op eene zegepraal rekenden. Onze kandidaten waren de beste welke wij konden vinden, met zulke mannen mocht men zonder vaar of vrees ten strijde trekken. Door gansch de stad was er geen ander woord dat de zege ons niet kon ontsnappen. Ook rekende de tegenpartij niet op de overwinning.

En toch wij zijn gevallen.

Waarom moeten wij deze nederlaag toeschrijven?

Aan menigvuldige oorzaken.

Onze partij bestaat, zij is wezentlijk sterk, maar zij heeft geene inrichting, geen lokaal, geene vergaderingen, geene bestendige leiders. Nooit kunnen wij onze mannen samenroepen, 't een of 't ander punt bespreken, onderzoeken welken weg men zal inslaan.

Zulks is voor ons onmogelijk, de wreede vervolging is daar.

De tegenpartij heeft in hare inrichtingen een onbetwistbare macht en sterkte. Leest in het *Iseghemsche Volk*, welke vergaderingen jaar uit, jaar in, alle weke plaats hebben. Daar, in deze gilden en bonden, wordt het volk langzaam tegen ons opgeruischt. Stille en traag stort men in de herten der leden haat en wrok tegen onze partij, en breekt de dag aan waarop zij die gilden noodig hebben, zij staan in slagorde geschaard.

Oneindig vele klachten hebben wij ontvangen van kiezers, die ten rechte of ten onrechte, ons zeiden dat zij het getal stemmen niet bekomen hadden die hun moesten toegekend worden. Op dat punt hadden wij nooit onze aandacht getrokken, en in het toekomende gaan alle onze partijgenooten de kiezerslijsten moeten raadplegen vooraleer deze bepaald zijn opgemaakt.

Wij hebben ook te strijden gehad tegen het geld.

De Heer Vanden Bogaerde is rijk, schatrijk. 't Is daarvoor en voor anders niet dat men hem kandidaat gemaakt heeft. Het geld, de rijkdom maakt op den minderen man eenen overgrooten invloed. Aan den rijke kent men alle gaven toe, alle bekwaamheid, alle verstand. Door het glans van het geld laat den minderen zich verblinden.

Maar van het geld ook werd dezen keer een schrikkelijk gebruik gemaakt. De stukken van vijf franken hebben er gerold. Men zoude niet kunnen gelooven wat daarvan in stad wordt verhaald.

Daar heerscht ook nog eene andere macht, die hard, in 't verdoken en in het openbaar tegen ons heeft gewrocht. Van die macht mogen wij hier niet spreken.

Maar wat ons het meeste nadeel berokkend heeft dat zijn de syndikaten en het werkloozenfonds.

Daar hebben wij den slag gekregen.

De ware overwinnaars van de kiezing zijn de kandidaten niet die op de lijst stonden, maar het zijn Allewaert en d'Hondt. Deze laatste bewust van zijne macht is de kandidaturen der tegenpartij gaan indragen bij den heer Vrederechter. Van op dien oogenblik liet hij ons begrijpen met wien wij gingen af te rekenen hebben.

En de bazen en de patroons, de neeringdoeners en winkeliers, die verleden maandag hunne huizen bevlagden, vierden hunne eigene nederlaag, hun eigen doodvonnis.

De 29 Maart 1914, is een rouwdag voor de kleine neeringdoeners, voor de nijverheid onzer stad."

De inhoud van het blad bestaat dus vooral uit artikelen van lokale politiek en verslagen van gemeenteraadszittingen. Aan de nationale

politiek of aan internationaal nieuws is zeer weinig plaats voorbehouden. Verder bevat het blad de marktprijzen, de burgerlijke stand, en een groot getal betaalde aankondigingen (1).

E.

A. STROBBE (1866-1942)

Aloïs Strobbe, geboren te Emelgem op 31 augustus 1866, leerde de drukkersstiel bij Jean Dooms. In 1890 richtte hij een eigen drukkerij op in de Brugstraat 10 te Izegem, in samenwerking met zijn broers Joseph († 1920), Cyriel († 1964) en Henri († 1961). Na zijn huwelijk met Maria Theresia Hoornaert in 1892, luidde de firmanaam „Drukkerij Al. Strobbe-Hoornaert”. In 1896 verhuisde de drukkerij naar de Brugstraat 19, en in 1904 naar de Kasteelstraat 1, waar zij nu nog gevestigd is.

In 1893 stichtten de gebroeders Strobbe een eerste sportblad *De Luchtbode*, dat na de eerste wereldoorlog verkocht werd aan de gebroeders De Leersnijder te Deerlijk.

In 1909 lanceerde Aloïs Strobbe de *Sportvriend*, vooral gewijd aan de wielersport; het blad ging tussen beide wereldoorlogen in andere handen over.

In 1909 ook begon hij de publicatie van *De Hulponderwijzer*, een „Vakblad voor onderwijzers”, dat in 1910 tot *De Onderwijzer* herdoopt werd.

Tijdens de eerste wereldoorlog bleef de drukkerij van vernieling gespaard.

Aloïs Strobbe overleed te Wingene op 9 april 1942. Zijn zonen, Jozef, Amand († 1964), Gerard, Antoon en Gabriël, hebben het werk voortgezet en de „Drukkerij Strobbe” uitgebreid tot een der meest vooruitstrevende van het land (2).

(1) Veelal bezorgd door apotheker J. Verhamme en door C. Gits.

(2) Cfr. [J. Geldhof], Yseghem, Vlytigh ende Boos, p. 74; en vooral de bijdrage van Karel Van Wijnendale, in *Druk-Snoer* (het personeelsorgaan der Drukkerij Strobbe), nr. 7, 1 jan. 1951, p. 8.

1. De Luchtbode (1893-)

a. Bewaarplaats :

- Antwerpen, F.V. : 8-XII-1893 (I, n. 2), 15-XII-1893 (I, n. 3).
- Brussel, F.M. : 1-XII-1893 (I, n. 1), 15-XII-1893 (I, n. 3), 2-VIII-1905 (XII, n. 36), 2-IV-1910 (XVII, n. 18).
- Brussel, M.P. : 1-XII-1893 (I, n. 1), 15-XII-1893 (I, n. 3), 26-VII-1895 (II, n. 34), 25-II-1898 (V, n. 13), 30-V-1902 (IX, n. 27), 5-VIII-1904 (XI, n. 35), 13-IV-1906 (XIII, n. 20), 3-IX-1909 (XVI, n. 40), 26-II-1910 (XVII, n. 13).
- Gent, E.V. : 1-XII-1893 (I, n. 1), 5-III-1910 (XVII, n. 14).
- Izegem, B.S. 12 : 21-IX-1894 (I, n. 43).
- Rumbek, J.D. : 1-XII-1893 (I, n. 1), 29-VI-1906 (XIII, n. 30).

b. Ondertitel :

- „Wekelijksch Nieuws- (en Aankondigings)blad voor de belangen der (Vlaamsche) Duivenmaatschappijen en -liefhebbers;
- „Weekblad gewijd aan de belangen der Duivenliefhebberij”, in 1910 (jg. XVII);
- in 1898 (jg. V) en tot 1909 (jg. XVI) is het blad tweetalig; *Le Messager Aérien* heeft dan als ondertitel : „Organe hebdomadaire, Moniteur des Sociétés & Amateurs Colombophiles”.

c. Titeltekening :

- Reisduif;
- Links duivenhok, rechts reisduif, in 1910 (jg. XVII).

e. Prijs :

- 3 fr. per jaar;
- 4 fr. per jaar, 10 cent. per nummer, in 1910 (jg. XVII).

f. Formaat :

- 50 × 32,5 cm., 3 kol., 4 pp.;
- 54,5 × 36 cm., 3 kol., 4 pp., in 1910 (jg. XVII).

g. Periodiciteit :

- „Verschijnende elken Vrijdag”;
- „Verschijnende elken Donderdag”, in 1909 (jg. XVI);
- „Verschijnt 's Zomers den Donderdag en 's Winters den Zaterdag”, in 1910 (jg. XVII).

h. Eerste nummer : 1-XII-1893.

Laatst voorhanden nummer : 5-III-1910 (XVII, n. 14).

- i. *Stichters, Eigenaars* :
De gebroeders Strobbe, vooral Aloïs en Cyriel (1).
De uitgave van het blad ging gepaard met de oprichting van een „Vergezelligingsdienst Strobbe” door Joseph Strobbe.
- j. *Redactie* : In 1910 (jg. XVII) behield Aloïs Strobbe alleen nog de directie en redactie voor Westvlaanderen; voor Oostvlaanderen en Zeeland werd hij bijgestaan door Flor. Vande Walle, gezworen landmeter te Evergem-Terdonck.
- k. *Oplage* : Reeds in de derde aflevering, op 15-XII-1893, spreekt het blad van „de menigvuldige abonnementen die ons reeds op zoo korten tijd toegekomen zijn”.
- l. *Bibliografische Vermelding* :
— Druksnoer, de onderlinge band tussen het Beheer en het Personeel van de Drukkerij Strobbe — Izegem, nr 7 (1 jan. 1951), p. 8.
- m. *Karakter en Inhoud van het blad* : A-politiek sport- en gespecialiseerd annoucenblad.
Op 1 december 1893 had *De Luchtode* zich als volgt aangeboden „Aan de Duivenliefhebbers” :

„Alhoewel onze provincie een zeer groot getal duivenmaatschappijen en veel welbepaalde liefhebbers telt, was zij tot nu toe maar weinig vertegenwoordigd in de duivenpers. Dikwijls hoorden wij dit gedacht uitdrukken in vriendenkringen waar over duivenspel gehandeld werd, en menigeen drukte den wensch uit, een duivenorgaan te zien verschijnen, niet uitsluitelijk aan deze of gene maatschappij gehecht en enkel de belangen dier maatschappij verdedigende, maar welks gastvrije tribuun zou openstaan voor al dezen die ernstig de belangen der duivenliefhebberij betrachten, en die in recht en waarheid 't algemeen welzijn zoo van klein als van groot zou bewerken. Dit gedacht bezielde ons, en wij beloofden deze kwestie nauwkeurig te overdenken. Na rijp onderzoek aangaande de ongemakken en moeilijkheden die zulke onderneming kan tegenkomen, hebben wij het nuttig en zelfs noodzakelijk gevonden, een nieuw duivenorgaan van dien aard te zien voor den dag komen.

Bij deze, hebben wij de eer en het geluk aan U, geachte liefhebbers, het eerste proefnummer van hetzelfde aan te bieden, onder den naam van *De Luchtode*.

Wat zal ons blad zijn? Leest en oordeelt : Wekelijks zal *De Luchtode* den *Vrijdag* verschijnen. Wij zeggen den *Vrijdag*, en zullen 't ons steeds

(1) Geboren te Emelgem op 6 febr. 1874, overleden te Drongen op 17 sept. 1964; in 1904-1905 ontwierp hij de eerste drukker-constateur, die voortaan alle bedrog uitsloot bij de bestatiging van de aankomsten der prijsvluchten voor duiven; het apparaat werd verspreid door de N. V. Benzing-Strobbe te Izegem.

als plicht rekenen bijzonderlijk voor de zomermaanden, ons woord nopens dit punt te houden. Geene redenen zullen bekwaam zijn ons aan dien plicht te kort te doen blijven.

De Luchtbode zal niet zijn lijk sommige andere duivenbladen, welke de liefhebbers somwijlen maar den Zondag ontvangen, alhoewel zij moeten den Donderdag of Vrijdag verschijnen, zulks tot groote schade zoowel van al de maatschappijen wier prijskampen in die nummers vermeld zijn, als van deze of gene welke men, in het geven van eenen bijzonderen prijsvlucht, door deze nalatigheid wil treffen.

Zoo zullen wij niet handelen.

Recht voor allen, is onze leus.

't Is den Vrijdag dat de liefhebbers behoeven te weten welke prijskampen den volgenden Zondag plaats hebben, om zich volgens weder en wind, naar dezen of genen prijskamp te begeven welke schijnt meest voordeel te zullen opleveren. Daarvoor zullen wij zorgen.

Wat de uitslagen van den vorigen Zondag aangaat, zij kunnen gemakke-lijk in het eerstvolgend nummer der *Luchtbode* verschijnen, mits zij ons ten laatste tegen den Woensdag morgend toegezonden worden.

Met politieke kwestien houden wij ons niet bezig, en wij verwittigen van nu af al onze correspondenten en medewerkers, dat schriften van zulk aard nooit in ons blad zullen verschijnen.

Bijzondere en persoonlijke kwestien zullen wij zorgvuldig vermijden. Nochtans indien den toestand van zaken ons verplicht bijzondere feiten of namen aan te halen, zullen wij dit steeds doen met een vreedzaam oogwit, zonder nijd, maar in recht en volle waarheid. Moest men ons, onder dit opzicht, soms anders behandelen, 't zij in andere duivenbladen of in bijzondere schriften, wij zullen aan onze tegensprekers de eer niet doen hun te antwoorden. Zagen zullen wij niet! Ons blad zal dus het recht bescher- men van al wie aanspraak er kan op maken, en de waarheid doen kennen, waar zij dient gekend te zijn.

De prijskampen van West-Vlaanderen en deze van Oost-Vlaanderen en Henegauwen, waar onze abonnen-ten mogen medekampen zullen in ons blad vermeld worden, alsook de groote prijskampen van Antwerpen, Brussel, Gent, Leuven, Luik en Mechelen op verre drachten. Zullen ook kosteloos, op eene beknop- te wijze aangekondigd worden, de prijskampen en uitslagen der Maatschappijen welke aan ons blad geabonneerd zijn.

Alles wat in zake van duivenliefhebberij ten bureele der *Luchtbode* gedrukt wordt, zal éénmaal in zijn geheel in het blad opgenomen worden.

Wij hebben ons de medewerking verzekerd van bevoegde duiven- liefhebbers, die hunne kennissen en ondervindingen in zake van duiven, ten dienste stellen der liefhebbers, om alzoo de geheimen van het duiven- spel en de bijzondere zorgen waarmede onze geliefkoosde vogels moeten omringd worden, aan allen kenbaar te maken, naarmate hunnen tijd en het seizoen dit zullen toelaten of vereischen.

Van tijd tot tijd zullen wetenschappelijke artikels aangaande de duiven, in *De Luchtbode* voorkomen, voor allen vatbaar gemaakt : deze artikelen zullen zonder twijfel veel bijbrengen om den bloei der duivenliefhebberij te doen aangroeien en ons blad hoogst aantrekkelijk te maken.

Wij zijn ook geabonneerd aan eenige der bijzonderste duivenbladen van het land en den vreemde, om alzoo aan onze lezers al de wetenswaardigheden die op duivengebied voorvallen, kenbaar te maken."

De Duivenbode, te Deerlijk uitgegeven door drukker Deleersnijder, achtte zich door deze regelen van zijn nieuwe en ongenode concurrent gevisieerd, en viel, in zijn aflevering van 10 december 1893, *De Luchtbode* aan in een zeer scherp artikel, „Een Woord”, dat op 15-XII-1893 (I, n. 3, p. 1) door deze laatste niet minder scherp werd beantwoord :

„(...) Alhoewel sinds lang overtuigd dat beknibbelen, zagen en schelden, de vakken zijn waarin de opstellers der *Duivenbode* het sterkst zijn, wisten wij niet dat zij zoo vermetel waren iemand aan te vallen op de manier zoals zij het nu doen (...) Geheel het artikel is een weefsel van laster, waar nijd en afgunst doorstralen, uit de pen gevloeid van eenen baatzuchtigen losbol die zijnen toorn niet kan bedwingen bij het zien verschijnen van een nieuw duivenorgaan."

De Luchtbode bevat aankondigingen en uitslagen van prijsvluchten, algemene artikels over de duivenkweek en de organisatie van de duivensport, en publicitaire aankondigingen voor duivensportartikelen.

2. Sportvriend (1909-)

a. *Bewaarplaats* :

— Brussel, F.M. : 5-III-1909 (I, n. 1), 12-III-1909 (I, n. 2), 13-IV-1909 (I, n. 8), 13-V-1911 (III, n. 199).

— Brussel, M.P. : 14-VII-1909 (I, n. 38), 12-VIII-1909 (I, n. 53), 21-VIII-1911 (III, n. 236).

— Gent, E. V. : 5-III-1909 (I, n. 1).

b. *Ondertitel* :

— „Eenig blad der Vlaanders, behelzende het nieuws over de Sporten : WIELRIJDEN, Koersen, Voetbal, Loopen, Worstelen, enz.”.

— Deze ondertitel blijft achterwege vanaf de tweede aflevering op 12-III-1909.

1. *Prijs* : 4 fr. per jaar, 5 cent. per nummer.

f. *Formaat* :

— 53 × 36 cm., 3 kol., 4 pp.;

— 57 × 44,5 cm., 5 kol., 4 pp., in 1911 (jg. III) (1).

g. *Periodiciteit* : „Verschijnende 's Winters éénmaal (Vr.), en 's Zomers tweemaal (Ma. & Vr.) per week.”

h. *Eerste nummer* : 5-III-1909.

Deze eerste aflevering droeg geen volgnummer, doch wel de vermelding „Gratis-Proefnummer”.

Laatst voorhanden nummer : 21-VIII-1911. (III, n. 236).

De nummering der afleveringen loopt door over de verschillende jaargangen.

i. *Stichter, Eigenaar, Uitgever en Drukker* : Aloïs Strobbe.

j. *Redactie* : Michel Mayens (pseudoniem Clara).

Medewerkers : Karel Steyaert (pseudoniem Karel van Wijnendale) (2), Gustaaf Degraeve (3), Antoon Meersseman (4), Alfred Vandesompel (pseudoniem Freddy) (5), Leon Vandenhaute, Alfred Borrey, Nevejan, Victor Delille (6), Vandeputte, Toone De Schutter, Leon Ramault, Geen Waerebeke, Sadi Davignon, Medard Tant, Emile Claeys (pseudoniem Milo), Germain (*Le Soir*, Brussel), Pattyn (*La Dernière Heure*, Brussel).

k. *Oplage* : 15.000 op 12-VII-1909 (I, n. 53, p. 3).

l. *Bibliografische vermeldingen* :

— P. Allossery, II, p. 131.

— Druksnoer, de onderlinge band tussen het Beheer en het Personeel van de Drukkerij Strobbe — Izegem, nr 7 (1 jan. 1951), p. 8; nr. 40 (sept. 1962), p. 11.

m. *Karakter en Inhoud van het blad* : A-politiek sport- en gespecialiseerd annoncenblad.

Het blad kondigde zich in zijn eerste aflevering, op 5-III-1909 (p. 1), als volgt aan :

„Sportvriend's doel.

Nogal een nieuw blad, hoor ik menige lezer zeggen! Ja, vrienden, maar 't is over sport dat er zal gehandeld worden, en dat zegt in den tegen-

(1) Na aankoop van een „Monoline”-zetmachine in 1910, en van een „Duplex”-vlakvorm-rotatiepers in 1911.

(2) Tot 1912, toen hij zijn eigen blad, *Sportwereld* (Brussel), stichtte met Leon Vandenhaute en burgemeester August Demaegd van Halle.

(3) Drukker van de Gentse *Landwacht*.

(4) Vanaf 1907 werkzaam in de drukkerij Strobbe.

(5) Onderwijzer te Hansbeke.

(6) Drukker-uitgever van 't *Getrouwe Maldegem*.

woordigen tijd wat meer dan iets alledaagsch. 't Is toch al sport wat de klok slaat; de kinderen die ter school gaan, de jonge lieden, zelfs oude gedaagde menschen bemoeien zich met sport! De bladen waarin over sport gerept wordt, zijn gezocht en uitgepluisd; ja, men mag zeggen dat Vlaanderen nooit zoo sportminnend was dan ten huidigegen dage. En toch het volk van Vlaanderen was niet ten volle voldaan met de bestaande sportgazetten. Duizende Vlamingen konden uit het nieuws der fransche bladen niet wijs worden en in onze beide Vlaanderen bestond nog niet één blad in vlaamsche taal, dat uitsluitelijk over de sporten handelde. Om die leemte aan te vullen werd *Sportvriend* gesticht.

Wat zal *Sportvriend* worden? Ja, liefste lezers, dat hangt af van velerlei omstandigheden. Te oordeelen echter naar de duizenden sportminnaars die hunne tevredenheid uitdrukten dit blad tot stand te zien komen, aarzelen wij niet te zeggen dat *Sportvriend* zonder twijfel welhaast de lievelingslectuur zal zijn onzer vlaamsche jongens. Het is niet te betwijfelen of de eerste maanden zullen moeilijkheden van allen aard opleveren, nochtans zal den goeden wil van de sportminnende Vlamingen, geholpen door de onweerstaanbare wilskracht der inrichters, een blad tot stand brengen dat met zijne confraters der groote steden kan wedijveren zoowel onder oogpunt van snelle mededeelingen als van veelzijdige opnamen van sportnieuws op alle gebied."

Het blad bevat aankondigingen en verslagen van wielervedstrijden, portretten van beroemde renners (1), algemene artikels over de organisatie en de beoefening van de wielersport, en publicitaire aankondigingen van rijwielmerken en -onderdelen. Andere sporttakken komen slechts zelden ter sprake.

3. De (Hulp)onderwijzer (1910-)

a. *Bewaarplaats* :

— Wij vonden geen enkele aflevering van dit blad.

b. *Ondertitel* : „Vakblad voor Onderwijzers, verschijnende alle veertien dagen”.

g. *Periodiciteit* : halfmaandelijks.

h. *Eerste nummer* : I-I-1910, voorafgegaan door een proefnummer op 5-XII-1909.

Laatst vermeld nummer : ?-IX-1910 (n. 20).

j. *Redactieadres* : „Gouden Klokke”, Markt, Kortrijk.

(1) Als merkwaardige bijzonderheid weze vermeld dat deze „portretten” vaak met een foto-cliché waren geïllustreerd, dat evenwel moest betaald worden (8 fr.) door de geportretteerde renner.

l. *Bibliografische Vermeldingen : Le Fureteur*, VII (Brussel, 1909-1910), pp. 67 en 70; VIII (1910-1911) pp. 38-39.

m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Cfr. Ondertitel.

Op 11-IX-1910 (n. 19) werd de titel gewijzigd in *De Onderwijzer*. De volgende aflevering droeg opnieuw de oude titel maar met een doorstreepte *Hulp*.

F.

F. VION (1840-1917)

Fideel Christiaan Vion, geboren te Diksmuide op 24 december 1840, als zoon van L. Vion, sinds 1846 uitgever van het katholiek weekblad *Het Boterkuipje* van Diksmuide, besloot in 1866 zich „als drukker en uitgever van een katholiek weekbladje” (1) te vestigen in Izegem, waar nog geen weekblad bestond en de stadsdrukker, P. J. Bossut (2), oud genoeg was om binnen afzienbare tijd een interessant werkterrein prijs te geven.

Ondanks de tegenwerking van pastoor J. Debruyne (3) kon Vion zijn „ouderwetsche drukpers, gekocht bij de kinderen Stock te Rousselare voor de som van 150 fr.” (4), installeren in een huis in de Gentstraat. Daar begon hij de publicatie van een weekblad *De Stad Iseghem* (5). In hetzelfde jaar 1866 verhuisde hij naar de Rousselaarstraat, en in 1867 naar de Koornmarkt 7.

Hij huwde op 4 februari 1869 met Desideria Van Eeckhoutte en vestigde zich vervolgens in de Brugsche Straat.

In november 1870 zette Vion de uitgave van *De Stad Iseghem* stop, doch reeds in januari 1871 stak hij van wal met *De Burgervriend*. Van februari 1873 tot april 1875 publiceerde hij tevens het schimpblad, *De Izegemsche Kijk-Uit*. In september 1875 staakte hij de uitgave van *De Burgervriend*. Hij verliet Izegem en ging zich te Roeselare vestigen om daar een uitgesproken liberaal weekblad uit te geven (6).

(1) *Een droevig leven*, p. 3.

(2) Zie ook bij J. Dooms, *supra*, p. 16.

(3) *Een droevig leven*, p. 3.

(4) *Een droevig leven*, p. 5. Over de kinderen Stock, zie verder, pp. 137-138.

(5) In *Een droevig leven*, p. 6, door Vion bij vergissing de *Gazette van Iseghem* genoemd.

(6) Over de Roeselaarse periode van drukker F. Vion, zie verder, pp. 14:-176.

1. De Stad Iseghem (1866-1870)

- a. *Bewaarplaats* :
- Brussel, M.P. : 16-X-1869 (IV, n. 25), 12-III-1870 (IV, n. 46).
 - Gent, E.V. : 17-XI-1867 (II, n. 29).
 - Izegem, D.J. : 9-X-1869 (IV, n. 24) tot 19-XII-1869 (IV, n. 34).
 - Izegem, B.S. 4 : 5-XI-1870 (V, n. 28).
- b. *Ondertitel* :
- „Aankondigings-, Nieuws-, Landbouwkundig- en Wetenschappelijk Weekblad voor Iseghem en het omliggende”;
 - „Weekblad voor Aankondigingen, Tijdverdrif en algemeene belangen”, op 9-X-1869 (IV, n. 24) en verder;
 - „Weekblad voor Aankondigingen, algemeene belangen, Tijdverdrif, Nieuws en Wetenschappen”, op 12-III-1870 (IV, n. 46).
- d. *Motto* :
- „Tot Nut en Vermaak”;
 - „Vrijheid voor allen en in alles!” op 9-X-1869 (IV, n. 24) en verder.
- e. *Prijs* : 3,50 fr. per jaar, 10 cent. per nummer.
- f. *Formaat* :
- 41 × 28,5 cm., 3 kol., 4 pp.;
 - 42,5 × 31 cm., 3 kol., 4 pp., op 9-X-1869 (IV, n. 24) en verder.
- g. *Periodiciteit* : Wekelijks (za. of zo.).
- h. *Eerste nummer* : 6-V-1866 (?).
Eerst voorhanden nummer : 17-XI-1867 (II, n. 29).
Laatste nummer : 5-XI-1870 (V, n. 28).
- i. *Stichter, Eigenaar, Uitgever, Drukker* : F. Vion.
- k. *Oplage* :

„Na de uitgaaf van eenige nummers (...) telde ik al spoedig een honderdtal inschrijvers, en het hoogste cijfer klom tot een paar honderd, ...” (*Een droevig leven*, p. 6).

In 1867 : „wel eenigszins in het nauw gebracht, (...) daar het blad de helft niet opracht van den loon, welken de uitgaaf vereischte.” (*ibidem*, pp. 12-13).

l. *Bibliografische Vermeldingen* :

- *Een droevig leven*, pp. 6-32, 47-51.
- P. Allossery, II, p. 131.
- F. De Potter, p. 760.

m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Neutraal lokaal nieuwsblad, dat zich „zoo onpartijdig mogelijk” voordeed, „om hem, die noch katholieke, noch liberale gazetten wilde, voldoening te geven” (1). „Na de verschijning van een veertigtal nummers” (2), waagde F. Vion het voorzichtig in zijn blad aan te dringen bij het stadsbestuur op een betere straatverlichting. Daardoor werd hij voortaan beschouwd als een vijand van het door de clerus gesteunde stadsbestuur.

Het Brugse blad 't *Jaer* 30 (3), „opgesteld door onderpastoors en professors, (...) opgesteld in de gemeenste koeiwachterstaal, (...) het schandaal der katholieke drukpers, (...) het krapuleuste blad dat ooit het licht zag” (4), sprong de Izegemse clerus bij en bond een ongemeen heftige strijd aan met de drukker-opsteller van *De Stad Iseghem* (5), waarbij zelfs de vader van F. Vion, uitgever van het katholieke *Boterkuipje* van Diksmuide, werd betrokken. Deze laatste diende, op 28 januari 1867, 't *Jaer* 30 van antwoord (6) :

„Sedert eenige weken vind ik in uw blad eenen helen hoop spotnamen en smaadwoorden op het adres van den uitgever van 't gazetje van Iseghem. Wij hebben er niets tegen dat gij den oorlog voert tegen dit blad, telken male dat het iets zoude bevatten 't welk strijdig is aan Godsdienst of goede zeden, of iemands eere en faam zou schenden (tot nu toe nogtans heb ik niets diergelijks in 't zelve opgemerkt); maar waarom mij in die zaak betrokken? Wie zijt gij, schrijvers van 't zoogenaamde *Jaer* 30, om de verwaandheid te hebben van alles te willen regenteeren, alles te schrijven — en zulks in welke taal! — en op te nemen wat de eene of andere misnoegde te recht of ten onrecht begeert, of wat men in andere katholieke bladen niet wil, zoals over drij weken een onzer konfraters liet blijken in de volgende woorden :

„... Maar ofschoon de *Landbouwer* zeker wel in onverschillige kwestieën soms van een ander gedacht kan en mag zijn dan eenige andere goede gazetten, en alhoewel hij de verantwoordelijkheid voor anderen niet op zich neemt, heeft hij nogtans geene schichten, noch kan er geene aanvaarden om dezelve te richten tegen vrienden, of tegen andere katholieke dag- of weekbladen : men heeft hedendaags niet te veel met al de vereenigde krachten der goeden om het woedend kwaad zegepralend te bevechten.”

(1) *Een droevig leven*, p. 12.

(2) *Ibidem*, p. 8.

(3) Cfr. R. Van Eenoo, *De Pers te Brugge*, pp. 82-85.

(4) *Een droevig leven*, pp. 10 en 12.

(5) Over 't *Jaer* 30 en de journalistieke bedrijvigheid van Guido Gezelle, zie : J. Wagenaere, in *Biekorf*, 1901, pp. 263-265.

(6) *Een droevig leven*, pp. 11-12.

Ik geloof, Mijnheer van 't Jaer 30, U, mits dezen, te moeten laten weten dat, voor wat mij betreft, artikels onder andere zooals dit van zondag laatst : V a d e r e n Z o o n, van geen het minste nut kunnen zijn, noch eenigen invloed kunnen hebben op den vader. Deze, immers, na lang geleefd te hebben, en den gemeenen gang der wereld en der voorstanders van zeker blad „voor treffelijke lieden” een weinig te hebben nagespeurd, is er grijs, zoo niet misantroop van geworden. Dus is het vruchteloos voor u, in deze kwestie, nog verder boter aan de galg te strijken!

De Vader van zijn Zoon.

Dixmude, 25 januari 1867.”

Het is niet te verwonderen dat F. Vion, voor liberaal uitgescholten, mettertijd niet ongevoelig bleef voor liberale sympathieën. Zo vonden we, o.m. op 12-III-1870 (IV, n. 46, p. 1) overname van een artikel over „De liberale grondbeginsels” uit het liberale blad de *Gazette van Hasselt*.

Naast polemische artikels en lokaal nieuws, bevat *De Stad Iseghem* ook gemengd nieuws uit binnen- en buitenland, de burgerlijke stand, marktprijzen, de vertrekuren der treinen en notariële en publicitaire aankondigingen.

Aanleiding tot het verscheiden van het blad was een heftige aanval van de Izegemse geestelijkheid (inzonderheid van E. H. Volkaert) op de kansel, tegen F. Vion en zijn blad, omwille van volgend vers, opgenomen in *De Stad Iseghem* van 22-X-1870 (V, n. 26) :

„Als thans er iemand tusschen zit
met al die oorlogsplagen,
Dan is het Onze Heer,
die 't meest er mag van klagen.

Hij weet niet meer hoe het te doen :
de Pruis smeekt om zijn zegen,
En zegt : „Dat hij bij Hem gelijk
voor 't kwaad doen heeft gekregen.”

En Frankrijk dan? Het zegt : „Dat God
Hem meê zal helpen vechten,
Tot dat de Pruis is weggejaagd
met al zijn oorlogsknechten.”

De Paus heeft al God den Heer
in een kuras gesteken,
En doet Hem maar op schildwacht staan
tot veiligheid dier streken.

Er zijn geen potentaten meer,
op groot of kleine troonen,
Of z' hebben vast den goeden God
in hun kanonnen wonen.

Dus 'k laat u denken hoe de Heer,
door deze vieze snaken,
Het in zijn hoogen wolkenwoon
bij oorlogstijd moet maken.

Geeft Hij aan Pruisen zegepraal
dan wordt Hij daar geprezen;
Maar dan zal Frankrijk vast voor Hem
geen schietgebeekens lezen.

Nogtans al waar men samen vecht
kan men niet beide winnen,
En wil men toch de goede God
dat boeltje klaar doen spinnen.

Zie, voor geen zeven stuivers daags,
als moest de Paus m'het vragen,
Deed ik de fonctie van Ons Heer,
in deze droeve dagen."

Daarom kreeg F. Vion te horen (1) :

„De schrijver der Gazette van hier is een godslasteraar, een ketter; de drukker der Gazette van hier is een godslasteraar, een ketter, een heilischendende dief; en noch wij, noch de bisschop kunnen hem vergeven, de Paus alleen is daartoe machtig genoeg. Hij schrijft en drukt dat God niet meer weet wat Hij doet, dat Hij zot is, en steekt de Godheid op 't kanon; en als dat geene schrikkelijke godslasteringen zijn, dan ben ik geen priester meer."

Na de ongerijmdheid van deze aanval aan de kaak te hebben gesteld, nam F. Vion afscheid van zijn lezers (2) :

„Reeds vier jaar strijden wij met de eerlijkste wapens : rede, recht en waarheid waren alleen onze verdediging. Wij verwonnen het eerlooze Jaer 30; zonder vrees gingen wij voort op den weg van het recht en der waarheid, en wij hielden stand omdat onze vijanden geene wapens vonden, die sterk genoeg waren om de goede reden en de waarheid te verpletteren.

(1) *Een droevig leven*, p. 47.

(2) *Ibidem*, p. 50.

Nu hebben zij datgene gevonden, waarnaar zij zoo lang trachtten, en nu ook leggen wij de pen neder. Met een gerust gemoed eindigen wij een bijna vijfjarigen strijd, die in vele gevallen van een wezentlijk nut in onze stad is geweest."

2. De Burgervriend (1870-1875)

a. Bewaarplaats :

— Brugge, J.G. : 24-I-1875 (V, n. 4), 7-II-1875 (V, n. 6), 4-IV-1875 (V, n. 15), 11-IV-1875 (V, n. 16), 2-V-1875 (V, n. 19) tot 4-VII-1875 (V, n. 27), 18-VII-1875 (V, n. 29), 29-VIII-1875 (V, n. 35).

— Brussel, M.P. : 29-XI-1871 (I, n. 49).

— Gent, E.V. : 26-III-1871 (I, n. 14), 1-XII-1872 (II, n. 48).

— Izegem, B.S. 4 : 26-IX-1875 (V, n. 40).

b. Ondertitel :

— „Iseghemsch Weekblad”;

— „Weekblad voor het Arrondissement”, in 1875 (jg. V).

e. Prijs : 3,50 fr. per jaar, 10 cent. per nummer.

f. Formaat : 42,5 × 31 cm., 3 kol., 4 pp.

g. Periodiciteit : wekelijks (zo.).

h. Eerste nummer : 26-XII-1870 (?).

Eerst voorhanden nummer : 26-III-1871 (I, n. 14).

Laatste nummer : 26-IX-1875 (V, n. 40).

i. Stichter, Eigenaar, Uitgever, Drukker : F. Vion.

k. Finantiële toestand : F. Vion ontving van de Izegemse liberalen een „Jaarlijksch hulpgeld van 700 franks ..., betaalbaar bij 4de gedeelte na elken trimester” (1).

l. Bibliografische Vermeldingen :

— *Een droevig leven*, p. 52.

— F. De Potter, p. 760.

— P. Allossery, II, p. 131 (2).

m. Karakter en Inhoud van het blad : Liberaal opinie- en informatieblad.

Het blad bestrijdt de katholieke regering en het stadsbestuur van Izegem, het bevat lokaal nieuws, kortere berichten uit binnen- en

(1) *Een droevig leven*, p. 52.

(2) F. De Potter en P. Allossery noemen het blad verkeerdelijk *De Volksvriend*.

en buitenland, de gegevens van de burgerlijke stand, marktprijzen, de vertrekuren der treinen, notariële en publicitaire aankondigingen. Het citeert instemmend liberale bladen als *De Zweep* van Brussel, en polemiseert met *De Landbouwer* (2) van Roeselare, bev. op 20-VI-1875 (V, n. 25, p. 1) met een artikel, „Wat willen de liberalen”.

Op 26-IX-1875 (V, n. 40) nam *De Burgervriend* afscheid van zijn lezers :

„Na tien jaar strijd, waardoor wij onze gezondheid steeds zagen vergaan, vinden wij ons thans verplicht de pen neêr te leggen en tot het rustige leven weêr te keeren, ten einde ons van het geledene verlies zooveel mogelijk te herstellen. — *De Burgervriend* houdt dus op te bestaan.

Onze lezers, die het volle jaar betaald hebben, zullen schadeloos gesteld worden, en deze die nog ten achteren zijn, worden vriendelijk verzocht ons het beloop hunner achterstelling in postzegels te zenden.

Wij nemen die gelegenheid te baat om onze ware vrienden, die door hunne ondersteuning onze taak eenigszins vergemakkelijkten, even als onze lezers onzen warmen dank te betuigen en hun de hoop uit te drukken dat wij hun volle vertrouwen zullen blijven genieten.

Voortaan zullen wij ons uitsluitelijk toeleggen op den boekhandel, de boekdrukkerij, de litografie en boekbinderij, (...)”.

3. De Izegemsche Kijk-Uit (1873-1875)

a. Bewaarplaats

— Brugge, J.G. : losse nrs.

— Brussel, M.P. : [Pasen] 1875 (n. 12).

— Izegem, D.B. : volledig (2).

— Izegem, R.D. : volledig.

— Gent, E.V. : [Pasen] 1875 (n. 12).

— Izegem, B.S. 4 : II-1873 (n. 1); B.S. 14 : -II-1874 (n. 8), -V-1874 (n. 9), -IX-1874 (n. 10).

b. *Ondertitel* : „Verschijnende bij gelegenheid en appetijte, en opgesteld door BERNARDUS POMPE”.

d. *Motto* :

„Al lag de waarheid in het graf,
Al wat haar drukt, dat moet er af.”

(2) Cf. *Infra*, pp. 76-79. Over een andere pennetwist met *De Landbouwer*, zie Vion's *Droevig Leven*, p. 79.

(2) Een etiket op de band vermeldt : „Enig exemplaar dat nog bestaat ”....

- e. Prijs : 10 cent. per nummer.
- f. Formaat : 30 × 21 cm., 2 kol., 4 pp.
- g. Periodiciteit : zie Ondertitel.
- h. Eerste nummer : -II-1873.
Laatste nummer : -IV-1875 (n. 13).
- i. Stichter, Eigenaar, Uitgever, Drukker : F. Vion.
- k. Oplage : 350 exemplaren voor de tiende aflevering en 500 voor de elfde (1).
- l. Bibliografische Vermelding :
— *Een droevig leven*, pp. 54-80.
- m. Karakter en Inhoud van het blad : Persoonlijk satirisch strijdblad van F. Vion, opgesteld in de vorm van samenspraken tussen Nicodeem en Bernardus Pompe (F. Vion).
In de eerste aflevering stelde deze laatste zich en zijn programma als volgt aan de lezers voor (p. 1) :

„Bernardus is een jongeman van achter de kerke, die gerust en kommerloos leeft. Hij werd geboren in de korte maand van 1810 en is nu een tijdperk ingegaan op hetwelk de mensch doorgaans niet meer in staat is zwaren arbeid te verrichten. Daar de tijd algelijk moet gedoodigd worden, heeft Bernardus in zijn bol gekregen, voor tijdverdrijf papier te bekladden. Hij wil niemand zijne gedachten opdringen : die ze niet aanveerden kan, heeft ze maar te laten liggen; zijne gedachten deelt hij vrijlijk mede en daarom verwerpt hij alle medewerking en heeft dus geen gemeens met de *Burgervriend*. Hij bekladt het papier niet in naam van het volk, maar voor het volk.

Bernardus is noch klerikaal, noch liberaal, noch vrijdenker, hij is demokraat : hij bemint het volk en al de vrijheden die aan het volk en aan de samenleving nuttig zijn.

Hij bemint de vrijdenkerij niet, omdat het een gevaar is voor de samenleving; hij bemint het klerikalismus ook niet, omdat hij niet aanveerden kan dat het toegelaten zij dwangmiddels en zelfs wraakroepende dwangmiddels te gebruiken om iemand een gedacht of eene gezindheid op te dringen; hij kan alleen de gezonde redeneering, gepaard met goedheid en gevolgd door de overtuiging, als aanlokkingsmiddel aanveerden. De klerikalen integendeel drijven de menschen met de zweep, en, ofschoon de hemel eene belooning is voor die ze verdienen kan, willen zij er het volk inslaan met stokken. Hoe kan men alzoo den hemel verdienen?

Bernardus is geen vleier, hij verfoeit de vleierij. Niemand moet er zich aan verwachten ooit bewierookt te worden; want die wel doet, doet nog niets te veel.

(1) *Een droevig leven*, p. 73.

Eindelijk Bernardus is een oprechte vriend der waarheid en hij zal altijd zooveel mogelijk de waarheid betrachten.

Ziedaar wat de man is, die uit tijdverdrijf nu een dan eenen *Kijk-Uit* in de wereld en voornamentlijk in ons Izegem zal werpen en u vertellen wat hij al gezien heeft. Bevalt u dat, Bernardus zal er zich om verheugen, en bevalt het u niet, je moet het maar nemen van waar het komt : „De man is oud van jaren.”

De Izegemsche Kijk-Uit hekelde ongenadig Vion's vijanden, de geestelijke (o.m. onderpastoor Fr. Slosse) en wereldlijke overheden (burgemeester Ameye en de gemeenteraadsleden Vandewalle, Carpentier en Demuelenaere).

„Rechtuit gezegd”, gaf F. Vion later toe (1), „ik betreur die uitgaaf, maar ja, 'k en was ik ook niet geschapen om onder de voeten vertrappeld en opgejaagd te worden 'lijk 'ne razenden hond : 'k en had ongelukkiglijk Gods goedheid niet in pachte en er moest eens een einde komen aan mijn geduld”.

Toen Vion's voornaamste tegenstrever, notaris Henri Demuelenaere, in december 1874 burgemeester werd van Izegem, stond de elfde aflevering van de *Kijk-Uit* (januari 1875) vol met schimp-scheuten en alluzies op het privaat leven van de nieuwe burgemeester. Op 7 april volgde een geruchtmakende zitting voor het assisenhof van West-Vlaanderen, doch F. Vion werd vrijgesproken. Met het zegevierend verslag van dit proces (geheel de dertiende aflevering) besloot F. Vion de publicatie van *De Izegemsche Kijk-Uit*.

G. ONBEKENDE DRUKKER

Het Vereenigingsblad (1911-)

a. *Bewaarplaats* :

— Izegem, B.S., 24 : -IV-1911 (n. 1).

b. *Ondertitel* : „... tot bevordering der Christene Vakorganisatie van Iseghem en omliggende”.

(1) *Een droevig leven*, p. 54.

Het scheldproza van *De Izegemsche Kijk-Uit* werd F. Vion later nog dikwijls aangewreven. In de *Mandelgalm* van 6-VIII-1881 (IV, n. 32, pp. 2-3) bev. wierp een zekere J. Roggeman Vion zijn vroeger „liberalisme” voor de voeten, met uittreksels uit de eerste aflevering van de *Kijk-Uit* van februari 1873; F. Vion antwoordde erop met een vlugschrift, *Een Kijk-in*.

- d. *Motto* : „Voor Godsdienst, Huisgezin, Eigendom. — Voor Recht en Plicht”.
- e. *Prijs* : niet vermeld, wellicht gratis.
- f. *Formaat* : 32,5 × 25 cm., 3 kol., 4 pp.
- g. *Periodiciteit* : „Verschijnt als 't past”.
- h. *Eerste en enig voorhanden nummer* : IV-1911.
- i. *Drukker* : niet vermeld.
- j. *Redactieadres* : Gildenhuis, Kruisstraat, Iseghem (1).
- k. *Oplage* : wellicht zeer klein.
- l. *Bibliografische Vermeldingen* :
— J. Geldhof, 50 Jaar Christelijke Arbeidersbeweging Izegem, p. 30
- m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Cfr. Ondertitel.
Het blad omschreef zijn bedoelingen als volgt (p. 1) :

„Ons Doel.

Blij en moedig treedt ons blaadje den openlijke wereld in vol betrouwen in de toekomst.

Ons eerste woord weze een groet tot onze werkbroeders, voor wier belangen wij werken en op wier ondersteuning wij rekenen. Eens door ons doel, moeten wij ook eens zijn in onze gevoelens en in onze werking.

Daarom stichten wij dit blad om meer eensgezindheid in werking en in gevoelen te bekomen.

Ons opschrift „Het Vereenigingsblad” duidt aan over wat wij zullen spreken en wat wij zullen verdedigen. Ons blad zal zijn een werkmansblad, dat zijne stoffelijke en verstandelijke belangen zal bespreken en bevorderen en de koene tolk zal wezen van het edel streven der arbeidersklasse; te weten : de verheffing van het arbeidersleven door de christene vakorganisatie.

Dit is ons doel en zal ons doel blijven!

Wij voelen levend in ons, overtuiging en liefde voor het grootsche doel ons afgelijnd door den onvergetelijken paus Leo XIII. Steunende op de leer van Hem dien wij als vader der Werklieden groeten, willen wij ook werken om de rechten van onzen arbeid te verdedigen. Ons beroepsleven, ons verstandelijk leven, ons familieleven, ons godsdienstig leven, willen wij ontwikkelen, omdat daaruit voortspruit de bron van ons aller geluk.

Onze weg om ons doel te bereiken is de beroepsvereeniging.

Diep overtuigd dat de christene vakvereeniging alleen eene blijvende en doordringende verheffing van ons arbeidersleven mogelijk maakt, willen wij werken om die vereenigingen te doen groejen en bloeijen. Wij christene werklieden, weten wel dat het syndikaat ons doel niet is, maar

(1) Misschien onder redactie van Henri d' Artois (mening van E. H. Fr. De Witte te Kortrijk).

t' is onze weg om tot ons doel te komen, 't is het eenigste middel om de zoo noodig geworden hervormingen in ons arbeidersleven te verwezenlijken.

Met hert en ziel zullen wij dus werken aan de uitbreiding en verdediging onzer vakorganisatie. Wij willen onze belangen recht doen geworden, dit krachtdadig maar ook vredelievend. Zijn wij aangevallen, dan strijden wij onbevreesd, maar met rechtvaardige middels, altijd onze rechten maar ook onze plichten steeds voor oogen hebbende, en moet het zijn, dan slagen wij desnoods duchtig.

Wat wij ook willen is de arbeiders onderwijzen, de arbeiders inlichten over alle goede en slechte toestanden, opdat zij altijd in het waar daglicht zouden staan. Daartoe is een blad uiterst wel geschikt; het spreekt aan het volk over al wat het aanbelangt, over wat het moet zijn en moet worden.

Een werkmansblad zijn wij, geschreven voor en ook door werklieden. Het werk dat wij aangaan, de taak die wij op ons nemen, is van de gemakkelijkste niet. Wij verwachten ons aan tegenwerking en beknibbeling, misschien zullen enkelen ons als gevaarlijk aanzien. Doch hier zij het gezegd, wij zullen niet eenzijdig zijn; wij weten dat nevens onze belangen er nog andere bestaan die even rechtvaardig en achtenswaardig gelijk de onze zijn : maar wij denken toch dat de belangen der arbeiders, de belangen der plichtvervullende arbeiders, voorzeker de meeste en de noodzakelijkste verdediging verdienen.

Omdat ons doel verheven en edel is, daarom durven wij rekenen op medewerking van alle weldenkende lieden, die het wel meenen met de arbeidersbeweging.

Ons doel en ons streven zij dus : de algemeene welvaart betrachtende, tevens werkende aan de zedelijke en stoffelijke verheffing van de gansche arbeidende klasse.

Dit wenschen wij! Dit willen wij!"

Onder de titel *Wat wij willen* luidt het verder :

„Wel, onze leden een weinig op de hoogte houden van hetgeen hier gedaan wordt voor de verbetering van het lot van den werkman.

Al de werkmenschen trachten aan het verstand te brengen hoe noodig het is vereenigd te zijn, om eenige verbeteringen te bekomen.

Iedereen voor oogen stellen hoe redelijk, hoe verstandig het is de beweging onder het werkvolk met goed oog te aanzien, en te ondersteunen zelve ...

Onze vijanden, de socialisten, meer en meer te ontmaskeren, hunne handelwijze en booze inzichten bloot te leggen voor elk ende een; voor de bazen, opdat ze toch wel zouden inzien, dat ze nooit geen vrede zullen hebben met hun werkvolk, indien ze socialist worden; voor de werklieden, opdat ze wel zouden begrijpen, dat ze, verre van hunnen toestand te verbeteren, hem nog vele zullen verslechteren, indien ze willen slaven worden van de socialistische leiders.

En is dat al te samen noodig?

Ja, want, niemand is er die niet en ziet, tenzij hij stekeblind ware, dat de gang van de wereld is naar de vereenigingen. Dat is zoo. Welnu, als dat zoo is, dan is het ook klaar dat elkendeen moet weten wat de vereenigingen doen, hoe zij werken, en vooral, hoe dat de Christene vereenigingen alleen goed werk verrichten.

Dat moeten onze leden weten; dat moeten burgers en bazen weten; dat moeten alle werkmenschen weten; dat zullen onze vijanden wel op tijd en stond gewaarworden.

Daarom, leest en verspreidt ons blad. Het wilt wat goed is."

Verder bevat het blad een aansporing tot vereniging, inlichtingen over de lock-out van Ingelmunster, oproepen tot aansluiting voor de schoenmakers, wevers en weefsters, borstel- en borstelhoutmakers, brouwers, voerlieden en arbeiders uit de bouwnijverheid, alsook aankondiging van vergaderingen in het Izegemse Gildenhuis.

H. VOOR IZEGEM BESTEMD, DOCH ELDERS GEDRUKT

1. De Wacht (1883-)

a. *Bewaarplaats* :

Brussel, M.P. : 25-III-1883 (n. 10).

Gent, E.V. : idem.

b. *Ondertitel* : „Nieuwsblad van Iseghem”.

d. *Motto* :

„Hij waakt ... hij stapt met vasten tred,
En strijdt voor waarheid, recht en wet.”

e. *Prijs* : niet vermeld, wellicht gratis.

f. *Formaat* : 31,5 × 24 cm., 3 kol., 4 pp.

g. *Periodiciteit* : wekelijks (zo.)?

h. *Eerste nummer* : 22-I-1883 (?)

Enig voorhanden nummer : 25-III-1883 (n. 10).

i. *Drukker* : Walt. Ghesels, Begijnenplaats, Gent (1).

k. *Oplage* : waarschijnlijk zeer klein.

m. *Karakter en Inhoud van het blad* : liberaal strijdblad.

Het enig voorhanden nummer van 25 maart 1883 bevat een paaswens, overgenomen uit *De Burgervriend*, „over een tiental jaren

(1) Drukker van Gentse liberale bladen. Cfr. E. Voordeckers, *De Gentse Pers, passim* (zie : index, s. v. Ghesels).

geschreven door een braaf vroom man, dien wij onzen vriend mochten noemen" (1), een artikel over onregelmatigheden in de vaststelling van de Izegemse „abonnementsrol" der gemeentebelastingen, aanvallen op de clerus in verband met de schoolstrijd en met de rekeningen der kerkfabrieken, een samenspraak „te Stalhille" tussen een boer en zijn zoon „Zules" die de lastige landarbeid wil verlaten en voor priester studeren omdat „het geld daaraan besteed grooten intrest opbrengt : *De kruine geschoren is de weelde geboren*", en een artikel over „De Opvoeding der Vrouw" die door de katholieken verwaarloosd wordt omdat „volgens hen de vrouw eene slaaf van het geloof, eene vijandin van de rede moet zijn; maar toch eene onderdanige vriendin van 's pastoors bevelen en heerschzuchtige plannen, al moest het ook ten prijze van huiselijk genot en vrede zijn", etc.

2. De Strijdkreet (1904-)

- a. *Bewaarplaats* :
 - Brussel, F.M. : 4-VI-1904 (I, n. 1), 11-VI-1904 (I, n. 2).
 - Brussel, M. P. : 4-VI-1904 (I, n. 1).
 - Gent, E.V. : 4-VI-1904 (I, n. 1), 11-VI-1904 (I, n. 2).
 - Izegem, B.S., 24 : 11-VI-1904 (I, n. 2).
- b. *Ondertitel* : „Orgaan der Liberale Jonge Wacht van Iseghem, verschijnende als 't past'".
- d. *Motto* : „Hij waakt... Hij stapt met vasten tred,
En strijdt voor waarheid, recht en wet",
vanaf 11-VI-1904 (I, n. 2).
- e. *Prijs* : 5 cent. per nummer, vanaf 11-VI-1904 (I, n. 2).
- f. *Formaat* : 36,5 × 27,5 cm., 3 kol. 4 pp.
- g. *Periodiciteit* : wekelijks (za.)?
- h. *Eerste nummer* : 4-VI-1904.
Laatst voorhanden nummer : 11-VI-1904 (I, n. 2).
- i. *Eigenaar, Uitgever* : „Liberale Jonge Wacht" van Izegem, met als zetel het lokaal „De Broederliefde" in de Statiestraat.
Drukker : L. Ackerman & Co, Ooststraat 40, Rousselare (2).
- k. *Oplage* : wellicht zeer klein.
- m. *Karakter en Inhoud van het blad* : liberaal strijdblad, gesticht na de wetgevende verkiezingen van 29 mei 1904, waarin de liberalen

(1) M. n. F. Vion, cfr. *supra*, pp. 41, 46-47.

(2) Cfr. *infra*, p. 67

hun positie in de kamers niet onaanzienlijk hadden verbeterd, en aan de vooravond van de provinciale verkiezing van 5 juni 1904.

Dat het inzicht vooropstond het blad ook daarna te blijven uitgeven, bewijzen de aanduiding „Eerste jaar” en een oproep van de redactie „Aan de Vrienden” in de tweede aflevering (p. 3) :

„Daar de vooruitgang der liberale en vrijzinnige gedachten te danken is aan de drukpers, doen wij bij deze eenen warmen oproep tot al onze politieke vrienden om uit al hunne krachten ons liberaal weekbladje te ondersteunen! Dat eenieder bijtrede met zijne toelage; hoe gering zij ook weze, zal ze met dankbaarheid aanvaard worden!

Deze worden aangenomen bij den Voorzitter der L. J. W., heer Alfred De Coene, Groote Markt, Iseghem.”

Beide afleveringen bevatten vooral berichten en propaganda-artikels in verband met de boven vernoemde verkiezingen, aanvallen op de clerus, en een weinig lokaal (gouden bruiloft) en internationaal (Japans-Russische oorlog) nieuws.

3. Het Iseghemsche Volk (1912-1914)

a. *Bewaarplaats* :

— Brugge, J.G. : volledig.

— Izegem, D.B. : idem.

— Izegem, J.C. : idem.

b. *Ondertitel* : „Katholiek Volksgezind Weekblad”.

e. *Prijs* : 3 fr. per jaar, 5 cent. per nummer.

f. *Formaat* :

— 56,5 × 37 cm., 4 kol., 8 pp.

— 4 pp. vanaf 9-VIII-1914 (III, n. 32).

g. *Periodiciteit* : wekelijks (zo.).

h. *Eerste nummer* : 15-XII-1912.

Laatste nummer : 4-X-1914 (III, n. 40).

i. *Stichter* : E. H. Frans Dewitte (1).

(1) E. H. Frans Dewitte, geboren te Brugge op 29 mei 1883; werd in 1906 beroemd aan het bisschoppelijk college van Kortrijk. Hij was er een der voornaamste medewerkers van *Het Kortrijksche Volk*. In 1912 werd hij onderpastoor van de St-Hiloniusparochie van Izegem, op aanvraag van pastoor C. Van Coillie die, verveeld met een splitsing in de rangen der Izegemse katholieken, een journalistiek talent zocht voor de *Gazette van Iseghem*: E. H. Dewitte verkoos echter een eigen blad op te richten:

Onmiddellijk na de eerste wereldoorlog, op tweede Kerstdag 1918, lanceerde hij te Izegem het eerste nummer van *De Volksmacht*, „Orgaan van het Christen Werkersverbond van Zuid- en Midden-Vlaanderen”, dat zijn verplaatsing uit Izegem voor gevolg had en waarvan de tweede aflevering op 9 maart 1919 te Tielt verscheen.

Uitgever, Drukker : Als zodanig vermeldt het blad zelf : Wwe A. Van Moortel-De Keyzer, Rousselarestraat 3, Iseghem. De werkelijke uitgever-drukker evenwel was J. Vermaut (1), Lange-steenstraat 28 te Kortrijk. Deze gaf, naast *Het Iseghemsche Volk*, *Het Kortrijksche Volk* uit, in oktober 1905 gesticht door E. H. Leroye (2) en aanvankelijk gedrukt door Janssens & Verbeke, Robbeplaats 2, te Kortrijk; vanaf 5 januari 1913 gaf J. Vermaut ook het Roeselaarse weekblad, *De Dageraad* (3), uit, en op 14 december 1913 voegde hij bij deze trits nog *Het Thieltsche Volk* toe.

l. *Redactie* : E. H. Frans Dewitte.

Medewerkers : (zoals in *Het Kortrijksche Volk*) de EE. HH. J. Buysschaert, Lowyck, Moncarey, Maas en Schrurs, de advocaten Van Eeckhout en L. Vandorpe, de dokters A. Depla en Peel (4).

k. *Oplage* : Het blad spreekt voortdurend van zijn „steeds groeiend lezerstal”.

Zo leest men bev. op 30 november 1913 (II, n. 48, p. 1) :

„De uitbreiding die ons blad genomen heeft is ongelooflijk. Overal, op al de dorpen van het arrondissement, wordt het verkocht en verspreid en geerne gelezen door al dezen die liefst een ernstig, aangenaam en leerrijk weekblad lezen.”

Het is echter allesbehalve zeker dat deze optimistische woorden in gelijke mate golden voor *Het Kortrijksche Volk*, *Het Iseghemsche Volk* en *De Dageraad* (van Roeselare).

Vermelden we ten slotte dat het blad een zeer groot aantal betaalde aankondigingen opnam.

(1) Daarom kreeg het blad meer dan eens het verwijt te horen geen echt Izegems blad te zijn. Zo bev. in *Boos Iseghem* van 20-XII-1913 (II, n. 13, p. 1) :

„Hoort eens hier, *Iseghemsche Volk*, Uw hoofdstellerke schrijft al het nieuws van Kortrijk en omliggende gemeenten. Gij zijt *Het Kortrijksche Volk*. Waarom noemt gij u *Het Iseghemsche Volk*?

En dat gij bijna geen lezers hebt in onze stad, dat is niet te verwonderen. Buiten een paar lokalen kent gij niets van Iseghem. Al 't andere telt niet voor u. Alleen hetgeen in de Gilde of in den Kiezersbond gebeurt; is het weten waard.”

Reeds op 31-V-1913 (I, n. 42, p. 1) schreef *Boos Iseghem* :

„Maar zijt gij *Het Iseghemsche Volk* niet? Ons dunkt dat gij soms vergeet, onder andere wanneer gij het overlijden meldet van M. Vermaut, den vader van uwen uitgever? En wij die weten dat Louis Dekeyser al lang, 't is te hopen, bij den Heer is.”

(2) Cfr. S. H. Scholl, *De gesch. v. d. arbeidersbeweging in West-Vlaanderen*, p. 122.

(3) Cfr. *infra*, pp. 99-106.

(4) Cfr. S. H. Scholl, *o.c.*, pp. 122, 162, 198.

1. *Bibliografische Vermeldingen* :

— S. H. Scholl, *De geschiedenis van de arbeidersbeweging in West-Vlaanderen*, p. 158-159.

— J. Geldhof, *50 Jaar christelijke arbeidersbeweging Izegem*, pp. 32-36, 42-43.

m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Christelijk opinie- en informatieblad voor werklieden.

Het Iseghemsche Volk bevat zeer weinig buitenlands nieuws, steunt hartstochtelijk de inspanningen der Vlaamse beweging op parlementair vlak (bev. op 12-I-1913 : „De nieuwe legerwet en het Vlaamsch”; op 8-II-1914 : „De Vlaamsche wijzigingen aan de schoolwet”), en bespreekt — doch weinig diepgaand — de algemene en plaatselijke sociale problematiek en actualiteit.

De grootste bedrijvigheid evenwel betoont het blad op het terrein van de locale politiek, waar het, met een sarrende agressiviteit, van leer trekt tegen de afgescheurde katholieke partij van C. Gits en haar „schijnheilig” orgaan *Boos Iseghem*. Deze partijpolemieken winnen aan kracht op het einde van 1913 en bij de aanvang van 1914, totdat, in de gemeentelijke verkiezingen van 29 maart 1914, de bestreden scheurpartij het onderspit moet delven voor de kandidaten van de „Katholieke Kiesvereniging”, H. Declercq en E. Van den Bogaerde; zij bezorgen *Het Iseghemsche Volk* echter ook een rechterlijke veroordeeling voor eerroof ten nadele van Fr. Bral, schepen en d.d. burgemeester van de stad (1).

In zijn eerste aflevering, op 15 december 1912, had het blad zijn lezers niet voorgelicht omtrent zijn programma en zijn bedoelingen. Uit een artikel „Te Hoog?”, op 30-XI-1913 (II, n. 48, p. 1), lichten we dan ook volgende passages, die een licht kunnen werpen op de strekking en de stijl van het blad.

„Er wordt ons dikwijls gezegd : „Uw blad is heel schoon; maar 't is te hoog voor 't volk”. Dit wordt ons somtijds gezegd door mannen die onze werking volop genegen zijn; en somtijds ook, door menschen die eerder van ons blad benauwd schijnen, hetzelfde niet **durven** verspreiden uit vrees van de er in uiteengezette gedachten (gedachten terloops gezegd, die doorgaans maar juist de uiteenzetting zijn onzer christene **principen** in zake sociale werking). Nu, in alle geval, dat is eene tegenwerping die we dikwijls ontmoeten. We dienen dus eens te onderzoeken **in hoeverre ze gegrond is.**”

(1) Zie daarover : *Gazette van Iseghem*, 23-V-1914 (XXI, n. 21, p. 2) en 18-VII-1914 (XXI, n. 29).

Om deze opwerping te ontzenuwen verklaart het blad vooreerst dat het (d.w.z. vanzelfsprekend *Het Kortrijksche Volk*) te Wevelgem 650 abonnenenten telt (1). Welnu,

„ ... De menschen te Wevelghem zijn zeker alverre lijk elders, zouden we denken?... Dus als het blad te Wevelghem niet te hoog wordt gevonden, hoe zou het dan voor elders te hoog zijn?”

Wel geeft het blad toe dat niet alle afleveringen even verzorgd zijn :

„Over 't algemeen echter zit ons blad nog al sterk ineem, meenen we, en is het nog al goed in evenwicht : er staat zoo wat in om zooveel mogelijk alle goesten te voldoen : ernstige artikels, nieuws uit de bonden, uit het binnenland, uit de streek, besprekingen over politiek, binnenlandsche en buitenlandsche, kroniek van de week, vlasberichten, kunstnieuws, marktnieuws zelfs, vertellingen, enz. enz. Kunnen we allen niet alles geven wat ze mogelijk willen, we trachten toch zooveel mogelijk te geven dat allen iets, ja zooveel het zijn kan, vinden wat ze lusten. En zoo, kunnen we niet altijd allen in alles voldoen, we kunnen toch doorgaans genoeg doen, om allen die redelijk zijn, tevreden te stellen ... en te doen verlangen om nog en om nog.”

Verder geeft het blad toe :

„**Vele bladen hebben 't gemakkelijker dan wij.** Willen we niets anders doen dan alleen maar onze lezers bezighouden : we zouden hun nieuws geven, nieuws en nog nieuws; we zouden hun opdisschen : moorden en branden, ongelukken en gebroken beenen; we zouden hun opdisschen : romans, moord- en liefdegeschiedenissen; sport en verzet; we zouden hen vleien door het vermijden van alle brandende kwesties, we zouden nooit geen positie kiezen, we zouden altijd tusschen twee watertjes zwemmen; niemand ooit misdoen, personen bewierooken, personen dienen in plaats van principen. En — we zouden voorzeker veel meer, veel gemakkelijker gelezen worden; en we zouden 't ook gemakkelijker hebben. Immers, 't is niet moeilijk niet te hoog te zijn, als men immers maar laag bij den grond blijft. Maar als men wat hooger wil opvaren; als men het volk wat hooger wil opvoeren; als men gedachten in 't volk wil krijgen; als men die gedachten, spijs slenter en vooroordeelen, spijs bate en tegenkating, wil doordrijven, omdat ze de waarheid zijn en ons volk moeten opheffen en deugd doen : dan heeft men het zoo schoon niet meer!”

Het blad stelt dan de vraag opnieuw :

(1) Over de verspreiding van *Het Kortrijksche Volk* te Wevelgem, zie : S. H. Scholl, o.c., p. 160.

„Zijn we nu waarlijk te hoog, ja of neen?

a) **De gedachten** die we vooruit zetten, de gedachten van volksontwikkeling en volksorganisatie, zijn ze **juist of onjuist**? ... Zou ons volk inderdaad niet moeten zijn, zoals wij het sedert jaren voorhouden?

b) Worden die gedachten gewoonlijk **niet klaar genoeg uitgedrukt**? Natuurlijk een nieuwske vertellen en lezen gaat gemakkelijker dan een gedacht uitwerken en opnemen. Maar, als we nu gedachten uiteenzetten; staan ze daar niet gewoonlijk : klaar en duidelijk op 't papier? ...

c) Willen wij ons volk **ineens** brengen, waar wij 't zouden willen? Neen! stilletjes aan op, traag maar zeker, is onze leuze. Zal er iemand durven beweren, dat onze werking waar ze binnendrong geen heilzamen invloed heeft uitgeoefend? Dat onze lezers niet flinker zijn geworden : meer overtuigd, meer daadkrachtig? Dat andere bladen niet zijn opgeknapt, sedert ons blad zoo vóór gaat? Dat menige sociale werker, niet én overtuiging én geestdrift, én werkplan én werkmateriaal uit onze kolommen heeft geput en nog steeds put? Waren we nu eens laag bij den grond gebleven; waren we nu eens niet hoog geweest, zou al dit goed thans verwezenlijkt zijn?"

III. LICHTERVELDE

A. J. BLOUW (1843-1914)

J. Blouw, geboren te Haren (Nederland) op 21 september 1843, was gehuwd met Maria Bogaerts van St-Niklaas, en had zich in de Statiestraat te Lichtervelde gevestigd als drukker. In 1893 stichtte hij het weekblad *De Veldbloem*. In oktober 1901 liet hij zijn drukkerij over aan schoolmeester Cl. Sintobin en verhuisde hij naar Aalst. Hij overleed te St-Niklaas op 11 februari 1914.

B. CL. SINTOBIN (1873-1954)

Cleophas Sintobin, geboren te Oekene op 25 september 1873, was onderwijzer te Lichtervelde. Als corrector hielp hij drukker J. Blouw en nam in oktober 1901 diens drukkerij over. In 1903 huwde hij met Urbanie Yperman.

Hij specialiseerde zich in handelsdrukwerk, muziekdruk en de uitgave van volksdevotieboekjes. Van *De Veldbloem* van J. Blouw-Bogaerts maakte hij een persoonlijk politiek orgaan. Vanaf 1906 gaf hij regelmatig, telkens onder een andere titel, vlugschriften uit „tot bevordering der uitbreiding van de echt Samenwerkende Melkerijen onder de boeren”. In 1907 begon hij de publicatie van het maandblad *De West-Vlaamsche Boerengilden*.

Tijdens de eerste wereldoorlog werd de drukkerij van Cl. Sintobin totaal vernietigd en geplunderd, en week Cl. Sintobin uit naar Wingene.

In 1919 richtte hij zijn bedrijf terug op, doch gaf geen weekblad meer uit. Naast de gemeentepolitiek maakte nu ook de lokale geschiedenis zijn aandacht gaande, en van zijn hand verschenen merkwaardige bijdragen over de Geschiedenis van Lichtervelde in *De Oude Thouroutnaar*. Na de eerste wereldoorlog was Cl. Sintobin tijdelijk burgemeester van Lichtervelde.

Hij overleed te Roeselare op 14 december 1954. Zijn drukkerij werd verkocht.

1. De Veldbloem (1893-1914)

a. *Bewaarplaats* :

- Antwerpen, F.V. : 28-X-1893 (I, n. 44).
- Brussel, M.P. : 9-IX-1893 (I, n. 37), 18-IX-1897 (V, n. 38), 18-I-1908 (XVI, n. 3).
- Gent, E.V. : 1-I-1893 (I, n. 1), 14-I-1893 (I, n. 3), 16-VI-1906 (XIV, n. 24).
- Lichtervelde, M.S. : 11-VII-1896 (IV, n. 28), 18-VII-1896 (IV, n. 29).
- Lichtervelde, G.V. : 8-I-1898 (VI, n. 2), 20-VIII-1898 (VI, n. 34), 8-IV-1899 (VII, n. 14), 24-VII-1899 (VII, n. 30), 30-IX-1899 (VII, n. 39), 4 tot 25-XI-1899 (VII, n. 44-47), 21 en 28-VII-1900 (VIII, n. 29-30), 1-XII-1900 (VIII, n. 49), 16-I-1904 (XII, n. 3), 30-I tot 13-II-1904 (XII, n. 5-7), 5-III-1904 (XII, n. 10), 2-IV-1904 (XII, n. 14), 16-IV-1904 (XII, n. 16), 30-IV-1904 (XII, n. 18), 28-V-1904 (XII, n. 22), 9-VII-1904 (XII, n. 28), 21 en 28-I-1905 (XIII, n. 3-4), 18-II-1905 (XIII, n. 7), 26-VIII-1905 (XIII, n. 34), 12-V-1906 (XIV, n. 19), 8 en 15-IX-1906 (XIV, n. 36-37), 23-III-1907 (XV, n. 12), 6-IV-1907 (XV, n. 14), 20-IV-1907 (XV, n. 16), 18-V-1907 (XV, n. 20), 17 en 24-VIII-1907 (XV, n. 33-34), 21-IX-1907 (XV, n. 38), 12-X-1907 (XV, n. 41), 29-II-1908 (XVI, n. 9), 21-III-1908 (XVI, n. 12), 11 en 18-IV-1908 (XVI, n. 15-16), 23-V-1908 (XVI, n. 21), 1-VIII-1908 (XVI, n. 31), 13-III-1909 (XVII, n. 11), 17-IV-1909 (XVII, n. 16), 26-VI tot 10-VII-1909 (XVII, n. 26-28), 16-X-1909 (XVII, n. 42), 30-X- tot 13-XI-1909 (XVII, n. 44-46), 18-XII-1909 (XVII, n. 51), 27-VIII tot 8-X-1910 (XVIII, n. 34-40), 19-XI-1910 (XVIII, n. 46), 21 en 28-I-1911 (XIX, n. 3-4), 13-V-1911 (XIX, n. 19), 24-VI-1911 (XIX, n. 25), 23-IX-1911 (XIX, n. 38), 14 en 21-X-1911 (XIX, n. 41-42), 18-XI-1911 (XIX, n. 46), 17-II-1912 (XX, n. 7), 16-XI-1912 (XX, n. 46), 30-XI tot 14-XII-1912 (XX, n. 48-50), 28-XII-1912 (XX, n. 52), 1-II-1913 (XXI, n. 5), 22-II-1913 (XXI, n. 8), 15 en 22-III-1913 (XXI, n. 11-12), 5-IV-1913 (XXI, n. 14), 10-V-1913 (XXI, n. 19), 24-V-1913 (XXI, n. 21), 2 tot 16-V-1914 (XXII, n. 18-20).

b. *Ondertitel* :

- „Algemeen Annoncenblad voor Lichtervelde en omliggende”.

- „Aankondigingsblad voor Lichtervelde en omliggend”e, op 9-IX-1893 (I, n. 37) en verder.
- „Nieuws- en Aankondigingsblad voor Lichtervelde en omliggende”, wellicht vanaf -X-1901.
- e. *Prijs* :
 - 1 fr. per jaar, of „kosteloos verspreid in 35 omliggende gemeenten”;
 - 2 fr. per jaar, of „kosteloos verspreid in 35 omliggende gemeenten, wellicht vanaf -X-1901.
- f. *Formaat* :
 - 36 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp. (1);
 - 43 × 31 cm., 4 kol., 4 pp., wellicht vanaf -X-1901.
- g. *Periodiciteit* : wekelijks (za.).
- h. *Eerste nummer* : 1-I-1893.
Laatst voorhanden nummer : 16-V-1914 (XXII, n. 20). Het blad verscheen tot oktober 1914.
- i. *Stichter* : J. Blouw.
Eigenaar, Uitgever, Drukker :
 - J. Blouw.
 - Cl. Sintobin, vanaf -X-1901.
- j. *Redactie* : Na 1901 : E. H. Six, onderpastoor te Lichtervelde; de meeste artikels waren van Cl. Sintobin.
- l. *Bibliografische Vermeldingen* :
 - P. Allossery, II, p. 233.
 - L. De Wachter, Repertorium ..., III, p. 302.
 - *Annales de la Société d'Emulation de Bruges*, LVI (1906), p. 97; LX (1910), p. 357.
 - *Biekorf*, 65 (1964), p. 160.
 - J. De Smet, *De Westvlaamse Nieuwsbladen*, in *Westvlaanderen*, Brussel 1958, p. 321.
- m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Aanvankelijk was *De Veldbloem* een zuiver advertentieblad. In 1896 (jg. IV) wordt ook plaatselijk nieuws opgenomen en verschijnen reeds korte polemische artikels over gemeentepolitiek. Vooral na 1901 ging het blad meer gemengd binnen- en buitenlands nieuws geven, en was *De Veldbloem* het orgaan van de politieke minderheid van Lichtervelde,

(1) De eerste jaargang werd gedrukt op geel papier.
De Veldbloem van J. Blouw vertoont een opvallende overeenkomst met *De Veldbloem*, te Kruishoutem uitgegeven door Marie Bogaerts vanaf 1865 : papier, formaat en lettertype van de titel, zijn identiek.

gesteund door de geestelijkheid en de werkliedenbond. Als zodanig werd zij bestreden door de *Gazette van Lichtervelde* (1) van J. Storme.

2. Een Woord over Melk & Melkerijen (1906-)

a. Bewaarplaats :

— Brussel, M.P. :

„Een Woord over Melk & Melkerijen”, -V-1906,
-V-VI-1906;

„De Boterbloem”, VIII-IX-1906;

„De Melkerij in den Looftijd”, -XI-1906;

„Wintermaren over Melkerijen”, -XII-1906/ -I-1907.

— Rumbeke, J.D. :

„Een Woord over Melk & Melkerijen”, -V-1906.

— Lichtervelde, M.S. : idem.

— Lichtervelde, G.V. : „Wintermaren over Melkerijen”,
-XII-1906/-I-1907.

b. *Ondertitel* : „Tot bevordering der uitbreiding van de echt Samenwerkende Melkerijen onder de boeren (in Vlaamsch België)”.

e. Prijs :

— 0,90 fr. per jaar, in -V/VI-1906;

— 0,75 fr. per jaar, in -XI-1906.

f. *Formaat* :

— 40 × 27 cm., 3 kol., 4 pp.;

— 42,5 × 31 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf -XI-1906.

g. *Periodiciteit* :

— „Het verschijnt als 't past van 8 tot 10 maal 's jaars”, in
-V/VI-1906;

— „Het Melkerijblad verschijnt tweemaandelijks of meer malen”,
in -XI-1906.

h. *Eerste nummer* : -V-1906, onder de titel *Een woord over Melk & Melkerijen*; onder dezelfde titel en met dezelfde inhoud werd het blad herdrukt onder de vermelding van -V/VI-1906. Voor de titels van de volgende afleveringen, zie : a. Bewaarplaats (2).

(1) Cfr. *infra*, pp. 65-66.

(2) In juli of oktober 1906 verscheen nog een aflevering over de titel *De Toekomst „gesteund op het verledene der samenwerkende melkerijen”*. Cfr. *Le Fureteur*, IV (1907), p. 30.

Laatst voorhanden nummer : -XII-1906/-I-1907, onder de titel *Wintermaren over Melkerijen*.

- i. *Stichter, Eigenaar, Uitgever, Drukker* : A. Sintobin.
- j. *Redactie* : wellicht Alberic Delafontaine, organisator van een samenwerkende melkerij te Lichtervelde.
Medewerkers : P. Vandoorne (Torhout), Fr. Brems, H. Van Robays (Ardooië).
- m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Propagandablad voor de samenwerkende melkerijen van de Belgische Boerenbond; het bevat technische en populaire bijdragen over vee fokkerij en melk, en gespecialiseerde advertenties.

3. De West-Vlaamsche Boerengilden (1907-)

- a. *Bewaarplaats* :
 - Brussel, M.P. : -VII-1907 (I, n. 1), -X-1908 (II, n. 10).
 - Gent, E.V. : -VII-1907 (I, n. 1).
 - Lichtervelde, G.V. : -I-1908 (II, n. 1), -VII-X-1908 (II, n. 7-10), -IX-1909 (III, n. 9).
- c. *Titeltekening* : Wapenschild van Westvlaanderen in een lauwerkrans geheven op een bundel korenhalmen. Vlaamse torens in een stralende opgaande zon, in -X-1908 (II, n. 10).
- d. *Motto* : „Voor God en onze West-Vlaamsche boeren”.
- e. *Prijs* : 0,50 fr. per jaar.
- f. *Formaat* : 42,5 × 31 cm., 4 kol., 4 pp.
- g. *Periodiciteit* : „Maandblad verschijnende de laatste week van elke maand”.
- h. *Eerste nummer* : -VII-1907.
Laatst voorhanden nummer : -IX-1909 (III, n. 9). Het blad verscheen wellicht tot in 1914.
- i. *Stichter, Eigenaar, Uitgever* : „Provinciale Boerenbond van West-Vlaanderen”, onder het voorzitterschap van C. Van den Bussche.
- j. *Redactie* : Yperstraat 25, Rousselare.
- k. *Oplage* : 9.000 ex. in -X-1908 (II, n. 10).
- m. *Karakter en Inhoud van het blad* : A-politiek vak- en verenigingsblad voor de Gilden aangesloten bij de Provinciale Boerenbond van West-Vlaanderen.

De bedoelingen van het blad worden uiteengezet in de eerste aflevering, in -VII-1907 (p. 1) :

„Wij hooren U reeds uitroepen : „nog een nieuw blad! zijn er nog niet genoeg?!”

Bij een eerste opzicht, zoudt gij eenigzins kunnen gelijk hebben, doch laat ons eenen oogenblik spreken en overwegen.

Beziet eens het opschrift of den titel van dit blad „*De West-Vlaamsche Boerengilden*” met leus : „Voor God en onze West-Vlaamsche Boeren!”

Is dit niet nieuw? ligt er daar niets in, dat U in 't bijzonder moet benieuwen en aantrekken?

Daarin is gansch ons program vervat; en met Gods hulp, zullen wij de uitwerking ervan betrachten.

„*Bewerkt UW veld, en houdt de oogen op uwen EIGEN akker*” is iets waarvan elke verstandige landbouwer als 't ware doordrongen is.

Welnu, dit veld is West-Vlaanderen; die eigen akker, zijn onze West-Vlaamsche kath. Boerengilden — het zijn die plaatsen waar het gildeleven in 't worden is, of reeds bloeit, en in vele plaatsen kostbare vruchten afwerpt, — in een woord, dit veld en die akker zijn onze West-Vlaamsche boeren, die wij willen onderwijzen, om hun in staat te stellen al het mogelijke nut te trekken uit hun bedrijf en de vereeniging.

Wat hier te bewerken en te doen is zullen wij bespreken en verhandelen in eenvoudige taal.

Wij weten het, er zijn menigvuldige landbouwbladen, de meeste spreken in 't algemeen over landbouw; andere zijn opgevuld met prijsskampen; nog andere bevatten wenken en aanhalingen die niet praktisch zijn; eenige zijn moeilijk om verstaan of melden eene menigte van statistieken waarop de boeren zich scheel kijken, enz. — weinige spreken over die zoo menigvuldige winst afwerpende inrichtingen in den buiten; en geene spreken over hunne inrichting, hunne werking en hunne bekomen uitslagen! Verre zij van ons, eenig landbouwblad, gelijk welk, af te keuren, maar, wij willen of beoogen den landbouwer van West-Vlaanderen zoo dicht mogelijk bij zijn persoonlijk profijt te brengen. Hij moet dus kortbondig en eenvoudig ingelicht worden. Duizende boeren zijn er nog die het gildeleven niet kennen, en bijgevolg niet genieten van de profijten. Bijna de helft der gemeenten in onze Provincie bezitten nog geen boerenbond. Het meeste getal der bestaande bonden, bezitten maar een of twee inrichtingen — bij anderen springen ze op krukken — en alzoo is er nog een onberekenbaar verlies van profijt, door gemis aan inlichtingen en inrichting. Ten anderen, het is onbetwistbaar, dat West-Vlaanderen inrichtingen bezit, die de andere provinciën niet hebben, zooals : brandverzekeringen, veebonden (stelsel Frateur), verbond van melkerijen, enz. Deze inrichtingen moeten bekend gemaakt, verspreid worden, en de ingerichte moeten zekerheid van werking en meerdere uitbreiding bekomen. Wij vragen U dus, Vrienden Lezers, is er werk te verrichten in dit blad?

Politiek zullen wij niet voeren, doch wij zullen altoos slagveerdig staan, als het de verdediging van de belangen onzer boeren geldt.

Volgens de plaats en de omstandigheden zullen wij verhandelen of mededeelen :

- a) Verslagen en noodzakelijke mededeelingen.
- b) Melkerij en al wat er mée betrek heeft.

- c) Samenwerking op landbouwgebied.
- d) Verzekering tegen brand, ongevallen, hagel — id. van peerden, geiten, vee, enz...
- e) Zaakvoering in de gilden — boerenbanken.
- f) Kweek, voeding, bonden, prijskampen, voor vee, paarden, geiten, zwijnen, konijnen, en hoenders — spreekkamertje voor inlichtingen.
- g) Inlichtingsdienst voor de nieuwe inrichtingen, bijzond. de veebonden.
- h) Proeven en uitslagen — verslagen van werkingen in de bonden.
- i) Vrije besprekingen en verhandelingen.
- j) Marktprijzen en alg. landbouwbelangen.
- k) Bijeenroepingen, melding van dagorden en voordrachten.
- l) Artsenij, enz....

De stof van dit blad zal *eenvoudig onderwijzend* zijn, en de verspreiding van 't goede en 't nuttige voor doel hebben.

De medewerking van den Provinciaalen Boerenbond en den Proostenbond van West-Vlaanderen, en den keus van Opstellers, waarin niet minder dan zes landbouwingenieurs en tien landbouwkundigen zijn, zal eene waarborg zijn voor het gunstig onthaal van ons nieuw blad in de gilden en bij de landbouwers."

C. VOOR LICHTERVELDE BESTEMD,
DOCH ELDERS GEDRUKT

Gazette van Lichtervelde (1896-1914)

- a. *Bewaarplaats* :
 - Antwerpen, F.V. : 25-IX-1897 (II, n. 39), 12-II-1898 (III, n. 7).
 - Brussel, M.P. : 6-XI-1897 (II, n. 45), 5-I-1901 (VI, n. 1).
- b. *Ondertitel* : „Katholiek Weekblad. Orgaan van den Katholieken Kring”.
- d. *Motto* : „Godsdienst, Taal, Vaderland”.
- e. *Prijs* :
 - 2 fr. per jaar.
 - 2,5 fr. per jaar, in 1901.
- f. *Formaat* :
 - 42 × 31 cm., 3 kol., 4 pp.
 - 55 × 36,5 cm., 5 kol., 4 pp. in 1901;
 - Een nieuwe vergroting van formaat op 6-XI-1909 (XV, n. 45). (1)

(2) *Le Fureteur*, VII (1909-1910), p. 15.

- g. *Periodiciteit* : Wekelijks (zo.).
- h. *Eerste nummer* : ? — ? — 1896.
Eerst voorhanden nummer : 25-IX-1897 (II, n. 3).
Laatst voorhanden nummer : 5-I-1901 (VI, n. 1).
 Het blad verscheen tot aan de eerste wereldoorlog.
- i. *Stichter, Eigenaar, Uitgever* : „Katholieke Kring” van Lichtervelde.
Drukker : J. Anthierens, Brugge; geen drukker meer vermeld in 1898 (jg. III) en verder; tussen 1909 en 1914 werd het blad waarschijnlijk gedrukt door Lannoo te Tielt.
- j. *Redactie* : Jules Storme, gemeenteraadslid en schepene van Lichtervelde.
 Het adres van het blad luidde : „Jw. L. Vergote, Winkelierster, Neerstraat” te Lichtervelde.
- l. *Bibliografische Vermelding* :
 — P. Allossery, II, p. 233 (geef 1894 aan als begindatum van het blad).
 — J. De Smet, *De Westvlaamse Nieuwsbladen*, in : *Westvlaanderen*, Brussel 1958, p. 321.
- m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Katholiek nieuws- en aankondigingsblad. Naast een groot aantal advertenties bevat het blad gevarieerd binnen- en buitenlands nieuws. Op het terrein van de lokale politiek vertegenwoordigde het blad de eerder conservatieve katholieke strekking die met een meerderheid het bestuur van de gemeente beheerste, en door *De Veldbloem* en zijn drukker bestreden werd. Wellicht was het blad de Lichterveldse versie van de *Gazette van Thielt*.

IV. ROESELARE

A. L. ACKERMAN (1855-1937)

Leonce Henri Ackerman, geboren te Oostende op 1 mei 1855 en wonende te Kortrijk, huwde aldaar in 1883 met Sophie Mattelaer en kwam zich in Juli 1891 in de Manestraat en vervolgens in de Ooststraat 14 te Roeselare vestigen. Vanaf 1 augustus 1891 gaf hij er de voorheen te Brugge en te Ieper gedrukte *Volksvriend* uit.

Van dit lokaal liberaal orgaan, gaf hij vanaf 1899 een ontdubbeling uit voor zuidelijk West-Vlaanderen, *Het Volksblad*. Op 17 december 1904 lanceerde hij een „Weekblad voor Thielt en omstreken”, *De Thieltsche Werkman* (1), en op 17 september 1910 een „Liberaal volksgezind en vooruitstrevend weekblad” voor Kortrijk, *'t Onze*(2).

Na de eerste wereldoorlog, in maart 1920, verhuisde L. Ackerman naar Kortrijk, en vandaar in 1931 naar Brussel, waar hij overleed op 8 december 1937.

De Volksvriend (1879-1914)

a. Bewaarplaats :

- Antwerpen, F.V. : 22-IX-1888 (X, n. 38), 26-I-1889 (XI, n. 4), 28-V-1890 (XII, n. 26), 14-II-1892 (XIV, n. 7), 31-III-1895 (XVII, n. 13).
- Brussel, M.P. : 25-V-1879 (I, n. 21), 1-VIII-1886 (VIII, n. 31), 16-IV-1887 (IX, n. 16), 11-X-1891 (XIII, n. 41), 19-VI-1892 (XIV, n. 25), 10-X-1896 (XVIII, n. 41), 26-VIII-1899 (XXI, n. 35), 2-IX-1905 (XXVII, n. 35), 13-V-1911 (XXXII, n. 19).
- Izegem, D.B. : 1904, 1905, 1907, 1910-1911.
- Roeselare, M.F. : 29-III-1913 (XXXIII, n. 13).
- Roeselare, M.L. : 9-XII-1899 (XXI, n. 50), 27-V-1905 (XXVII, n. 21), 14-IX-1907 (XXIX, n. 37), 12-VII-1913 tot 26-VII-1913 (XXXIII, n. 28-30), 16-V-1914 tot 18-VII-1914 (XXXIV, n. 20-29).

(1) *Le Fureteur*, II (1905), p. 42.

(2) *Ibidem*, VII (1909-1910), p. 82.

- b. *Ondertitel* :
- „Gazette van de Stad en het Arrondissement Rousselare”;
 - Geen, vanaf 1892;
 - „Weekblad voor de Stad en het Arrondissement Rousselare (-Thielt)”, op 10-X-1896 (XVIII, n. 41) en verder.
- d. *Motto* :
- „Doe wel en zie niet om. — Vrijheid in alles en voor allen.”, vanaf 1892 (jg. XIV).
 - „Alle Belgen gelijk voor de Wet!
Vrijheid in alles en voor allen”,
op 31-III-1895 (XVII, n. 13) en verder.
- e. *Prijs* :
- 4,50 fr. per jaar, 10 cent. per nummer;
 - 2,50 fr. per jaar, 5 cent. per nummer, vanaf 1911.
- f. *Formaat* :
- 49,5 × 33 cm., 4 kol., 4 pp.;
 - 42,5 × 31 cm., 3 kol. 4 pp., op 1-VIII-1886 (VIII, n. 31) en verder;
 - 46 × 32,5 cm., 4 kol., 4 pp. vanaf -VIII-1891;
 - 50 × 33 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf -I-1892;
 - 55 × 36,5 cm., 4 kol., 4 pp., op 26-VIII-1899 (XXI, n. 35) en volgende.
- g. *Periodiciteit* : wekelijks (za.).
- h. *Eerste nummer* : 6-I-1879 (?).
Eerst voorhanden nummer : 25-V-1879 (I, n. 21).
Laatst voorhanden nummer : 18-VII-1914 (XXXIV, n. 29).
 Het blad verscheen tot begin oktober 1914.
- i. *Stichter* : Karel De Brouckere (1).
Uitgever, Drukker :
- C. Van Hecke, Spanjaardstraat 1, Brugge (2);
 - Ch. Deweerdt, Rijselstraat 59, Ieper, op 1-VIII-1886 (VIII, n. 31) en verder;
 - L. Ackerman & Co, Manestraat, etc., Roeselare, vanaf begin augustus 1891 (3).

(1) Notaris te Roeselare, overleden in 1889.

(2) Uitgever van het liberaal blad *De Westvlaming*, cfr. R. Van Eenoo, *De Pers te Brugge*, pp. 166-168.

(3) Cfr. *Gazette van Rousselare*, 8-VIII-1891 (IV, n. 45, p. 1).

j. *Redactie* :

- Karel de Brouckere, tot 1889 (1).
- Vanaf augustus 1891, „Viator” (2).
- In 1897 noemt de *Gazette van Rousselare* regelmatig H. Mestdagh als medeopsteller van *De Volksvriend* naast „onzen achtbaren onnoozelare, onzen achtbaren truntaard”, etc., bev. op 16-X-1897 (XI, n. 3); daarmee is misschien de liberale bankier G. De Laere bedoeld.

Medewerkers : „Miles”, „Manuel”. In 1914, een juridische kroniek door Felix Rodenbach.

k. *Oplage* :

Over de oplage van *De Volksvriend* lezen wij in de *Gazette van Rousselare* op 21-I-1905 (XVIII, n. 16, p. 1) :

„De *Volksgaai* ... wordt getrokken, zegt hij op *rond* de duizend exemplaren en daarvoor worden de werklieden van drie liberale fabrieken door hunnen patroon — en te toonen dat de liberalen niets zoo zeer aanbidden dan de vrijheid — gedwongen elk een abonnementje op den *Volksgaai* te nemen aan 1 fr. per jaargang, en al die nummertjes dienen den zondag morgen om bij die werklieden de stoof te aansteken of worden in kleine serveetjes gesneden om (...) In vele herbergen wordt het blad *gratis* binnen geworpen en gaat uit eerlijke schaamte direkt in 't schof van den toog of in de stoof!”

l. *Bibliografische Vermeldingen* :

- P. Allossery, II, p. 347.
- F. De Potter, p. 764.
- S. H. Scholl, *Geschiedenis...*, p. 92.
- M.D., *Drukkers en Pers te Roeselare*, in *De Weekbode* (Roeselare), op 3-VII-1964, p. 2.
- F. Vion, *Een droevig leven*, p. 131 en *passim*.

m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Als liberaal nieuws- en strijdblad is *De Volksvriend* een oppositie-organ op lokaal en vanaf 1884 ook op nationaal plan. Met grote heftigheid bestrijdt het blad de katholieke Roeselaarse bladen, en vooral *De Landbouwer*, *De Mandelgalm* (genoemd „Mandelgal” of „Patersgalm”), de *Gazette van Rousselare* en *De Dageraad*.

(1) F. Vion, *Een droevig leven*, p. 153.

(2) Cfr. *Gazette van Rousselare*, 8-VIII-1891 (IV, n. 45, p. 1).

Het hoofddoel van het blad bleef steeds de strijd, niet enkel tegen de katholieke partij, doch ook tegen de kerk en tegen elke vorm van godsdienstigheid. Kenmerkend voor de strekking van het blad is bev. volgend citaat uit een artikel over „De clericale Kerk en de zedeleer” op 23-V-1914 (XXXIV, n. 21, p. 1) :

„En wij zeggen : De zedeleer is de wetenschap, die, door de studie der *biologie* ofte levensleer, en der natuurlijke wetenschappen in 't algemeen, zich er op toelegt, de middelen te ontdekken die het leven aangenamer, gemakkelijker en zekerder kunnen maken.

Het grondbeginsel dier zedenleer is, dat een mensch, gezond naar lichaam en geest, in een gezond midden geplaatst, goed is.

Van dit standpunt uitgaande, alle maatregels, van aard om het ras te verbeteren, om het lichaam te versterken en om het maatschappelijk bestaan te verbeteren, zijn op uitstekende wijze zedelijk. Daaruit volgt dat het nederige werk der Schoolsoep, bij voorbeeld, heilzamer is voor de zedeleer, dan al de sermoenen en al de mandementen der wereld.

Dat men de jeugd bewake, een goed onderwijs geve, vrij van alle fanatisme en van onverdraagzaamheid;

Dat men de maatschappij, de samenleving inrichte op zulke wijze, dat er rechtvaardigheid en gelijkheid in rechten en plichten heersche;

Dat men den invloed vernietige der fanatieken uit alle partijen, die zooveel onheil kunnen te weeg brengen;

Dat men overal een einde stelle aan de zotte uitgaven gedaan in voorbereiding tot een mogelijken oorlog, en die het grootste deel van den rijkdom, voortgebracht door de volkeren wegslepen;

Dat men maatregelen neme, van aard om het bestaan van iedereen te verzekeren, daaronder begrepen de gebrekelijken, de ouderlingen, en de onbekwamen;

Op den dag dat deze hervormingen zullen verwezenlijkt zijn, zal men vele gevangenhuizen ledig vinden, en 't zou gemakkelijk gebeuren dat de kardinalen alsdan vragen om politieagent te mogen worden, dewijl deze bedienaars geen werk meer zouden hebben.

Toch, zulke hervormingen begeeren noch de clericale Kerk noch haar volgelingen : 't ware immers het einde van hunne macht!"

B. E. DE BRAUWER (1823-1909)

Edouard De Brauwer, geboren te Roeselare op 18 juni 1823 als zoon van notaris Pieter Adriaen De Brauwer, huwde in 1850 met Idonia Stock, een van de zusters van de drukker L. Stock (1). Hij had zich als drukker gevestigd op de Grote Markt 20, te Roeselare, en

(1) Cfr. *infra*, p. 138.

drukte in 1847 enkele afleveringen van een liberaal weekblad, *De Fabrikant*. In 1848 stichtte hij *De Landbouwer*, die van een neutraal advertentieblad naar een katholiek nieuwsblad zou evolueren.

Vanaf 1894 verdeelde hij voor Roeselare, zoals J. Dooms voor Izegem (1), *De Nieuwe Vlaamsche Illustratie*.

In november 1905 verkocht hij *De Landbouwer* aan A. Gallet (2). E. De Brauwer overleed te Roeselare op 6 februari 1909.

1. De Fabrikant (1847)

a. *Bewaarplaats* :

— Kortrijk, B.S. : 13-X-1847 (I, n. 1) tot 3-XI-1847 (I, n. 4).

b. *Ondertitel* : „Weekblad van Rousselaere, verschynende den Woensdag”.

d. *Motto* : „Vlaenderen-Vaderland”,

e. *Prijs* : 1,75 fr. per trimester (3).

f. *Formaat* : 40 × 27 cm., 3 kol., 4 pp.

g. *Periodiciteit* : wekelijks (wo.).

h. *Eerste nummer* : 13-X-1847.

Laatst voorhanden (en wellicht laatst verschenen) nummer : 3-XI-1847 (I, n. 4).

i. *Stichter, Eigenaar, Uitgever* : De „Association Libérale” van Roeselare, met als voorzitter oud-burgemeester De Brouckere, als ondervoorzitters de gemeenteraadsliden Lenoir, De Laere en Dubois, als secretaris kandidaat-notaris De Brouckere zoon en als schatbewaarder fabrikant Lenoir-Soenen.

Drukker : Aanvankelijk Ed. De Brauwer, op de Grootte Merkt; de vierde aflevering vermeldt de naam van Ed. De Brauwer niet meer maar wel : „Horta-De Laere, eigenaer-uitgever” (4); dat

(1) Cfr. *supra*, p. 16.

(2) Cfr. *infra*, p. 122.

(3) „Ten einde alle ruchtbaerheid aan de Bekendmakingen te geven, zal ons blad gratis gezonden worden ten minste in eene herberg van elke gemeente, bij voorkeur in het *Gemeente-Huis*”.

(4) Deze schreef aan het hoofd van deze vierde aflevering :

„Aengemoedigd door den byval die wy overal ontmoeten en het groot getal geabonneerden die zich geweerden ons met hun vertrouwen te vereeren, zijn wy in staet gesteld geworden al de moeiljkheden waer van het stichten eens dagblads omringd is, uit den weg te ruimen. Wij hebben dus het genoegen ter kennis onzer lezers te brengen, dat wy al de noodige schikkingen en maetregels genomen hebben, om ons blad in het vervolg regelmatig de Woensdag morgen te doen verschynen, hen ter zelfder tyd de verzekering gevende, dat wy geene opofferingen zullen sparen om ons meer en meer van het algemeen vertrouwen weerdig te maken”.

ook deze aflevering door Ed. De Brauwer gedrukt is, bewijzen het identieke lettertype en de opname van een aankondiging voor notaris P.-A. De Brauwer.

k. *Oplage* : waarschijnlijk zeer klein.

m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Liberaal opinie- en informatieblad.

De eerste aflevering, op 13-X-1847, bevat een lang artikel, „Wat de Liberalen willen” (p. 1), overgenomen uit de *Volksverdediger van Geeraerdsbergen*, en een citaat uit de *Chronique de Courtrai* over het ontstaan van een liberale associatie te Roeselare (p. 1) :

„Eene liberale associatie komt te Rousselaere tot stand gebragt te worden. De moedige en treflyke burgers die de voordragt dezer associatie opgevat hebben, bewyzen eenen grooten dienst aen de industriëele bevolking dezer stad en deszelfs district; zy ook hebben recht aen de algemeene erkenenis. Deze maetschappy is samengesteld door een vyftigtal der voornaemste grondeigenaers, koopmans en fabrikanten dezer stad, die reeds allen den akt van associatie geteekend hebben. Dit is voor het liberalismus een schoone zegeprael, want Rousselaere was om zoo te zeggen het middenpunt waer den clericalen invloed op eene beweenlyke wyze het meest heerschte; alle administratien moesten onder hare heerschappy gebogen gaen, en haren invloed oefende zich in en boven al. Een betere tyd ontwaerd zich voor het nyverig Rousselaere, alhoewel het reeds door de verbeteringen van het fabrikeren van lynwaden, enz., andere plaetsen verre overtreft. De samenstelling eener liberale associatie in zyn midden, is een eerste stap tot hare volkomene ontvoogding. Zou de geestelykheid, ziende het vaendel van 't liberalismus triomflyk planten in 't midden der streek waer zy meest van haren invloed gebruik gemaekt heeft, daerin niet een heilzaam bewys ontmoeten die haer zegt met de eeuw vooruittegaen in stede van het onmogelyke te willen, 't is te zeggen, van gedurig te willen achteruit deinzen.”

Verder bevat de eerste aflevering, naast „Algemeene Tydingen” uit binnen- en buitenland (p. 3), een artikel over paus Pius IX, dat als volgt besluit :

„Neen, neen, eenvoudige menschen, laet u niet langer bedriegen, door die goddelooze party die zich *katholiek* durft noemen, de Paus zelve is gekomen om het kwaed van het goed te onderscheiden, om voor de burgers, landbouwers en het volk te zorgen, om zich aen het hoofd der liberalen of weldenkende vrienden van den Godsdienst te plaetsen, en de zoogenaemde katholieken of schynheiligen of verdrukkers van den burger voor altyd te verbannen en te veroordeelen.”

Het programma van het blad, en ook de tegenstand die het al dadelijk ondervond, komen in de tweede aflevering, op 20-X-1847, reeds duidelijker naar voor (p. 1) :

„Het eerste nummer van ons blad was slechts van de pers gekomen, nauwelyks hadden het eenige nieuwsgierigen in de hand genomen, niet uit staetkundige denkwyze of genegenheid tot het *journalismus*, maer uit louteren trek naer iets dat nieuw is, of wy zyn reeds het voorwerp der bittere tegenkantingen van den Eerwerdigen Pastoor dezer stad geweest!

Wy hebben zekerlyk de vooringenomenheid niet gehad met het doen verschynen van ons blad hier ter stede, een slag en overal hetzelfde vriendelyk onthael te ontmoeten, en zoo waren wy voorslags verzekerd, van den beginne, eene hevige tegenkating te ontmoeten. Doch hoe sterker deze tegenkating zy of worden mag, hoe sterker onze pogingen en hoe grooter onzen moed zyn zal om de moeilijkheden te overwinnen waervan onze tegenkaters ons trachten te omringen.

Echte onverbasterde Vlamingen, op vlaemschen grond geboren en in 't midden van onze provincie opgevoed, hebben wy te lang onder de ellenden van ons schoon vaderland gezucht om niet volveerdig te zyn ons aen zyn welzyn op te offeren, hebben wy de worm die aen zyn hert knaegt te wel doorgrond om den hulpmiddel niet te kennen die er ter heeling dezer grievende wonde dient gebruikt te worden.

Wy zouden geern buiten alle aenraking met onze stedelyke geestelykheid gebleven zyn, en zóó hebben onze lezers deze strekking reeds in ons eerste nummer kunnen bemerken. Maer, dewyl wy den *eersten steen* door onzen eerwerdigen Pastoor, in zyn sermoen van voorleden zondag overluid toegeworpen zyn, aarzelen wy geen oogenblik dezen steen opterapen en den heer Pastoor even overluid toeteroepen : *dat hy den tekst van het heilig schrift is te buiten gegaen met zynen evenmensch, in het uitoefenen van zyne heilige bediening, vyanden te bewerken. Drukkers van Parys, riep zyne eerwerdigheid uit, zyn hier gekomen om eene slechte gazette uit te geven!* Wel, wel, heer Pastoor! het is jammer dat men u niet mocht toeroepen : *schoenmaker gy gaet buiten uwen leest*, want het kwam ons wezenlyk zoo voor, dat gy buiten uw latyn geraekt was en uwe eenvoudige toehoorders met eenige leugenachtige woorden trachtet te paeijen.

Neen, wy erhalen het, wy zyn noch Paryzenaers, noch Amsterdammers, maer Westvlamingen, die gekomen zyn, niet om twist of tweedragt tusschen onze medeburgers te zaeijen, zoo als het de Eerweerde heer Pastoor gelieft te doen, maer om de belangen van ons schoon en nyverig distrikt, — die te lang onder de voeten zyn vertrappt geweest, — te verdedigen; niet om giften te bedelen ten voordeele van ryke kloosters, maer om de genegenheid der Ryken te winnen ten voordeele onzer lydende eerlyke werklieden; niet om de aelmoes, het erfdeel der armen aen den hongrigeren te onttrekken om in den schoot van vadsige kloosterlingen te werpen, maer om den armen te beschermen en te beletten dat hy zyne aelmoes, zyn gering aendeel in de weldaden der schepping, niet langer meer onttrokken worde! Wy zyn gekomen, niet om onze neerstige werklieden aen den bedelstok te ketenen,

maer om hen hunnen ingeboren drift en vlyt tot het werken te doen herwinnen, en alzoo, indien wy ons doel kunnen bereiken, onzen grond die nu, en reeds sedert lang, onder het gekerm der ongelukkigen zucht, nogmaels van zyne voorige vreugdezangen eener gelukkige bevolking te doen weêrgalmen.

Hebben wy den titel van *Fabrikant* aengenomen, het is zekerlyk niet uit spotterny onzer ten grond gebragte fabriken, welkers ondergang aen het rampzalig bestuer der De Theux en Malou's toeteschryven is, maer uit zuivere en grenzelooze liefde tot de talryke doch kwynende nyverige gestichten waervan onzen vruchtbaren grond bezaeid is. Zoo hebben wy den moed op ons vaendel te schryven : dat wy ons geheel en gansch aen het welzyn onzer fabriken zullen wyden, en dat wy de belangen van ons schoon distrikt onder een bedaerd *Liberalismus* zullen verdedigen."

Dezelfde tweede aflevering bevat een lovend artikel, overgenomen uit *La Démocratie Pacifique* van Parijs, over Pius IX, „voorstander der vryzinnige begrypen" (p. 3-4), een bijdrage over het liberaal programma van 1846 (p. 2), en een aanval op het katholiek weekblad *Het Gentsch Vosken* (1), overgenomen uit het *Verbond van Aelst* (p. 2) :

„ (...) Al wie een *Vosken* gelooft zal bedrogen worden, want de natuer kan niet liegen ... *Het Gentsch Vosken* — en het is nog zoo jong — heeft alreede genoeg doen zien dat het zoo is : het bralt en roemt op zyne onpartydigheid, en men ziet reeds aen het wit van zyn oogden dat het schurkje, tot aen het top van den staert, aen de papery verkocht is, en dat, onder zyn vossenvel, eene kat zit te loeren op de abonnementen ...

Zyne aenvallen tegen het tegenwoordig ministerie zyn meer dan overtuigend om te gevoelen, dat alle zyne zouteloze drogredens, zyne valsche tael, erglistige, maer tevens dwaze beschermingen zyn voor de achteruitwykende party die, vyandig aen beschaving en verlichting, het volk zoo vele eeuwen, met hare vossenknepen, misleid, geplukt en gepluist heeft."

Tenslotte is een gedicht, „Aen de Fanatieken" (p. 2), het vermelden waard :

„Zeg eens fanatieke knoeijers,
Ongelikte oproerbroeijers :
Waer toch wilt ge naer toe,
Wat toch schreeuwt g'in de gazetten,
Om den voortgang te beletten?
Heel de wereld is u moê.

(1) Cfr. E. Voordeckers, *De Gentse pers*, p. 228.

Raeskalt vry in uwe bladren :
Nimmer zult ge 't staetsroer nadren,
Ieder haet en vloekt uw rot.
't Kwezelboëltje is verbannen;
Vryer tyden, vryer mannen;
't Vaderland een beter lot.

Schreeuwt al tegen 't ministerie,
In uw bladen van miserie;
Niemand trekt dien zaeg zich aen.
Welken plan gy moogt beramen,
Door wat leugens uittekramen,
Met uw ryk is 't toch gedaen.

De verlichting te bedillen,
Is slechts tyd en inkt verspillen,
Het publiek verstaet zyn pligt,
't Volk heeft, de verdrukking moede,
In zyn lang getergde woede,
Zyn toorn tegen u gericht.

Buldert in uw prulcouranten,
Tast ons aen van alle kanten;
Zit Rogier maer op de huid.
Nimmer, *kreeften*, komt gy boven :
Uw staetkunde is verstoven,
En 't kwezelslicht brand uit.

Zegt, wat kan het u nog baten,
Zoo maer in den wind te praten?
Daer ge uw staetschip zaegt vergaen.
Neemt dan het geduld voor trooster,
Want *De Theux* is in het klooster,
En *Malou* is naer de maen.

Wilt dan uw kazakken keeren,
Om den nieuwen dans te leeren.
Smyt den domper aen de zy;
Vlucht het spel der hypocrieten,
Dat u zeker moet verdrieten,
En, wordt *liberael* als wy."

De derde aflevering, van 27-X-1847, stelt (p. 1) de vraag : „Moe-
ten de landlieden Liberael of Katholyk zyn?“, klaagt de houding aan
(p. 1) van de burgemeester der stad Roeselare, die aan de *Fabrikant*

mededeling heeft geweigerd van de gegevens van de burgerlijke stand, en betoogt (p. 2) dat de heersende nijverheids crisis en de daaruit voortvloeiende armoede der werklieden niet mag geweten worden aan de mechanisatie van de fabrieken. Verder vermeldt het blad (p. 1) dat door de geestelijkheid op de buitenparochies de lezing van de *Fabrikant* verboden wordt.

Met nog meer nadruk wordt de strijd van de Roeselaarse clerus tegen de liberale associatie aangeklaagd in de laatste aflevering, van 3-XI-1847 (p. 2). Deze bevat ook (p. 1) een lang artikel, „Het Kollegie van Burgemeester en Schepenen van Rousselaere”, over het ontslag van M. De Brouckere, sinds 1831 burgemeester van de stad, en met aanvallen tegen de nieuwe burgemeester Vermander en de nieuwe schepene Lagae, die als knechten van de geestelijkheid worden afgeschilderd.

De afleveringen van *De Fabrikant* bevatten tenslotte ook marktprijzen, de vertrekuren der treinen, en notariële en andere aankondigingen.

2. De Landbouwer (1848-1914)

a. Bewaarplaats :

- Antwerpen, F.V. : 3-I-1882 (XXXV, n. 1736), 20-IX-1887 (XL, n. 2033).
- Brussel, M.P. : 30-IV-1850 (II, n. 85), 6-V-1851 (III, n. 138), 18-I-1853 (V, n. 227), 27-XI-1855 (VIII, n. 376), 1-I-1856 (VIII, n. 381), 26-X-1858 (XI, n. 528), 3-I-1860 (XII, n. 590), 31-I-1860 (XII, n. 594), 22-IX-1863 (XV, n. 784), 13-XI-1866 (XIX, n. 948), 27-X-1868 (XXI, n. 1048), 4-III-1873 (XXVI, n. 1275), 13-II-1877 (XXX, n. 1481), 3-IV-1894 (XLVII, n. 2375), 19-XII-1911 (LXIV, n. 3284).
- Gent, E.V. : 21-I-1873 (XXVI, n. 1269), 13-IV-1875 (XXVIII, n. 1385), 26-X-1875 (XXVIII, n. 1413), 18-I-1876 (XXIX, n. 1425), 11-IV-1876 (XXIX, n. 1437), 4-VII-1876 (XXIX, n. 1449), 11-VII-1876 (XXIX, n. 1450), 11-V-1880 (XXXIII, n. 1650), 16-IX-1902 (LV, n. 2815), 27-V-1913 (LXVII, n. 3355), 10-III-1914 (LXVIII, n. 3397).
- Roeselare, M.F. : 16-VI-1863 (XV, n. 770), 9-IX-1884 (XXXVII, n. 1875).

- Roeselare, M.L. : 24-VI-1913 (LXVII, n. 3361), 5-VIII-1913 (LXVII, n. 3367), 4-XI-1913 (LXVII, n. 3380).
- Roeselare, S.A. : 21-II-1899 (LII, n. 2630), 20-II-1900 (LIII, n. 2681), 1-V-1900 (LIII, n. 2691), 15-V-1900 (LIII, n. 2693), 19-III-1901 (LIV, n. 2737), 6-VIII-1901 (LIV, n. 2757), 27-VIII-1901 (LIV, n. 2760), 23-IX-1902 (LV, n. 2815), 4-XI-1902 (LV, n. 2821), 16-VI-1903 (LVI, n. 2826), 20-I-1903 (LVI, n. 2841), 7-IV-1903 (LVI, n. 2852), 14-IV-1903 (LVI, n. 2853), 21-IV-1903 (LVI, n. 2854), 26-V-1903 (LVI, n. 2859), 4-VIII-1903 (LVI, n. 2869), 25-VIII-1903 (LVI, n. 2872); 24-XII-1912 (LXVI, n. 3336) tot 12-VIII-1913 (LXVII, n. 3368).

b. *Ondertitel* :

- „Advertentie-Weekblad voor Rousselare en deszelfs Arrondissement”;
- „Aenkondigings-Weekblad van Rousselare”, vanaf 1-I-1856 (VIII, n. 381);
- „Rousselaer's Nieuwsblad”, op 13-XI-1866 (XIX, n. 948) en verder;
- „Nieuwsblad der Stad Rousselare”, op 4-III-1873 (XXVI, n. 1275) en verder.

c. *Vignet* :

- Stadswapen van Roeselare, op 13-XI-1866 (XIX, n. 948) en verder;
- Idem, vergezeld van een wapenspreuk : „Onder den standaard van het Kruis — Vrijheid en Vooruitgang — Met het wapen onzer stad”, op 4-III-1875 (XXVI, n. 1275) en verder.

d. *Motto* :

- „Onpartydigheid”, tot 25-XII-1855 (VIII, n. 380);
- „God en Kerk. — Vaderland en Moedertaal. — Stads- en Arrondissementsbelangen”, op 4-III-1873 (XXVI, n. 1275) en verder, doch niet meer in de beschikbare afleveringen vanaf 1887.

e. *Prijs* :

- 5 fr. per jaar;
- 3,5 fr. per jaar, vanaf 1-I-1856 (VIII, n. 381); de prijsverlaging werd reeds aangekondigd op 27-XI-1855 (VIII, n. 376, p. 1) :

„Berigt aen de Inschryvers van den *Landbouwer*. De Drukker-Uitgever van den Landbouwer overwegende dat sedert eenigen tyd de uitgaven van vele wekelyksche vlaemsche bladeren op een afschrikkelyk groot formaet worden gedrukt en aen eenen leegen inschryvingsprijs worden afgeleverd, en ingezien hebbende dat zyn blad noch geen van de grootste noch geen van de minste formaten is, heeft besloten met den algemeenen stroom van goedkoope pryzen mede te varen....”

f. *Formaat* :

- 36,5 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp.;
- 43,5 × 31 cm., 3 kol., 4 pp., op 18-I-1853 (V, n. 227) en verder;
- 52,5 × 36 cm., 4 kol., 4 pp., op 13-XI-1866 (XIX, n. 948) en verder;
- 61 × 47,5 cm., 6 kol., 4 pp., wellicht vanaf einde november 1905.

g. *Periodiciteit* : wekelijks (di.).

h. *Eerste nummer* : 18-IX-1848 (?).

Eerst voorhanden nummer : 30-IV-1850 (II, n. 85).

Laatst voorhanden nummer : 10-III-1914 (LXVIII, n. 3397).

Het blad verscheen tot begin oktober 1914. De nummering der afleveringen loopt door over de verschillende jaargangen.

i. *Stichter* : E. De Brauwer;

Eigenaar, Uitgever, Drukker :

— E. De Brauwer.

— A. Gallet, vanaf einde november 1905 (1).

l. *Bibliografische Vermeldingen* :

— P. Allossery, II, p. 347.

— F. De Potter, p. 764.

— M. De Vroede, *De Vlaamse Pers in 1855-1856*, p. 24.

— F. Vion, *Een droevig leven*, pp. 145-149.

— J. D. D., *Nieuwsbladen te Roeselare (1847-1857)*, in *Biekorf*, 61 (1960), p. 281.

— M. D., *Drukkers en Pers te Roeselare*, in *De Weekbode (Roeselare)* op 3-VII-1964, p. 2.

m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Aanvankelijk neutraal en daarna katholiek informatie-, opinie-, enannoncenblad.

Het blad bevat politieke besprekingen uit binnen- en buitenland, gemengd nieuws, stedelijk nieuws, een feuilleton, marktprijzen en de gegevens van de burgerlijke stand.

(1) Cfr. *infra*, pp. 122.

Op politiek gebied hield het zich aanvankelijk onzijdig. Rond de gemeentelijke verkiezingen van 30-X-1866 bekende het katholieke kleur, en van dan af komen regelmatig polemische artikels voor; bev. op 27-X-1868 (XXI, n. 1048) met het liberaal *Weekblad van Dixmude*. Het blad onthield zich echter angstvallig van persoonlijke aanvallen, en had daarover meer dan eens wrijvingen met de scherpe F. Vion (1). *De Landbouwer* heeft steeds meer voor berichtgeving en advertenties, dan voor politieke artikels, zijn kolonnen beschikbaar gesteld.

C. TH. DE BRAUWER (1853-1930)

Theodule De Brauwer, geboren te Roeselare op 1 september 1853 als de zoon van de drukker E. De Brauwer, huwde in 1880 met Florence Roelens van Ardooie, waar hij tot 1883 bleef wonen. In mei 1883 richtte hij een drukkerij op in de Ooststraat 88 (later 92) te Roeselare. Vanaf 1893 gaf hij *De Mandelbie* uit. Na de eerste wereldoorlog vestigde Th. De Brauwer zich in zijn geboortehuis op de Grote Markt, waar zijn zoon Joseph de drukkerij voortzette. Hij overleed er op 5 maart 1930.

De Mandelbie (1893-1914)

a. *Bewaarplaats* :

- Ardooie, V.A. : -X-1893 tot -VI-1895 (I, n. 1 — II, n. 9),
-IX-1895 (II, n. 12), -XII-1895 tot -V-1896 (III, n. 3-8),
-III-1899 (VI, n. 6).
- Brussel, F.M. : -X-1893 (I, n. 1).
- Brussel, M.P. : -XII-1893 (I, n. 3), -XI-1904 (XII, n. 2).
- Gent, E.V. : -X-1893 (I, n. 1).

b. *Ondertitel* :

- „Orgaan der West-Vlaamsche bieëntelers, uitgegeven door het algemeen bestuur der West-Vlaamsche Maatschappij van Bieënteelt, te Rousselare”;

(1) Cfr. F. Vion, *Een droevig leven*, pp. 144-149.

— „Orgaan der West-Vlaamsche bieëntelers, onder bescherming van Zijne Doorluchtige Hoogwaardigheid Monseigneur G. Waffelaert, Bisschop van Brugge, en het Erevoorzitterschap van den Heer Baron Leon Peers”, op -III-1899 (VI, n. 6) en verder.

c. *Vignet* : Drie bijenkorven.

Titeltekening : Bijenkorven en -kassen en benodigdheden voor de bijenteelt, vanaf -XI-1894 (II, n. 2).

d. *Motto* : „Doe stil voort”, vanaf -XII-1893 (I, n. 3).

e. *Prijs* : 2,50 fr. per jaar.

f. *Formaat* : 22 × 14 cm., 16 pp. De paginering loopt door over de verschillende afleveringen van een jaargang.

g. *Periodiciteit* : maandelijks.

h. *Eerste nummer* : -X-1893.

Laatst voorhanden nummer : -IX-1904 (XII, n. 2).

In de *Gazette van Rousselare* van F. Vion wordt het verschijnen van de afleveringen van *De Mandelbie* telkens aangekondigd tot op 28-I-1905 voor de vierde aflevering van de twaalfde jaargang. De *Annuaire général de la Presse Belge* vermeldt het blad nog voor de jaren 1911-1912 (p. 152); het verscheen ongetwijfeld tot 1914.

i. *Stichter, Eigenaar, Uitgever* : Maatschappij voor Bieënteelt, „De Mandelbie” (voorzitter : C. Muylle-Facon; secretaris Ed. Lobel, in 1893).

j. *Redactie* :

— C. Muylle-Facon, Noordstraat, Roeselare;

— H. Daems, schoolopziener, Menen, in jg. II;

— E. Benoot, onderwijzer, Menen, vanaf -V-1896 (III, n. 8);

— Ed. Lobel, onderwijzer, Roeselare, in -III-1899 (VI, n. 6) en verder.

Medewerkers : Karel X (Rumbeke), Edmond Van Troyen (onderwijzer te Zarren), Jozef Renier, Julius Burvenich (Gent).

m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Onafhankelijk vakblad voor bijentelers.

Benjamin Delanoeye, geboren te Beerst op 19 mei 1833, huwt in 1857 met Rosalie Vanduyfhuys van Gistel. In april 1869 komt hij zich als drukker vestigen in de Ooststraat en vervolgens in de Noordstraat 49 te Roeselare. In 1873 drukte hij het blad *De Bond der West-Vlamingen „Voor Taal en Volk”*. Zijn echtgenote overleed in 1882, en daarop verhuisde hij in december 1884 naar Oostende.

De Bond (1871-1873-)

- a. *Bewaarplaats* :
 - Brussel, M.P. : 16-III-1873 (III, n. 3).
 - Izegem, B.S. 3 : ?-1872 (n. 5), 16-III-1873 (III, n. 3).
- b. *Ondertitel* : „...der West-Vlamingen Voor Taal en Volk”.
- e. *Prijs* : 1 fr. per jaar, of gratis voor de leden van de Bond.
- f. *Formaat* : 31 × 21 cm., 2 kol., 4 of 8 pp.
- g. *Periodiciteit* : „Dit blad verschijnt wanneer de belangen der zaak het vereischen”.
- h. *Eerste nummer* : Volgens F. De Potter, VI. Bibl., p. 725 verscheen de eerste aflevering op 6 juni 1872. De niet nader gedateerde vijfde en eerst voorhanden aflevering is van 1872; maar de laatst voorhanden aflevering, de negende, draagt de vermelding : 3de jaargang, nr. 3, op 16-III-1873. Daarom zou men kunnen veronderstellen dat de datum van F. De Potter slaat op de eerste aflevering, die door B. Delanoeye te Roeselare werd gedrukt.
- i. *Stichter, Eigenaar, Uitgever* : Bond der West-Vlamingen „Voor Taal en Volk”, gesticht in 1870, waarvan voorzitter was D. Van Becelare, ondervoorzitter H. De Pondt, en secretaris L. Gillein in 1872 en M. Deseyn samen met P.-J. Verougstraete in 1873.

Drukker :

 - Félix Vanderghinste, Kortrijk, in 1872;
 - B. Delanoeye, Roeselare, in 1873, misschien vanaf 6-VI-1872 (cfr. *supra*).
- l. *Bibliografische Vermelding* :
 - F. De Potter, p. 725.
- m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Onafhankelijk strijdblad tot verdediging van de Vlaamse belangen.

Op 16-III-1873 (III, n. 3, p. 1) schreef het blad :

„De West-Vlaamsche Bond heeft voor oogwit de Vlaamsche belangen te handhaven door alle wettelijke middels zoo als vertoogschriften, openbare vergaderingen en voordrachten.”

Het blad bevat dan ook de tekst van deze vertoogschriften, alsook de aankondiging en de verslagen van vergaderingen en voordrachten.

De aflevering van 16-III-1873 (III, n. 3, pp. 2-6) bevat de beroemde rede van Hugo Verriest over de grootheid van het Vlaamsche volk, uitgesproken te Roeselare op 26 december 1872.

E. J. DE MEESTER (1857-1933)

Jules De Meester, geboren te Roeselare op 4 januari 1857, huwde in 1886 met Leonie Vannieuwenhuysse van Brugge. Hij vestigde zich in 1877 in de Zuidstraat 60 te Roeselare als drukker en boekhandelaar, en verhuisde in 1882 naar de Zwijnsmarkt 4 en in 1892 naar de St-Alphonsustraat 7 & 9.

J. De Meester verwierf grote verdiensten door de uitgave der werken van Rodenbach, Pol De Mont, Hugo Verriest en vooral van Guido Gezelle (1).

Vanaf 1881 publiceerde hij Gezelle's *Loquela*, en vanaf 1883 het literair en folkloristisch blad *De Ware Vlaming*.

Van 1895 tot 1898 publiceerde hij het pedagogisch blad *De Lagere Onderwijzer*, en vanaf 1902 het gelijkaardige doch meer godsdienstige *Canisiusblad*.

Van 1896 tot 1901 verscheen bij J. De Meester het sociaal en literair weekblad *De Nieuwe Tijd* van A. Lauwers.

Reclame voor zijn drukwerk en boekhandel werd gevoerd in de *Maandelijksche Aanwijzer (Bulletin Périodique...)* vanaf 1903, en in *Het Goede Zaad* vanaf 1908.

In 1900, 1902 en 1906, telkens bij gelegenheid van verkiezingen drukte J. De Meester *De Verrekijker* en *De Zunnestraal*. Van 1905 tot 1908 gaf hij het weekblad *De Dageraad* uit. In 1909 tenslotte, ter gelegenheid van de Rodenbachfeesten te Roeselare, drukte hij het *Rodenbachsblad*.

(1) Prof. Dr. Frank Bauer, *Boekstijl en Uitgeverij in Vlaanderen, in West-Vlaanderen*, mei-juni 1960 (IX, n. 51), p. 145.

Mettertijd ging J. De Meester zich specialiseren in de uitgave en druk van oriëntalistische werken. Deze specialisatie kreeg een nog meer exclusief karakter toen hij zich, na de verwoesting van zijn bedrijf tijdens de eerste wereldoorlog, in 1920 te Wetteren ging vestigen. Hij overleed er op 6 februari 1933. Zijn werk werd voortgezet door zijn zonen Etienne en Paul.

1. Loquela (1881-1895)

- a. *Bewaarplaats* :
 - Antwerpen, S.B. : 20371 (1881-1895).
 - Gent, U.B. : Class. 2041 (1881-1895).
 - Brussel, K.B. : II 77782 (1881-1895).
- d. *Motto* : „Loquela tua manifestum te facit. Matth., XXVI, 73.”
- e. *Prijs* : 2,50 fr. per jaar.
- f. *Formaat* : 23,5 × 18 cm, 2 kol., 4 pp. De kolommen zijn genummerd en lopen door over de gehele jaargang. Vanaf Bamesse 1886 (VI, n. 6), verscheen geregeld een „Bijblad van *Loquela*”, onder de naam *Wetenswaardigheden*.
- g. *Periodiciteit* : maandelijks.
- h. *Eerste nummer* : Meiavond 1881.
Laatste nummer : Slachtmaand 1895 (XV, n. 7).
In 1891 verscheen een „Woordenwijzer” over de eerste tien jaargangen van *Loquela* (1881-1891).
- i. *Stichter, eigenaar, uitgever* : Guido Gezelle, Handboogstrate, Kortrijk.
- j. *Redactie* : idem.
- l. *Bibliografische Vermelding* :
 - F. De Potter, p. 728.
- m. *Karakter en Inhoud van het blad* :

Loquela is „een blad voor eigen vlaamsche taalliefhebberije en voor eigen vlaamsche taalgeleerdheid. Voor de schrijvers van *Loquela* is de tale gelijk de sterren de sterren zijn : zij bestaat, zij is daar, zij leeft en zij roert nog dagelijks, en wij zoeken ze, met eerbied, te kennen en te doen kennen, in haar wezen en in hare waarheid, in hare oorbaarheid of goedheid en in hare bewonderlijke schoonheid.” (*Loquela* 1881, hlfz. 15).

2. De Ware Vlaming (1882-1883-)

- a. *Bewaarplaats* :
 - Gent, U.B. : P. 5711 (1882-1884) (1).
 - Brussel, F.M. : -IV-1883 (II, n. 1).
- b. *Ondertitel* : „Maandschrift voor Eigen Heerd, Oude Gebruiken en Zeden”.
- c. *Vignet* : Wapenschild met opgaande zon, een rivier en de initiaal M, met kenspreuk : „’t Daghet in den Oosten”.
- e. *Prijs* : 2 fr. per jaar.
- f. *Formaat* : 33 × 25,5 cm., 2 kol., 8 pp. De paginering loopt door over de gehele jaargang.
- g. *Periodiciteit* : maandelijks.
- h. *Eerste nummer* : -IV-1883 (II, n. 1) (2).
Laatst(e) (voorhanden) nummer : -III-1884 (II, n. 12).
- i. *Stichter* : Frederik Loncke, hoofdman van de bond *De Ware Vlamingen*.
Eigenaar, Uitgever : De bond *De Ware Vlamingen* (3).
- j. *Redactie* : Frederik Loncke.
Medewerkers : Eduard van Eesbeek, Van Vriesdonck.
- l. *Bibliografische Vermelding* :
 - F. De Potter, p. 733.
- m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Literair en folkloristisch blad.
Bij de aanvang van de eerste jaargang (1882-1883) schreef het blad :

„Een jaar is voorbij gevlogen, sedert wij eenen bond tot stand gebracht hebben, onder den name van „De ware Vlamingen.” Een jaar van strijden voor de vlaamsche zake is henen in den kolk der eeuwigheid.

De grondslagen van deze vereeniging zijn gelegd en dank aan de medehulp van vlaamschgezinde heeren en studenten, zijn wij er in gelukt een punt van ons doel te verwezentlijken „het vlaamsch te doen aangroeien door het verspreiden van vlaamsche schriften en boeken.”

Wel is waar, daar bestaan reeds vele vlaamsche tijdschriften, als *Rond den Heerd*, de *Vlaamsche Wacht*, de *Wekker*, enz. De eene lijk de

(1) Exemplaar van P. Allossery.

(2) De eerste jaargang (1882-1883) van het blad verscheen op de persen van Desmyter te Veurne. De ondertitel luidde toen : „Maandschrift uitgegeven door den bond *De Ware Vlamingen*, en verschijnende den 15n van elke maand”.

(3) In 1881 gesticht door Frederik Loncke te Hoogstade. Secretaris was Achille Pouchele te Leysele. Onder de eerste leden vermelden wij : R. Gits, student, Izegem. Over de doelstellingen van de bond, zie verder : *Karakter en inhoud van het blad*.

andere zijn voordeelig tot de vlaamsche beweging ... hoe meer strijders er zijn tot het voortzetten van den vlaamschen kamp, hoe beter en hoe zekerder wij zullen lukken ...

Dan zullen wij binnen eenige jaren den zuiderschen vijand : (fransche tale en zeden,) van onzen moedergrond weg hebben ... Onze tale zal klinken in steden en dorpen, in rechtshoven, ijzerwegstatiën, herbergen, in een woord, geheel Vlaanderen deure. — De vlaamsche zeden en gebruiken, die aan het kwijnen of aan 't uitsterven waren, zullen wederom opstaan en bloeien. — Vlaanderen zal Vlaanderen zijn, 't Vlaanderen van eertijds, grootsch en machtig en gekend tot in de verste wereldstreken. — 't Vlaamsch reuzenras zal met zijnen Leeuw ontwaken en hem weerdig toonen af te stammen van zijne voorvaderen, van die helden der middeleeuwen ... En dan, wee hun; die nog eens de hand zouden durven slaan aan het land der helden, aan de bakermat der kunsten! ... Wee hun! die de Vlamingen zouden willen verbasteren en ontmoedigen met hun eene vijandelijke tale en vreemde zeden op te dringen ...

De afstammelingen der krijgers van *Groeningheveld* zouden weder te wapen loopen en toonen, dat 't bloed van eertijds nog in hunne aderen bruischt, — bloed hunkerende naar vrijheid, maar afkeerig van slavernie en dwingelandij ...

Nu ook zijn wij aan 't strijden voor eigen tale en zeden — en van de vlaamsche jeugd hangt de zegenpraal af. Aan haar staat het over 't lot van Vlaanderen te beslissen ... Zij is de toekomst van 't Vlaanderland.

Maar deze jonge kampers zijn nog noodig ondersteund door oudere strijders, die hun den weg aanwijzen moeten, waarin de vlaamsche strijdbenden zullen voortstappen, onder het geleide en 't bestier van *moedige vlamingen van adel en geestelijkheid*.

Ieder vlaming moet dezen plicht begrijpen ... Hij moet *ware vlaming* zijn, vlaamsch in tale, vlaamsch in manieren en gebruiken, vlaamsch in zeden en geloof ... in alles vlaamsch.

Vele vlamingen verstaan dit niet of willen 't niet verstaan. — 't Is daarom ook nog, dat de bond dit tijdschrift in 't licht gegeven en getiteld heeft *DE WARE VLAMING*, om deze, die strijders zijn, aan te wakkeren in den kamp en die, welke onverschillig en lauw zijn, met kanten en abouten te toonen wat hun te doene staat.

Buiten onze stukken over 't vlaamsch, zullen wij nog onze lezers trachten te voldoen, met hun nu en dan te spreken over oudheden, geschiedenis; met hun beschrijvingen mede te deelen van dorpen, kerken, kasteelen, verhalen, gedichten, spreuken, legenden, enz.

Maar bijzonderlijk zullen wij trachten alle lezers liefde tot ons Vlaanderland en tot onze schoone tale te doen opvatten. Dan zullen wij met den dichter en met alle vlamingen mogen zegen :

*Zoolang een druppel bloed nog bruischt,
En in ons moedig herte ruischt
Zoolang er ware vlâmen zijn,
Zoolang zal Vlaanderen, Vlaandren zijn."*

In april 1883 (II, n. 1, p. 1) luidde het :

„Aangemoedigd door de talrijke schrijvers, letterkundigen en mannen van aanzien, die ons altijd, als nog, aangespoord hebben, om ons begonnen werk voort te zetten, aangemoedigd ook met de hope, dat nog meer inschrijvers onzen arbeid eenen voldoende uitslag zullen geven, zoo treden wij met nieuwe krachten beziel, den tweeden jaargang in.

Met een nieuw begin, zullen wij ook met nieuwen ijver opzanten, vergaderen en beschrijven, wat een vlamming meest ter herten gaat. Evenals in 't verloopende jaar, zullen wij met krachtiger penne onze vermaarde vlaamsche tale, en onze oude gebruiken vooreenstaan, en tevens met de wandelingen in Vlaanderen doen zien, dat onze geliefde geboortestreek allensins merkwaardig is, volgens de geschiedenis en de oudheid.

Ja, 't geraakt hoog tijd, dat iedereen die kan opzoeken en zante, wat sedert eenige jaren geene weerde meer scheen te hebben, wat onze voorouders nogtans bewaarden en als kostbare familiestukken eerbiedigden, en dat nu aan 't wegsterven en 't verdwijnen geraakt.

Zoeken — dit is en zal altijd de take van ons maandschrift blijven. Vlaanderen is eene bronne van schatten, 't zij in tale, 't zij in geschiedenis, oudheid en volksverleveringe, 't is eene onuitputtelijke kwelle, — hoe meer men er in dringt, hoe meer stoffe men tegenkomt.

Ook „de ware Vlamming” is een van die tijdschriften, die naar deze bronnen te putten gaan; en wij en zullen de eerste niet zijn om dit werk op te geven, zoo de andere vlammingen mée willen, 't is te zeggen, indien Gij, lezer of lezeresse, ons streven wilt verstaan en ons helpen met dit maandschrift, de vrucht onzer pogingen, onder uwe vrienden en kennissen te verspreiden.

Wij hebben ons blad vele verbeteringen aangebracht, lijk Gij getuigen kunt, druk en uitgave zijn meer verzorgd, nogtans de prijs blijft gelijk, opdat iedereen, tot de werkman toe, in state zij van in te schrijven. Ieder vlamming moet weten wat zijn Vaderland eertijds was ... hoe het nu is, en hoe het worden zal, indien hij blijft voortgaan met zijne zeden te verbasteren, met zijne oude gebruiken en familielevens af te leggen, en tale en manieren te buigen, plooiën en wringen naar de Parijsche en Fransche smake!

Iedereen moet overtuigd wezen, zoowel in de hoogste als in de laagste volksklassen, alle man moet weten : dat 't bewaren van onze tale en onze zeden, hetzelfde is, als 't behouden van ons Geloove, van ons welzijn en van ons Vlaanderland!

Zij hier nog bijgevoegd, dat de zoo gezeide vlaamsche beweging niet en strekt om verdeeldheid, vijandschap, of omwentelingen voort te brengen, gelijk sommige verbasterde vlammingen ons durven naar 't hoofd werpen, maar wel om te behouden wat de kroone van een volk uitmaakt — 't Volksbestaan, te weten :

GELOOVE, ZEDEN EN TALE!

Later zullen wij daarop nog wederkeren, Nu sluiten wij met U te bidden, Geëerde lezer, van ons maandschrift te helpen voortzetten en verspreiden. Gij zult er een goed werk mede doen 't zij volgens de Goede Lezing, 't zij volgens de vlaamsche zake.”

De inhoud van *De Ware Vlaming* werd hoofdzakelijk verzorgd door Frederik Loncke zelf. Hij bestaat uit *Zeisels* en verhalen, historische wandelingen door Vlaanderen (bev. Oostduinkerke, Leyselse, Veurne, Ekelsbeke) en verzen (bev. *Kerkhofblommen* van Guido Gezelle). Belangrijk is een reeks artikels, „Onze Oudheidszale”, gewijd aan oude Vlaamse inscripties. Af en toe verschijnen actualiteitsartikels over Vlaamse Beweging, zoals in oktober 1883 (II, n. 7, p. 54) over vervlaamsingsmaatregelen in het Jezuietencollege te Turnhout, of in februari 1884 (II, n. 11, p. 82) een nota, „’t Vlaamsch is verre van dood te zijn!”, waarin G. Y. beweert ” dat het *vlaamsch* gesproken wordt door :

- „ 3.500.000 Belgen
- 4.500.000 Hollanders
- 3.000.000 Duitschers van ’t Noord-Westen
- 3.000.000 Noord-Amerikaanders
- 470.000 inwoners der Hollandsche Guyane
- 16.000.000 inwoners der Hollandsche bezittingen in Indië
- 2.000.000 Boeren in Afrika
- 4.000.000 Gallen
- 2.000.000 inwoners van Fransch-Vlaanderen.

Daarenboven, in ’t Oosten, in Japonië, b.v. is het Nederlandsch de gesprokene en geschrevene tale der regeringszaken; ’t is ook in ’t Nederlandsch dat de Russische zeemachten beveeld wordt.

En zeggen dat onze Waalsche landbestierders, Franschgezinde pennelekkers, schoolpedanten en andere vetteleggers, beweren dat ’t Vlaamsch... *verlaten* en *dood* is!!”

3. De Lagere Onderwijzer — L’Instituteur Primaire (1895-1898)

a. *Bewaarplaats* :

- Brussel, F.M. : 15-I-1895 (I, n. 1).
- Brussel, K.B. : II. 79666. A. : 1895-1898 (volledig).
- Brussel, M. P. : 15-I-1895 (I, n. 1).

b. *Ondertitel* :

- „Veertiendaagsch tweetalig Tijdschrift voor Opvoeding & Onderwijs, Wetenschap & Letterkunde. Revue bilingue et bimensuelle de pédagogie, de sciences et de littérature.”

- d. *Motto* : „Doe wel en zie niet om. — Fais ce que tu dois, advienne que pourra”.
- e. *Prijs* : 5 fr. per jaar.
- f. *Formaat* : 26 × 17,5 cm., 2 kol., 24 pp.; de paginering loopt door over de gehele jaargang.
- g. *Periodiciteit* : halfmaandelijks.
- h. *Eerste nummer* : 15-I-1895.
Laatste nummer : 31-X-1895 (IV, n. 24).
- j. *Redactie* : M. Declercq, gemeentelijk schoolopziener te Rousselare.
Medewerkers : H. Daems (Meenen), J. B. De Bourse (Neder-Waasten), L. Desmet (Hooglede), I. Dumortier (Diksmuide), C. Hallaert (Poperinge), L. Keukelinck (Poperinge), P. J. Maas (Roeselare), A. Nicolas (Bastogne), C. Van Toortelboom (Koolskamp), D. Callemeyn (Tielt), H. Colpaert (Ieper), G. Lahousse (Ieper), E. De Wispelaere (Kortrijk), G. De Lescluze, L. Mariesman, J. Gheysens, M. D'Hanis, M. Van den Weghe, P. Baes, G. Amand, C. De Bruyne, A. Ruyffelaert, L. Zels, V. Vandamme, E. Vandenberghe, A. Meersseman.
- m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Katholiek pedagogisch blad dat zich ook inliet met de stoffelijke belangen van de onderwijzers. Daarvan getuigt het editoriaal in de eerste aflevering, op 15-I-1895 (pp. 1-4) :

„Ons Programma.

Zoals wij het in ons prospectus gezegd hebben, zal ons blad de zedelijke en stoffelijke heropbeuring van den onderwijzer en van het onderwijs betrachten. Dit programma, in korte trekken uiteengezet, in den oproep dien wij aan het onderwijzend personeel stuurden, vraagt eenige uitbreiding in het eerste nummer van ons tijdschrift.

De verbetering van den stoffelijken toestand des onderwijzers, zal het doel blijven van ons onophoudend streven. Opdat hij zijne verhevene taak met den vereischten iever en vlijt vervullen kunne, moet hij niet alleen als treffelijke burger in zijn dagelijksche noodwendigheden kunnen voorzien, maar zijne toekomst moet verzekerd worden : Dat men den onderwijzer dus een vast bestaan geve, eene behoorlijke jaarwedde late genieten, die regelmatig verhoogd wordt, volgens de jaren dienst en hem een voldoende rustgeld of pensioen verzekere.

Het behandelen van dit hoogst gewichtig vraagpunt, zal ons insgelijks doen spreken van de stoffelijke inrichting der scholen, van de lokalen, van de meubelen, van de leermiddelen, van de schoolbehoefden, van de registers en klasboeken, van de speelplaats, enz. al dingen, die een grooten

invloed hebben op den voorspoed van het onderwijs en op den goeden gang der scholen.

Wat het eigenlijk onderricht betreft, opvolgentlijk zullen wij de verschillende leervakken behandelen, die het programma uitmaken der lagere school, der bewaarschool en deze voor volwassenen. Wij zullen hunne reden van bestaan, hun verband en wederzijdsche betrekking onderzoeken en, bij elken stap, het *waarom* doen uitkomen, onder driefoudig opzicht van zieleer, opvoedkunde en methode. Dus, *theoretische* en *practische* bijdragen, in dewelke wij zullen trachten insgelijks het *formeele doel* te doen vatten, namelijk, het *opvoedend deel*, dat het voorwerp moet blijven van de gestadige bezorgdheid der ware volksschool.

Landbouw, boomteelt, hofbouw, natuurlijke wetenschappen, lichaams-oefeningen, gezondheidsleer, handwerk, huishoudkunde, enz. zullen, op tijd en stond, afzonderlijk behandeld worden, door personen in die vakken bevoegd.

Onder opschrift *Letterkunde*, zullen wij kinderdichtjes geven, mitsgaders zedelijke verhalen, geschiedkundige en wetenschappelijke verhandelingen, plaatsbeschrijvingen voor gemeenten, die tot heden hunnen bijzonderen historiograaf niet vonden, eindelijk boekbeoordeelingen.

Daar alle Vlaamsche onderwijzers de twee talen machtig zijn, zal het *Officieel gedeelte* uitsluitelijk in het Fransch gedrukt worden. Ten einde zooveel plaats mogelijk over te houden voor de stoffen, die een rechtstreeksch en onmiddellijk nut opleveren voor het onderwijs, zullen wij enkel den *korten inhoud* geven der ministerieele omzendbrieven en ambtelijke handelingen, betreffende het lager onderwijs; enkel in buitengewone gevallen zal hierop uitzondering gemaakt worden.

Alle veertien dagen zullen wij liedjes voor lagere- of bewaarscholen (in noten- en cijferschrift) mededeelen, alsook teekenplaten, toegepast op de leerwijze, onlangs door het Staatsbestuur aanbevolen. Deze uitgaven, wier nut en gepastheid niet kan betwist worden, zullen bijlagen van ons tijdschrift vormen en op *afzonderlijke bladen* gedrukt worden.

Eindelijk zal eene bijzondere plaats beschikbaar blijven voor ambtelijke vragen, die door de inschrijvers mochten gesteld worden. Wij zullen er steeds na kort tijdverloop op antwoorden, en meestal zelfs in het volgend nummer.

Ten slotte doen wij eenen warmen oproep aan de leden van het onderwijzend personeel, opdat zij hunne persoonlijke ervaringen en bedenkingen zouden mededeelen, op het gebied der theoretische en praktische opvoedkunde, alsmede op de punten, betrekking hebbende op den stoffelijken van het onderwijs. Wij verzekeren hen stellig, dat er een bescheiden en rechtmatig gebruik zal van gemaakt worden, en dat zij zich nooit zullen beklagen, ons hun vertrouwen geschonken te hebben. Dit zal een middel zijn, ambtgenooten dienst te bewijzen, met ze deelachtig te maken van de ondervinding door anderen opgedaan.

Al het mogelijke goed doen aan het grootst mogelijk getal, moet ons aller doel wezen.

De Lagere Onderwijzer."

4. Canisiusblad (1902-)

- a. *Bewaarplaats* :
— Brussel, F. M. : -I-1902 (I, n. 1).
— Brussel, K.B. : B. 877 : 1907-1912 (VI-XI).
— Brussel, M.P. : -I-1902 (I, n. 1).
- b. *Ondertitel* : „Dat is een maandblad over godsdienstig onderwijs en christelijke opvoeding, uitgegeven onder het toezicht en met de goedkeuring van Z. D. H. den Bisschop van Brugge.”
- c. *Titeltekening* : Portret van de H. Petrus Canisius.
- e. *Prijs* : 2 fr. per jaar.
- f. *Formaat* : 23 × 15,5 cm., 16 pp.
- g. *Periodiciteit* : maandelijks.
- h. *Eerste nummer* : -I-1902.
Laatst voorhanden nummer : -XII-1912 (XI, n. 12).
Het blad verscheen tot aan de eerste, en daarna opnieuw tot aan de tweede wereldoorlog; in 1944 werd de titel gewijzigd in *S. Canisiusbode*.
- i. *Stichter* : E. H. Pieter Baes, van Izegem, diocesaan schoolopziener voor de schoolkantons Tielt, Roeselare en Kortrijk vanaf 1895. Hij overleed te Izegem op 21-VII-1907.
- j. *Redactie* : Idem.
Medewerkers : H. Vuylsteke, L. Asselberghs, J. Muyltermans, Ch. Caeymaex, Alb. De Coene, H. Maes, J. Mahieu, A. Wyckmans, F. Claerhout, L. Wouters, H. Van Thiel, J. Bittremieux, A. Vander Heeren, D. Lescouhier, G. Willems, A. Desmet, E. Valvekens, J. Delaere, J. Carbonez, A. Janssens, A. Vervaeke, Cyr. Van den Berghe, D. Sieuw, L. Goethals, E. De Saegher.
- m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Katholiek pedagogisch tijdschrift, dat zich als volgt bij zijn lezers aanbood, in januari 1902 (I, n. 1, pp. 3-4) :

„Hoe heviger 't is om de kinderen van ons godsdienstig Vaderland de leering te ontzeggen die hun de weg moet wijzen naar hun eeuwig geluk en meteen de oorsprong is en de waarborg van hunne tijdelijke welvaart hoe dieper ook de rechtschape christen ontroerd is van liefde voor die kleinen en hoe meer hij, naar mate van zijne bekwaamheid, wil meêwerken, om de kinders in de christelijke leering te onderwijzen en tot Gods eere op te voeden.

De meesters en meesteressen, wereldlijken en kloosterlingen, wien zulke verheven taak bevolen is, in het kwijten van hun ambt aanmoedigen

inlichten en ter hulpe komen, ziet daar wat wij, bij 't uitgeven van ons maandschrift, eerst en vooral voor oogen hebben.

Daar zal van alles in staan dat het godsdienstig onderwijs en de christelijke opvoeding aangaat, zooals opstellen over 't belang daarvan en over zielleer — leerwijze in 't onderricht van gebeden, catechismus, gewijde en kerkelijke geschiedenis — beoordeeling van boeken diesaangaande — voorbereide lessen — aanspraken tot de kinders — maandwijzer over feestdagen, plechtigheden en christene gebruiken — bekendmaking van hetgene hier of daar tot bevordering van godsdienstig onderwijs en godsvrucht der kinders in voegen is — aanbeveling van kleine middelen, als printjes, liederen, bladjes, enz. enz.

Wij durven verhoppen dat onze eerzame en leerzame onderwijzers en onderwijzeressen onze inzichten zullen waardeeren, en onze pogingen te nutte maken, en dat de steun van de Eerw. Heeren Priesters ons niet zal ontbreken.

Moge de Heer het werk zegenen dat wij te zijner eer, onder de bescherming van den Zaligen Canisius, ondernemen!"

5. De Nieuwe Tijd (1896-1901)

a. *Bewaarplaats* :

- Brugge, S.B. : volledig.
- Marke, F. G. : volledig.
- Gent, U.B. : P. 4780 (volledig).
- Kortrijk, S.B. : twee volledige reeksen.
- Roeselare, M.F. : volledig.

b. *Ondertitel* : „Weekschrift uitkomende elken Donderdag”.

i. *Titeltekening* : kraaiende haan, staande op schrijfvelder en zich aftekenend tegen een opgaande zon.

e. *Prijs* : 5 fr. per jaar.

f. *Formaat* : 28 × 18,5 cm., 2 kol., 8 pp. De paginering loopt door over de gehele jaargang.

g. *Periodiciteit* : wekelijks (do.) (1).

(1) Op 10-XI-1898 (III, n. 2, p. 16) gaf het blad het volgend „Bericht. — Men klaagt alhier en aldaar dat menige bijdragen te lange meêgaan en te vele „vervolgen” hebben.

Om daarin te verhelpen, zijn wij van zinne *De Nieuwe Tijd* alle veertien dagen te doen uitkomen, wel te verstaan met tweemaal zooveel bladzijden. Op die wijze kunnen de bijdragen op hun geheele, en nauwkeuriger verbeterd, overgedrukt worden.

Waren er lezers die daar graten in vinden, zij wezen zo vriendelijk ons daarover hun gedacht te schrijven.”

Een wijziging van de periodiciteit van het blad bleef nochtans uit.

h. *Eerste nummer* : 5-XI-1896.

Laatste nummer : 24-X-1901 (V, n. 52).

i. *Stichter* : E. H. Achiel Lauwers, geboren te Ingelmunster op 31 augustus 1864, van 1890 tot 1904 leraar aan het Klein Seminarie van Rousselare, overleden te Brugge op 28 december 1910 (1).
Drukker : van 5-XI-1896 tot 4-II-1897 werd het blad gedrukt bij Weduwe Jules Gernaey te Kortrijk, vanaf 11-II-1897 (I, n. 15) bij Jules De Meester te Roeselare (2).

j. *Redactie* : EE. HH. A. Lauwers en Hugo Verriest.

Medewerkers : zie verder : Karakter en Inhoud van het blad.

l. *Bibliografische Vermelding* :

— S. H. Scholl, *Geschiedenis van de Arbeidersbeweging in West-Vlaanderen*, p. XVII, 130-148.

m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Vlaamsgezind weekblad, vooral gewijd aan letterkunde, sociale kwesties en wetenschappelijke vulgarisatie.

In het editoriaal van de eerste aflevering, op 5 november 1896, (pp. 1-2), leidde de redactie het blad in de volgende bewoordingen bij haar lezers in :

„Wij komen binnen zonder bellen, en in uwe verwonderde oogen, die opkijken, lezen wij die twee vragende woorden : Wie — en Wat?

Wie zijt Gij, en

Wat wilt Gij?

— **Wij zijn** christene, volksgezinde Vlamingen, priesters en leeken, die in hooger algemeene en bijzondere studie leven.

— **Wij willen** een weekchrift uitgeven voor verstandig en geleerd volk.

Belet wel : „voor verstandig en geleerd volk”.

Alzoo begeren wij de plaats te nemen van niemand en niemand buiten te drijven. In ons Vlaanderen zijn er weekbladen genoeg; maar zij spreken meest tot het minder volk, tot dezen die geen fransch kunnen, alsof die fransch kunnen natuurlijk moesten voldoening zoeken, voor geest en hert en hooger bezig zijn, in fransche bladen en daar alleen. Zoo komt het dat geen mensch, geen Vlaming, in het gedacht zal krijgen hooger graagte en nood van den geest met een vlaamsch weekblad te voldoen.

(1) J. H. Scholl, *Geschiedenis ...*, p. 128, n. 1.

(2) Bij deze gelegenheid schreef het blad (p. 120) :

„*De Nieuwe Tijd* is verhuisd van Kortrijk naar Rousselare. Deze onzer inschrijvers die, door die omstandigheid, hunnen laatsten nummer aan tijden niet zouden ontvangen hebben, worden verzocht hun beklag in te dienen bij den post of bij den drukker : Jules De Meester te Rousselare.

Wij nemen ook deze gelegenheid te bate om onzen eersten uitgever, Me W^e Gernaey te Kortrijk, over hare moeite en hare genegene dienstwilligheid, rechtzinnig te bedanken”.

Het vlaamsch weekblad, voor gestudeerd volk, bestaat in ons Vlaanderen niet.

Dat trachten wij te beteren.

Wij willen bijgevolg, in 't vlaamsch handelen over alles, *de omni re scibili et quibusdam aliis*.

Wij handelen, ja, over Godsdienst en christelijkheid en christen volk, over waarheid en plicht en recht, en vrij bewegen daarbinnen; zoo dat bij ons mogen worden en groeien : sterkte, vrijheid, vrede, vreugde en blijde vooruitgang der christene waarheid, die doordringen en bezielen moet den Nieuwen Tijd en den **Nieuwen Tijd**.

Wij handelen ook over alle maatschappelijke kwestieën en gebeurtenissen; over de macht en beweging, die geheel onze samenleving doorroert en omwentelt; en wij trachten geest en hert en stap te richten, waar, in de opkomende dageraad der aanbreekende eeuw, wijzen de Paus, de christene denkers en zieners en die tochten die de volkswereld doorvaren.

Wij handelen over taal en volk; over onze taal, onze Vlaamsche taal, onze heldere, klare, lichte, levende, groeiende en bloeiende taal en geheel hare gedachten- en letterwereld; over ons volk, ons vlaamsche volk, om het te helpen herworden, *geheel!* van beneden tot boven, van werkman tot prinse, van botterik tot beleefde hofsche jongvrouw, van ongeletterden landsman tot hoogen wijzen leeraar, van leegere- tot hoogschool, van dorp tot hoofdstad, van burgemeester en gemeenteraad, tot Kamers en Koning : **GEHEEL!**

Wij handelen over kunst en wetenschap, over vlaamsche kunst, de oude, de nieuwe, de prachtige! en lacy, over vlaamsche wetenschap ... en vreemde.

Wij begeren, in vrije woord, uit te leggen en te verspreiden ons christen gedacht, en mede te helpen alzoo tot het herworden en volgroeien van ons volk, en, in ons kleine wereld, tot het rustig keeren, ontwikkelen en ontplooien der samenleving, naar verder strekkende gedachten van recht en betrachten van algemeen geluk in christene liefde en waarheid.

Daartoe houden en bezigen wij dat vrije woord, maar willen niemand kweten of te bij komen.

Dat verdeelt en verwijdert, daar wij willen bijroepen en alleman doen bijtreden en medewerken tot dat goed, dat, gelooven wij, alle christen man begeert en zoekt.

Daarom vragen wij dat ons lezen en op ons blad inschrijven :

Gij!

Het studeerend jong volk,

Het verstandig en hooger opgeleerd volk van Vlaanderen en van alle dietsch sprekende gouwen."

De bijzondere betekenis van het blad ligt in de talrijke artikelen, over sociale en economische vraagstukken, geschreven door E. H. A. Lauwers (1). Deze geeft herhaaldelijk blijk van zijn grote belang-

(1) Ontleed door S. H. Scholl, o.c., pp. 130-148.

stelling voor de sociale experimenten van de Franse industrieel Léon Harmel.

De Nieuwe Tijd neemt ook verslagen op van de activiteiten der Roeselaarse Gilde; bev. op 26-VIII-1897 (I, n. 43) een zeer lezenswaardig overzicht van de geschiedenis van de Gilde van 1891 tot 1897, en op 8-VIII-1901 (V, n. 41, pp. 320-322) de herdenking van haar tienjarig bestaan.

Van 15-VIII tot 5-IX-1901 (V, n. 42-45, pp. 329-335, 337-344 en 359-360) publiceert het blad de redevoering van E. P. Rutten over „De Toekomst der Katholieke Vakbeweging”, uitgesproken te Roeselare op 11-VIII-1901.

Het blad schrok er niet voor terug, bev. op 1-VI-1899 (III, n. 31, pp. 245-248) de „Handelwijze van de patroons tegenover onze Christene Vakverenigingen” aan de kaak te stellen.

Kenschetsend voor de geest van *De Nieuwe Tijd* is volgende passage uit een artikel „Eenheid” van volksvertegenwoordiger A. J. M. Janssens van St-Niklaas, op 8-VIII-1897 (I, n. 36, pp. 281-282) :

„Gaan wij dus tot het volk, niet om zijne stem te versmachten maar om die te aanhooren, niet om het volk te spannen aan onzen politieken wagen, maar om onszelven te spannen aan den volkswagen. Trachten wij met liefde en met eerbied het volk te ontwikkelen : laat ons op dien wilden stam geen oude conservatieve enten steken, 't ware vruchteloos, maar laat ons den vrijen volksboom, met voedsel en zorg, zijne eigene vruchten doen dragen in het rijpend licht van 's Heeren zonne.”

Vanzelfsprekend deelde ook *De Nieuwe Tijd* in de kritiek en de argwaan, waarmee de Gilde sinds haar ontstaan, van conservatieve zijde was bejegend. Daarop antwoordde A. Lauwers, op 11-V-1899 (III, n. 28, p. 222) :

„GIJ HITST HET VOLK OP!

Dat hebben wij, sedert acht jaar van hier, meer dan éenen keer moeten hooren.

Dat hebben al deze moeten hooren die ernstig tot de verbetering van den werkersstand willen medewerken.

En waarom?

Omdat wij ons niet te vreden houden met aan de menschen te zeggen : „Zijt fraai, verduuldig, godsdienstig, matig, spaarzaam”; maar dat wij er durven bij voegen : „Gij moogt u op alle redelijke, treffelijke, christelijke manieren trachten te verbeteren.”

Omdat wij met het volk durven spreken van de misbruiken en den ellendigen toestand dien het te verduren heeft.

Omdat wij het durven ondersteunen in deze zijner eischen die oprecht gegrond en geheel en gansch rechtveerdig zijn, al moest er zelfs eene werkstaking uit voortkomen.

Omdat wij zijne werkingen durven aanmoedigen, al moesten zij zelfs somtijds stuiken tegen ongegronde belangen van andere standen.

En daarom zijn er die zeggen : „Gij hitst het volk op.”

* * *

Neen, wij en hitsen het volk niet op!

Wat doen wij?

Wij zeggen aan de werklieden dat wij weten wat ze ophitst : dat wij de misbruiken kennen die ze ophitsen en die de socialisten gebruiken om ze op te hitsen.

Wij bekennen dus en belijden opentlijk de eigenlijk en wezentlijk bestaande misbruiken, die 't volk kent, en die de andere overdrijven.

Wij doemen en hekelen die misbruiken.

Wij wijzen op de rechtveerdige, redelijke, treffelijke, christelijke middels om die misbruiken uit te roeien.

Wij houden 't volk af van verbittering, haat en nijd, die anders zoo gemakkelijk daaruit volgen.

Wij toonen hun de moeilijkheid — de onmogelijkheid — van alles met 'nen keer te bekomen, en doen die moeilijkheid tasten en zien met ze zelf te doen werken.

Wij vermanen ze tot geduld, waar 't zijn moet, en helpen ze — onverschrokken en vastberaden — tot beternisse, waar 't zijn kan.

En men noemt dat het volk ophitsen?

Of moet men misschien de menschen aan hunzelve overlaten, of de socialisten den schijn laten van alleen te werken voor de verbetering en te toonen dat zij de ware vrienden van den werkman zijn?”

De Nieuwe Tijd was niet enkel op sociaal gebied een vooruitstrevend blad, doch ook toonaangevend op letterkundig gebied.

Het publiceerde verzen van Guido Gezelle, bev. op 24-XII-1896 (I, n. 8, p. 59), en op 1-VII-1897 (I, n. 35, p. 276). Het overlijden van de grote Meester wordt door het blad met twee rouwnummers herdacht op 7 en 14-XII-1899 (IV, n. 6-7). Op 26-IX-1901 (V, n. 48, pp. 379-384) publiceert het blad een hooggestemd hulde-artikel „Guido Gezelle”, door Willem Kloos.

Het blad nam verzen op van Dr Van Wtberghe (Izegem), op 31-XI-1896 (I, n. 9, p. 71), van E. L(auwers), en verschillende van A. D(ierick) in 1901; kritische bijdragen van Upnofanes, zoals op 29-VII-1897 (I, n. 39) : „Over Smaak en Verwe”; en een aantal

ellen van Frank Lateur : bev. „'s Zondags" op 22-VII-1897 (I, n. 38, pp. 302-304), „In de Vlage" op 6-I-1898 (I, n. 10, pp. 73-75), „Lentenacht" op 2-III-1899 (III, n. 18, pp. 137-139), en „Achter de eerste Communie" op 9-III-1899 (III, n. 19, pp. 145-147).

In de derde jaargang dienen tenslotte nog enkele populair-hagiografische bijdragen van I. Seghers, en een reeks artikels „Emeling" van J. Claerhout over de oudste geschiedenis van Izegem en Emelgem, vermeld te worden.

De meeste letterkundige bijdragen evenwel waren van de hand van Hugo Verriest. Voor *De Nieuwe Tijd* schreef hij o.m. de twintig „Vlaamsche Koppen", die in 1901 gebundeld werden en verschenen bij Jules De Meester.

Met de politieke actualiteit liet het blad zich slechts in, in zoverre deze de Vlaamse taalstrijd betrof. In dat verband vermelden wij de belangrijkste artikels : „Kamers en Senaat" op 11-II-1897 (I, n. 15, p. 113); „De Wet De Vriendt-Coremans" op 12-VIII-1897 (I, n. 41, p. 324-326), „De Vlaamsche Wet" op 28-IV-1898 (II, n. 26, pp. 201-203) door Heirmann, „Vlaamsch!" op 2-V-1901 (V, n. 27, pp. 209-211) over de strijd voor een Vlaamse hogeschool, waarbij *Le Bien Public* (Gent) gehekelde wordt en instemmend gewag wordt gemaakt van de vlaamsgezinde houding van *Onze Tijd* (Leuven), het *Fondsblad* en *Het Volk* (Gent), het *Handelsblad* (Antwerpen), *Ons Leven* (Leuven), enz.

Tenslotte wijzen wij op de lange reeks vulgariserende artikels over geneeskunde, vooral geschreven door Dr E. Lauwers (1), broer van de hoofdredacteur. en door de dokters Depla (Kortrijk), A. S. (Moeskroen) en A. De Paepe (Sleidinge).

6. Maandelijksche Aanwijzer (1903-)

a. *Bewaarplaats* :

— Brussel, F.M. : -VI-1903 (I, n. 2).

— Brussel, M.P. : idem.

b. *Ondertitel* : „der nieuwe uitgaven van den Boekhandel van Jules De Meester".

(1) Dokter te Kortrijk, auteur van treurspelen („Jan Hyoens", „Philippe van Artevelde") en reisbrieven, vertaler van Shakespeare, en Academiëlid. Hugo Verriest tekende zijn portret in de reeks „Vlaamsche Koppen" in *De Nieuwe Tijd*, op 29-VIII-1901 (V, n. 44, pp. 345-352) en op 5-IX-1901 (V, n. 45, pp. 353-357).

- e. Prijs : gratis.
- f. *Formaat* : 23 × 15 cm., 2 kol., 4 pp.
- g. *Periodiciteit* : maandelijks.
- h. *Eerste nummer* : -V-1903.
Enig voorhanden nummer : -VI-1903 (I, n. 2).
- i. *Stichter, Eigenaar, Uitgever, Drukker* : J. De Meester.
- m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Gespecialiseerd Aankondigingsblad.

7. Bulletin Périodique (1903-)

- a. *Bewaarplaats* :
— Izegem, B.S. 16 : -VII-1903 (I, n. 3).
- b. *Ondertitel* : „des éditions nouvelles ou récentes de la librairie Jules De Meester”.
- e. Prijs : gratis.
- f. *Formaat* : 23 × 15 cm., 2 kol., 4 pp.
- g. *Periodiciteit* : maandelijks.
- h. *Eerste nummer* : -V-1903.
Enig voorhanden nummer : -VII-1903 (I, n. 3).
- i. *Stichter, Eigenaar, Uitgever, Drukker* : J. De Meester.
- m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Gespecialiseerd aankondigingsblad; franstalige tegenhanger van de *Maandelijksche Aanwijzer*.

8. Het Goede Zaad (1908-)

- a. *Bewaarplaats* :
— Brussel, F.M. : -XI-1908 (I, n. 1).
— Brussel, M. P. : idem.
- b. *Ondertitel* : „Aankondigingsblad en overzicht der uitgaven van den Boekhandel van Jules De Meester”.
- e. Prijs : gratis.
- f. *Formaat* : 30,5 × 23 cm., 2 kol., 4 pp.
- g. *Periodiciteit* : maandelijks (?).
- h. *Eerste en enig voorhanden nummer* : -X-1908.
- i. *Stichter, Eigenaar, Uitgever, Drukker* : J. De Meester.
- m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Gespecialiseerd aankondigingsblad.

9. De Verrekijker (? , 1900, 1902, 1906)

a. Bewaarplaats :

- Gent, E.V. : 17-V-1900 (II, n. 1), 23-V-1900 (II, n. 2), 31-V-1900 (II, n. 3); 23-V-1906 (n. 1), 2-VI-1906 (n. 2).
- Brussel, M.P. : 21-V-1902 (III, n. 1), 23-V-1906 (n. 1).

b. Ondertitel :

- „Nieuwsblad verschijnende als 't nood doet”, in 1900;
- „Nieuwsblad verschijnende als 't past”, in 1902;
- „Verschijnt als 't hem past”, in 1906.

e. Prijs : gratis.

f. Formaat :

- 43 × 33 cm., 3 kol., 4 pp., in 1900 en 1902;
- 36,5 × 27,5 cm., 2 kol., 4 pp., in 1906.

g. Periodiciteit : zie Ondertitel.

h. Eerste nummer : De afleveringen van 1900 dragen de vermelding „Tweede Jaargang”; daaruit mag besloten worden dat *De Verrekijker* reeds bij een vroegere verkiezing verscheen, misschien wel ter gelegenheid van de wetgevende verkiezingen van 5 juli 1896.

De tweede jaargang telt drie afleveringen, van 17-V- tot 31-V-1900.

Van de derde jaargang is slechts de eerste aflevering, van 21-V-1902, bekend (1).

In 1906 verschenen slechts twee afleveringen, op 23-V- en 2-VI-1906.

m. Karakter en Inhoud van het blad : Katholiek strijdblad, regelmatig uitgegeven bij gelegenheid van verkiezingen.

In 1900 gold het de wetgevende verkiezingen van 27 mei en steunde het blad de katholieke kandidaten (ministers Beernaert en Vander Bruggen, burgemeester E. Vanden Bogaerde en Baron K. Gillès de Pélichy) tegen de liberale kandidaten Mestdagh en Van Canneyt.

Bij de wetgevende verkiezingen van 25 mei 1902 beval het blad dezelfde katholieke kandidaten aan tegen de liberalen Van Loo (als een Gentse socialist voorgesteld) en Nonkels.

(1) A. Berrewaerts, *Journaux électoraux à l'occasion des élections communales du 18 et 25 oct. 1903*, in *Bulletin de l'Union de la Presse périodique belge*, IV (1904), p. 71, vermeldt nog een aflevering van *De Verrekijker* van 16-X-1903, doch zonder nadere precisering.

In 1906, voor de wetgevende verkiezingen van 27 mei, stonden de katholieke kandidaten (Beernaert, Vander Bruggen, Gillès de Pélichy en Dr J. Delbeke) tegenover een liberaal-socialistisch-daensistisch kartel, aangevoerd door bankier G. De Laere.

10. De Zunnestraal (1906)

- a. *Bewaarplaats* :
— Brussel, M.P. : 12-V-1906 (n. 5).
- b. *Ondertitel* : „Verschijnt als 't hem past.”
- e. *Prijs* : gratis.
- f. *Formaat* : 36,5 × 27,5 cm., 2 kol., 4 pp.
- g. *Periodiciteit* : onregelmatig.
- h. *Eerste nummer* : 16-II-1906 (1).
Enig voorhanden nummer : 12-V-1906 (n. 5). Deze aflevering, wellicht de laatste, werd op 23-V-1906 opgevolgd door *De Verre- kijker* (n. 1).
- m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Katholiek strijdblad, bijna uitsluitend gericht tegen de liberale bankier G. De Laere, kopman van het liberaal-socialistisch-daensistisch kartel voor de wet- gevende verkiezingen van 27 mei 1906.

Blijkens een opmerking van F. Vion in de *Gazette van Rousselare* op 3-III-1906 (XIX, n. 22, p. 1) moet de eerste aflevering over sociale aangelegenheden gehandeld hebben en werd zij door G. De Laere beantwoord met een vlugschrift *De Waarheid*.

De laatste aflevering, op 12-V-1906 (n. 5) bewijst het antigods- dienstig karakter van de liberale partij met uitspraken van liberale voormannen en kranten, en van G. De Laere in het bijzonder met citaten uit „zijn *Volksvriend*”.

11. De Dageraad (1905-1914)

- a. *Bewaarplaats* :
— Izegem, D.B. : 1905-1912 (jg. I-VIII).
— Leuven, U.B./J. 42 : 1905 (jg. I), 1907 (jg. III).
— Brussel, F.M. : 29-I-1905 (I, n. 5) 2-VI-1912 (VIII, n. 22).

(1) G. Mertens, Journaux électoraux, in *Union de la Presse périodique belge, Bulletin officiel mensuel*, XV (1906), p. 149.

- Brussel, M.P. : 3-VI-1905 (I, n. 23), 20-IV-1907 (III, n. 16).
- Gent, E.V. : 24-II-1906 (II, n. 8), 22-XII-1912 (VIII, n. 51), 5-I-1913 (IX, n. 1).
- Roeselare, S.A. : 8-XV-1912 (VIII, n. 49), 15-XII-1912 (VIII, n. 50), 12-I-1913 (IX, n. 2) tot 20-VII-1913 (IX, n. 29), 21-IX-1913 (IX, n. 38).
- b. *Ondertitel* : „Katholiek Weekblad voor Rouselare en 't Arrondissement”.
- c. *Titeltekening* :
 - Kraaiende haan in opening van D, en panorama van torens, in 1906 (jg. II);
 - Kraaiende haan zonder panorama van torens, vanaf 5-I-1907 (III, n. 1).
- d. *Motto* :
 - „'t Daghet in den Oosten,
 - 't Lichtet overal”.
- e. *Prijs* :
 - 4 fr. per jaar, 10 cent. per nummer;
 - 3 fr. per jaar, 5 cent. per nummer in 1906 (jg. II) en verder.
- f. *Formaat* :
 - 55,5 × 36,5 cm., 4 kol., 4 pp.;
 - 61 × 43 cm., 5 kol., 4 pp., vanaf 1-I-1911 (VII, n. 1);
 - 57 × 37 cm., 4 kol., 8 pp., vanaf 5-I-1913 (IX, n. 1).
- g. *Périoriciteit* : wekelijks (zo.).
- h. *Eerste nummer* : 1-I-1905.
Laatst voorhanden nummer : 21-IX-1913 (IX, n. 38).
Laatste nummer : 4-X-1914 (X, n. 40) (1).
- i. *Stichters, Eigenaars, Uitgevers* :
 Geestelijken van het Klein Seminarie van Rouselare.
Drukkers :
 - J. De Meester;
 - Alf. Gallet, Zuidstraat 27 (later 31), Roeselare, van 1-VIII-1908 (IV, n. 31) tot 29-XII-1912 (VIII, n. 52);
 - J. Vermaut (2), Lange Steenstraat 28, Kortrijk, vanaf 5-I-1913 (IX, n. 1).

(1) Zoals *Het Kortrijksche Volk* en *Het Iseghemsche Volk*.

(2) Vanaf 7-I-1912 (VIII, n. 1) drukte deze het voorheen door Janssens & Verbeke (Robbeplaats 2, Kortrijk), en E. Nuytten (Lange Steenstraat 26, Kortrijk) gedrukte *Kortrijksche Volk*; daarbij voegden zich *Het Iseghemsche Volk* vanaf 15-XII-1912, *De Dageraad* vanaf 5-I-1913, en *Het Thieltse Volk* vanaf 14-XII-1913.

De wijziging van 5-I-1913 werd reeds op 1-XII-1912 (VIII, n. 48, p. 1) als volgt aangekondigd :

„Goed nieuws!

Net Nieuwjaar verschijnt ons blad *De Dageraad* wekelijks op 5 bladzijden.

Met de medewerking van vele andere volkslievende en geleerde schrijvers kunnen wij nu een wekelijksch blad bezorgen dat de ontwikkeling voor burger, boer en werkmán door geheel ons arrondissement kan en zal doorvoeren.

Verschillende reeksen artikelen van het allerhoogste belang, en, we vertrouwen het, ook van grote waarde, zullen in ons vergroot blad verschijnen.

In de eerste plaats noemen wij : *de handleiding voor studiebonden*, waaruit regelmatig eene of meer lessen zullen medegedeeld worden. In de tweede plaats : *eene reeks artikels over socialisme*, die ook veel deugd zullen doen.

Wekelijks goed bezorgde illustratiën, grondige artikels over buitenlandsche en binnenlandsche politiek, een puik kamerverslag, het nieuws uit den omtrek zooveel wij kunnen, kunst- en wetenschappelijk nieuws, kortom een strijdend katholiek plaatselijk weekblad zoo er tot nu nergens te vinden zijn.

De Dageraad van eene nieuw krachtiger leven.

* * *

Wie vele geeft, mag vele vragen.

En dat doen we met betrouwen aan onze *medewerkers* en aan onze *lezers*.

Wij vragen dus voort veel medewerking tot opstel, 't geven van plaatselijk nieuws, en vooral tot *degelijke verspreiding*.

Welk een macht in ons arrondissement : de gezonde gedachten van een ernstig blad wekelijks bij duizenden lezers te doen doorgaan.

In 't korte zullen wij eenige schikkingen van praktisch belang aan onze briefwisselaars en voortverkoopers kenbaar maken. Wij verhopén wel dat wij bij hen steeds meer en meer ondersteuning zullen vinden.

Er zullen ook bijzondere schikkingen genomen worden voor het plaatsen van *annoncen* : meer verspreiding geeft hun meer weerde. Voor eene annonce in een blad dat misschien binnenkort 10.000 lezers zal hebben, mag zekerlijk wat meer geëischt worden.

Leest en verspreidt *De Dageraad*."

- j. *Redactie* : Klein Seminarie, Roeselare. Vanaf januari 1913 luidde het redactieadres : Keurboekerij, Consciencestraat 41, Roeselare. *Medewerkers* : EE. HH. Buysschaert (Ardoonie), Maes (Wevelghem), Moncarey (Tielt), De Witte (Kortrijk, Izegem); F. Delbeke, Warden Oom (cfr. *infra*).

- k. *Oplage en finantiële toestand* (1) : In 1913-1914, samen met *Het Kortrijksche, Het Iseghemsche* en *Het Thieltsche Volk*, ongeveer 5.000 exemplaren.

Bankier Delbaere en de dokters Peel en Depla van Kortrijk stonden borg voor eventuele tekorten in de uitgave van het blad.

Tussen de uitgevers en de drukker Vermaut van Kortrijk bestond een akkoord dat de opbrengst van de advertenties volledig aan deze laatste toekwam.

- l. *Bibliografische Vermelding* :

— P. Allossery, II, p. 347.

- m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Katholiek sociaal strijd- en informatieblad. In de eerste aflevering, op 1-1-1905 (p. 1) luidt het :

„*De Dageraad*, zoo luidt de naam van ons nieuw weekblad en bij zijne eerste verschijning brengt hij aan allen zijnen besten strijdersgroet.

Heden daagt hij op : mocht hij weldra overal zijn licht verspreiden en het waar christen katholiek licht in aller herten doen nederdalen. Ons programma speurt breed : alles wat onder **geestelijk, zedelijk** of **stoffelijk** opzicht een zeker nut of belang kan opleveren, voor de stad en voor het arrondissement, zullen wij ernstig trachten te behandelen.

Aan allen die de belangen van God en Kerk ter herte nemen, wenschen wij taaien moed en onophoudende werkzaamheid te kunnen ingeven, om den vijand, die stout en onbeschaamd het hoofd opsteekt te bestrijden en de venijnige koppen van liberalismus en socialismus te verpletteren.

Daarin immers is ons doel gelegen en daarom willen en zullen wij onversaagd plaats nemen in de gelederen van het christen leger; nevens onze verdienstelijke wapenbroeders, zullen wij strijden uit al onze krachten, tegen de verderfelijke drogbeginzels en leerstelsels van het liberalismus, van die hatelijke dwaalleer die de hoofden verdraait en de herten bederft.

En dien strijd zullen wij volhouden, onvermoeid en onverpoosd, om mede te werken aan het bewaren van die katholieke zegepraal die sedert twintig jaren zulk eenen schat van vrede, vrijheid en welstand verschaft aan ons dierbaar vaderland.

Op dan, gij allen, katholieken, die den naam van mannen verdient! Te wapen! Sluit uwe gelederen om den stormloop af te weren. De vrijmetselarij heeft gesproken : het ordewoord is gegeven en de liberalen, ofschoon uitgeput en moedeloos, *moeten* eenen aanval wagen.

Met de dood in de ziel, maar met den haat in het herte, zullen zij leugens en kwaadsprekerij opeenstapelen, listen en dwang gebruiken, het vuilste slijk omroeren, om daarmede alles wat eerlijk en treffelijk is te bezoedelen.

(1) Gegevens verstrekt door E. H. De Witte te Kortrijk.

Maar dat kan ons niet afschrikken. Wij kennen ons katholiek Rousse-
lare en ons doorkristelijk arrondissement, en die kennis verbiedt ons van
te beven. Onze burgerij, onze landbouwers, onze werklieden, dragen
hunnen eerbied voor het Geloof hunner vaders te diep in hun herte en
hunne klaarzichtigheid is te groot om niet te zien waar gij naar toe wilt,
gij liberalen, met uwen kleinen aanhang van verblinde volgelingen, beklag-
enswaardige slachtoffers van uwe onbluschbare dweepzucht.

Neen, wij willen geene gewetens verdrukt zien; wij willen niet van
uwen hatelijken schooldwang, waarmede gij ons bedreigt voor later, wij
willen niet dat ons lieve Belgenland naar den afgrond gedreven worde, gelijk
het goddelooze Vrankrijk, voor wie gij niets anders hebt dan bewondering
en voorliefde.

Wij, wij willen vrijheid voor ons, voor allen en bijzonderlijk voor de
weerloozen, die gij, liberalen, zoo schandelijk verdrukt. Wij willen dat onze
brave werklieden vrij en vranc hunne vergaderingen mogen kiezen en
bijwonen; dat zij de nieuwsbladeren volgens hunnen keus mogen lezen
en dat zij de volle vrijheid zouden genieten van te handelen volgens hun
eigen geweten.

Eerbied voor den werkman en bescherming zijner heilige belangen,
ziedaar wat wij den werker mogen verzekeren. Ten allen kante en ten allen
tijde zien wij in onze partij mannen aan het werk, om met raad en daad
den werkman te ondersteunen en mede te werken tot verbetering van zijnen
toestand.

Op dat voorbeeld zullen wij ons spiegelen en onbeducht ons gedacht
zeggen, iederen keer dat ten zijnen opzichte het recht of de christene liefde
onder de voeten vertrappt wordt.

Op bijzondere personen hebben wij het niet gemunt, maar waar
er grondbeginsels te verdedigen of te bestrijden vallen, daar zullen wij op
de bres springen, en waar het verdrukking geldt van werklieden, daar
zullen wij zulke handelwijze zonder mededoogen aan de schandpaal
spijkeren.

Vooruit dan, katholieke broeders, wij rekenen op uwe ievervolle
medewerking en uwe edelmoedige ondersteuning. Leest en verspreidt
ons blad, dat den goeden kamp zal strijden en met uwe welwillende mede-
hulp eene vruchtrijke loopbaan zal volbrengen. Leest en verspreidt den
katholieken *Dageraad*, want hij strijdt voor alles wat u zoo nauw aan het
herte ligt :

Voor Godsdienst, Taal en Vaderland."

De Dageraad bestrijdt de liberalen en voert heftige pennetwisten
met het Roeselaarse weekblad *De Volkvriend* (1) vooral rond de wet-
gevende verkiezingen van 27-V-1906, 22-V-1910 en 2-VI-1912.
De Volkvriend, die sinds jaren met de *Mandelgalm* en de *Gazette*

(1) Cfr. *supra*, pp. 67-70.

van *Rousselare* van F. Vion (1) had af te rekenen gehad, vond in de *Dageraad* geen gemakkelijker tegenstrever en schreef op 2-IX-1905 (p. 1) :

„De klerikalen hebben alhier een nieuw weekblad gesticht. Bij zijn verschijnen miek iedereen de bemerking, dat zulk een blad gesticht was uit eerlijke schaamte, opdat de klerikale partij eindelijk eene gazet zou bezitten die men zonder blozen zoude kunnen in hand nemen, en in treffelijk gezelschap uit den zak halen. 't Was voor niemand een geheim dat de heeren professors van 't Klein Seminarie den opstel van het nieuw blad in handen hadden, en wij koesterden de blijde hoop, dat wij eindelijk eenen tegenstrever zouden vinden, dien wij voorzeker geweldig zouden bekampen, maar dien wij toch zouden moeten eerbiedigen.

Eilaas! onze hoop is teleur gesteld geweest!”

De *Dageraad* bestreed nog meer de socialistten, die vanaf 1906 in *Rousselare* bedrijvig waren en, ten nadele van de christelijke Gilde, arbeiders aantrokken.

Aan berichten, verslagen en activiteiten van de gilde wordt door *De Dageraad* de grootste aandacht besteed; en de Gilde kon het blad terecht als haar orgaan beschouwen. Voor de geschiedenis van de arbeidersbeweging in het arrondissement *Rousselare* vanaf 1905 is *De Dageraad* dan ook de belangrijkste bron van inlichtingen. Vanaf augustus 1912 bestrijdt het blad de *Gazette van Rousselare* en haar uitgever F. Vion, die aan de Gilde vaarwel heeft gezegd. In een artikel „De Verkeerde Wereld”, op 11-VIII-1912 (VIII, n. 32, p. 1), antwoordt *De Dageraad* op aanvallen van F. Vion :

„In haar nummer van Zondag laatst tracht *De Gazette van Rousselare* nogmaals de verkeerde wereld recht op zijn pooten te zetten.

't Is wel verstaan dat de strooibriefjes der werklieden niets dan overdrevenheden en zottigheden bevatten! 't Is wel verstaan dat *Het Volk van Gent* niets anders kan dan kwijlen en zeeveren! Alleen de *Gazette van Rousselare* is de phenix in sociale zaken en een primus in het uitleggen van *Rerum Novarum*!

Aanhoort, werklieden, gezapig en ootmoedig, die zalvende godsprediken :

(1) Cfr. *infra*, pp. 150-174.

Gij, christene socialisten, nooit kontenten, zatlappen, duivenliefhebbers, brassers en verkwisters, — dit is om te bewijzen dat de bazen nooit onbeleeften zijn —, gij moogt u zekerlijk vereenigen, maar ... Mijnheer van *De Gazette* en wil van geen onderhandelen weten met vereenigingen. Waartoe moet dit erkende recht van vereeniging dan dienen? Zie! met ons klein verstand kunnen wij dit niet vatten!

(...)

Doch genoeg daarover! We zullen ons verder niet meer bekommeren om al die azijnzure scheldwoorden. Och Here! men tuite en tiere nu nog zoo luid, de Bonden en Vereenigingen zijn er en blijven er! al het geschreeuw en al het bitter geknor der ikzucht ... och! 't is als een hondje dat zijn pootjen opheft tegen een kathedraal; de kathedraal en zal 't nooit gewaar worden!

Met den werkliedenstand als vereenigde macht zal men spijs alles afrekenen; en de slimste is hij wel, die bedenkt dat hij verst zal komen met verstandige onderhandelingen. De werklieden zijn zoo dwaas en onbezonnen niet als ze worden uitgebeeld. Daarenboven zijn we wel overtuigd dat de andere drukkersbazen die peerdegedachten niet en deelen. Ware het anders! wel : dan zou 't wel zoo moeilijk niet wezen aan de Werkliedenbonden van West-Vlaanderen hun drukwerk zelf af te maken."

Een week later, op 18-VIII-1912 (VIII, n. 33, p. 2), lezen we :

„Het bestier der *Gilde* heeft met reden verzet aangeteekend tegen de artikelen door een weekblad van Rousselare opgenomen tegen de christene vakvereeniging.

Het bestier van de *Katholieke Werkliedenbond* vergaderd op dijnsdag 13 Augusti, vervoegt zich gansch en geheel met de verklaringen van 't Gildebestier.

Bedoelde artikelen lasteren de christene werklieden die de vakvereeniging als den besten middel aanzien om hunne stoffelijke en zedelijke verheffing te bewerken.

Hoewel onze vakvereenigingen met geen eigentlijke partijpolitiek bemoeid zijn, zijn we toch vast overtuigd dat ze vele diensten bewezen hebben aan de katholieke gezindheid. Zij hebben immers honderden keren het bewijs geleverd dat de werklieden gemakkelijk de socialistische werking kunnen missen, is 't dat zij redelijke verbeteringen willen bekomen.

Onze christene vakvereenigingen hebben het niet gemunt op het gezag der bazen, maken geen misnoegden, kweken geen socialisten. Zij betrachten eene goede inrichting van den werkliedenstand en daartoe treden zij op voor alle rechtmatige verbetering in opzicht van loon en werkvoorwaarden. Is dat zoo kwalijk?

De werking onzer vakvereenigingen geniet thans ook de algemeene goedkeuring van al die gezag hebben in de katholieke partij.

Wij verzetten ons dan krachtig tegen de lasterende aanvallen die tegen de werklieden en hunne vereenigingen gericht werden.

Wij verhopen vast dat deze aanvallen in plaats van de vakverenigingen te hinderen een ander uitwerksel zullen teweeg brengen; dat de vereenigde werklieden zich daardoor nog nauwer zullen bijensluiten en krachtiger dan ooit zullen werven en werken voor hunne geliefde inrichtingen.

Het bestier der Werkliedenbond.

Rousselare, 13 Augusti 1912."

De strijd tussen F. Vion en de Roeselaarse Gilde zal zijn hoogtepunt bereiken tijdens de Lock-Out van de winter 1912-1913; daarover meer naar aanleiding van de *Gazette van Rousselare*.

De *Dageraad* was ten slotte heftig antimilitarist en uitgesproken vlaamsgezind. Wellicht van de hand van F. Delbeke is op 14-V-1911 (VII, n. 20, p. 1) het opmerkelijke artikel, „Wij eischen eene Vlaamsche Hoogeschool”; Warden Oom schreef voor het blad twee artikels over de Vlaamse taalstrijd, op 20 en 27-VIII-1911 (VII, n. 34-35).

Van het lokaal nieuws neemt *De Dageraad* bij voorkeur die berichten op, die betrekking hebben op het Klein Seminarie.

12. Rodenbachsblad (1909)

a. *Bewaarplaats* :

— Izegem, D.B. : volledig.

— Leuven, U.B. : J. 42 : volledig.

e. *Prijs* : 1 fr. voor de reeks van 12 nrs, 10 cent. per nummer.

f. *Formaat* : 50 × 32,5 cm., 3 kol., 4 pp.

g. *Periodiciteit* : om de 14 dagen.

h. *Eerste nummer* : 4-IV-1909.

Laatste nummer : 15-VIII-1909 (n. 12).

i. *Stichter, Eigenaar, Uitgever* : Nationaal Comité der Rodenbachsfeesten, waarvan deel uitmaakten : Dr. Lauwers (voorzitter), G. Verriest, Hugo Verriest, Pol de Mont, Dr. Depla, Dr. Speliers, Julius Sabbe, Dr. Doussy, Notaris Persyn, Leo Van Puyvelde, Dr Bruwier, Dr Delbeke, Apoth. Grymonprez, enz.

j. *Redactiesecretaris* : Joseph Verhelst, St. Amandsstraat, Roeselare.
Medewerkers : aangeduid in de eerste aflevering (p. 1) :

„Hugo Verriest, de bekwame leeraar en trouwe vriend van Rodenbach, Dr Em. Lauwers, voorzitter van het algemeen Rodenbachscomité, Hoogleraar Gustaaf Verriest, Notaris Persyn staan aan de spits onzer medewerkers.

Jozef De Cock — hoogleeraar en criticus voor het weekblad *Hooger Leven* te Leuven — zal „zijn pen scherpen voor **Rodenbachs-blad**.”

Caesar Gezelle, de schrijver van *Uit het leven der Dieren* „laat heel geern zijn naam onder de medewerkers opnemen.”

Maurits Sabbe, leeraar aan 't koninklijk Athenoëum van Mechelen, belooft ons een paar bladzijden te schrijven over *Rodenbach's Historie-beelden*.

August Vermeulen, hoogleeraar aan de Hoogeschool van Brussel, **Pol de Mont**, de hoogeschoolmakker van Rodenbach, en medestichter van de studentenbeweging, **Rafaël Verhulst**, de dichter van Jezus de Nazarener — drie glanzende sterren in den Vlaamschen letterkundigen hemel — hebben ons hunne bijtreding toegezegd.

Drie dichters uit West-Vlaanderen, **Dr Eugène Van Oye**, de wakkere leider van den Oostendschen tak van het Alg. Nederl. Verbond, **Dr Karel de Gheldere**, en **Om. K. De Laey**, willen — in dicht of on dicht — ook in ons blad hunnen taal- en streekgenoot huldigen.

Vermelden wij nog onder onze medewerkers de namen der hoogleeraren **Vercoullie**, **Vliebergh** en **De Ceuleneer**, onze knappe schrijvers **Dr Doussy**, **Noterdaeme**, **Prof. A. Walgrave**, **Jozef Muls**, **André de Ridder**, **Aug. Van Cauwelaert**, enz.

Ook op den steun van **Leo van Puyvelde** mag de redactieraad ruimschoots rekenen ...”

k. *Oplage en finantiële toestand* : het blad, „verkocht ten voordele der (Rodenbachs)feesten”, kende waarschijnlijk een hoge oplage. Het bevatte een zeer groot aantal betaalde aankondigingen.

l. *Bibliografische Vermelding* :

— E. Reynaert, *De Letterkunde te Roeselare*, p. 71.

m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Feestblad, uitgegeven ter gelegenheid van, en als voorbereiding op de Rodenbachsfeesten van 22 augustus 1909, toen het standbeeld van A. Rodenbach, een beeldhouwwerk van Julius Lagae werd ingehuldigd. Alle bijdragen handelen over de figuur van Rodenbach. Zo bevat de eerste aflevering een artikel van Dr Lauwers over „Rodenbachs Teekenkunst” en een ander van Joseph Verhelst over „Albrecht Rodenbach en *De Vriendschap*” (letterlievende maatschappij, gesticht in 1844). Verder publiceert het blad inlichtingen en schikkingen betreffende de organisatie van de Rodenbachsfeesten.

Alfons Albert Deraedt, geboren te Roeselare op 3 juni 1872 als zoon van de haarkapper-volksschrijver August Deraedt (1) van Franse nationaliteit, opteerde voor de Belgische nationaliteit en huwde in 1898 te Brugge met Valerie Verhoye. Hij richtte een drukkerij op in de Delaerestraat 1 te Roeselare en verhuisde in oktober 1913 naar de Ooststraat 13.

Vanaf 1893 drukte Alf. Deraedt het maandblad, de *West-Vlaamse Hofbouw & Bieënteelt*. In 1902 stichtte hij het toneelblad *De Kritiek*, en in 1909 gaf hij het *Burgersblad* uit. Hij was een actief lid van de rederijderskamer „De Zeegbare Herten” (2) en specialiseerde zich in de uitgave van toneelwerken.

Van 1918 tot 1940 gaf Alf. Deraedt *Het Nieuw Rousselare* uit. Hij overleed in zijn geboortestad op 12 april 1949.

1. West-Vlaamse Hofbouw & Bieënteelt (1893-)

a. *Bewaarplaats* :

- Ardoorie, V. A. : -V-1897 (IV, n. 11), -VIII-1897 (V, n. 2).
- Brussel, F.M. : -I-1896 (III, n. 7).
- Brussel, M.P. : -III-1896 (III, n. 9).

b. *Ondertitel* : „Maandblad uitgegeven door de Maatschappij Moes-, Fruit- & Bieënteelt te Rousselare”.

c. *Vignet* : Fruit en tuinierssalaam.

d. *Motto* : „Door Werk en Zorge welstand”.

e. *Prijs* : 2 fr. per jaar, of gratis voor de aangesloten leden.

f. *Formaat* : 25,5 × 17 cm., 2 kol., 8 of 10 pp. De paginering loopt door over de verschillende afleveringen van een jaargang.

g. *Periodiciteit* : maandelijks.

h. *Eerste nummer* : -VII-1893.

Eerst voorhanden nummer : -I-1896 (III, n. 7).

Laatst voorhanden nummer : -VIII-1897 (V, n. 2).

De laatste aflevering, waarvan het verschijnen in de *Gazette van Rousselare* (op 16-X-1897) wordt vermeld, is deze van -X-1897 (V, n. 4).

(1) E. Reynaert, *De Letterkunde te Roeselare*, p. 95.

(2) Idem, *ibidem*.

- i. *Stichter, Eigenaar, Uitgever* : Maatschappij „Moes-, Fruit- & Bieënteelt” van Roeselare. Voorzitter ervan was J. Du Buisson en secretaris A. Deraedt.
- j. *Medewerkers* : Julius Burvenich Jr (Gent), Michiels (Scherpenheuvel), T. Van Helleputte, J. Du Buisson.
- m. *Karakter en Inhoud van het blad* : A-politiek vakblad met artikels over tuinbouw, groenten- en fruitteelt, bijenteelt, meststoffen, etc., alsook aankondiging en verslagen van de driemaandelijks vergaderingen van de Maatschappij.

2. De Kritiek (1902-)

- a. *Bewaarplaats* :
 - Antwerpen, F.V. : 6-I-1907 (V, n. 7), 3-III-1907 (V, n. 11).
 - Brussel, F.M. : 7-X-1907 (VI, n. 1).
 - Brussel, M.P. : 8-II-1903 (I, n. 10), 7-X-1907 (VI, n. 1).
- b. *Ondertitel* : „Tooneelblad”.
- c. *Titeltekening* : Opgetrokken toneelgordijn en een gedrapeerde knaap met een toneelmasker in de hand, getekend door Ferd. Rodenbach.
- d. *Motto* : „Het blad verdedigt de algemeene tooneelbelangen en is ter beschikking van alwie het met de kunst goed meent”, in 1907.
- e. *Prijs* : 1 fr. voor de 12 nummers van het seizoen, 10 cent. per nummer.
- f. *Formaat* : 45 × 28 cm., 3 kol., 4 pp. op rose papier.
- g. *Periodiciteit* : „Gedurende het tooneelseizoen (October-Maart) alle veertien dagen”.
- h. *Eerste nummer* : ?-X-1902.
Eerst voorhanden nummer : 8-II-1903 (I, n. 10).
Laatst voorhanden nummer : 7-X-1907 (VI, n. 1). Het blad wordt niet vernoemd in de *Annuaire général de la Presse Belge* vanaf 1909.
- i. *Stichter, Eigenaar, Uitgever, Drukker* : Alf. Deraedt.
- j. *Medewerkers* : Eugene Deraedt (1), Ferdinand Rodenbach, C. De Visschere, P.-J. D’Hoedt, A. Vander Gucht, Julius De Hulsters.
- l. *Bibliografische Vermelding* :
 - P. Allossery, II, p. 347.

(1) Zelf auteur van blijspelen; cfr. E. Reynaert, *De Letterkunde te Roeselare*, p. 95.

- . *Karakter en Inhoud van het blad* : A-politiek kritisch orgaan voor toneelliefhebbers. Het blad bespreekt de inhoud en de opvoering van toneelspelen, de organisatie van toneelwedstrijden, enz. Correspondenten bespreken de toneelvoorstellingen in de voornaamste steden van het Vlaamse land.

3. Burgersblad (1909-)

- a. *Bewaarplaats* :
— Brussel, M.P. : -VII-1909 (n. 1), 30-I-1910 (n. 6).
— Gent, E.V. : -VII-1909 (n. 1), -XII-1909 (n. 5).
- b. *Ondertitel* : „... van het Arrondissement Rousselare-Thielt. — Orgaan der Neringdoende en kleine Burgerij, Reizigers en Kantoorbedienden. — Strijdblad voor de belangen der Handelaars, Fabrikanten, Winkeliers, Herbergiers, Kunst- en Bouwnijverheid. Uitgegeven door den *Vrijen Burgersbond* Rousselare, aangesloten bij het Nationaal Verbond *Handel en Nijverheid*, Antwerpen”.
- e. *Prijs* : 1 fr. per jaar, 5 cent. per nummer, of gratis voor de leden.
- f. *Formaat* : 42,5 × 31 cm., 3 kol., 4 pp.
- g. *Periodiciteit* : maandelijks.
- h. *Eerste nummer* : -VII-1909.
Laatst voorhanden nummer : 30-I-1910 (n. 6).
In *De Kleine Burgerij* (1) van -III-1910 (n. 3, p. 2) wordt nog een zevende aflevering van het *Burgersblad* vermeld. De *Annuaire général de la Presse Belge* van 1911-1912 (p. 151) vernoemt het blad nog als te Roeselare verschijnend.
- i. *Stichter, Eigenaar, Uitgever* : de „Vrije Burgersbond”, met zetel in de „Café Belge” in de Zuidstraat; voorzitter ervan was Jules d’Hondt; de Bond steunde de kandidatuur van Joseph Seynaeve en Odiel Soenen op een afzonderlijke burgerslijst voor de wetgevende verkiezingen van 22 mei 1910.
Drukker :
— Alf. Deraedt-Verhoye, voor n. 1;
— G. Dermaut-Van Nieuwenhuize (2), Schoolstraat 23, Roeselare, voor nrs. 2-4 (3);

(1) Cfr. *infra*, pp. 123-126.

(2) Cfr. *infra*, p. 112.

(3) *Le Fureteur*, VII (1909-1910), p. 54.

— F. Janssens-Dictus, Lange Pothoekstraat 177, Antwerpen vanaf -XII-1909 (n. 5).

Naar aanleiding van deze laatste wijziging schrijft het blad (p. 1) :

„*Broodrooverij.*

Zoo ons blad maar laat in de maand verschijnt en op het vreemde gedrukt is heeft dit voor bijzondere reden dat de tweede drukker van het *Burgersblad* gedwongen is geweest af te zien ons strijdorgaan te drukken.

Men zou hem kunnen gebroodroofd hebben; immers het stuit tegen de groote geldwolven en onze regeerders zoo door kleine burgers harde waarheden onder de neus gewreven te zijn. Zij trachten door alle middelen ons tegen te werken niet denkende dat zij onzen moed daarmede aanvuren en eenen stap achteruitgaan in de achting der bevolking. Immers hoe kleingeestig, zoo deze drukker het blad niet drukt een ander zal het drukken, en al wat men er mede bekomt is een werk van een kleinen Burger dat afgenomen wordt.

Dat heet men zeker ook Christelijke liefde?”

m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Onafhankelijk strijdblad voor de belangen van de middenstand. In de eerste aflevering, in juli 1909 (p. 1), stelde het zich als volgt aan zijn lezers voor :

„*Ja, nog een nieuw blad!*

wordt uitgeroepen bij het verschijnen van dit eerste nummer, dat wij hoogst ter lezing aanbevelen aan de neringdoeners, lastenbetalers onzer streek. Wij hopen dat ieder burger het zich ten plichte zal rekenen dit blad, dat alleen zijne belangen zal voorstaan en verdedigen, te verspreiden en overal aan te bevelen.

Wij zeggen vooraf dat dit blad niet ingericht werd rechtstreeks met politiek doel, of als strijdblad om alles te beknibbelen wat van niet-vrienden komt; neen, burgers, dit blad is uitgegeven voor onze belangen, om onderling onze zaken van voordeel te bespreken, om protest aan te teekenen tegen onrechten onzen stand aangedaan, zoo door Wet als door maatschappij-beheerders.

Evenals er gazetten uitkomen die handelen voor en in 't belang der duivenliefhebberij, kanarievogels, velo-, auto-, footbalsport, enz., durven wij verhoppen dat wij niet ten onrade uitkomen met een blad dat de voordeelen der vereeniging van de Burgerij zal doen uitschijnen en bewerken.

Het blad zal geen orgaan van letterkunde en attractie zijn; immers 't is opgesteld door kleine Burgers, die van 's morgens tot 's avonds aan hunne bezigheid zijn, en enkel na den arbeid eenige stonden vinden om die te wijden aan den stand die zij stilaan zien uitsterven en verdwijnen, niettegenstaande *werken en zwoegen*.

Daar de opstel komt van ongepatenteerde geleerden aanveerden wij geene kritiek over den stijl van 't blad. Er zal misschien, na veel werken,

een tijd komen waarop de hoogere klas, en deze die voor hunne diensten betaald worden met onze centen, zich ook met de belangen der lijdende burgerij zullen bezighouden, zoowel als ze 't nu in werkers- en boerenbonden doen. Vooraf doen wij die heeren bemerken dat de burger een raar en moeilijk te beheerschen karakter bezit; zijne leus is *Vrijheid*, en als hij iemand ziet die de belangen van zijn vak zou willen behertigen of voorstaan en die geen neringdoener is, het bij hem moet zijn uit *overtuiging*, en niet uit politieke of andere speculatie. Zoo niet, hij kan bij ons weg blijven.

Op, Burgers, Neringdoeners, allen bij; helpt ons blad verspreiden, vereenigt u, en brengt aldus het uwe bij, opdat gij den stand waarin gij geboren werd, zoudt mogen aan uwe kinderen nalaten.

Ons vereenigen kost niets.

Onze miskende rechten beknibbelen kost niets.

Onze eischen doen kennen kost niets."

Het blad keert zich inzonderheid tegen de stedelijke belastingen, die ongelijk over de belastingsplichtigen zouden verdeeld zijn.

De „Vrije Burgersbond" kwam in conflict met het „Syndikaat van de Kleine Burgerij", dat nauw aanleunde bij de werkliedengilde van Roeselare, en vanaf januari tegen het *Burgersblad* een nieuw weekblad, *De Kleine Burgerij*, uitgaf. Uit de derde aflevering van dit laatste blad, in maart 1910 (p. 2) vernemen we dat er een breuk was ontstaan tussen de „Vrije Burgersbond" en het *Burgersblad*. De strijd tussen de twee strekkingen in de Roeselaarse middenstand betrof essentieel de vraag of de burgersbelangen onafhankelijk van de bestaande politieke partijen, dan wel binnen het kader van de katholieke partij dienden verdedigd te worden.

G.

G. DERMAUT (1874-1940)

Gustaaf Emiel Dermaut, geboren te Roeselare op 3 september 1874, huwde in 1901 met Silvie Van Nieuwenhuize en vestigde zich als drukker op de Bruggesteeweg 46 en vervolgens in de Schoolstraat 23 (27) te Roeselare. Van augustus tot november 1909 drukte hij het *Burgersblad* (1) en vanaf oktober 1913 het verzamelaarsorgaan *Entre-Nous*. G. Dermaut overleed te Roeselare op 9 februari 1940.

(1) Cfr. *supra*, p. 110.

Entre-Nous (1913-1914)

- a. *Bewaarplaats* :
— Brussel, F.M. : 25-X-1913 (I, n. 1).
— Brussel, M.P. : 25-XII-1913 (I, n. 2), 25-II-1913 (I, n. 3).
- b. *Ondertitel* :
— „Bulletin officiel du Libre Cartophile Club. — Union internationale pour favoriser les échanges de cartes postales illustrées et de timbres-poste”.
— „Revue bimestrielle des collectionneurs de Cartes-Vues, Timbres-Poste, Journaux, etc. — Bulletin officiel du Libre Cartophile Club, Union Internationale d'Echangistes (Fondée en 1911)”, op 25-II-1914 (I, n. 3).
- c. *Titeltekening* : Allegorische figuur met fakkel en wapenschild van Roeselare, getekend door Willy Paret.
- e. *Prijs* : 50 cent. per nummer.
- f. *Formaat* : 27,5 × 21,5 cm., 2 kol., 12 pp.
- g. *Periodiciteit* : tweemaandelijks.
- h. *Eerste nummer* : 25-X-1913.
Laatst voorhanden nummer : 25-II-1914 (I, n. 3).
- i. *Stichter* : Willy Paret (1).
Eigenaar, Uitgever : „Libre Cartophile Club” van Roeselare.
- j. *Redactie* : Willy Paret.
- m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Verenigingsorgaan voor verzamelaars, bevat het blad ledenlijsten, advertenties, ruilaanvragen, enz.

H.

H. DE SEYN (1847-1926)

Henri De Seyn, geboren te Wijtschate op 29 december 1847, huwde met Eugenia Verhougstrate van Roeselare en vestigde zich aldaar als boekhandelaar en uitgever in 1875, in de Ooststraat 38 (32). Hij specialiseerde zich in de uitgave van letterkundige werken en onderhield contacten met een groot aantal Nederlandse en Vlaamse schrijvers van zijn tijd (2).

(1) Stichtte in september 1912 reeds het blad „*L'Alliance Internationale, Revue trimestrielle des Collectionneurs, Organe officiel du Club Le Libre Carthophile de Roulers (Belgique)*”, dat gedrukt werd te Prato (Italië). Zie ook drukker J. Tanghe van Rumbeke, *infra*, p. 193.

(2) Cfr. E. Reynaert, *De Letterkunde te Roeselare*, p. 34; — Prof. Dr. Frank Bauer, *Boekstijl en uitgeverij in Vlaanderen, in West-Vlaanderen*, mei-juni 1959 (IX, n. 51), p. 145.

In 1881 gaf hij het letterkundig tijdschrift *Jong Vlaanderen* en het studentenblad *Onze Vlaamsche Wekker* uit. Vanaf 1882 kondigde hij zijn nieuwe uitgaven aan in een gespecialiseerd advertentieblad, *Boekennieuws*.

H. De Seyn ging zich te Aalst vestigen in oktober 1892; hij bleef daar als uitgever werkzaam tot 1910. Hij overleed te Brussel in 1926.

1. Jong Vlaanderen (1881-1882)

- a. *Bewaarplaats* :
— Gent, U.B. : Ta. 1223, P. 5573.
- b. *Ondertitel* :
— „Maandeliksche Uitgave voor Kunst, Letteren, Critiek & Oudheid”;
— „Maandeliksche Uitgave gewijd aan Kunst, Letteren, Critiek, Taal- en Volkskunde”, in 1882 (jg. V).
- e. *Prijs* :
— 4 fr. per jaar;
— 6,50 fr. per jaar, in 1882 (jg. V).
- f. *Formaat* : 22 × 14,5 cm., 32 pp. of 48 pp. in 1882 (jg. V).
De paginering loopt door over de gehele jaargang.
- g. *Periodiciteit* : maandelijks.
- h. *Eerste nummer* : -I-1881 (IV, n. 1) (1);
Laatste nummer : -XII-1882 (V, n. 12).
- i. *Stichter, Eigenaar, Uitgever* : Pol de Mont, Viaductstraat 7, Doornik.
- j. *Redactie* : idem.
Medewerkers : zie verder : Karakter en Inhoud van het blad.
- k. *Oplage* : zie verder : Karakter en Inhoud.
- l. *Bibliografische Vermelding* :
— F. De Potter, p. 727.
- m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Uit „Ons Programma” door Pol de Mont, in de eerste aflevering :

(1) Deze vierde jaargang volgt op de drie jaargangen van het tijdschrift *Het Pennoen*, in 1877 gesticht door Albrecht Rodenbach en Pol de Mont, tot 1880 uitgegeven door Pol de Mont, Gust. Eeman en Fl. Heuvelmans, en gedrukt op de persen van Modest Delplace, Geerolfstrate, Brugge. Over de Brugse bladen, door deze laatste gedrukt, zie : R. Van Eenoo, *De pers te Brugge, passim* (zie Index). Voor het *Pennoen*, zie verder : A. Berrewaerts, *Recherches sur la Presse Louvaniste*, Brecht 1904, pp. 96-97.

„Benevens vijf of zes bladzijden uitsluitelik aan belletrische bijdragen gewijd, zal elke aflevering kunstartikelen, oudheidkundige aantekeningen, beoordeelingen en critische studiën bevatten. *Critiek zal hoofdzaak blijven*; op dit veld bijzonder is er, in Zuidnederland, veel te stichten, veel te hervormen! Met onpartijdig oog alle ingezonden werk bestudeeren; niet naar klank van naam of naar kleur des schrijvers, maar naar eisch der kunst en der waarheid het oordeel uitspreken; niet met een paar gemeenplaatsen en bannaliteiten, op alle werken toepasselik, zich kwijt achten tegenover den schrijver die uw oordeel inroept, maar het werk doorgronden, er de karakteristieke kanten van doen uitschijnen, en geslacht en gewicht, hoedanigheden en gebreken, esthetiek en zedeleer van ontleden, — en, daarenboven, met welwillendheid elke *ernstige* wederlegging of anticritiek in onze kolommen opnemen, — ziedaar wat wij tot hiertoe door critiek verstanden en verstaan zullen blijven!

De *kunstartikelen* zullen beurtelings gewijd zijn : 1° aan het bestudeeren van esthetische vraagstukken, letteren, muziek, schilder- of beeldhouwkunst betreffende; 2° aan het bespreken van tentoonstellingen of muzikale uitvoeringen; 3° aan het beschrijven van levensbijzonderheden glorierijker mannen. Wat deze rubriek betreft, mogen wij steunen op de bestendige medewerking van eenige der talentvolste vertegenwoordigers onzer jonge schilder- en muziekscholen. — Wat betreft de *oudheidkundige bijdragen*, zullen wij evenals in onzen derden jaargang, zooveel mogelijk tot nu toe onbekendgeblevene volksgewoonten — sagen, — sprookjes — liederen en — raadsels, enz. afkondigen, tevens, waar 't pas geeft, de nageoog eensluitende duitsche, engelsche of anderlandsche tegenhangers, alsook de inlandsche streek waar zij ontdekt werden, opgeven. — Bibliographische aankondigingen zullen elk nr toegevoegd worden.”

Na te hebben onderlijnd dat *Jong Vlaanderen* „de nogtans glansrijk doorwandelde baan onzer romantische school” (p. 5) verlaat om voortaan „al de gedachten in het jongere geslacht broedend en groeiend tot tolk” (p. 6) te dienen, gaat Pol de Mont verder :

„Doch om in zulk een streven te slagen, ontveinzen wij ons geenszins de talrijke moeielikheden die ons den weg versperren, op een tijdstip als wij beleven. Immers, hoe er in gelukt, in een zelfde tijdschrift mannen, die zich in het publiek leven veeltijds als vijanden bejegenen, als collegas en kunstbroeders op een zelfde gestoelte te doen optreden! — Ik heb de politiek genoemd! Ziehier wat wij besloten hebben. Wij aanzien de politiek, althans dit woord begrijpend in den bekrompen en kleingeestigen zin die er de werkelijkheid al te dikwijls aan geeft, — „het straatgeschil”, zou *Vondels Wildzang* gezeid hebben, als doodend voor alle kunst, en vooral ten minste in de huidige gegevens der omstandigheden, als doodend voor den Vlaamschen kamp. Voor wat dit laatste punt in 't bijzonder betreft, dunkt ons alle uitleg overbodig! — In de kunst heeft de politiek leven gegeven aan dat verfoeielik stelsel van den clubgeest, door het fransch spreekwoord gekenschetst : „*Nul aura de l'esprit hors nous et nos amis!*” Op

voorhand hebben politiek en clubgeest de stoffen, die men behandelen mag om goedkeuring te verdienen, geijkt en getariffeerd. Niet enkel zóó, dát om zal de kunstenaar denken en uitbeelden!

En gelijk het donderbeestje dat de schooljongen op zijnen lessenaar, 's morgens, in een eng inktcirkeltje sluit, zoo sluiten zij, tot opperpriesters in kunst en letteren verheven door onhandigheid en bekrompenheid, het van natuur en wezen vrij en onafhankelijk kunstideaal op in eene doo-dende dorenhage! Meer nog, weinig geldt het er aan, *wat* eigenlijk het kunstgewrocht weze; naam en denkwijze des makers zijn hoofdzaak, en naar klank en rekkelijkheid van beide, wordt ook het oordeel behoorlijk ingekrompen of uitgerekt. — Wij zeiden het reeds, voor ons bizonder, wier kunstcritiek nog een braakliggend veld moet heeten, is zulks wel de grootste ramp. Streng en rechtvaardig willen wij *alles* blijven beoordeelen; — daarom is het noodig dat wij tegenover alle partijen eene algeheele vrijheid behouden : voor alle politiek sluiten wij dus onze poorten en wij zullen ons best doen, de denkwijze van niemand te beledigen! — Daarom ook, hoewel wij, wijsgeerig gesproken niet, zooals *Taine*, de kunst aanzien als een deel der natuurwetenschap, gansch gesteld om, *even* als eenig vak dezer laatste, bijvoorbeeld de botanik, naar dezelfde eischen te worden beoordeeld; maar wel, als eene vrijwillige uitting van den vrijen menschengeest, die door deze vrijwilligheid en vrijheid, dan ook de verantwoorde-likheid op zich laadt van zijn streven, — hoewel wij dus wijsgerig gesproken, nevens de loutere kunst-critiek, ook eene wijsgeerige herkennen, zullen wij echter in practis, deze laatste vermijden, overal waar zij mocht, in het vervolg, aanstootelik zijn voor de onzijdigheid onzer uitgave of aanleiding geven tot betreurenswaardige polemiek en veedte."

In december 1881 (IV, n. 12) betreurde Pol de Mont dat in de voorbije eerste jaargang de rubriek *Oudheid en Volkskunde* slecht vertegenwoordigd was; hij nam zich voor dit tekort in de volgende jaargang te herstellen, en daarenboven het programma van het blad uit te breiden met een „*Noordnederlandsche Leestafel*” en een reeks artikelen over „*Taal- en dialectstudie*”.

Daarop liet Pol de Mont volgende klacht en aanklacht volgen :

„Uit het feit, dat wij dergelijke uitbreiding onzes programma's aandurven, leidde men vooral niet af, dat onze uitgaaf zich mag verheugen in eene zoo ruime aanmoediging als zij wellicht verdient! Het moet hier gezegd worden : alleen met ons de grootste opofferingen te getroosten, zonder de minste hoop op een stoffelik voordeel dat uit onzen arbeid zou mogen spruiten — kunnen wij onze uitgave voortzetten!

Het getal inschrijvers vergoedde nauweliks tot nu toe de vrij hoog stijgende drukkosten; zeker deel der vlaamsche pers bleef ons systematisch en hardnekkig niet alleen als vijanden bejegenen, maar liet zelfs geene gelegenheid voorbijgaan om onze uitgave bij velen tot een onwelkomen gast te maken! Het zij ons toegelaten, na verloop van dezen eersten jaargang,

over deze nijdige en onuitlegbare handelwijze van het Gentsche *Volksbelang* (1) met een enkel woord oordeel te vellen : men toone ons het nr *Jong Vlaanderen* aan, waarin de redactie een schijn van *politieke* — wij zeggen niet onverdraagzaamheid, maar — van politieke houding of politieke camaraderie zou hebben aan den dag gelegd! Men toone ons aan, welke werken, welke prijzenswaardige namen, wij uit minder loffelijke politieke drijfveeren, zouden hebben „doodgezwegen!” Doch, tot daàr! Al was de pil ook verguld, niemand toch die er den bitteren galnootsmaak niet van voelde; en inderdaad, gelijk de *Halletoren* het destijds deed opmerken, is het dan niet voldoende eenen blik te werpen op de lijst onzer medewerkers, — mannen van alle geloofsbelijdenis en staatkundige gezindheid — om zich van onze volkomene onzijdigheid te vergewissen?

Wij houden er dan ook aan het hier nogmaals te verklaren : wij hebben niet alleen een ekel, maar eenen afschuw aan het armzalig en jammerlik straatgeschil, dat hier te lande noch eerbied noch achting schijnt te kennen, zelfs voor ouder en verdiensteliker mannen, en dat vooral, op onze vlaamsche beweging en letteren, een *doodenden* en *stremmenden* invloed heeft uitgeoefend, en haar enkel *verraderij* en *schande* heeft berokkend. Wij willen als onafhankelijke mannen staan tegenover alle partijen, een enkel doel in 't oog houdende : *den bloei en de wedergeboorte onzer letteren*. Tot dat werk is het, dat wij al die genen die zich tot schepping en studie geroepen achten, reeds met het begin des afgeloopen jaars hebben uitgenoodigd.”

De inhoud der twee jaargangen van *Jong Vlaanderen* bestaat voor het grootste deel uit verzen en uit boekbesprekingen. Voor deze laatste kwamen ook Duitse, Franse en Engelse werken in aanmerking.

De poëtische bijdragen kwamen vooral van : Mevr. Van Ackere, H. Van Beveren, P. J. Bom, G. J. Dodd, Pr. Van Duyse, Joh. de Meester, Pol de Mont (2), V. A. de la Montagne, Dr. J. Nolet de Brauwere, Dr. E. Van Oye, J. Perk, Gust. Rens, Hël. Swarth, Alb. Verwey en C. Willems.

2. Onze Vlaamsche Wekker (1881-1886-)

a. *Bewaarplaats* :

— Antwerpen, F.V. : -II-1887 (V, n. 5).

— Gent, E.V. : -XI-1886 (V, n. 2).

b. *Ondertitel* : „Maandschrift der Leuvensche Studentenbeweging”.

(1) *Het Volksbelang*, verscheen te Gent van 1867 tot 1914. Het gold als het orgaan van Prof. J. F. J. Heremans, voorzitter van het *Willemsfonds*. Cfr. E. Voordeckers, *De Gentse Pers*, pp. 514-516.

(2) Vaak onder de pseudoniemen Olympio of Fortunio. Cfr. V. A. de la Montagne, *Vlaamsche Pseudoniemen*, Roeselare (*De Seyn-Verhougstraete*) 1884, pp. 38 en 96.

e. *Prijs* : 2 fr. per jaar.

f. *Formaat* : 23 × 15 cm., 16 pp.

De paginering loopt door over de gehele jaargang.

g. *Periodiciteit* : maandelijks.

h. *Eerste nummer* : -X-1886 (V, n. 1) (1).

Eerst voorhanden nummer : -XI-1886 (V, n. 2).

Laatst voorhanden nummer : -II-1887 (V, n. 5).

i. *Stichter* : Dr. Julius Delbeke (2).

j. *Redactie* : Dr. Julius Delbeke en C. Marichal.

l. *Bibliografische Vermeldingen* :

— F. De Potter, p. 734.

— A. Berrewaerts, *Recherches sur la presse périodique Louvaniste*, Brecht 1904, p. 114.

m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Strijdend studentenblad voor Vlaamse Beweging.

De inhoud bestaat uit algemene bijdragen over de Vlaamse Beweging, literaire bijdragen, „Mengelingen” (zoals in -XI-1886, niet zonder een zinspeling op Julius Hoste, „*Fas est et ab hoste doceri*”), en een maandelijks grievenskroniek.

Het blad publiceerde in afleveringen het historisch drama van Julius Delbeke, „De Brugsche Metten”.

3. Boekennieuws (1882-)

a. *Bewaarplaats* :

— Antwerpen, F.V. : -V/VI-1882 (n. 3).

— Brussel, M.P. : -III/IV-1882 (n. 2), -VII/VIII-1882 (n. 4).

b. *Ondertitel* : „Tweemaandelijksche lijst van nieuwe uitgaven voorhanden in den Boekhandel van De Seyn-Verhougstraete te Roeselare”.

e. *Prijs* : gratis.

f. *Formaat* :

— 21 × 15 cm., 16 pp.;

— 24 × 16 cm., 8 pp., vanaf -V-/VI-1882 (n. 3).

g. *Periodiciteit* : tweemaandelijks.

(1) Van 1881-82 tot 1885-86 verscheen het blad te Leuven, op de persen van P. H. Baeten en vervolgens van Alf. Meulemans-De Preter, Muntstraat 25. Te Gent, U. B., Ta. 1221 wordt daarvan de vierde jaargang (1885-86) bewaard. De ondertitel luidde toen: „Maandschrift. Orgaan der Algemeene Studentenbeweging”.

(2) Cfr. E. Reynaert, *De Letterkunde te Roeselare*, p. 98.

- h. *Eerste nummer* : -I/II-1882.
Eerst voorhanden nummer : -III/IV-1882 (n. 2).
Laatst voorhanden nummer : -VII/VIII-1882 (n. 4).
- i & j. *Stichter, Eigenaar, Uitgever, Drukker, Redactie* : H. De Seyn.
- k. *Oplage* : 3.000 exemplaren.
- l. *Bibliografische Vermelding* :
— F. De Potter, p. 725.
- m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Gespecialiseerd advertentieblad voor de boekhandel.

I. D. DE SOMVIELE

D. De Somviele leerde de drukkerstiel op de drukkerij van de *Gazette van Aalst*. Onder de naam van de uitgever van dit blad, vroeg hij in juli 1877 in verschillende brieven aan F. Vion (1) inlichtingen o.m. over het aanwerven van een drukkersgast. Gewapend met deze inlichtingen kwam hij zich vervolgens in Roeselare vestigen, op de Sint-Michiels-Kerkplaats, met het inzicht er een katholiek weekblad uit te geven onder de titel *De Mandelbode*. F. Vion, die zich bedrogen voelde was zijn concurrent voor met de uitgave van *De Mandelgalm*. *De Mandelbode* van D. De Somviele ving aan op 7 oktober 1877, doch kende zo weinig succes, dat na enkele weken tot een publieke verkoping van drukkerij en huisraad moest overgegaan worden. Nadere gegevens over D. De Somviele, in de boeken van de Roeselaarse bevolking onbekend, konden wij niet op het spoor komen.

De Mandelbode (1877)

- a. *Bewaarplaats* :
— Gent, E.V. : 14-X-1877 (I, n. 2).
- b. *Ondertitel* : „...van Rouselare en Iseghem”.
- c. *Vignet* : Gekroond wapenschild van Izegem.

(1) Zie zijn *Droevig leven*, pp. 127-129.

- d. *Motto* : „Eere aan God, Vrede aan de menschen van goeden wil” (1).
- e. *Prijs* : 4 fr. per jaar, 10 cent. per nummer.
- f. *Formaat* : 50 × 33 cm., 3 kol., 4 pp.
- g. *Periodiciteit* : wekelijks (zo.).
- h. *Eerste nummer* : 7-X-1877 (2).
Enig voorhanden nummer : 14-X-1877 (I, n. 2) (3).
- i. *Stichter, Eigenaar, Uitgever en Drukker* : D. De Somviele.
- j. *Medewerkers* : zie Karakter en Inhoud van het blad.
- k. *Oplage en finantiële toestand* : slecht.
- l. *Bibliografische Vermelding* :
 — M. De Bruyne, Drukkers en Pers te Roeselare, in *De Weekbode* (Roeselare), 3-VII-1964, p. 2 (meent dat het blad een liberale strekking had en besluit uit Vion's *Droevig leven*, p. 129, dat het aanving op 15 september 1877 en gedurende negen weken verscheen).
- m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Katholiek opinie- en informatieblad.

De enig voorhanden aflevering (14-X-1877) bevat een artikel, „Voorheen en nu”, geschreven door D. V. D. H., waarin gehekeld worden „de dagbladen die vijandig zijn aan den godsdienst” en „de geschiedenis der voorgaande eeuwen te baat nemen tot het schrijven van politieke artikels”, doch „hunne zoogezeyde studie strekt bepaaldelijk maar tot het doel om de Kerk en hare instellingen aan te randen en in minachting te brengen”.

Verder bevat het blad : een „Staatkundig overzicht” met nieuws uit Frankrijk, Rusland en Duitsland; lof aan het stadsbestuur van

(1) In de eerste aflevering wellicht : „Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonae voluntatis”, zoals blijkt uit een nota in de tweede aflevering van 14-X-1877 (p. 3) : „Voldoende aan 't verlangen van eenige vlaamsche vrienden, stellen wij onze kenspreuk bij verkorting in de moedertaal over. Volgens gemeen gebruik zien wij nogthans liever de kenspreuken in eene doode taal. Intusschen wij doen niets af van den geest der oorspronkelijke kenspreuk, waaruit geheel ons programma gevloeid is. Wie dus begeere kenspreuk en programma letterlijk te behouden, beware ons proefnummer in verzameling.”

(2) Dus een maand na de eerste aflevering van *De Mandelgalm* van F. Vion, en niet een week, zoals deze zich verkeerdelijk herinnert in *Een droevig leven*, p. 129.

(3) Indien de bewering van F. Vion, o.c., p. 129, juist is dat na slechts negen weken bedrijvigheid de drukkerij publiek verkocht werd, kunnen maar weinig afleveringen verschenen zijn. In de *Gazette van Rouselare* beweerde Vion later, op 1-X-1892 (VI, n. 1, p. 1) dat *De Mandelbode* slechts zes weken oud werd.

Roeselare voor „Stads-waterwerken” in uitvoering, „Wettelijke Besluiten”, „Algemeene Nieuwstijdingen” uit binnen- en buitenland, marktprijzen, de uurregeling der treinen, notariële en andere aankondigingen, de burgerlijke stand, en een feuilleton „De Groententers”.

J. J. DU BUISSON (1836-1902)

Jaak Du Buisson, geboren te Roeselare op 20 januari 1836, huwde in 1863 met Maria Clais, en vestigde zich in de Noordstraat 114 als fabrikant in pakgoed en later in de Houtmarktstraat 4 als drukker. Hij was lid van de rederijderskamer „De Zeegbare Herten” en schrijver van het letterkundig genootschap „De Vriendschap” (1). Vanaf 1891 drukte hij het orgaan van de Roeselaarse Gilde van Ambachten en Neringen, *Onze Gilde*. J. Du Buisson overleed op 18 september 1902.

Onze Gilde van Ambachten en Neringen (1891-1892)

- a. *Bewaarplaats* :
— Brussel, M.P. : 1-I-1892 (n. 3).
- b. *Ondertitel* : „Verschijnende als de belangen der Gilde het vereischen”.
- d. *Motto* : „Godsdienst, Huisgezin, Eigendom”.
- e. *Prijs* : 1 fr. per jaar, 5 cent. per nummer, of gratis voor de „Gezellen” van de Gilde.
- f. *Formaat* : 32,5 × 25 cm., 2 kol., 4 pp.
- g. *Periodiciteit* : cfr. ondertitel. Het verslagboek van de Gilde vermeldt dat op 13-XII-1891 besloten werd het blad voortaan maandelijks te laten verschijnen, doch dat men op deze beslissing terugkwam op 18-I-1892.
- h. *Eerste nummer* : 1-XI-1891.
Enig voorhanden nummer : 1-I-1892 (n. 3). Na 1892 wordt *Onze*

(1) E. Reynaert, *De letterkunde te Roeselare*, pp. 30-31.

Gilde niet meer vermeld in het verslagboek van de Gilde; wellicht werd de publicatie stopgezet omwille van het kleine getal abonnees (zie : Oplage).

- i. *Stichter, Eigenaar, Uitgever* : Gilde van Ambachten en Neringen.
Drukker : J. Du Buisson-Clais.
- j. *Redactie* : Volgens het verslagboek van de Gilde (op 26-X-1891) wenste de redactieraad anoniem te blijven.
- k. *Oplage* : Volgens het verslagboek van de Gilde, 68 inschrijvers op 11-I-1892, en 73 op 18-I-1892.
- l. *Bibliografische Vermeldingen* :
 - S. H. Scholl, *De Geschiedenis van de Arbeidersbeweging in West-Vlaanderen*, pp. XVII, 199-204.
 - A. Verhaegen, *Vingt-cinq années d'Action sociale*, Bruxelles 1911, p. 126.
 - Het Christen Werkersverbond van Rousselare, 1891-1928, Kortrijk 1928, p. 11 en passim.
 - K. Van Isacker, *Averechtse Democratie*, Antwerpen 1959, pp. 119-122.
- m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Verenigingsblad voor de christelijke werklieden, aangesloten bij de Gilde van Roeselare. Het blad bevat aankondigingen en verslagen van algemene en bestuursvergaderingen, nieuws over de verschillende afdelingen van de Gilde en algemene artikels over de arbeidsproblemen. Politieke aangelegenheden kwamen niet ter sprake.

De aflevering van 1-I-1892 (n. 3, p. 4) bevat een lijst van de „leden-neringdoeners” die door de Gilde worden aanbevolen; daaronder komen, naast J. Du Buisson-Clais, volgende drukkers voor : Alfons Deraedt, Vion-Van Eeckhoutte en Alfons Pattyn.

K. A. GALLET (1869-1953)

Alfons Gallet, geboren te Brugge op 13 november 1869, huwde er op 20 oktober 1896 met Louise Van Quickelborné, en kwam zich in november 1905 als drukker vestigen te Roeselare in de Zuidstraat 31 (later 27) om er de voorheen door E. De Brauwer gedrukte *Landbouwer* (1) over te nemen.

(1) Zie, *supra*, pp. 70.

In 1908 drukte hij tijdelijk het voorheen, van 1903 tot 1907, door A. Van Mullem te Brugge uitgegeven blad *De Bakkerij en aanverwante Nijverheden* (1), en op 1 augustus 1908 volgde hij Jules De Meester van Roeselare op als drukker van het weekblad, *De Dageraad* (2), dat evenwel reeds op 5 januari 1913 in Kortrijkse handen overging en van dan af op dezelfde redactionele leest werd geschoeid als *Het Kortrijksche Volk* en het *Iseghemsche Volk* (3).

In 1910-1911 drukte hij het „Letterkundig Maandschrift voor het Volk”, *Nieuwe Wegen*.

In 1910 lanceerde hij het middenstandsblad, *De Kleine Burgerij*.

Op 7 april 1912 begon A. Gallet de publicatie van een kiesblad, *De Vrije Werkman*, dat vanaf de maand Juli van hetzelfde jaar als „Maandblad der Christene Werkliedenpartij van Midden-Vlaanderen” werd voortgezet door drukker A. Pattyn (4).

Tijdens de eerste wereldoorlog werd de drukkerij van A. Gallet geplunderd en verwoest. In april 1919 gaf hij opnieuw een weekblad uit, *De Rousselaarsche Bode*.

A. Gallet overleed te Roeselare op 19 januari 1953. Zijn drukkerij werd voortgezet door zijn zonen Marcel en Jozef († 1946).

1. De Kleine Burgerij (1910)

a. Bewaarplaats :

— Brussel, F.M. : -I-1910 (n. 1).

— Gent, E.V. : idem.

— Roeselare, W.D. : volledig.

b. Ondertitel : „Orgaan tot verdediging der belangen van den Middenstand voor het Arrondissement Rouselare”.

l. Prijs : 0,75 fr. per jaar, 5 cent. per nummer.

f. Formaat : 42,5 × 31,5 cm., 3 kol., 4 pp.

g. Periodiciteit : maandelijks.

h. Eerste nummer : -I-1910.

Laatste nummer : -V-1910 (n. 5).

(1) Beschreven door R. Van Eenoo, *De Pers te Brugge*, p. 24.

(2) Zie, *supra*, pp. 99-106.

(3) Zie, *supra*, pp. 54-58.

(4) Zie, *infra*, pp. 131-133.

Vanaf september 1911 werd het blad hernomen te Brugge door drukker A. Van Mullem, als „Maandblad van den Kristen Provincialen Bond tot verdediging der belangen van den Middenstand voor West-Vlaanderen” (1).

- i. *Stichter, Eigenaar, Uitgever* : „Het Syndikaat” van de Kleine Burgerij, gevestigd in het gasthof „Den Hert”, Zuidstraat 13, te Roeselare, en waarvan het bestuur als volgt was samengesteld :
Voorzitter : A. Verstraete;
Ondervoorzitters : A. Decoene en R. Vanden Berghe;
Secretaris : A. Van Baeren;
Schatbewaarder : J. Rommel;
Leden : o.m. H. Carbonez, E. H. Delaere, A. De Meester, A. Lobel, Fideel Vion, Adv. J. Lagae.
- j. *De Redactie* van het blad was gevestigd in „Den Hazelt”, Zwijnsmarkt, te Roeselare.
Medewerkers : leden van „Het Syndicaat”.
- k. *Oplage* : Het vlugge verscheiden van het blad schijnt erop te wijzen dat het maar weinig abonneenten telde.
- m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Katholiek Middenstandsblad, dat in de samenwerking en vereniging de middelen aanprijst tot verdediging van de belangen der kleine burgerij. In het editoriaal, „Onze titel” van de eerste aflevering (p. 1), luidt het :

„In het katholiek Congres van Mechelen is er veel over de kleine Burgerij gesproken geweest. Met veel recht en reden heeft men den hachelijken toestand doen uitschijnen waarin vele kleine neringdoeners en ambachtslieden sedert jaren en jaren verkeren.

Kleine bazen, nijveraars, bakkers, bedienden enz. genieten de voordeelen niet die onze sociale wetgeving aan het werkvolk toekent; en tevens hebben zij de groote kapitalen van de rijken niet die hun eenigzins zouden kunnen toelaten de concurrentie der verschillende cooperatieven, groote magazijnen en machtige nijveraars tegen te gaan.

De staathuishoudkundigen noemen de kleine burgerij „het beste deel der maatschappij” en als men er niet op let zal dat beste deel gevaar loopen van schier geheel en gansch ten onder te gaan.

Het was reeds in 't jaar 1896 dat Mijnheer Cooreman nu voorzitter van de Kamers ter gelegenheid van de bespreking van het budget van Nijverheid en Arbeid zei : „Geheel de wereld is bezig met de stoffelijke en zedelijke verbetering van het werkvolk, en dat is juist en redelijk : want de toekomst van onze maatschappij hangt er van af. Maar het bewaren en de

(1) Cfr. R. Van Eenoo, *De Pers te Brugge*, pp. 101-102.

voorspoed van den middenstand is eene eveneens rechtvaardige zaak en het algemeen belang vereischt ook dat die klasse van menschen geen gevaar loope."

De kleine burgers hebben het recht, krachtadig voortgeholpen te worden, evenwel als gelijk welke andere klasse. Bij hen vinden wij juist die taaie geest van werkzaamheid die het belgisch volk tot den tegenwoordigen voorspoed verheven heeft. Bij hen vinden wij de kloekste voorstanders van ons geloof en onze vrijheid.

De socialisten bevechten de kleine burgerij uit al hunne krachten. Zij zouden haar geerne te niet hebben en geheel de maatschappij in rijken en armen verdeelen om te beter de vijandschap tusschen hen beiden te kunnen aanhitsen. Daarom hebben wij allen den strengen plicht diezelfde kleine burgerij op te helpen en te verdedigen volgens de echte maatschappelijke grondbeginselen.

Daarvoor is er zeker nog veel te doen : maar het zal ongetwijfeld een van de grootste verdiensten zijn van 't katholiek Congres van Mechelen dat het met zooveel nadruk de aandacht van de regeering op die noodzakelijkheid getrokken heeft.

Men kan nu niet meer zeggen dat de kleine burgers niet weten wat ze willen en dat zij hunne wenschen niet klaar genoeg uitgedrukt hebben om aan de Kamers voorgelegd te worden.

Dank aan de katholieke regeering is er een groot onderzoek gedaan geweest in geheel het land. Den 11 Oest 1902 begon dat officiëel onderzoek te Namen om den 19 April 1904 te Waver te eindigen. Dat onderzoek duurde een half jaar, er wierden 162 zittingen gehouden en 1335 getuigen aanhoord.

Ongetwijfels zijn er merkwaardige inlichtingen te putten uit die menigvuldige klachten die dan uiteengedaan wierden. Ongetwijfeld zijn er daar duidelijke besluiten uit te trekken die het programma voor de werking der kleine burgerij uitmaken.

Mr Wauwermans, katholiek volksvertegenwoordiger van Brussel heeft eenige van die besluitsels doen kennen op het Congres van Mechelen : „De oprechtheid in den handel zou moeten beter bewaakt en beschermd zijn tegen oneerlijke concurrentie, zei hij. Er zou moeten meer aanmoediging en steun verleend worden aan vakverenigingen en vakonderwijs. Het aanleeren der ambachten moet meer uitbreiden en verbeteren; al hetgeen het arbeidskontraat van de bedienden aangaat zou moeten nagezien en heringericht worden, enz. enz.”

Het is om de kleine burgerij van het arrondissement Rousselare op de hoogte te houden van al die kwestien dat dit blad tot stand komt. Wij weten niet genoeg wat er al gedaan is; wij kennen niet genoeg wat er nu al bestaat en waaruit wij nut kunnen trekken; en vooral wij doen niet genoeg te gare om samen te bespreken en te overleggen wat en hoe er op eene redelijke en verstandige manier kan gewrocht zijn om onze belangen te behertigen en te verbeteren

't Is hetgeen wij in dit Blad zullen trachten te doen ; namentlijk: de ware belangen van de kleine burgerij doen kennen en verdedigen."

Na de organisaties van boeren en werklieden ten voorbeeld te hebben gesteld, beweert het blad dat in België geen a-politieke burgersbeweging kans op slagen heeft, en stelt dan ook dat binnen de bestaande katholieke partij de voorgenomen actie dient gevoerd te worden. „Dat is de rechte en eenig gewettigde weg om de kleine burgerij te verbeteren. Dat deden en doen ten anderen de vakverenigingen van landbouwers en werklieden” (p. 2).

In de volgende afleveringen blijkt dat deze opvattingen over middenstandsorganisatie worden vooropgezet tegen het programma van de a-politieke „Vrije Burgersbond” van Roeselare, die voor de wetgevende verkiezingen van 22 mei 1910 eigen kandidaten (J. Seynaeve en O. Soenen) voorstelde en een eigen orgaan, het *Burgersblad* (1), uitgaf. Met dit *Burgersblad* voerde de *Kleine Burgerij* een hevige pennetwist. Het verschijnen van de *Kleine Burgerij* was door het *Burgersblad* op 30-I-1910 (n. 6, p. 1) als volgt begroet geweest :

„’t Verwondert ons dat dit blad voor een begin reeds zoo weinig denkt aan de *Kleine Burgerij* (hoewel het zoo zijn titel is), en gedrukt wordt bij iemand die reeds drie gazetten uitgeeft. Waarom gaf men dat werk aan den vorigen drukker van *Het Burgersblad* (A. Deraedt-Verhoye) niet? Men heeft hem verboden ons blad nog uit te geven, men kon hem nu wel dit werk in de plaats geven, en dit te meer nog, dat die persoon reeds twintig jaar in de muziek der congregatie is! Is dat de liefde voor hunne *kleine burgers!*!”

2. Nieuwe Wegen (1910-1911-1914)

a. Bewaarplaats :

- Brussel, F.M. : -I-1910 (I, n. 1).
- Brussel, K.B. : III 99740 C (1910-1914).
- Gent, E.V. : -I-1910 (I, n. 1).
- Gits, V.B. : 1910-1914 (volledig).

b. Ondertitel : „Letterkundig Maandschrift voor het Volk”.

e. Prijs : 1 fr. per jaar.

f. Formaat :

- 36,5 × 23,5 cm., 2 kol., 8 pp.;
- 25,5 × 17,5 cm., 12 pp., in 1911 (jg. II);
de paginering loopt door over de gehele jaargang.

(1) Cfr., *supra*, pp. 110-112.

- g. *Periodiciteit* : maandelijks.
- h. *Eerste nummer* : -I-1910 (1);
Laatste nummer : -XII-1911 (II, n. 12) (2).
- i. *Stichters* : Warden Oom, Odilon Demarré, Joseph Verhelst.
- j. *Redactie* : Joseph Verhelst, St. Amandsstraat, Roeselare.

De redactievergaderingen werden gehouden bij Kan. Van Steenkiste, te Brugge.

Medewerkers : zie verder : Karakter en Inhoud van het blad.

- l. *Bibliografische Vermelding* :
— E. Reynaert, *De Letterkunde te Roeselare*, p. 109.
- m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Literair maandblad waarvan de strekking en de inhoud door volgende uittreksel uit een ongedateerd prospectus (bewaarplaats, Brussel, M.P.) worden aangekondigd :

„Wat we willen is heel eenvoudig.

We willen ons volk veradelen met het goedkoope, gezonde lectuur te verschaffen. Met politiek zullen we ons niet onledig houden; dit werk, dat, eerlijk op touw gezet, nuttig en noodzakelijk is, laten we andren over.

We hebben geen andere bedoeling dan onze Vlaamsche taal, onze Vlaamsche kunst, op alle gebied, te doen liefhebben.

In ons maandblad nemen we niets aan dat afwijkt van onze christene overtuiging, maar we meenen met den grootsten onzer katholieke dichters, Prosper Van Langendonck : „Het Katholicisme is breed genoeg om ieder persoonlijk streven te omvatten, en staat nog en zal immer staan *aan het toppunt van alle leven.*”

Waarom we dit blad uitgeven? Heeft het volk dan niet genoeg aan wat het vindt in dag- en plaatselijke weekbladen? We meenen : neen, want die bladen moeten te veel offeren aan de nieuwsgierigheid hunner lezers, om die reden worden ze zoodanig opgepropt met nieuws van allerhanden aard en zijn ze niet bij machte ons volk éénigszins op de hoogte te houden van wat het zoozeer aanbelangen moet, dit is : **onze schoone Vlaamsche moedertaal, onze Vlaamsche cultuur.**

Wat we maandelijks brengen zullen?

Vooreerst, geregeld 'n artikel over een vraag van den dag. Verders een of twee novellen, 'n paar dichtstukjes, een letterkundige kroniek, benevens, afwisselend, sociale besprekingen, folklore, nieuws over muziek en overzicht der laatste producten van beeldende kunsten.

De namen onzer vaste medewerkers staan borg voor de degelijke behandeling van deze verscheidene rubrieken : Lodewijk Dosfel, Arthur

(1) Voorafgegaan door een prospectus, waarover verder.

(2) Van 1912 tot 1914 (jg. III-V, bewaard in Gent, U. B. : P. 497) verscheen het blad verder op de persen van Verhelst & Co, Cirkelstraat 21, later Capucienestraat 16, te Oostende. Redactie-secretaris was toen Frans Delbeke, Noordstraat, Roeselare.

Coussens, Aug. Van Cauwelaert, Leo van Puyvelde, Frans Delbeke, Frans Dewitte, Odilon Demarré, Flor. Prims, Herman Broeckaert, Zeger Malfait, Dr Doussy, Raymond Veralleman, A. Vande Maele, J. De Schuytter, Th. Sevens, G. Roose enz.

Andere letterkundigen — zooals Warden Oom, Rood-Wit-Blauw, Ivan Hoe, enz. — alhoewel hun ware naam gerust zou mogen prijken nevens dien onzer meest befaamde schrijvers, verkiezen onder een schuilnaam, hun pengewrochten te zien in druk komen.

En „last not least” Hugo Verriest, hij, dien men „den koning van Vlaanderen” noemde tijdens de Rodenbach-feesten, is ons bijgesprongen; hij stemde er in toe „van als ’t past, een blad twee, drie te schrijven voor **Nieuwe Wegen.**”

De stukken met den naam der schrijvers onderteekend, zijn oorspronkelijk werk, voor **Nieuwe Wegen** geschreven.

Wat meer is, van tijd tot tijd, zullen we bloemlezingen geven van de werken onzer meest geprezen letterkundigen uit Noord- en Zuid-Nederland. De journalistische eerlijkheid legt ons op, telkens de uitgaven aan te duiden waaraan wij uittreksels ontleenen : aan dezen stelregel zullen we streng getrouw blijven. Evenééns, zullen we iedermaal de bron vermelden wanneer we een of ander uit onze groote Hollandsche of Vlaamsche tijdschriften overdrukken; op dezelfde wijze, zullen we mooie artikelen van verdwenen tijdschriften uit den vergetelhoek halen.

We zijn overtuigd dat, zoo doende, wij gezonden leeskost aan ons volk slecht leveren; dan zal ons volk misschien wat meer afkeerig worden van slecht vertaalde draakromans en detectieven-avontuurtjes.

Zoo ook zullen onze schrijvers bekend geraken, en zal een groot deel van het lezend publiek van Vlaamsch-België, door onze bloemlezingen genoopt worden hun werken aan te koopen.

De prijs van **Nieuwe Wegen** zal in het bereik zijn van alle beurzen; **één frank** per jaar, (twaalf nummers).

Voorloopig zal ons maandblad in gewoon dagbladvorm verschijnen, op stevig gesatineerd papier gedrukt. Bijaldien het getal onzer inschrijvers zulks toelaten zal, zullen we heel gaarne **Nieuwe Wegen**, — en dit zoo vroeg mogelijk — onder tijdschriftvorm uitgeven. We richten dus een welgemeenden oproep tot onze vrienden ons daarin te helpen.

Nieuwe Wegen nam verzen op van Warden Oom (1), Dr Jul. Delbeke, Arm. Van Veerdegem, Bertholf Biekens (2), Ferd. Rodenbach, Arth. Coussens, Jef Buyse, Frans Delbeke en Paul Van Biervliet; proza van Warden Oom („Jaarkrans”), Odilon Demarré, Arth. Coussens, A. Van Raepenbusch, Jozef Simons, J. Impe, Lod. Dosfel, etc.; kritische bijdragen van Frans Delbeke, Alfons De Meester,

(1) Pseud. voor Edward Vermeulen, toen gemeenteontvanger te Hooglede.

(2) Pseud. voor Marcel Breyne, na 1918 hoogleraar in Berlijn en later in Transvaal. Cfr. E. Reynaert, *De Letterkunde te Roeselare*, pp. 136-138.

Emiel Hullebroeck („Eere-Galerij der Vlaamsche Toonkunst”) en geneeskundige bijdragen van Dr. Louf en Dr. Em. Lauwers.

Met politiek liet het blad zich niet in; wel verschenen in mei 1911 (pp. 49-51) „Eenige woorden over de vervlaamsching der Gentsche Hoogeschool” door Dr. J. D(elbeke).

Opmerkelijk is een bijtende aanval van Fr. Delbeke in september 1911 (pp. 97-98) tegen de Koninklijke Vlaamsche Academie en haar verslaggever Prof. Lecoutere van Leuven, in verband met de toekenning van de vijfjaarlijkse prijs voor letterkunde aan Stijn Streuvels, en waarin de kritiek van Prof. Lecoutere op de Vlaamse auteurs Vermeylen, Vande Woestijne, Buysse, Teirlinck en De Clercq gehekel wordt.

L. A. PATTYN (1861-1930)

Alfons Pattyn, geboren te Hoogdele op 21 juli 1861, richtte in de ouderlijke woning, Noordstraat 14 te Roeselare een drukkerij op rond 1885. Hij bleef ongehuwd. In 1889 begon hij de publicatie van een *Notariëel en Nijverheids Aankondigingsblad*.

Vanaf 1905 drukte hij het meeste drukwerk van de Roeselaarse Gilde van Ambachten en Neringen, waaronder het *Gildeblad*, dat in 1912 door *De Vrije Werkman* vervangen werd.

A. Pattyn overleed op 25 september 1930.

1. (Het) Notarieel (en Nijverheids) Aankondigingsblad (1889-1914)

a. Bewaarplaats :

— Antwerpen, F.V. : 18-V-1890 (II, n. 20), 28-XII-1890 (II, n. 52), 31-III-1895 (VII, n. 13).

— Brussel, F.M. : 3-VIII-1890 (II, n. 31).

— Brussel, M.P. : 14-XII-1890 (II, n. 50), 7-VI-1903 (XV, n. 23).

b. *Ondertitel* : Op 7-VI-1903 (XV, n. 23) luidt de titel : *Het Notarieel Aankondigingsblad* en is de ondertitel, *van Rousselare en het Arrondissement*, gewijzigd in : *voor het Arrondissement Rousselare en de Provincie West-Vlaanderen*.

- c. *Vignet* : Wapenschild van Roeselare.
Titeltekening (1) : Stadspanorama, met op de voorgrond St. Michiel, staand op het rad van Mercurius, het wapenschild van Roeselare op de borst, omgeven door emblemen van handel, nijverheid en landbouw, en door het wapenschild van West-Vlaanderen, op 7-VI-1903 (XV, n. 23).
- e. *Prijs* : 3 fr. per jaar, 10 cent. per nummer; gratis voor notarissen, deurwaarders, Gemeentehuizen en de voornaamste herbergen van het arrondissement (van de provincie in 1903).
- f. *Formaat* :
 — 36,5 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp.;
 — 55 × 36,5 cm., 4 kol., 4 pp., op 7-VI-1903 (XV, n. 23).
- g. *Periodiciteit* : wekelijks (za.).
- h. *Eerste nummer* : -VI-1889 (2).
Eerst voorhanden nummer : 18-V-1890 (II, n. 20).
Laatst voorhanden nummer : 7-VI-1903 (XV, n. 23). Het blad wordt nog vermeld in de *Annuaire général de la Presse Belge*, Bruxelles 1911-1912, p. 152, en is wellicht verschenen tot 1914.
- i. *Stichter, Eigenaar, Uitgever, Drukker* : A. Pattyn.
- m. *Karakter en Inhoud van het blad* : A-politiek advertentieblad.

2. Gildeblad van Rouselare (1905-)

- a. *Bewaarplaats* :
 — Brussel, F.M. : -III-1910 (VI, n. 3).
 — Brussel, M.P. : idem.
- i. *Titeltekening* : Wapenschild met tiara en sleutels van paus Leo XIII, en „Rerum Novarum” als kenspreuk; wapenschild van Roeselare.
- d. *Motto* : „Door Werk en Zorge Welstand”.
- e. *Prijs* : gratis voor de leden van de Gilde.
- f. *Formaat* : 32 × 21 cm., 2 kol., 4 pp.
- g. *Periodiciteit* : maandelijks.
- h. *Eerste nummer* : -V-1905.
Enig voorhanden nummer : -III-1910 (VI, n. 3).

(1) Getekend door Ferd. Rodenbach.

(2) M. De Bruyne, Drukkers en Pers te Roeselare, *De Weekbode* (Roeselare) van 3-VII-1964, p. 2.

Laatste nummer : VI-1912; vervangen door de vanaf april 1912 als kiesblad verschijnende *Vrije Werkman*.

- i. *Stichter, Eigenaar, Uitgever* : Gilde van Ambachten en Neringen.
Drukker : A. Pattyn.
- k. *Oplage* : Volgens het Verslagboek van de Gilde, op 20-II en 13-III-1905, was een oplage voorzien van duizende exemplaren. De kostprijs bedroeg 23 fr. per aflevering; de vierde bladzijde was voorbehouden aan betaalde advertenties.
- l. *Bibliografische Vermeldingen* :
 - P. Allossery, II, p. 347.
 - Het Christen Werkersverbond van Rousselare, 1891-1928, Kortrijk 1928, p. 32.
- m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Verenigingsblad voor de christelijke werklieden, aangesloten bij de Roeselaarse Gilde.

Het blad bevat aankondigingen en verslagen van vergaderingen, feesten, en allerhande activiteiten van de verschillende afdelingen van de Gilde, theoretische bijdragen over arbeidsproblemen, strijdartikelen tegen het socialisme, enz. Over nationale of stadspolitiek wordt niet gehandeld.

3. De Vrije Werkman (1912-1914)

- a. *Bewaarplaats* :
 - Brussel, M.P. : 7-IV-1912 (n. 1).
 - Gent, E.V. : 7-IV-1912 (n. 4), -I-1913 (n. 16), -III-1913 (n. 18).
- b. *Ondertitel* :
 - „Verschijnt nu en dan”;
 - „Maandblad der Christene Werkliedenpartij van Midden-Vlaanderen”, vanaf -VII-1912 (n. 11) (1).
- e. *Prijs* : gratis.
- f. *Formaat* : 43 × 31 cm., 3 kol., 4 pp.
- g. *Periodiciteit* :
 - onregelmatig;
 - maandelijks, vanaf -VII-1912 (n. 11).
- h. *Eerste nummer* : 7-IV-1912.
Laatst voorhanden nummer : -III-1913 (n. 18).

(1) Cfr. P. Allossery, II, p. 348.

Laatste nummer : -VIII-1914 (n. 35) (1).

- i. *Stichter, Eigenaar, Uitgever* : Gilde van Ambachten en Neringen van Roeselare.

Drukker :

— A. Gallet (2);

— A. Pattyn, vanaf -VII-1912 (n. 11).

- j. *Redactie* : EE. HH. Bittremieux, Dewitte, Buyschaert en Destrooper (3).

Medewerkers : Emiel Allewaert en Hector d'Hondt voor Izegem.

- l. *Bibliografische Vermeldingen* :

— P. Allossery, II, p. 348.

— S. H. Scholl, o.c., p. 51 en passim.

— J. Geldof, 50 Jaar Christelijke Arbeidersbeweging Izegem, p. 30.

- m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Strijdblad der Christelijke werklieden van het arrondissement Roeselare, aanvankelijk naar aanleiding van de belangrijke wetgevende verkiezingen van 2-VI-1912, en vanaf juli 1912 (n. 11) als regelmatig en officieel orgaan.

In het licht van de verkiezingen, waarbij voor het eerst een vijfde zetel door de kiezers van het Arrondissement moest toegekend worden, staat het editoriaal van de eerste aflevering op 7-IV-1912 (p. 1) :

„*De Vrije Werkman!*

Wat komt die nu doen?

Vrij en vrank de waarheid zeggen; vrij en vrank de belangen van den werkenden stand verdedigen.

Ge weet het allen : den *vijfden* zetel voor de Kamers wilt het geuzenvolk volstrekt veroveren.

Met die gelegenheid komen de socialisten op. Op dezelfde lijst van de liberalen, als 't u belieft. Ge moet op zulk een karre zitten!

Zij zijn overtuigd dat zij hunnen man niet kunnen doorkrijgen, al roepen ze 't ten allen kante : Stemt nevens den naam van den socialist.

Wat zij beoogen, is dus niet anders als dit : Een liberaal, een framasson, die nog over eenige jaren schreef dat de vakverenigingen slechte inrichtingen zijn, doen zegepralen.

(1) S. H. Scholl, *De Geschiedenis van de Arbeidersbeweging in West-Vlaanderen*, p. XVII.

(2) Cfr. *Supra*, p. 123.

(3) S. H. Scholl, o.c., p. 51.

Dit moet herhaald worden : De socialist kan niet gekozen zijn; het socialisme heeft hier geene inrichtingen, geen vereenigingen, geen samenwerkings; of wat zij hebben, 't staat zoo deerlijk en zoo flauw op zijn pooten, 't is lul!

Ze komen dus de medewerking vragen van ons werkvolk om eenen liberaal te doen *kieszen*, en de katholieke meerderheid omver te werpen.

De socialisten strijden, zeggen zij, om 't socialisme in onze streek in te planten.

Ze beloven dus *dwang* en *slavernij* aan onze bevolking. Het is immers genoeg geweten : *dwang en slavernij* brengt het socialisme meê. Waar de socialistische bazen meester zijn, moeten de werklieden dansen zooals de meesters schuifelen.

Opdat dit ellendig spel niet zou pakken, daarom komt *De Vrije Werkman* op.

De Vrije Werkman wilt dat ons volk vrij blijve van liberale en sociale dwingelandij. En daarom zal hij strijden en 't volk inlichten.

Noch schelden noch verwijten; daarin doen we niet meê.

Maar *de vrije werkman* wilt de waarheid kenbaar maken, aan 't volk herinneren wie zijn ware vrienden zijn, het volk in den kop steken wat voor zijn belang moet gedaan worden, en openlijk toonen wat *liberaal en sociaal* aan 't land beloven.

Is 't wel?

Voorzeker. Ons kristen volk zal dan ook *de vrije werkman* onthalen als een goeden vriend.

Zeg dan maar uwen zeg, *vrije werkman*. De waarheid bovenal, met de waarheid hebben wij genoeg."

De eerste afleveringen, als kiesbladen, keren zich inzonderheid tegen de liberale kopman, bankier De Laere, en de socialist Adiel Dierkens, eerste en derde op de liberaal-socialistische kartellijst, en hemelen de sociale verwezenlijkingen op van de katholieke regering en van de katholieke kandidaten, Dr J. Delbeke en Baron K. Gillès de Pélichy vooral.

De afleveringen van 1913 zijn geheel gewijd aan de Lock-Out van Roeselare (december 1912 — mei 1913), waarbij F. Vion en de *Gazette van Rouselare* (1) het meermaals moeten ontgelden.

(1) Cfr. *infra*, pp. 159-174.

Henri Soenen, geboren te Roeselare op 15 januari 1886, was drukkersgast en letterzetter. Hij huwde in 1910 met Helena Decraemere van Brugge, en richtte in de St-Hubrechtstraat 21 te Roeselare een „Drukkerij St-Jozef” op. In 1911 en 1912 drukte hij de strijdbladen *De Noodklok* en *Duw Maar*, en het advertentieblad *Het Ideaal der Reklam*.

In 1917 week H. Soenen uit naar Brugge, doch in mei 1919 keerde hij naar Roeselare terug. In oktober 1923 verhuisde hij naar Diksmuide, en vandaar in 1940 naar Brugge, waar hij nu nog leeft.

1. De Noodklok (1911)

- a. *Bewaarplaats* :
— Brussel, M.P. : 5-X-1911, 14-X-1911.
- b. *Ondertitel* : „Orgaan der Werkers en Neringdoeners belangen uitgegeven door de Propagandaclub van den Vrijen Burgersbond en Vrije Werkliedenbond”.
- e. *Prijs* : 2 cent. per nummer.
- f. *Formaat* : 30 × 21 cm., 2 kol., 4 pp.
- g. *Periodiciteit* : „Verschijnt als 't past”.
- h. *Eerste nummer* : ?-IX-1911, volgens de *Gazette van Roeselare* op 16-IX-1911 (XXIV, n. 51, p. 1).
Eerst voorhanden nummer : 5 X-1911.
Laatste (?) nummer : 14-X-1911.
- i. *Stichter* : Waarschijnlijk Odiel Soenen.
Eigenaar, Uitgever : „Vrije Burgersbond” van Roeselare.
- m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Strijdblad van de onafhankelijke „Vrije Burgersbond”, gevestigd in de „Café Belge” in de Zuidstraat, die voor de gemeenteverkiezing van 15 oktober 1911 een afzonderlijke lijst van burgerskandidaten voorstelde. *De Noodklok* keert zich vooral tegen het finantiëel beleid van de stad, en komt daaromtrent in pennetwist met *De Landbouwer*, *De Dageraad* en *De Gazette van Roeselare*. Op sociaal gebied wordt aan de stad verweten slechts de Gilde te steunen.

Het blad ging zijn tegenstanders nogal hardhandig te lijf; bev. op 14-X-1911 (p. 3), met een zinspelings op de socialistische Volksvertegenwoordiger De Bunne van Menen :

„Ja, koningen der postjesjagers en beschermers van uwe aanbidders, wij weten dat gij *grootte rijke heeren* die ge zijt *veel invloed* hebt, maar voor wat gebruikt ge dien invloed? om uwe fortuinen te beschermen en te bevoordeelen; om den bakker het brood af te nemen, om uwe sleppedragers rijke te maken en deze die van uwe kliek niet zijn honger te doen lijden, uw invloed gebruikt gij nog om deze te beloonen die uwe roede willen kussen en de Werklieden en Neringdoeners die een vrij gedacht hebben te broodrooven, te vervolgen op het werk, op hun bestaan, op hun eer en hunne familie.

Wij zijn van oordeel dat om voor *het recht te strijden* er geen invloed noodig is. In het arrondissement Meenen streed een *werkman* en in *vijf jaar* heeft dien *onbeduidende man* meer bekomen dan andere invloedhebbende heeren en ministers er in 20 jaar bekomen hebben, en waarom? Omdat dien werkman voor het recht van duizende streed terwijl de grootte jannen steeds voor hunnen zak streden.”

2. Duw Maar! (1911-)

a. *Bewaarpplaats* :

— Brussel, M. P. : 24-X-1911 (Proefbladje), 31-X-1911 (I, n. 1), 14-XI-1911 (I, n. 3), 21-XI-1911 (Bijvoegsel), 2-I-1912 (I, n. 1), 24-I-1912 (I, n. 4), 31-I-1912 (I, n. 5), 1-III-1912 (I, n. 9), 12-V-1912 (I, Bijzonder Strijdnummer), 15-V-1912 (I, n. 20).

b. *Ondertitel* :

— „Onpartijdig Weekbladje voor de Rousselaarsche Herbergiers”;
— „Weekblad voor de Rousselaarsche Herbergiers”, op 24-I-1912 (I, n. 4) en verder.

c. *Vignet* : Gekroond wapenschild van Roeselare.

d. *Motto* : „Wij, Herbergiers, zullen ook duwen voor ons recht”.

e. *Prijs* : 1,10 fr. per jaar, 2 cent. per nummer.

f. *Formaat* : 30 × 21 cm., 2 kol., 4 pp.

g. *Periodiciteit* : wekelijks (di. of wo.).

h. *Eerste nummer* : 24-X-1911 (Proefbladje).

Laatst voorhanden nummer : 15-V-1912 (I, n. 20).

i. *Stichter, Uitgever* : Roeselaarse afdeling van de „Nationale Herbergiersbond van België” (voorzitter : G. Noppe; onder-voorzitter : J. Rabau).

j. *Medewerker* : Odiel Soenen.

k. *Oplage* : reeds 418 abonnementen op 31-X-1911 (I, n. 1, p. 1).

m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Strijdblad van de Roeselaarse herbergiers, dat heftig opkomt tegen het vergunningsrecht, en de stedelijke taks op de herbergen. In het „Proefbladje” van 24-X-1911 (p. 1) stelde de uitgever zijn blad als volgt voor :

„*Duw maar!*

Wat is dat?

Dat is een bladje, die wekelijks zal verschijnen om zooveel mogelijk den Herbergier te helpen in zijnen neteligen toestand waarin hij verkeert.

Nu moet hij zich abonneren op politieke bladen en aan hooge prijzen om te weten waar er *Baarloop* of *Herbergkermis* is, op politieke bladen, zeggen wij ja, bladen die den Herbergier zelf uitgeven voor : *Blinde Neringdoeners* en betitelen als *opruiers der zedeloosheid*, (zie *Landbouwer* van 30 Augustus 1910).

Als men onze oogen rondslaat en nagaat welke lieden er herberg houden, vinden wij :

1) *Werklieden, die om hun mager daguur die ontoereikend is, wat te verhoogen, eene herberg open houden om hunne kinderen en hun zelven eene betere voeding te kunnen verschaffen;*

2) *Ambachtsmannen, die hunnen stiel te huis uitoefenen, maar die herberg houden om te beter eenieder het zijne te kunnen geven en om de lasten te kunnen betalen die op hun drukken;*

3) *Mannen die herberg houden uit hun plezier, Geene, Geene.*

Daarom ook, hebben wij, besloten, wekelijks een bladje uit te geven om alle Herbergiers aan goedkoop prijs van alles wat hun aangaat op de hoogte te houden.

Het bladje is wat klein, maar de prijs is ook zeer gering en 't bladje zal langs om grooter komen, naarmate er aankondigingen inkomen en naarmate het abonnementgetal rijst.

(...)

Het blad zal bevatten wekelijks een *Hoofdartikel*, een *algemeen overzicht der bijzonderste buitenlandsche gebeurtenissen*, het *bijzonderste nieuws in de streek voorgevallen* en (niet dat er ievens in de Walenstreek een konijn gestolen is, waar we noch plaats noch personen kennen), ook *Sportnieuws*, dan *Baarloopen*, *Vermakelijkheden*, enz., *Burgerstand*, *Marktoverzicht*, enz.

Gezien het nuttige dat dit bladje zal bevatten, gezien den lagen prijs, gezien het uw blad is, durven wij verhoppen dat ieder herbergier die zijn profijt bemint een abonnement zal nemen op hun bladje : **Duw Maar!**

(...)

Duw Maar! zal zich met geene politiek bezig houden, omdat alle Neringdoeners moeten leven met alle menschen, want het spreekwoord zegt : *men leeft met éénen God, maar niet met éénen mensch.*”

Voor de wetgevende verkiezingen van 2 juni 1912 steunde het blad de herbergier-kandidaat Joseph Steen op de liberaal-socialistische kartellijst.

In elke aflevering worden de herbergiers er aan herinnerd dat *De Landbouwer* hen op 30-VIII-1910 „Blinde Neringdoeners” en *De Dageraad* op 18-II-1912 „Uitzuigers van Burgers en Werklieden” hadden genoemd.

Na herhaalde alluzies schreef het blad op 12-V-1912 (p. 3) „Een Bloemke” over „grrrroote katholieke kopstukken” die zich te Brussel gingen amuseren „bij Clotilde”. In de volgende aflevering, op 15-V-1912 (I, n. 20, p. 2), ontkende het blad dat daarmee burgemeester J. Mahieu bedoeld was.

3. Het Ideaal der Reklam (1912-)

a. *Bewaarplaats* :

— Brussel, F.M. : 3-V-1912 (I, n. 3), 20-VI-1912 (n. 5), 27-VI-1912 (n. 6).

— Brussel, M.P. : 3-V-1912 (n. 3), 5-VII-1912 (n. 7).

— Gent, E.V. : 20-VI-1912 (n. 5).

e. *Prijs* : gratis.

f. *Formaat* : 30 × 21 cm., 2 kol., 4 pp.

g. *Periodiciteit* : wekelijks (vr.).

h. *Eerste nummer* : 19-IV-1912.

Eerst voorhanden nummer : 3-V-1912 (n. 3).

Laatst voorhanden nummer : 5-VII-1912 (n. 7).

i. *Stichter, Eigenaar, Uitgever, Drukker* : H. Soenen-Decraemere.

k. *Oplage* : 4.000 exemplaren.

m. *Karakter en Inhoud van het blad* : A-politiek advertentieblad, dat ook de gegevens van de burgerlijke stand bevat.

N. L. STOCK (1788-1863) & L. STOCK, jr (1829-1882)

Louis Stock, geboren te Diksmuide in 1788 als zoon van de boekdrukker Pieter Stock, huwde met Theresia Werbrouck van Rumbeke, en was boekdrukker te Roeselare, eerst op de Grote Markt 29, vervolgens in de Noordstraat 233 (later 4 en 8). Hij drukte vanaf 1847, de *Annales Médicales (de la Société médicale d'Emulation) de la Flandre Occidentale*. Hij overleed te Roeselare op 18 januari 1863.

Zijn zoon, Louis Stock, geboren te Roeselare op 16 april 1829, volgde hem op. Hij bleef ongehuwd en werkte samen met zijn zusters

Leonie († 1886), Eugenie († 1901) en Silvie († 1914). Zijn andere zuster, Idonia, was in 1850 gehuwd met de drukker E. De Brauwer (1).

De Drukkers- Uitgevers Stock & Zusters publiceerden vanaf 1875 het Zondagsblad *De Familievriend*. Louis Stock overleed te Roeselare op 25 december 1882.

1. *Annales de la Société médicale d'Emulation de la Flandre Occidentale, établie à Roulers (1847-1850, 1851-1858)*

a. *Bewaarplaats* :

— Gent, U.B. : Méd. 575 : 1847; Soc. Méd. 386 : 1848-1850.

d. *Motto* : „Labor et Spes”.

e. *Prijs* : 8 fr. per jaar.

f. *Formaat* :

— 23 × 14,5 cm., 48 pp.;

— idem, 32 pp. in 1856 en 1857.

g. *Periodiciteit* :

— maandelijks;

— halfmaandelijks in 1856 en 1857.

h. *Eerste nummer* : -I-1847.

Laatste nummer : -XII-1850.

Vanaf 1851 verscheen het tijdschrift opnieuw onder de titel *Annales Médicales de la Flandre occidentale* tot in 1858. In 1856 en 1857 werd het gedrukt door D. Vanhee (2).

i. *Stichter* : Dr. René Van Oye (3), geboren te Tielt op 18-V-1813, als dokter gevestigd te Torhout sinds 1837 en er overleden op 30-XI-1894.

Eigenaar, Uitgever : De „Société médicale d'Emulation” van Roeselare, gesticht in 1846.

j. *Redactie* : Dokters René Van Oye (Torhout), Joseph Ossieur (Roeselare) en Hubert Boëns (Charleroi).

Medewerkers : Drs A. H. Haessebroucq, Aug. Frédérique, Van Liere, Ed. Vandezande, P. Plettinck, F. Pollet, Comyn en een groot aantal corresponderende leden.

(1) Cfr. *supra*, p. 170.

(2) Cfr. *infra*, pp. 141-142.

(3) Cfr. Dr. L. Elaut, René Van Oye en het streven naar een natuurwetenschappelijke geneeskunde in het partikularistische West-Vlaanderen tijdens de eerste decennia van de Belgische onafhankelijkheid, in *Biologisch Jaarboek*, XXXII (1964), pp. 378-392.

k. *Oplage* : In verband met de oplage weze vermeld dat het tijdschrift in ruil werd gezonden naar 32 Europese geneeskundige tijdschriften.

l. *Bibliografische vermelding* :

— J. De Smet, De Westvlaamse pers in 1855, in *Biekorf*, 61 (1960), p. 250.

— J. D. D., Nieuwsbladen te Roesselare, in *Biekorf*, 61 (1960), p. 281.

— Dr. L. Elaut, geciteerd artikel.

m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Wetenschappelijk geneeskundig tijdschrift met originele bijdragen, en mededelingen over geneeskundige problemen uit de verschillende landen van Europa. Het bevat ook de verslagen van de vergaderingen der uitgevende vereniging.

In 1847 stelde Dr. R. Van Oye zijn tijdschrift als volgt voor :

„Depuis quelques années des progrès notables se sont opérés dans la médecine Belge, et notre presse médicale, d'imitatrice qu'elle était, s'est faite originale, et a enfin pris la place qui lui revient à côté de celle des pays limitrophes.

Cet heureux résultat nous semble dû à deux causes principales : à la loi de 1838, qui, en rendant les abords de la carrière médicale plus difficile, en a écarté une foule de gens sans vocation aucune; et ensuite à l'esprit de nationalité et d'association qui s'est glissé peu à peu dans le corps médical et lui a clairement montré vers quel but il convient qu'il dirige ses efforts.

L'influence qu'a eue sur notre profession la solidité des études universitaires, garantie par cette loi, n'est ni contestable, ni contestée. Naguère, depuis que l'*alma mater* de Louvain n'envoya plus ses nourrissons aux quatre coins du monde, on hésitait à décliner son titre de médecin belge, et pour cause!... Aujourd'hui, il est permis d'en être fier. Le diplôme de docteur est enfin ce qu'il eût dû toujours être, une récompense de longs et d'ardus travaux, un témoignage d'émancipation scientifique.

L'esprit d'association n'a pas eu de résultats moins heureux. Pour s'en convaincre il suffit de consulter les précieuses annales des sociétés qu'on a vues surgir successivement à Bruxelles, Gand, Bruges, Anvers, Liège, etc. La plupart des travaux qu'elles contiennent ne peuvent évidemment avoir été conçus qu'à la suite d'une fréquente communication d'idées et à la faveur du souffle de l'émulation qu'elle ne manque guère de faire naître.

Des capitales, cet esprit d'association n'a pas tardé à se propager dans les campagnes. Plusieurs associations s'y sont formées en peu de temps et, coup sur coup, la presse en annonce de nouvelles. On dirait qu'il n'est plus d'observateur, plus de penseur aujourd'hui, qui ne sente le besoin de communiquer aux autres ce qu'il observe et ce qu'il pense. On pourrait craindre un fâcheux effet de cette tendance; mais ne sait-on pas qu'en

médecine il faut des faits avant tout, n'importe d'où ils viennent. La société de Willebrouck a déjà prouvé, du reste, que ce n'est pas exclusivement dans les grandes villes qu'on cultive la science avec succès. La lumière de l'intelligence est comme celle du soleil : elle se répand au loin; elle pénètre partout, et le sol qu'elle éclaire ne reste jamais stérile, si l'on a soin de le remuer à propos.

En présence de ce vaste mouvement scientifique, nous avons cru qu'il n'était plus permis à personne de rester stationnaire, quelqu'infime que soit la position d'un praticien, il peut y prendre part. Pour cela, il ne lui faut qu'un être qui souffre, et il s'en trouve partout, qu'un œil qui voie juste et un jugement sain. Voilà les éléments de son travail; mais il faudra pour qu'il entreprenne, qu'il y soit stimulé; et comment le sera-t-il mieux que par l'exemple de ses confrères, et dans ces réunions où l'émulation règne en véritable souveraine?

Nous aussi, nous avons voulu nous réunir pour le travail, cette tâche de chacun, du médecin surtout. Tous jeunes, tous pleins d'amour pour la science, tous enthousiastes de progrès, nous avons peut-être en commençant la publication présente, plus consulté nos désirs que nos forces. Quoiqu'il en soit, nous entrons dans la voie que nous nous sommes tracée avec une entière confiance, parce que nous en avons bien mesuré les difficultés et les écueils. Ceux qui, comme nous, sont jaloux de voir dans notre patrie la médecine, la plus utile des sciences devenir aussi la première, ceux-là nous comprendront et nous pardonneront notre audace. C'est à eux que nous nous adressons; c'est vers eux, n'importe dans quels recoins de la Belgique qu'ils se trouvent, que nous tendons une main de frère; qu'ils y mettent la leur, et nous marcherons ensemble, d'un pas assuré vers la réalisation de l'idée de perfectionnement mutuel et progressif, qui a présidé à la formation de notre société.

Qu'on ne se méprenne point sur nos intentions. En publiant nos travaux nous ne prétendons aucunement remplir des lacunes existantes dans la presse médicale, ni, encore moins, nous mettre à la place de qui que ce soit. Ce que nous voulons, c'est simplement être utiles autant que le comportent les limites dans lesquelles se déploie notre activité; et qu'on nous permette de le dire, nos résolutions sont si bien prises, notre volonté, à tous est si ferme, que, si des circonstances extraordinaires ne viennent pas les briser, nous avons le droit de nous persuader, que nous ne manquerons pas tout-à-fait notre but."

2. De Familievriend (1875-)

a. *Bewaarplaats* :

— Brussel, M.P. : 11-II-1877 (II, n. 50).

b. *Ondertitel* :

„Zondagsblad voor het echt Vlaamsche Volk”.

c. *Vignet* : Kruis.

- d. *Motto* : „God. Huisgezin. Vaderland.”
- e. *Prijs* : 2,50 fr. per jaar, 5 cent. per nummer.
- f. *Formaat* : 31 × 21,5 cm., 2 kol., 4 pp.
- g. *Periodiciteit* : wekelijks (zo.).
- h. *Eerste nummer* : ?-II-1875.
Enig voorhanden nummer : 11-II-1877 (II, n. 50).
- i. & j. *Stichter, Eigenaar, Uitgever, Drukker, Redactie* : L. Stock & Zusters.
- m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Katholiek opinie- en informatieblad. De enige beschikbare aflevering bevat het liturgisch kalender van de week met uitleg, een „Overzicht” van het binnen- en buitenlands nieuws, een artikel over „De slechte (d.i. liberale) drukpers”, een aanval op de Luikse liberale professor de Laveleye een bijdrage over de bekering van Buloz, stichter en hoofdredacteur van *La Revue des Deux Mondes*, een feuilleton, een aanval op de „Vrije wereldlijke school van Roussellare”, een lovende bespreking van de wetenschappelijke tijdschriften der Jezuïeten in de verschillende landen van Europa, en tenslotte de aankondiging van de goddelijke diensten in de kerken van Roeselare.

O.

D. VANHEE (1782-1863)

David Vanhee, geboren te Roeselare op 28 augustus 1782, was broer van de boekdrukkers J. Vanhee-Wante te Brugge en Vanhee-Dhaleweyn te Menen. Hij had een drukkerij in de Menenstraat 1 en vervolgens in de Ieperstraat te Roeselare.

In 1851 stichtte hij het *Rousselaers Nieuws- en Advertentieblad*. In 1856-1857 drukte hij tijdelijk de *Annales Médicales de la Flandre Occidentale* (1).

David Vanhee overleed te Roeselare op 18 maart 1865; zijn drukkerij werd voortgezet door zijn zoon Joseph.

(1) Cfr. *supra*, p. 138.

Rousselaers Nieuws- en Advertentieblad (1851-)

- a. *Bewaarplaats* :
— Brussel, M.P. : 2-II-1856 (VI, n. 5), 6-VI-1857 (VII, n. 23).
- b. *Ondertitel* : „Verschynende elken Zaterdag”.
- e. *Prijs* : 3 fr. per jaar.
- f. *Formaat* : 43,5 × 29 cm., 3 kol., 4 pp.
- g. *Periodiciteit* : wekelijks (za.).
- h. *Eerste nummer* : ?-?-1851.
Eerst voorhanden nummer : 2-II-1856 (VI, n. 5).
Laatst voorhanden nummer : 6-VI-1857 (VII, n. 23).
Wellicht verscheen het blad tot aan de dood van D. Vanhee. F. De Potter, VI. Bibl., p. 764, gewaagt van een *Advertentieblad* dat éénmaal per week verscheen in 186*.
- i. *Stichter, Eigenaar, Uitgever, Drukker* : D. Vanhee.
- l. *Bibliografische Vermeldingen* :
— P. Allossery, II, p. 347.
— F. De Potter, p. 764.
— M. De Vroede, *De Vlaamse Pers in 1855-56*, Leuven-Parijs 1960, p. 7.
— J. D. D., *Nieuwsbladen te Roeselare (1847-1857)*, in *Biekorf*, 61 (1960), p. 281.
- m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Katholiek nieuws- en advertentieblad. Het blad bevat, naast een groot aantal notariële en publicitaire aankondigingen, gemengd nieuws uit binnen- en buitenland. De aflevering van 6-VI-1857 (VII, n. 23) geeft een uitvoerig verslag over de onlusten te Brussel, Antwerpen, Gent en Luik naar aanleiding van de goedkeuring door de kamers van de wet op de liefdadige stichtingen („Kloosterwet” genoemd door de liberalen).

P. F. VION (1840-1917)

Na een bewogen debuut in Izegem (1) kwam F. Vion zich te Roeselare vestigen, op uitnodiging van de liberalen van deze stad. Aanvankelijk bewoonde hij het hoekhuis van de Kattestraat en de Manestraat (2).

(1) Cfr. *supra*, pp. 41-49.

(2) Eigendom van de Roeselaarse liberaal Louis Tant. Cfr. *Een droevig leven*, p. 87

Op 9 januari 1876 gaf hij er het eerste nummer uit van een nieuw liberaal orgaan voor Roeselare. Na de wetgevende verkiezingen van 13 juni 1876, die voor de Roeselaarse liberalen niet de gewenste uitslag hadden opgeleverd, ontstonden er tussen F. Vion en zijn opdrachtgevers wrijvingen, die op 11 september 1876 tot de opschorting van het blad, en in oktober van hetzelfde jaar tot een volledige breuk leidden.

F. Vion verhuisde in het voorjaar van 1877 naar een huis in de Zuidstraat (1). Gemeden door de katholieken én liberalen, viel hij weldra in diepe armoede en was hij gedwongen aalmoezen te aanvaarden (2). Hij dacht er aan Roeselare te verlaten, doch niet zonder eerst zijn vroegere liberale opdrachtgevers een afstraffing te hebben gegeven. Van juni tot augustus 1877 publiceerde hij in negen wekelijkse afleveringen de *Opgang & Ondergang der Rousselaarsche Liberale Gazette, of een Schandblad uit de Geschiedenis van het Rousselaarsch Liberalismus*, die een opmerkelijk succes kende.

Toen een nieuwe drukker zich te Roeselare kwam vestigen om er, op grond van te goeder trouw door Vion verstrekte inlichtingen, met een katholiek weekblad *De Mandelbode* (3) van wal te steken, liet Vion zich door katholieke vrienden overhalen, bleef in de stad, en was zijn mededinger vóór door op 8 september 1877 *De Mandelgalm* te lanceren met een uitgesproken katholieke strekking.

Het blad beleefde tien jaargangen en werd op 1 oktober 1887 vervangen door de *Gazette van Rousselare*, die tot 10 oktober 1914 zou verschijnen.

Vanaf augustus 1889 drukte Vion, voor rekening van de „Antisamenwerkende Vereeniging”, het tweemaandelijks orgaan *Onze Belangen*.

Begin mei 1878 verhuisde F. Vion naar de St-Alfonsusstraat, op 1 mei 1880 naar de Kattestraat 3, op 1 mei 1904 naar het hoekhuis van de Deconinckplaats 2, en begin november 1910 naar de Kunststraat 16 (4).

(1) Eigendom van de W^e Preneel. Cfr. *Een droevig leven*, p. 125.

(2) O. a. vanwege E. H. de Pélichy van Izegem. Cfr. *Een droevig leven*, p. 126.

(3) Cfr. *supra*, pp. 119-121.

(4) Hij schreef toen in de *Gazette van Rousselare*, op 5-XI-1910 (XXIV, n. 6, p. 1) : „Ons nieuw verblijf mogen wij thans als vaste aanschouwen, zoodat onze eerste verhuizing zal zijn naar onze eeuwige rustplaats : het kerkhof. Nu grinsen de liberalen, dan zullen zij juichen om onze verdwijning, maar van nu tot dan kunnen wij ze nog lang erg in den weg loopen.”

Het spreekt vanzelf dat Vion's ommekeer van 1877 door de katholieken aanvankelijk met argwaan, en door de liberalen met spot en woede werd onthaald. Door beiden werd hem meer dan eens het verwijt toegeslingerd vroeger de Izegemse en Roeselaarse liberalen te hebben vertegenwoordigd. Op de vraag „Wie zijt gij?“, hem door vroegere liberale vrienden van Izegem gesteld, antwoordde hij o.m. in de *Mandelgalm* van 9-II-1878 (I, n. 23, p. 1) :

„... Ik beken u volgaarne dat ik broodschrijver ben geweest, want ik werd betaald voor mijnen dienst, bij U (te Iseghem) zooals te Rousselare tijdens de liberale gazette; ik las sedert tien jaren niet veel anders dan ultra liberale bladen, zooals onder andere de *Dépendance*, den *Egout*, de *Flandre libérale*, den *Etoile belge* en vele min beduidende vuilbladjes; de katholieke bladen integendeel waren voor mijnen geest eene onaangename kost, juist zooals zij het nu bij u zijn. Ja, nog eenen oogenblik en ik werd spirit! ... En toch, even als gij, in mijne eenvoudigheid, ik roemde mij erop goede katholiek te zijn! ofschoon ik veel snoepiger was naar den dessert, welken de grrrroote liberale bladen van 't land hunne lezers opdienen, dan naar de Kerk, die ik aleens, gelijk alle liberale katholieken, bij gebrek aan zindelijkheid voor mijne katholieke plichten, langs buiten zag in plaats van langs binnen. Eindelijk eene afbreuk met de Rousselaarsche liberalen, die, met hunne gewone deftigheid en in hunne liefde voor de vrijheid, mijne rechten op de onbermhertigste wijze wilden inkorten, gaven mij tijd en gelegenheid een oogenblikje mijne brilglazen te kuisschen, en wat zag ik? Ehwel, mijne vrienden, ik zag dat ik tot dan toe met veel pretentie nevens de waarheid had gestapt; ik zag dat ik mij, juist gelijk gij nu, steeds eenen naam had toegeëigend welken ik niet verdiende en dat ik tot dan toe niets anders was geweest dan slechte liberaal en slechte katholiek, maar harde kamper tegen een slach van molenhekkens, waaraan men in de politieke wereld de naam geeft van clericalismus. En zoo is het ook met u : liberalen zijt gij niet en katholieken zijt gij nog veel min (...) en dat zal ik u duidelijk bewijzen. Sedert ik mijne vrijheid heb bekomen en geen broodschrijver meer ben, wil ik, met de bewijzen in de hand, herstelling doen van begane dwaasheden en dat doe ik *vrijwilliglijk en zonder de minste drukking van eenigen invloed*, waaraan ik geenszins onderworpen ben, aangezien *De Mandelgalm* mijne volle eigendom is en ik alleen de opsteller ervan ben, zonder eenige geldelijke ondersteuning van gelijk wie te genieten.”

In 1884 schreef F. Vion een polemisch werk van bijzondere aard. De dominee Vanden Brinck, die „komt van Holland om de Rousse-laarnaars de lesse te spellen“, en waarmee Vion vanaf 1877 verschillende schermutselingen had gevoerd, in zijn *Mandelgalm* enerzijds, in het Kortrijks liberaal blad *De Straal* anderzijds, had in 1884 een aantal brochures verspreid onder de titel *Het Onuitblusbaar Licht*.

Op aanvraag van E. P. Minne, redemptorist, nam Vion het op zich op deze proselytische geschriften een antwoord te schrijven. Het werk, in de vorm van gesprekken tussen een schoolmeester en „Jan Haemers”, verscheen in vijftien afleveringen van 16 pp. met doorlopende paginering, en droeg als titel : *De Domper van het Protestantisch Nachtlicht (of eene weerlegging van al de voornaamste dwaalingen van het Protestantismus)*.

Een tweede boek, een autobiografie van F. Vion onder de titel *Een droevig leven (of het geluk Opsteller en Uitgever te zijn van een Weekblad)*, verscheen in mei 1914 (1). Het was een ophefmakend werk (2), uniek in zijn genre en voor de pershistoricus van uitzonderlijk belang, dat als antwoord moest dienen aan de Roeselaarse Gilde, die van in den beginne door F. Vion uit alle kracht was gesteund, doch waarmee hij vanaf 1912 in onmin was geraakt.

„Waarom heb ik nu dat boek geschreven?”, vraagt F. Vion in het laatste hoofdstuk van zijn werk :

„Om te dienen tot antwoord aan de rondgestrooide vlugschriften en artikels tegen mijnen persoon in verschillende Gildebladen door de hoofdleiders geschreven.

Nu weten zij wie en wat ik was, wie en wat ik altijd ben geweest en nog ben;

Nu weten zij dat ik nooit oude of nieuwmode socialist, demokraat of demagoog was en het ook nooit zal zijn;

Nu weten zij dat ik heel mijn leven lang strijder en zelfs voorvechter ben geweest voor Recht en Waarheid, maar kruiper noch slaaf van niemand;

Nu weten zij dat ik nooit, gelijk de leiders der Gilde, den giletzak of de heerschappij voor doel van mijn strijden had;

Nu weten zij, dat, toen ik de pen opnam, ik zoo rijke was als wanneer ik ze op 't einde mijner dagen zal neêrleggen, omdat ik nooit de vrijheid van mijn leven en mijne menselijke waardigheid voor geld heb opgeofferd;

Nu weten zij dat wat op mijn herte lag onbeschroomd van mijne lippen rolde, zonder ooit iemand in te zien;

Nu weten zij hoe en door wie ik, als een razende hond, naar het liberalismus werd opgejaagd en hoe ik te Rousselare kwam;

Nu weten zij hoe ik met die vrijheidlievende mannen afbrak, van zoohaast ik bemerkte dat zij met den weg van Recht en Waarheid onbekend waren;

Nu weten zij hoe ik op verzoek en herhaald aandringen van een voornaam ingezetene van stad en daarbij nog aangedreven door een geval

(1) Aangekondigd in de *Gazette van Rousselare* op 2-V-1914 (XXVII, n. 31, p. 1).

(2) Bespreking o.m. in *Boos Iseghem* van 30-V-1914 (II, n. 42, p. 1).

van valsch handteeken, alhier het katholiek blad *De Mandelgalm* stichtte en niet om den giletzak, gelijk de leiders der Gilde, die al in eens van woedende socialisten Gildeleiders werden uitsluitelijk voor de kluiten;

Nu weten zij hoe ik tien jaren lang voor die uitgaaf mijne gezondheid en mijne beurs opofferde; maar zij weten niet wat zulk eene uitgaaf kost aan kennis, last en werk : daar zijn zij te dom voor;

Nu weten zij waarom ik na tien jaren mijne pen wilde neêrleggen en hoe ik mij nogmaals liet overhalen en gehoor leende aan de twee hooggeplaatste personen van stad, den Z. Eerw. Heer Deken Loys en den hooggeachten heer Burgemeester Spillebout, die bij mij kwamen aandringen mijn werk voort te zetten, zoo niet dat de katholieke partij alhier tot den ondergang veroordeeld was;

Nu weten zij, toen de werkman nog geen stemrecht bezat en niemand naar hem omzag, dat ik zijne verdediging op mij nam en dat het invoeren van den minimumloon mijn werk is;

Nu weten zij hoe ik de 35 schoonste jaren van mijn leven in een ziekelijken toestand heb doorgebracht, om de katholieke zaak te dienen en te verdedigen;

Nu hebben zij kunnen zien — zoo zij oogen hebben! — hoe eene onzichtbare en almachtige Hand mij steeds geleidde en mijne vervolgers beschaamde in al hunne pogingen om mij uit hunnen weg te ruimen.

Heel mijn leven heb ik ondervonden dat geen menschelijk wezen volmaakt is en elkeen zijne gebreken heeft; ik evengoed als een ander. Daarom heb ik nooit jegens iemand haat gevoed noch haat kunnen dragen, en nu ik nog enkelijk, met een gerust gemoed en een gerust geweten, mijn laatste kleed, vier planken en zes voet aarde verwacht, bid ik alle dage :

Onze Vader, die in de hemelen zijt, ... vergeef mij mijne schulden, gelijk ik vergeef aan mijne schuldenaren. Amen."

Fideel Vion overleed op 18 oktober 1917 te Wichelen. Een opvolger had hij niet; zijn enige zoon, Jules, in 1872 te Roeselare geboren en als muzikleraar bekend, was op 19 februari 1894 overleden (1).

1. Gazette van Rousselare (1876)

a. Bewaarplaats :

Geen enkele aflevering van dit blad kon teruggevonden worden. Over de naam van het blad bestaat onzekerheid; soms

(1) De *Gazette van Rousselare* van 24-II-1894 (VII, n. 21, p. 1) :

„Heden kan ons blad maar in half form. verschijnen en wij verhoppen dat niet één onzer lezers ons zulks zal ten kwade duiden, gezien den verpletterenden en onherstelbaren slag, die ons komt te treffen door het afsterven van ons eenig kind en zoon, op wien wij gansch onze toekomst bouwden.”

wordt het *De Stad Rousselare* genoemd, elders *De Gazette voor het Arrondissement Rousselare*. In zijn *Opgang & Ondergang...* spreekt F. Vion van de *Rousselaarsche Liberale Gazette*; in zijn *Droevig leven* (p. 85) vermeldt hij dat de naam *De Liberaal* was voorgesteld, maar op psychologische bezwaren stootte. Wij aanvaardden de naam *Gazette van Rousselare* op grond van een artikel over Vion's blad in het Brusselse liberaal blad *De Zweep* op 12 november 1876 (1). Het is begrijpelijk dat F. Vion zelf de naam van het blad steeds omschreef, om bij de lezers van zijn *Droevig leven* verwarring te vermijden met de katholieke *Gazette van Rousselare* van 1887-1914.

g. *Periodiciteit* : wekelijks.

h. *Eerste nummer* : 9-I-1876 (2).

Laatste nummer : 11-IX-1876 (3).

i. *Stichter* : F. Vion.

Eigenaar, Uitgever : Maatschappij Vion & Cie, ontstaan in december 1875 (4) met het „doel eene vlaamsche liberale gazette te doen verschijnen, hebbende voor programma de artikels van 't kongres van 1846", alsook het „drukken en handel drijven in boeken, papier en bureelbehoefden" (5).

j. *Redactie* : F. Vion.

Medewerkers :

„Niet zoohaast waren wij alhier neêrgezet of vele liberalen waren met een zekere besmetting geslagen, gekend onder den naam van de schrijfjeukte : elkeen wilde mordicus redacteur zijn. En, een paar mannen ter zijde gesteld, die er het meest van aangedaan waren, waren juist dezen die het minst tot schrijven geschikt waren. De ziekte sloeg zelfs over tot in onze naburige gemeente" (6)

Een raad van toezicht, die zich tegen de bepalingen der statuten in, tot een redactiecomité ontwikkelde, vergaderde elke woensdag in een huis van L. Tant in de Manestraat, en omvatte, behalve deze laatste en F. Vion, nog Henri Mestdagh, Emiel Lenoir en Joseph Vangheluwe (7).

(1) Cfr. *Een droevig leven*, pp. 121-122.

(2) *Ibidem*, p. 88.

(3) Op die dag schreef F. Vion aan het hoofd van zijn blad dat de publicatie werd stopgezet omdat nog steeds geen algemene vergadering voor de aandeelhouders der uitgevende maatschappij was samengeroepen. Cfr. *ibidem*, p. 108.

(4) *Ibidem*, pp. 81-91.

(5) *Ibidem*, p. 89.

(6) *Ibidem*, p. 95.

(7) *Ibidem*, pp. 95-102.

k. *Oplage en Financiële toestand* : Einde januari 1876 telde het blad 234 abonnementen i.p.v. de beloofde 500 (1). Daarvan waren er 8 in de gemeente Staden (2).

Volgens de statuten der maatschappij Vion & Cie bestond het maatschappelijk kapitaal uit 10.000 fr., verdeeld over 200 aandelen. De grootste aandeelhouder was F. Vion, die 3.000 fr. kapitaal had ingebracht (waarde van drukkerij en winkelwaar) (3). Er waren 32 aandeelhouders, waarvan er zes met F. Vion de statuten ondertekenden : Louis Tant, Henri Mestdagh-Debeil, Emiel Lenoir, Joseph Vangheluwe-Lenoir, elk met acht aandelen, P. Degryse met vier en H. Deblauwe met twee aandelen. Na F. Vion was het grootste deel der aandelen onderschreven door K. De Brouckere (4), die echter als progressistisch liberaal in onmin leefde met en alleen stond tegenover de doctrinaire meerderheid der Roeselaarse liberalen (5).

Aan de bestuurder der maatschappij, alleen aansprakelijk voor de inhoud en de uitgave van het blad, werd een jaargeld toegekend van 1.800 fr. (6).

De financiële toestand der maatschappij was deficitair : het eerste trimester sloot met een tekort van 248,63 fr., het tweede met 140,10 fr. en het derde met 139,48 fr. (7).

Op 10 en 21 oktober kwamen de aandeelhouders in algemene vergadering bijeen om tot de ontbinding van de maatschappij over te gaan (8). Deze geschiedde onder toezicht van H. Dirckx en H. Deblauwe (9) en duurde tot 24 november 1876 (10).

1. *Bibliografische Vermeldingen* :

— P. Allossery, II, p. 347.

— F. De Potter, p. 764.

— M. D[e Bruyne], Drukkers en Pers te Roeselare, in *De Weekbode* (Roeselare) van 3-VII-1964, p. 2.

— F. Vion, *Een droevig leven*, pp. 81-123.

m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Lokaal liberaal strijdblad.

(1) *Een droevig leven*, p. 103.

(2) *Ibidem*, p. 96.

(3) *Ibidem*, p. 89.

(4) *Opgang & Ondergang*, 3, p. 1.

(5) *Een droevig leven*, p. 90.

(6) *Ibidem*, p. 83.

(7) *Ibidem*, pp. 104, 105 en 115.

(8) *Ibidem*, p. 114.

(9) *Ibidem*, p. 118.

(10) *Ibidem*, p. 128.

2. Opgang & Ondergang der Rousselaarsche Liberale Gazette (1877)

- a. *Bewaarplaats* :
 - Gent, E.V. : -VII-1877 (n. 3).
 - Kortrijk, B.S. : -VII-1877 (n. 5).
- b. *Ondertitel* :

„of een Schandblad uit de Geschiedenis van het Rousselaarsch Liberalismus”.
- e. *Prijs* : 10 cent. per nummer.
- f. *Formaat* : 33 × 25 cm., 2 kol., 4 pp.
- g. *Periodiciteit* : wekelijks (?).
- h. *Eerste en laatste nummer* : De twee voorhanden afleveringen, 3 en 5, dragen de vermelding : Juli 1877. Men kan derhalve besluiten dat de eerste aflevering op het einde van juni 1877 verscheen. Volgens Vion's *Droevig leven*, p. 127, duurde de uitgave negen weken; indien één aflevering per week verscheen, moet de negende en laatste aflevering in augustus 1877 verschenen zijn.
- i. *Stichter, Eigenaar, Uitgever, Drukker* : F. Vion.
- k. *Oplage* : zeer hoog (1).
- l. *Bibliografische Vermelding* :
 - F. Vion, *Een droevig leven*, pp. 126-127.
- m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Heftig strijdblad tegen de Roeselaarse liberalen, waarin al de keukengeheimen van Vion's liberale *Gazette* worden bekend gemaakt.

De inhoud komt grotendeels overeen met de desbetreffende hoofdstukken uit *Een droevig leven*.

Kenmerkend voor de stijl en de heftigheid van Vion's polemieken is „Een woord aan Ova” (een aanval op L. Tant, die aan de liberale *Westulaming* (2) van Brugge een correspondentie had geschreven over het geval Vion), in de vijfde aflevering (p. 1) :

„Sedert eenige jaren bestaat er te Brugge een weekbladje dat leeft ten koste van het schuim der bevolking; want van het schuim ontvangt het zijne mededeelingen en door het schuim alleen wordt het met vrucht en voorliefde gelezen.

(1) *Een droevig leven*, p. 127 : „vond eenen buitengewonen bijval en bracht ons wekelijks eene eerlijke winst op.”

(2) Cfr. R. Van Eenoo, *De Pers te Brugge*, pp. 166-168.

Het is de geliefkoosde geestesmaaltijd van het krapuul evenals de mesting de gezochte disch is van het verken.

Dat blad draagt den naam van : *De Westvlaandersche Mestput* (Pouah! ..)

In dien put komt wekelijks het diepgevallene en bedorvene deel der bevolking uit onze Westvlaamse dorpen en steden den afzichte- en walgelijken afval zijner verrotting storten, en alzoo onzen vlaamschen grond als met eenen verpestenden damp overdekken.

Alles wat niet even laag gezonken is als de correspondent zelf van dat proper ding of alwie maar eenigszins zich verzetten durft tegen den vrijen loop van 's menschens driften of tegen de verkanking der samenleving, wordt er onmeêdoogend en wekelijks op de infaamste wijze uitgescholden.

Het is bedroevend om bekennen, en nogthans het is zoo.

En Rousselare heeft in dien mestput ook zijnen geliefkoosden hoek en draagt ook het zijne bij tot de veredeling (?) van het apenras (?) !...

Meer dan een zoekt er het zielenvoedsel, dat noch het edele noch de deugd aan eenen bedorvenen geest schenken kunnen.

Vandaar de oorsprong van het modder dat wekelijks naar een deel onzer geestelijke en wereldlijke medeburgers geworpen wordt, zonder gelukkiglijk iemand te kwetsen. En vandaar ook dat wij de eer gehad hebben zondag laatst Ova's aandacht op ons te hebben getrokken.

Men kwam ons hierover verwittigen en tevens het blad ter lezing aanbieden. Wij pakten het volksvergiftigende papier met de tang, spreidden het met veel omzichtigheid ten gronde open en zochten eerst en vooral den naam des schrijvers ...

En nauwelijks hadden wij den naam gezien of wij trokken de schouders op en erinnerden ons het spreekwoord dat zegt, dat men gewoonlijk maar wordt zwart gemaakt door iets dat door en door zwart is.

Wel Ova! gij, bij ons bekend als kwâ Penninck; gij die den Brugschen mestput helpt opvullen met eene proza, die het brandmerk draagt eener buitengewone bedorvenheid; gij, die daar wekelijks uwe handen gaat wasschen in eenen poel van walgelijkheden en daarna dien mestput, vol vreugde, teederlijk, tegen uw herte drukt, ...", etc.

3. De Mandelgalm (1877-1887)

a. *Bewaarplaats* :

— Roeselare, M.F. : 1877-1887 (volledig).

— Brussel, M.P. : I-XII-1877 (I, n. 13), 29-IX-1883 (VI, n. 39), 13-IX-1884 (VII, n. 37).

— Brussel, F.M. : 15-IX-1877 (I, n. 2), 1-I-1887 (X, n. 1).

— Gent, E. V. : 26-IX-1885 (VIII, n. 39).

b. *Ondertitel* : „Staat- & Huishoudkundig Nieuwsblad voor wel- denkende Burgers”.

- c. *Vignet* : Gevleugelde en gelauwerde maagd met boek in de ene hand en schrijfvelder in de andere, steunend op werelddbol, en staande tussen boek en lamp, passer en boekrol.
- d. *Motto* : „Godsdienst & Algemeene Belangen” („... & Volksbelangen”, vanaf 1-I-1882, V, n. 1). — „Quand tout se remue, rien ne se remue en apparence. Quaud tous vont vers le dérèglement, nul ne semble y aller. Qui s'arrête fait remarquer l'emportement des autres, comme un point fixe. Pascal.”
- e. *Prijs* : 4,50 fr. per jaar, 10 cent. per nummer.
- f. *Formaat* :
- 46 × 32 cm., 3 kol., 4 pp., bladspiegel omlijnd;
 - 49,5 × 32 cm., 3 kol., 4 pp. vanaf 8-XII-1877 (I, n. 14);
 - idem, 4 kol., en titel in gotische letters, vanaf 3-I-1880 (III, n. 1);
 - titel in schuine vette letters, vanaf 26-IV-1884 (VII, n. 17);
 - titel in rechte letters, vanaf 15-XI-1884 (VII, n. 46).
- g. *Periodiciteit* : wekelijks (za.).
- h. *Eerste nummer* : 8-IX-1877 (1).
Laatste nummer : 24-IX-1887 (X, n. 39). De nummering der afleveringen verspringt van 27-XII-1879 (III, n. 17) naar 3-I-1880 (III, n. 1).

De afleveringen van 1887 dragen de vermelding : „Xde en laatste jg.”; op 1-I-1887 (X, n. 1, p. 1) had F. Vion, in een nieuwjaarswens in verzen, zijn lezers voorbereid op het verscheiden van het blad :

„En voor tachtentig en acht
wenschen wij aan onz' partij,
Eenen kamper kloek en stout,
die het beter doe dan wij.”

Op 1 oktober 1887 evenwel volgde F. Vion zichzelf op met een *Gazette van Rousselare*.

- i. *Stichter, Eigenaar, Uitgever, Drukker* : F. Vion.
- k. *Oplage en finantiële toestand* : De eerste inschrijvingen op het blad werden genomen door de Paters Redemptoristen en door

(1) Over het ontstaan van *De Mandelgalm*, zie *De Mandelbode* van drukker De Somviele, *supra*, pp. 119-121, en Vion's *Droevig leven*, pp. 128-129.

deken Loys van Roeselare. Na een week telde het blad een honderdtal abonnementen; „na eenige weken mochten wij ons erbij verblijden bijna zooveel inschrijvers te hebben als de liberale gazette er ooit geteld had” (1).

In 17 van de 22 gemeenten van het arrondissement telde het blad nochtans geen enkele abonent (2). Op 17-XI-1883 (VI, n. 46) meldde de *Mandelgalm* (p. 1) : „Ons blad wordt op 550 nummers getrokken”.

In verband met de finantiële toestand van het blad weze nog vermeld dat F. Vion in 1879 een nieuwe „Mekanieke Drukpers” aankocht bij de Firma Jullien van Brussel (3).

l. *Bibliografische Vermeldingen* :

— P. Allosery, II, p. 347.

— F. De Potter, p. 764.

— F. Vion, Een droevig leven, pp. 129-149.

m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Katholiek lokaal strijd- en informatieblad.

In de eerste aflevering, op 8-IX-1877 (p. 1), herinnert F. Vion aan zijn *Opgang & Ondergang...*, en stelt zich als volgt aan zijn nieuwe lezers voor :

„De blijdschap, welke over acht dagen nog zoo zeer het hert van Ova poppelen deed, omdat de geschiedenis van het Rousselaarsch liberalismus was uitverteld, is van korten duur geweest : immers wat Ova gisteren begroef is heden verzezen!

En dewijl het in onze gewoonte niet is van met de deur in huis te vallen, willen wij, om ordentelijk en beleefd te handelen, eerst belet vragen en dan in korte woorden zeggen waarom wij gekomen zijn.

Niets wordt tot het leven geroepen of het heeft een doelwit te betrachten; wat niets beoogt, heeft geen reden van bestaan.

Voor hem die onzen titel leest, is het gemakkelijk te ontdekken wat wij willen : *Godsdienst en Algemeene belangen*. Wij zullen dus vooreerst de eenvoudige grondregels van de Waarheid en het Recht verdedigen tegen de valsche begrippen en de kwade trouw der nieuwmodische geuzen.

Zeker is die taak groot, ja moeilijk in deze tijden dat het ongelooft en de haat tegen de Kerk stout het hoofd verheffen. Maar is die taak zwaar en lastig, wij hebben het vertrouwen dat de zedelijke onderstand en de goede wil van alwie aan de zegepraal van het goede houdt, ons niet zullen ontbreken.

(1) *Een droevig leven*, p. 130.

(2) *Ibidem*, p. 145.

(3) *De Mandelgalm*, 14-XII-1878 (II, n. 15, p. 1) en 22-II-1879 (II, n. 25, p. 2).

Heden meer dan ooit wordt de medewerking van eenieder, in het bijzonder, voor de zaak van het katholicismus onontbeerlijk. Immers, thans spannen Logien en Clubs aan met de twee gedochten, die Europa dreigen te verzwelgen. Het Rationalismus en het Protestantismus, de beiden verboden van het Socialismus, zoeken alles het onderste boven te keeren, op hunnen weg niets dan leugentaal en verleiding zaaïende, om eindelijk op de puinhopen van Rome de vlag des opstands, de banier des christenen vervolgers als eene zegepraal over de eeuwige waarheid, te hijschen.

Neen, men kome ons niet meer voorzingen dat het liberalismus den Godsdienst eerbiedigt en slechts eene burgerlijke baan bewandelt : de Rousselaarsche geuzen hebben ons het liberalismus in al hare naaktheid getoond en ons ten duidlijkste bewezen dat men geen liberaal zijn kan, zonder eerst en vooral godloochenaar of apostaat te wezen.

De tweede reden van ons bestaan is de bewerking der algemeene belangen, welke wij met alle zorg zullen voorstaan.

Specialijk voor den landman zullen wij ons meer dan eens over landbouwkwestien uitlaten en steeds de belangrijkste marktprijzen nauwkeurig mededeelen.

De vrouw en alwie zich niet veel met politiek kan ophouden, zal ook niet vergeten worden en voor hen zal een zedelijk mengelwerk en andere volkslectuur een aangenaam tijdverdrijf verschaffen.

Nu, ofschoon wij maar al te wel het spreekwoord kennen, dat zegt :

Die niet op aard' wil zijn gehaat,

Bemoei zich nooit met Kerk of Staat,

stappen wij, ernstig en vrolijk de wereld in, verhopende dat gij ons bij u welkom zult heeten."

Op gezette tijden overschouwde F. Vion de afgelegde weg, en bracht hij zijn programma en zijn bedoelingen in herinnering; op 5-I-1878 (I, n. 18, p. 1) luidde het :

„Na vier maanden bestaan heeft elkeen kunnen een oordeel vellen over ons blad. Men heeft kunnen nagaan welk het doel is, dat het betracht. Eenieder heeft zich moeten overtuigd verklaren dat het gesticht is om de belangen der Kerk, alsook de godsdienstige, de zedelijke en stoffelijke belangen der katholieke bevolking van Rousselare en zijn arrondissement krachtdadig te bewerken, en zelfs de weldenkende bevolking te verdedigen tegen de lage en onbeschofte aanrandingen van eenige ellendige verdwalden. Het doet ons goed te zien dat wij de goedkeuring en de aanmoediging van alle ware katholieken hebben verworven en daarom ook zullen wij den ingeslagen weg, waarop wij ons bevinden, zonder angst of vrees, met hoop en moed voortzetten, steeds geene gelegenheden latende voorbijgaan om zooveel belang mogelijk aan ons blad bij te zetten en het vertrouwen onzer lezers steeds waardig te blijven."

Op 7-IX-1878 (II, n. 1, p. 1) uit F. Vion zijn tevredenheid over het succes van zijn blad :

„Een volle jaar is vervlogen sedert het eerste nummer van de *Mandelgalm* het licht zag. Toen bevonden wij ons tegenover vele moeilijkheden, welke slechts door geduld en een aanhoudend zwoegen konden overwonnen worden. Noch aan het een noch aan het andere zijn wij te kort gebleven en thans mogen wij het katholieke publiek melden dat de *Mandelgalm* op vaste voet staat en dat zijn bestaan gewaarborgd is voor zoolang het in onze macht is de moeilijke taak, welke wij op ons hebben genomen, voort te zetten.

In hoever wij, gedurende den eersten jaargang, in onze pogingen gelukt zijn, dat laten wij aan het oordeel van het publiek : alles wat wij mogen bestatigen, is dat onze arbeid zijne belooning gevonden heeft, door den bijval, welke onze uitgaaf tot heden toe te beurt viel.”

Drie jaar later, op 12-III-1881 (IV, n. 11, p. 1), onderstreepte F. Vion nogmaals het strijdend karakter van zijn blad, niet zonder een speldeprik aan zijn katholieke confrater, *De Landbouwer van Roeselare* (1) :

„DE MANDELGALM.

Niet gewoon bij den ingang van elk jaar onzen lof te zingen of ons bij het lezend publiek aan te bevelen, gelijk zoo vele andere bladen, die in hunne uitgaaf slechts eene berekening bedoelen naar geldwinning, bevinden wij ons toch verplicht eenige regelen over ons bestaan neêr te schrijven en te zeggen wat wij zijn en wat wij willen zijn; immers onder-vinding leert ons, dat wij lezers tellen, die een verkeerd gedacht van ons hebben opgevat en wenschen zouden dat *De Mandelgalm* zich in de rij plaatse der weekbladen, die slechts speculeerende op het doen aangroeien hunner abonnementen en het zwellen van hunnen geldzak, zich uitsluitelijk ten dienste stellen van een nieuwsgierig en onwetend publiek dat, kennis en studie ter zijde latende, zich te vreden houdt met wekelijks eene zware dosis moorden, branden en halsbrekerijen te verslinden, iets wat weinig goeds of beter eerder kwaad dan goed kan stichten; want de geschiedenis zegt ons dat moordverhalen, in te groote hoeveelheid rondgestrooid, niet stichten maar erg ontstichten en veeltijds jammerlijke navolgingen hebben voor uitslag gehad. Aan dergelijke lezing mag men, naar de bekentenis van den plichtige zelf, het ongehoord gruwel door den vijftienjarigen booswicht van Parijs, in den loop der verledene week, op een zesjarig kind gepleegd, toeschrijven.

Dat *De Mandelgalm* geene groote geldwinning beoogt, is stellig; maar dat *De Mandelgalm* zich geene groote opofferingen kan getroosten, is ook zeker. En dat *De Mandelgalm* zich zal verlagen tot een eenvoudig nieuwsblad, doornaait met zouteloze en platte personaliteiten, dit is nog min waar. Sommige onzer confraters, die vroeger moedvolle strijders waren,

(1) Cfr. *supra*, pp. 76-79.

zijn nu, ter wille van den zak, eenvoudige nieuwsbladen geworden, en brengen thans voor de rechtveerdige katholieke zaak, nog zeer weinig goeds te weeg.

Neen, tot zoo iets zullen wij ons niet verlagen : *De Mandelgalm* moet een ernstig blad zijn, getrouw aan de spreuk van Pascal, welke de lezer aan het hoofd van hetzelfde leest : „Quand tout se remue, rien ne se remue en apparence. Quand tous vont vers le dérèglement, nul ne semble y aller. Qui s'arrête fait remarquer l'emportement des autres, comme un point fixe.” Wanneer alles zich beweegt, schijnt niets zich te bewegen. Wanneer allen naar de losbandigheid overloopen, schijnt niemand zich daartoe te begeven. Die stil staat doet, als een vast punt, de dolle vaart der anderen opmerken. — Ehwel, dat vaste punt, dat de dolle vaart der anderen aan zijn lezers wil doen opmerken, zoo iets is de *Mandelgalm*.

Eenvoudiger uiteengedaan. — Zijt gij ooit, beste lezer, te schepe geweest? Dan hebt gij kunnen bemerken, dat als men zich binnen in een schip bevindt, men niet gewaar wordt dat het schip zich beweegt, hoe snel het ook heênvare; terwijl de persoon alleen, die zich op den boord van het water bevindt en daar stil houdt, bemerkt hoe spoedig het vaartuig naar zijn doelwit voortschuijft. Nu, de staat is het schip, dat heden met snellen stroom op vreezelijke rotsblokken aanvaart; middel is er nog het gevaar te ontloopen, maar ongelukkiglijk zijn kapitein, stuurman, en matrozen, tot zelfs de overvarenden, verblinde en onbezonnen lieden, die geen gevaar willen zien. Een persoon echter, die van op den oever van het water, de dolle en uitzinnige vaart naar den dood bemerkt, tracht de ongelukkigen te voorkomen en de dreigende ramp, die boven hun hoofd hangt, van hen af te keeren; ehwel, zoo iemand moet *De Mandelgalm* zijn. Het gevaar bemerkende, dat ons geliefd Vaderland inloopt, willen wij het volk dat gevaar doen opmerken, opdat men intijds de slechte of onbekwame geleiders van het land vervange, door bekwame mannen, die het volk gelukkig in plaats van ongelukkig maken, en het gouvernementeele schip naar eene veilige haven brengen in stede van het op rotsen te sturen, waartegen het zich onvermijdelijk moet verbrijzelen en ten gronde zinken.

Zoolang *De Mandelgalm* leeft, zal deze een ernstig blad zijn in eene beschaafde taal voor beschaafde lezers geschreven, en geen uitsluitelijk nieuwsblad. Afwisseling willende voor den lezer, zullen wij bij voortduring bestaan uit een of meer ernstige artikels; uit wat luimige en geestrijke zweepslagen, volgens wij 't noodig oordelen, op personen die het al te bont maken tegen al wat eerbiedwaardig en deftig is; verders zullen wij iets van een en ander mededelen en eindelijk den lezer wat binnen- en buitenlandsch staatkundig- en alledaagsch nieuws aanbieden; doch dit laatse zal nooit het grootste deel van ons blad vervullen, immers het kan den verstandigen lezer weinig belang aanbieden te weten, dat er te Verviers of te Hasselt een man van een dak is gevallen en geheel dood of maar half dood van dien val is afgekomen. *Enfin*, wij schrijven voor lezers, die lezen kunnen en verstaan wat ze lezen; en niet voor zulken, die nog niet verder zijn gevorderd dan het kruisken — AB of niet in staat zijn een enkel artikel te verstaan : dat dergelijke lezers met hunne tien centiemen een glas bier koopen : zij zullen er voorwaar meer deugd van hebben dan van de

lezing eener gazet; soortgelijke lezers vragen noch begeeren wij; immers wij willen blijven wat wij steeds zijn geweest : een waar politiek blad voor weldenkende burgers, ernstig en in eene beschaafde taal geschreven. Verbetering aan den *Mandelgalm* toebrengen, dat alleen willen wij; dalen of achteruitgaan, nooit. Liever onze uitgaaf staken."

Hetzelfde accent vinden wij terug op 29-XII-1883 (VI, n. 52, p. 1):

„DE MANDELGALM.

Met dees nummer eindigen wij onzen zesden jaargang, en ofschoon onze tegenpartij verleden jaar op ditzelfde tijdstip onzen dood nabij waande en luidop triomf zong, leven wij nog, altijd even gezond en veel bloeiender als in onze eerste jaren.

't Is waar dat de *Mandelgalm* precies op geen beddeke van roozen slaapt en dat onze vijanden als razende honden ons nazitten; maar juist dat maakt al onze eer en onzen trots uit; want dat is het klaarste bewijs, dat wij hen erg in den weg loopen en dat onze slagen hun doel juist treffen.

Ah! ware ons doelwit enkel dees als van vele andere weekbladen : eene bloote geldwinning, wij zouden min lansen breken, meer rust genieten, allemans vriendschap betrachten, en vandaar wellicht rijkeren opbreng inoogsten; maar dat is het niet wat wij beoogen; ook geslachten wij niet van hen, die maar leven om te vleien : wij geven het peerd de haver, welke het verdient, zonder in te zien of wij daardoor een vriend te min en een vijand te meer tellen : wij leven voor den strijd en voor den strijd alleen; en dan eerst, wanneer wij de pen niet meer zullen kunnen voeren, of dat de *Mandelgalm* hare onkosten niet meer zal kunnen afdragen, dan eerst zal de *Mandelgalm* eindigen te bestaan of in andere handen overgaan.

Al voorspelde men, met 't begin van dezen jaargang, op hoogen toon onzen dood, toch liep het jaar veel beter en min ontstuimig af dan vroeger. Men deed ons maar 'nen enkelen keer naar Kortrijk dansen, doch alles bleef bij een speelreisje; trouwens de schande werd het aandeel van die ons vervolgde. En alvorens het jaar te sluiten willen wij onze lezers dat vertellen.

Wij hadden korte weken voor nieuwjaar in een vlugschrift geantwoord aan eenen verwoeden vijand en elkeen onzer lezers een exemplaar gezonden bij het nummer van hun blad. Daarop werd ons de inlijving geëischt van een antwoord in den *Mandelgalm*, antwoord dat voor inleiding had een vloed van scheldwoorden en verder niets anders behelsde dan de vertaling van een boekwerkje, waarvan vertaling en nadruk de uitsluitelijke eigendom zijn van den schrijver."

Vion weigerde natuurlijk en werd voor het gerecht gedaagd. Hij had het niet moeilijk te bewijzen dat een antwoord op zijn vlugschrift niet in zijn *Mandelgalm* moest opgenomen worden, en nog veel minder wanneer dat antwoord bestond uit een vertaling van een boek waarvan de litteraire eigendom wettelijk voorbehouden was.

Een antwoord van Vion aan de rechter tekent heel de sfeer van de persprocessen, zoals Vion er tot dan toe, naar zijn zeggen, al ongeveer veertien had meegemaakt :

„Welhoe! men ontkent mij het recht, te Brugge, de eerste les van den Mechelschen Catechismus te doen opnemen als antwoord op eene aanranding in den *Pestvlaming* en mij zou mij hier dwingen *twintig* lessen uit eenen zoo zotten als ezelsachtigen politieken Catechismus te doen opnemen! Is moeder Justicia misschien een geheel ander wijf te Kortrijk dan te Brugge?...”.

Met „moeder Justitia” heeft F. Vion inderdaad voortdurend af te rekenen gehad, in de eerste jaren van het bestaan van *De Mandelgalm* naar aanleiding van polemieken met de *Westvlaming* van Brugge (1), daarna met de liberale *Volksvriend* van Roeselare (2).

Op 24-IX-1887 (X, n. 39, p. 1) maakte *De Mandelgalm* plaats voor de *Gazette van Rousselare* :

„Met het nummer van heden verdwijnt *De Mandelgalm* van het tooneel.

Tien jaren geleden — 't was den 8 september 1877 — verscheen het eerste nummer en thans hebben wij het doel bereikt, dat wij ons toen voorstelden.

Dit doel was drijderlei, vooreerst het Rousselaarsch liberalismus toonen wat goede wil en zelfopoffering vermogen; ten tweeden de liberale trouwloosheid ten onzen opzichte afstraffen, en ten derden 't vertrouwen herwinnen waar wij dees verloren hadden.

Dat wij de twee eerste punten ten vollen hebben bereikt, kan door niemand geloochend worden, en dat wij tot het derde punt insgelijks gekomen zijn, dat bewijst het einde van ons artikel.

De Mandelgalm was dus een heel persoonlijk blad door ons uitgegeven en ook door ons alleen opgesteld; een blad dat onze persoonlijke zienswijze alleen voorstelde en in alle omstandigheden verdedigde. Medewerkers hadden wij niet en hebben wij ook nooit gewild. Schoon mochten de liberalen roepen : 't is de Paters of den Heer Dekens gazette, 't was onze gazette en niemand anders. En dat wij in meest alle omstandigheden heel klaar in de zaken zagen zijn tijd en feiten ons komen bewijzen.

Nogtans moeten wij bekennen niet altijd de verdiende vertroosting voor onzen arbeid bekomen te hebben : wij vonden er altijd die iets of wat af te keuren hadden. Maar waar op de wereld een gazetschrijver

(1) Cfr. R. Van Eenoo, *De Pers te Brugge*, pp. 166-168. Zie ook Vion's *Droevig leven*, p. 131 en passim. *De Westvlaming* gold in Roeselare als het orgaan van de progressistische liberaal K. De Brouckère.

(2) Cfr. *supra*, pp. 67-70.

vinden, die alle man, alle gedachten bevredigen kan? Dat ook niemand zich verbeelde dat de gazetschrijver een benijdenswaardig man is.

A verklaarde ons dat hij aan geen grondartikels hield en deze nimmer las : hij moest meer nieuws hebben;

B zegde ons : zoo gij van uw grondartikel afziet, moogt gij mij van de lijst uwer abonneuten afschrappen.

C wenschte ons geluk en dankte ons omdat wij voor de waarheid niet achteruit deinsden en zoowel den koning als al ander ambtenaar, zijne plichten durfden onder den neus duwen;

D gaf zijn blad op, omdat wij aan Sire hadden durven zeggen wat hij verdiende, en wij ons niet, gelijk D, voor Sire op den buik legden.

E wilde van geen mengselwerk (feuilleton), hij las dat nooit.

F verlangde elke week naar zijn nummer om het mengselwerk het allereerst te kunnen lezen.

G kon niet begrijpen hoe wij ons katholiek bestuur wilden verdedigen;

H vraagde waartoe ons blad diende zoo wij zwijgend ons bestuur door onze liberalen lieten hekelen.

J is vijand van alle personaliteiten en zou er in zijn blad geene dulden;

K kan niet verstaan hoe wij de katholieken door de liberalen laten door de greppe sleuren, zonder deze laatsten met dezelfde munt te betalen.

L sprak ons allen lof toen wij de rechten van den werkmans verdedigden en zijn jammerlijk lot bloot legden. „*De Mandelgalm*, zegde hij, schrijft de naakte waarheid”.

M integendeel schold ons uit voor socialist!

En alzo zingt elk vogelke zijn liêke; wat voor Jan wel is, is kwalijk voor Pier : zoovele hoofden, zoovele gedachten, en men mag van deze wereld niet zijn om al die hoofden kontent te kunnen stellen; daarom hebben wij bij al dien zigzeg eenvoudig de schouders opgehaald en zijn op den weg van recht en waarheid voortgegaan. Die wel doet, hoeft niet om te zien.

Gedurende zijn tienjarig bestaan heeft de *Mandelgalm* ook op geen bed van roozen geslapen. Wij ondergingen eene dubbele veroordeeling, omdat wij aanbevolene brieven hadden geweigerd te aanveerden; doch gelukkig kwamen sommige weldenkende abonneuten ons ter hulp, waarvoor wij hen hier onzen innigen dank aanbieden. Voor anderen, hadden wij ongelijk en onwettiglijk gehandeld; en wat later kwam het beroepshof van Brussel ons zeggen dat wij geheel wettiglijk hadden gehandeld en niemand verplicht is, volgens niet ééne wet, van brieven, 't zij aanbevolene of andere aan te nemen.

Menigmaal ook werden wij bij den onderzoeksrechter geroepen om allerlei nietigheden; immers het liberalismus maakte jacht op ons als op een razende hond, en bij de minste veronderstelling liep het als een bedorven kind ons bij moeder Justicia aanklagen. Gelukkig kwam het altijd te tijêlijk of te laat, en alles liep uit op eenen *nothing*. Waren wij een beetje teergevoelig geweest, menigmaal zouden wij slaap en rust verloren hebben; integendeel lachten wij hertelijk met de woede onzer vervolgers.

Zoo ging het leven van de *Mandelgalm* voorbij in arbeid en onaangenaamheden van allen aard, en nu dat leven afgeloopen is, kom ik mijne

getrouwe lezers eenen welgemeenden „Dank U” zeggen. Zijn wij erin gelukt ons doel te bereiken, aan uwe hulp moeten wij het ten deele toeschrijven; hebben wij uwe zaak gediend, gij hebt ons erin medegeholpen. Nog eens „Dank U”.

Maar zal de katholieke gezindheid onzer stad, met het verdwijnen van den *Mandelgalm* zich nu zonder verdediger bevinden? — Neen, integendeel. De katholieke gezindheid, die tot nu geen orgaan bezat, zal er thans een bekomen, met welks uitgaaf wij ons gelasten en waarvan de opstel aan eene redactie wordt toevertrouwd. Het nieuw blad, dat van een grooter formaat zal zijn dan de *Mandelgalm* en den titel zal voeren van DE GAZETTE VAN ROUSSELARE, zal niet een persoonlijk blad, maar wel het orgaan der katholieke gezindheid in 't algemeen zijn; niet eene persoonlijke politiek, niet een persoonlijk gedacht, maar wel het algemeen gedacht der gezindheid, welke het vertegenwoordigt, voordragen en verdedigen.

De lezers van den *Mandelgalm*, wier inschrijving niet met October eindigt, zullen in vervanging het nieuw weekblad ontvangen voor zoolang hunne inschrijving duurt, en bij die vervanging zullen zij niets verliezen, maar daartegen eene goede aanwinst doen. Ook twijfelen wij niet of zij zullen al het vertrouwen en de toegenegenheid, waarmede zij ons vereerden, op de nieuwe uitgaaf overdragen, en de moeite, welke er zal gedaan worden ter verdediging hunner belangen, zoo licht en zoo vruchtbaar mogelijk maken door aan de verspreiding van het blad mede te werken en overal waar zij kunnen hetzelfde inschrijvers te bezorgen.

Mocht het zoo wezen!”

4. De Gazette van Rousselare (1887-1914)

a. Bewaarplaats :

- Roeselare, M.F. : 5-I-1889 (II, n. 14) tot 10-X-1914 (XXVIII, n. 2).
- Roeselare, S.A. : 13-IV-1912 (XXV, n. 29), 27-IV-1912 (XXV, n. 31), 21-XII-1912 (XXVI, n. 12), 1-III-1913 tot 20-IX-1913 (XXVI, n. 22-51).
- Brussel, F.M. : 2-VI-1888 (I, n. 23).
- Izegem, D.B. : 1903, 1906, 1908, 1910-1914.
- Izegem, J.C. : 1906-1909, 1912-1914.

b. Ondertitel :

- „Orgaan der katholieke gezindheid”;
- „Katholiek orgaan voor Rousselare en Iseghem”, vanaf 30-VII-1904 (XVII, n. 44);
- „Katholiek orgaan”, vanaf 21-XII-1907 (XXI, n. 12);

- „Katholiek orgaan voor Patroonen, Werkbazen en de Burgerij”
(1), vanaf 12-VII-1913 (XXVI, n. 41).
- c. *Vignet* : Gekroond wapenschild van Roeselare.
- e. *Prijs* : 4,5 fr. per jaar, 10 cent. per nummer.
- f. *Formaat* :
— 55 × 36,5 cm., 4 kol., 4 pp.;
— idem, 2 pp., vanaf 6-VIII-1914 (XXVII, n. 49), wegens papier-schaarste.
- g. *Periodiciteit* : „Verschijnende elken Zaterdag”.
- h. *Eerste nummer* : 1-X-1887 (2).
Eerst voorhanden nummer : 2-VI-1888 (I, n. 23).
Laatste nummer : 10-X-1914 (XXVIII, n. 2).
- i. *Stichter* : F. Vion, op aandringen van E. H. Deken A. Loys en burgemeester Spillebout (3).
Eigenaar, Uitgever, Drukker : F. Vion.
- j. *Redactie* : F. Vion. Medewerking was bij de stichting beloofd, maar bleef steeds uit (3).

Begin 1891 vroeg Deken Loys „in naam van een paar heren van de stad, of wij er niet in zouden toegestemd hebben ons te onderwerpen aan eenen toezichtsraad, aan wier goedkeuring wij onze artikelen zouden voorgelegd hebben, alvorens dezelve in ons blad op te nemen; want, voegde hij erbij, die heeren zijn van zin zelf een blad uit te geven, dat u veel schade zou kunnen berokkenen” (4).

Vion's antwoord lezen we in *De Gazette* van 12-IX-1891 (IV, n. 50, p. 1) :

„Zie, over eenige maanden werden wij voorgesteld ons blad te onderwerpen aan eenen toezichtsraad en onze artikelen eerst aan dien ter goedkeuring aan te bieden, op bedreiging een ander blad te zien uitgeven ten onzen nadeele; en wij zonden dien raad wandelen en schonken hem volle vrijheid een tweede blad te stichten, trouwens wij weten te wel wat het stichten en de uitgaaf van een blad kosten aan last en kluiten : zoo eene uitgaaf is immers geen kleine zaak. Ook, of die toezichtsraad zich naderhand goed overdacht of niet, hij stichtte geen blad, maar nam zijnen toevlucht tot den *Landbouwer* en geraakte daar binnen.

En alzoo hebben de scheurmakers ofte hervormers hun orgaan en is de oorlog aan het stadsbestuur en aan de *Gazette* verklaard! — Waarom hebben wij ons toch niet laten in curateele stellen? ...

(1) Wijziging in verband met de evolutie van F. Vion op sociaal gebied, waarover meer bij de bespreking van het karakter en de inhoud van zijn blad.

(2) *Een droevig leven*, p. 150.

(3) *Ibidem*.

(4) *Ibidem*, pp. 154-155.

Mea culpa!

En de nieuwe hoofdredacteur van den *Landbouwer* is al met eens bijtende kwaad geworden op de *Gazette*, die altijd slaat en schuift en scheldt, zegt hij, en hem verweten heeft voor een oordje het voer, zonder te weten waarvoor of waarom.

Wel, menhere Ergo toch, hoevele blauwe plekken draagt gij wel ervan?

Hoe wij u al dat schrikkelijk leed kunnen aangedaan hebben, weten wij waarlijk zelf niet; nu tot daar : Mea Culpa! (...)"

Een jaar later herinnerde F. Vion aan het incident van de „toezichtsraad”, op 1-X-1892 (VI, n. 1, p. 1) :

„Vijf jaren heeft de *Gazette van Rousselare* achter den rug en heden treedt zij haren zesden jaargang in.

Hare taak was van den beginne af — niet jaar uit jaar in wit en zwart de mouw te vagen, maar — de katholieke zaak en ons katholiek stadsbestuur te verdedigen tegen de aanvallen van wie ook, en van die taak hebben wij ons steeds gewetensvol en met de grootste belangloosheid en zelfopoffering gekwet.

Hard was de strijd, en aanmoedigend ware de uitslag voor ons geweest, hadden wij niet in onze eigen rangen zoovele ondankbaarheid ontmoet.

Ja, in onze eigen rangen zagen wij de verschijning van eenige zoo-gezegde independenten en herbergpolitiekers, die teveel den *tegen* lazen en te weinig kennis van zaken en doorzicht hebben, om zich niet te laten meêsleden door de bedrieglijke taal van het liberalisme; van dàar gevoelden wij al spoedig eene tegenkanting, welke wij evengoed als onzen vijand te bestrijden hadden : wij duldden niet dat herbergpraat of nazang van het liberalismus onzen katholieken Raad aanviel of de les wilde voorschrijven — alsof wij onze gekozenen geene stem van vertrouwen hadden geschonken — en dat viel niet in de kaart van die heren.

Ziende dat hunne tegenkanting tot geenen uitslag komen zou, zoolang de *Gazette* trouw bleef aan hare taak, verklaarde men deze den oorlog, en na vruchteloos ons blad te hebben tegengewerkt, besloot men eindelijk zich ervan meester te maken, zonder eens te laten hooren hoevele men wel betalen ging in de onkosten der uitgaaf. — Die mannen, — die zoo simpel waren te denken dat, van zoohaast hunne mond opening, wij maar seffens bereid zouden geweest zijn ons gekoörd en gebonden in hunne handen te leveren, hadden een eenvoudig abonnementje of nog geen, zich vergenoegende met ons blad in de herberg te lezen!

En als het niet kon gelukken met goedheid, ze gingen met kwaadheid te werk gaan en zelf een blad uitgeven tegen de *Gazette*. Ongelukkiglijk hebben ze dat projekt laten steken, anders ware hun blad al lang den weg ingegaan van den *Mandelbode* zaliger, die zes weken oud werd en toen reeds een rond sommeke had verslonden. — 't Is jammer dat de opstel van een deugdelijk strijdend blad aan echte slavernij is, welks juk al die mannen geen drij maanden dragen kunnen, en dat de uitgaaf zoovele geld

kost terwijl zij zoo moeielijk van geld scheiën! Voor nieten gediend worden en mogen, achter den rug van een ander, meester en baas spelen voor kwitancie, dat is veel gemakkelijker en ook veel aantrekkelijker!

Eindelijk, — om te toonen dat zij van hunne streke waren — lieten zij ons het voorstel doen van ons onder hun toezicht te plaatsen en alle weke, met het hoedje in de hand, aan hen te gaan vragen wat er hun liefdes of aangenaam kon zijn te schrijven en in ons bladje op te nemen, zonder dat wij natuurlijk nog eenig recht van zelfhandelen zouden gehad hebben! Zij dachten alzoo van ons een soort van achterlooperke te maken, zooals de liberalen het eens meenden, en ge ziet van hier ons antwoord.

Zoo iets, nooit! Honderdmaal eerder zullen wij het stof van onze voeten schudden en onze pijp aan de heren D. en V. overgeven, met het compliment dat zij de pap maar zelf moeten koken en ook zelf kunnen zorgen dat ze niet aanbrandt.

Allons donc, komt eerst zeggen, heeren meestermakers, hoevele gij jaarlijks zult betalen, wij zullen u dan zeggen hoevele recht van spreken gij wel hebt; maar zelf geen abonnementje hebben, gelijk menheere D., en dan nog willen het hooge woord en het bevel voeren, daarvoor moet men onbeschaamde botterik zijn.

Hebt gij jaarlijks een vijfduizendtal franken te missen, wij zullen u dan een blad geven, expres voor u, waarover gij geheel en gansch alleen zult mogen beschikken; maar hebt gij niets te missen, kust ons de hand, omdat wij zoo goed zijn ons zoovele moeite, zoovele werk, zoovele onaangenaamheden en zoovele stinkenden ondank te willen getroosten voor uwe zaak; trouwens wij moeten het niet doen voor de winning, want een door en door katholiek blad, dat in alles getrouw blijft aan het principie en rechtuit durft spreken, zal hier, zoowel als een liberaal, nooit zijne onkosten opbrengen. Men moet hier kunnen twee aanzichten dragen, rijp en groen toejuichen en alleman de mouw strijken gelijk de *Landbouwer*, zoo men wil voor de beurze zorgen.

(...)

Nu, wij beginnen den zesden jaargang en zullen denzelven ook wel eindigen, zonder de hulpe en zonder het toezicht der heeren D. en V., en als 't alzoo niet wel is voor die en andere menheeren, ze kunnen dan den zevenden jaargang zelf beginnen. (...)"

een tweede poging om Vion's blad onder curatele te plaatsen mislukte eveneens. Men stelde hem voor :

„een comiteit van redactie te aanveerden, en dat voorstel namen wij onmiddellijk aan, trouwens wij kenden dat spel en twijfelden niet of 't kindje zou een heel kort leven hebben, en 't was ook zoo : 't stierf vooraleer het uit de doekskes was!

A zou de algemeene politiek verhandelen, B zou zich gelasten met de stadszaken te bespreken en C, een onderwijzer, nam op hem de zaken betrekkelijk het onderwijs, en ik zou het breed hebben en enkelijk moeten zorgen voor 't nieuws.

Van de eerste week ontving ik een artikel van A, een van B en twee van C. Drij artikels werden opgenomen en het tweede van C behield ik voor het volgend nummer, en sedert heb ik nooit geen letter, dat was verre van een artikel, gezien van niet een van alle drie!

Het redactiecomiteit was dood en begraven van de eerste week; het kindje was nog niet gedoopt en 't was al ad patres!' (1)

- k. *Oplage en finantiële toestand* : Op 21-I-1905 (XVIII, n. 16, p. 1) beweerde het blad een oplage van 1.000 exemplaren te hebben. Finantiële hulp was bij de stichting van het blad aangeboden geworden door E. H. Deken A. Loys en burgemeester Spillebout (2). F. Vion vermeldt dat deze „noodige geldelijke ondersteuning” hem regelmatig werd „toegekend en uitbetaald door onzen onvergeetbaren vriend, den Zeer Eerw. Heer Deken Loys” (3), en dat hij van deze laatste nog lange tijd een „jaarlijks nieuwjaarsgeschenk van 100 fr.” (4) ontving, maar dat „na eenige jaren ondersteuning” de *Gazette* „met eigene krachten” (5) voortkon. Op 15-II-1913 (XXVI, n. 20, p. 2) schreef F. Vion in zijn blad :

„Nu, opdat de socialisten het zouden weten (...), zal ik hier verklaren dat de *Gazette van Rousselare* mijn uitsluitelijke eigendom en katholiek is, uitsluitelijk door mij wordt opgesteld en door niemand opgehouden.”

l. *Bibliografische Vermeldingen* :

— P. Allossery, II, p. 347.

— F. De Potter, p. 764.

— F. Vion, *Een droevig leven*, pp. 150-171.

- m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Katholiek strijd- en informatieblad. Aanvankelijk was het de bedoeling geweest van de *Gazette van Rousselare* een partijorgaan te maken (6), doch evenals *De Mandelgalm* was zij het orgaan van F. Vion zelf en de spreekbuis van zijn persoonlijke opvattingen.

Het persoonlijk karakter van zijn *Gazette* werd trouwens door Vion herhaaldelijk onderstreept. In oktober 1889 had hij

(1) *Een droevig leven*, p. 155.

(2) *Ibidem*, p. 150.

(3) *Ibidem*, p. 151.

(4) *Ibidem*, p. 156.

(5) *Ibidem*, p. 155.

(6) Cfr. de laatste aflevering van de *Mandelgalm*, hierboven geciteerd.

De Landbouwer van Roeselare gelaakt omdat deze, alhoewel katholiek, het programma had opgenomen van een liberaal toneelfeest; toen de liberale *Volksvriend* van Roeselare Vion's houding onverdraagzaam noemde en ingegeven door naijver, antwoordde de *Gazette van Rousselare* op 13-X-1889 (III, n. 2 p. 2):

„Maar om te toonen, konfrater lief, dat er in onze boter geen haar steekt gelijk bij u, zullen wij u zeggen dat over korte jaren de notaris Crevits van Rumbeke ons aanraadde een blad uit te geven gelijk *De Landbouwer*; dan, zegde hij, zouden wij met onzeannoncen ook kunnen bij u komen. En wij gaven voor antwoord dat Rousselare genoeg had met ééne *Landbouwer* en er genee twee van doen had.”

In januari 1905 zag de *Volksvriend* in het ontstaan van een nieuw katholiek blad *De Dageraad* het bewijs dat men genoeg had van Vion's orgaan, „het krapuleuste blad van Vlaanderen”; daarop antwoordde de *Gazette* op 21-I-1905 (XVIII, n. 16, p. 1) :

„Wat aangaat het verschijnen van een tweede katholiek blad, onze overtuiging is altijd geweest dat de zonne schijnt voor elkeen, en ook nooit hebben wij ons het monopol toegekend der verdediging van de katholieke partij.”

Dat F. Vion tegenover zijn katholieke confraters onafhankelijk bleef, bewijzen zijn polemieken met de *Landbouwer*, die er regelmatig van beschuldigd werd uit opportunisme de liberalen niet hardhandig genoeg aan te pakken, en later met bladen van de Roeselaarse Gilde.

De *Gazette van Rousselare* bevatte, naast gemengd nieuws, buitenlandse berichtgeving en advertenties, vooral bijdragen over de plaatselijke en de nationale politiek, en steeds een filosofisch of politiek hoofdartikel.

F. Vion steunde onverdeeld en voortdurend de politiek van het katholieke stadsbestuur, en de economische en morele belangen van Roeselare. In 1889 bev. voerde hij een campagne tot het bekomen van een Handelsrechtbank voor zijn stad, wat hem de wrevel op de hals haalde van de Kortrijkse magistratuur en balie, en tot verwoede polemieken aanleiding gaf met *De Gazette van Kortrijk*, *L'Avenir de Courtrai* en *De Stad Kortrijk* (1).

(1) O. m. op 2 en 9-XI-1889 (III, n. 5 en 6).

Op lokaal plan voerde F. Vion een ononderbroken en felle pennetwist met de liberale *Volksvriend*, steeds *Volschvriend* genoemd. *De Gazette van Rousselare* kwam minder met het gerecht in aanraking dan haar voorganger, *De Mandelgalm*, maar toch komen nog afleveringen voor als deze van 21-III-1908 (XXI, n. 25), waarin twee rechterlijke herstellingen tegelijk zijn opgenomen, de ene met een veroordeling van Frederik Declercq van Izegem voor beledigende uitlatingen in de *Gazette* (1) van Vion tegen de liberale schoenfabrikant Polydoor De Coene van Izegem, de andere met een veroordeling van drukker Adolf De Backer van Gent en de borstelmaker Hendrik Dewaele van Izegem voor smaad in het socialistisch blad *Het Volksrecht* (2) aan voornoemde Frederik Declercq.

Het persoonlijk karakter van Vion's blad komt vooral tot uiting in de behandeling van de nationale politieke vraagstukken. Hij bestrijdt vanzelfsprekend liberalen, daensisten (vooral in 1895-96) en socialisten uit alle kracht, maar staat terzelfdertijd uiterst kritisch tegenover de katholieke regering, die hij wel eens „de schoone slaapster” (3) durft noemen.

In de eerste maanden van 1894 kiest F. Vion heftig partij tegen de kieswethervorming van A. Beernaert en verdedigt hij met vuur de opvattingen van Woeste tegen de katholieke bladen *Het Volk* (4) en *Le Bien Public* (5) van Gent en *Le Patriote* van Brussel.

Op 2-II-1895 (VIII, n. 18, p. 1), bij de bespreking van de kamerzitting, tijdens dewelke voorzitter De Landtsheere ontslag nam, bezweert hij de katholieke partij voortaan ook de belangen van de lagere klassen van de maatschappij te behartigen :

„Een ding is zeker en vast, en dat is dat, met het invoeren van het algemeen stemrecht, de toestand zal en moet veranderen. Het wordt hoog tijd dat onze katholieke meerderheid de verdediging van boer, burger en werkman zelve op zich neme en de belangen van die klassen — en vooral van den werkersstand — ernstig aangrijpe, zoo niet zullen de socialisten het doen ten grooten nadeele van het algemeen welzijn. Het is niet genoeg zich op te houden met woorden, zooals M. Hoyois, die dinsdag het gouvernement en de rechterzij verdedigde tegen het verwijt als zouden ze enkel de bescherming der burgerij en der hoogere klassen op zich

(1) Artikels van juli 1904 tot februari 1906.

(2) Nl. op 29-XII-1907. Voor *Het Volksrecht*, zie : E. Voordeckers, *De Gentse Pers*, pp. 520-521.

(3) Op 23-II-1889 (II, n. 21, p. 1).

(4) Cfr. E. Voordeckers, *o.c.*, pp. 509-513.

(5) Cfr. *Ibidem*, pp. 91-95.

nemen : iets wat inderdaad, vóór de invoering van het algemeen stemrecht, maar al te veel het geval is geweest en waardoor het socialismus zoo sterk is geworden. Geene woorden meer, er moeten daden zijn, en dat nog geene onbeduidende daden : het moeten daden zijn, die iets opleveren. 't En is niet genoeg dat elkeen met den besten wil bezielde zij en daarmee gerust op de twee oren slape, er moet gewerkt worden of de socialisten zullen de redders van het volk genoemd worden, en dat ware te erg; want het zou kunnen tot de noodlottigste gevolgen leiden."

Bijzonder scherp trok F. Vion van leer tegen het „militarisme” van Koning Leopold II (1) en tegen diens koloniale politiek; getuigen daarvan volgende regels op 1-VI-1895 (VIII, n. 35, p. 1) :

„Zooals wij Zaterdag hebben gemeld is minister de Merode ervan door getrokken, omdat zijne konfraters afzien van de onmiddellijke overname van den Congo, wat aan den heer de Merode, die met Frankrijk een verdrag gesloten heeft betreffende de annexatie van den Congo, belet nu dat verdrag onmiddellijk te doen goedkeuren.

Vele dagbladen drukken hunnen spijt uit over het aftreden van den heer de Merode, die, zeggen zij, toch aan zulk eene deftige familie toebehoort. Wij integendeel jubelen en vragen nooit of een minister aan eene rijke of aan eene arme familie toebehoort; wat wij vragen is of die minister de zaak van 't volk en onze belangen bewerkt of niet; in al het overige zijn wij zeer gerust.

Wij jubelen, ja, en wij zouden nog meer jubelen, indien de koning zijnen verschrikkelijken olifant, die Congo heet, aan Frankrijk verkocht en onze staatskas niet langer wilde doen uitschudden, om die leelijke beeste van Afrika de muile open te houden. (...)"

Voorzichtiger, maar nog duidelijk genoeg, veroordeelde F. Vion, op 9-III-1907 (XX, n. 23, p. 1), de houding van de regering inzake sociale wetgeving :

„Namens de regeering heeft M. de Smet de Naeyer in de kamer verklaringen afgelegd, die op een gedeelte van de rechterzij geen besten indruk gemaakt hebben en die gekant zijn tegen een beginsel, dat in de katholiek-democratische kringen immer warm werd verdedigd.

Wij bedoelen het recht van tusschenkomst der wet zoowel in de regeling als in de bescherming van den arbeid, ook dien der volwassen werklieden.

Heel de sociale wetgeving van de katholieke partij, waarop wij zoo bogen en die wij bij elke kiezing inroepen, staat daar als een monument,

(1) Bev. op 5-VI-1897 (X, n. 36, p. 1) : „Vaderlandsliefde”; of op 27-XI-1909 (XXIII, n. 9, p. 1).

waarheen de werklieden, die vertrouwen in onze partij hebben, met fierheid heenblikken.

Bij het raadplegen van dit sociaal wetboek zien de werklieden dat zij in onze partij vertrouwen kunnen hebben.

De redevoering des ministers is eene betreurlijke afwijking van de gedragslijn onzer vrienden in zake sociale wetgeving.

Men legge dit oordeel niet verkeerd uit.

Indien het niet in ons gedacht valt den achtbaren minister te beknibelen om zijne houding in zake den 8-urenarbeid in de mijnen — wat zijn volslagen recht is — evenwel doet ons de algemeene toon zijner redevoering, vooral in den vorm van regeeringsverklaring, minder aangenaam aan.

Het Kabinetshoofd sprak meer de Manchesteriaansche doctrinairen na dan de katholieke democraten en zijn wetboek scheen minder den beroemden Wereldbrief van Leo XIII te zijn dan de redevoeringen van de „laat den boel maar draaien” politiekers.

Tot de wet op de Zondagsrust toe schijnt M. de Smet de Naeyer te betreuren.

Recht af gezegd, wij hadden die verklaring liever niet in zulk een toon gehoord en zij is niet van aard om de twee stroomingen, die de rechterzij verdeelen, te verzoenen.

En, zoo sommigen de jonge rechterzij verwijten in socialistisch vaarwater te geraken, men zou van een anderen kant de regeering kunnen verdenken achteruit te roeien in het vaarwater van het doctrinarism, aan wiens herteloosheid de katholieke partij voor goed vaarwel had gezegd.”

Van groot belang voor de geschiedenis van de *Gazette van Rousselare*, en symptomatisch voor de evolutie van een deel der publieke opinie, is de houding van F. Vion op sociaal gebied.

Uit enkele citaten is reeds gebleken dat hem geen gebrek aan sociale zin kan verweten worden. Deze gezindheid ging bij Vion gepaard met een sterke zin voor gelijkheid en rechtvaardigheid en met een heftige afkeer van het socialisme.

Dit blijkt reeds uit zijn artikels tegen de socialistische samenwerkende maatschappijen (1), die als kapitalistische ondernemingen worden gebrandmerkt.

In mei 1890 houden de socialisten hun eerste propagandavergaderingen in Roeselare; de *Gazette* valt hen onmiddellijk aan (2), en voert een hevige pennetwist met het Gentse socialistisch blad *De Vrije Vlaming* (3) op 24-V-1890 (III, n. 34, p. 1).

Op 5-VII-1890 (III, n. 40, p. 1) suggereert de *Gazette van Rousselare* de idee om de oude ambachtsgilden te doen herleven,

(1) Bev. op 27-IV-1889 (II, n. 30, p. 1) en 17-VIII-1889 (II, n. 46, p. 1).

(2) Op 4-V-1890 (III, n. 31, p. 1).

(3) Cfr. E. Voordeckers, *De Gentse Pers*, p. 549.

en in een lange reeks artikels, van 22-XI-1890 (IV, n. 8) tot 27-XII-1890 (IV, n. 13), over „Werkman, Kapitaal, Socialismus en Godsdienst”, voluit met zijn naam ondertekend, zet F. Vion zijn opvattingen over het sociale vraagstuk uiteen. De encycliek „Rerum Novarum” van 15 mei 1890 wordt door hem met volle instemming begroet en herhaaldelijk geciteerd.

Op 13-VI-1891 (IV, n. 37, pp. 1-2) gaf de *Gazette* een uitvoerig verslag over de vergadering, ingericht door de Sprekersbond „Het Vlaamsche Woord”, waarop, na een voordracht van de Brugse Gildeleider Stock, tot de stichting van een Roeselaarse „Gilde van Ambachten en Neringen” werd besloten (1) waarvan F. Vion zich onmiddellijk als lid liet inschrijven. Van dan af verschenen in de *Gazette* regelmatig verslagen over de werking der Gilde, artikels om de Gilde te verdedigen tegen de liberale *Volksvriend*.

In deze jaren verschijnen vaak artikels over de misbruiken van het kapitaal en de hongerlonen, die het gevolg er van zijn; bev. op 10-XII-1892 (VI, n. 11, p. 1) of 8-IX-1894 (VII, n. 49, p. 1) :

„Het kapitaal is te machtig geworden en 't is die macht welke men moet breken. Daarin en daarin alleen ligt geheel de oplossing der sociale kwestie”;

Te dien einde stelde F. Vion voor alle samenwerking tussen het kapitaal te verbieden en een limiet te stellen aan de fortuinen.

Op 2-II-1895 (VIII, n. 18, p. 2), vraagt hij zich af :

„Wat eischt de rechtvaardigheid onder opzicht van dagloonen?

Volgens de rechtvaardigheid heeft de werkman *recht* op al hetgeen noodig is voor zijn onderhoud en het onderhoud van een gewoon huisgezin.

Dat zegt Paus Leo in zijn Encycliek.

Ziedaar de palen van zuivere, maar strenge rechtvaardigheid; wanneer men dergelijken loon geeft, geeft men slechts hetgeen men geven *moet*, niets meer.

De liefdadigheid heeft dus volstrekt hier niets te zien; de liefdadigheid begint maar als de rechtvaardigheid ten vollen voldaan is.

Wat de rechten aangaat van den patroon, die rechten zijn zeker onbetwistbaar; maar aangezien er geen recht kan bestaan *tegen* een recht, zoo kunnen de rechten op *winst*, van den patroon, niet bestaan ten nadeele van de rechten van den arbeider.

(1) Zie ook : S. H. Scholl, De Geschiedenis van de Arbeidersbeweging in West-Vlaanderen, pp. 199-200; Het Christen Werkersverbond van Rousselare, Kortrijk 1928, pp. 8-9.

De arbeider heeft recht op het leven; dat recht overtreft het recht op de winst van den meester, en bijgevolg de winsten van den meester zijn slechts wettig, nadat de werkman eerst bekomen heeft waarop hij ten vollen recht heeft.

Het is goed die begrippen te herinneren, nu dat sommige mannen maar al te rap de patronen ophemelen tot weldoeners, en de werklieden willen vervormen tot bedelaars!"

Een paar maanden later, op 4-V-1895 (VIII, n. 31, p. 1), leert hij, in een artikel „Gaaf tot het Volk!“, dat de opvoeding tot sociale zin van kindsbeen af en vooral in de lagere school moet gegeven worden, en dat de onderwijzers daarom kinderen van rijken en armen op dezelfde voet moeten behandelen.

Wanneer, vanaf 1896, de Gilde over haar eigen orgaan, *Het Rousselaarsche Volk* (1), gaat beschikken, blijft bij Vion alle naijver achterwege; getuigen daarvan volgende regels op 27-II-1897 (X, n. 22, p. 2) :

„Zondag verscheen *Het Rousselaarsche Volk* met een breedvoerig verslag van de werkingen der Gilde. Het nummer was zeer belangrijk en leverde de ontegensprekelijke bewijzen, dat de inrichting der Gilde eene oprechte weldaad is voor onze werklieden, zoowel onder zedelijk als onder stoffelijk opzicht. Wij kunnen dus ook den werkman, die er nog geen deel van maakt, niet genoeg aanwakkeren zich erbij aan te sluiten.”

Voortdurend blijven de initiatieven van de Gilde Vion's belangstelling en steun genieten (2); op 3-III-1906 (XIX, n. 22, p. 1), naar aanleiding van een pennetwist tussen de katholieke *Dageraad* (3) en de liberale bankier G. De Laere, bevestigt F. Vion publiek dat hij tot de Gilde behoort en ze steeds met vuur wil verdedigen; op 17-IV-1909 (XXII, n. 29, p. 1), in een artikel over hongerlonen, herinnert hij met fierheid aan zijn sociale precedenten :

„'t Was in September van 1886 dat wij hier op het werkonderzoek, onder het voorzitterschap van den heer Jacobs, gewezen minister en toen

(1) Cfr. *infra*, pp. 182-184.

(2) Bev. op 14-III-1896 (IX, n. 24, p. 1) : redevoering van Pater Rutten; 28-VIII-1897 (X, n. 48, p. 1) : feestviering in de Gilde; 17 en 24-IX-1898 (XI, n. 50 en 51) : jaarverslag; 2-III-1901 (XIV, n. 22, p. 1) : erkenning van de Gilde, verplichtend gesteld door de minister van arbeid; 1-VII-1905 (XVIII, n. 40, pp. 1-2) : viering van E. H. Lauwers; 20-II-1909 (XXII, n. 21, p. 2) : verslag door Frederik Declercq van een rede van P. Rutten in het Gildehuis van Izegem; etc.

(3) Cfr. *supra*, pp. 99-106.

volksvertegenwoordiger van Antwerpen, eene wet vroegen, die het minimum van den dagloon voor alle volwassene werklieden zou vaststellen, en wij werden op een zoet toontje afgescheept, omdat men bang was het kapitaal te misnoegen. — Erger nog : men aanzag ons voorstel voor eene utopie, eene hersenschim, en men schold ons zelfs uit voor socialist!

Het verbeterde echter toen Paus Leo XIII zijnen wereldbrief *Rerum Novarum* uitgaf, en sedert spreekt men van geene utopie meer en ziet men zoo stillekes aan, zonder wet, overal den minimumloon voor de openbare werken invoeren, dàar tenminste waar men denzelven betalen kan met het geld van alleman, 't is te zeggen : met 't geld der lastenbetalers. Rousselare was de eerste stad, die aldus den minimumloon invoerde en dat strekt onze stad tot eer."

Hoger werd reeds vermeld dat F. Vion overtuigd tegenstander was van alle samenwerkende maatschappijen. Wel lezen we in zijn *Gazette*, op 2-III-1901 (XIV, n. 22, p. 1) een lovend artikel over de „Sint-Joseph's bond der Wevers" van Roeselare, d.w.z. een kleine weverij van de Gilde, die een aandeel in de winst uitkeerde aan haar werklieden en aanzienlijke geldoverschotten kon storten in de werklozenkas van de Gilde; doch op 21-X-1905 (XIX, n. 3, p. 1) keert F. Vion zich heftig tegen „De Samenwerking en de Cooperatieven", die in een vergadering van de Belgische Volksbond aanbevolen werden door Arthur Verhaegen en Carton de Wiart.

Het was juist deze aangelegenheid die F. Vion mettertijd van de Gilde zou vervreemden. Bij de aanvang, in 1891, had de Gilde verklaard :

„Uit de Gilde zal alle coöperatieve of samenwerkende Maatschappij gebannen worden, omdat deze de ondergang is van kleine bazen en burgers ..." (1).

F. Vion kon nog instemmen met de samenwerkende weverij van de Gilde, omdat daardoor alleen aan de belangen van grote, doorgaans liberale, nijveraars werd geraakt. Doch in november 1910 kwam er een samenwerkende bakkerij tot stand, „Het Gildebrood" (2), waardoor juist kleine bazen en burgers in hun bestaan werden bedreigd. Vion zelf kwam daarbij nog, als kleine baas, in conflict met het drukkerssyndikaat van de Gilde, een geschil dat zo hoog opliep dat de proost der Gilde, E. H. Bittremieux, zijn abonnement op de

(1) S. H. Scholl, o.c., p. 200.

(2) *Ibidem*, p. 204.

Gazette van Rousselare opzegde, en F. Vion van zijn kant zich uit de Gilde terugtrok op 4 augustus 1912 (1).

Een week later, op 10-VIII-1912 (XXV, n. 46, p. 1), merkte hij in de *Gazette* bitter op :

„'t Was voor het *menschweerdig bestaan* dat wij over goed een-en-twintig jaar — vóór *Rerum Novarum* het licht zag — op het werkonderzoek door de katholieke regeering gedaan, een minimum loon voor den werkman eischten, wat door velen voor eene utopie werd aanzien en nu door meest al de openbare besturen is ingevoerd; maar ware het nu nog te doen, wij zouden stillekes onze vingers uit al die zaken houden, want de dank, dien men opdoet, is zoodanig aanmoedigend dat men niet alleenlijk er grijze haren bij krijgt, maar zelfs letterlijk levensmoede en misanthroop wordt. Gelukkiglijk dat wij nog wat verhard zijn tegen de ondankbaarheid ...”

Volgens F. Vion was de Roeselaarse Gilde de weg der socialisten opgegaan en haar eigen zending ontrouw geworden. Daarom koos hij, tijdens de lock-out van 1913 de zijde van de patroons tegen de Gilde (2) ondanks de verwoede aanvallen van de christelijke sociale bladen, de *Dageraad* (3) en de *Vrije Werkman* (4) van Roeselare, en *Het Volk* (5) van Gent.

Op 8-II-1913 (XXVI, n. 19, p. 1) diende F. Vion den *Vrijen Werkman* van antwoord :

„In het voorlaatste nummer van *De Vrije Werkman* werd ik aange-
wezen voor 'nen ouden man en een piependen krekkel, aan welks gerucht de *Vrije Werkman* weinig of geen belang hecht; maar daar hij het gerucht van dien krekkel nog niet gehoord heeft, willen wij hem dat plezier niet ontzeggen en zullen het hem nu eens laten horen. (...)

Heel ons leven hebben wij den weg der waarheid en der rechtschapenheid gezocht en wij denken dezen gevonden te hebben en zullen hem blijven volgen.

't Is dank aan ons dat er ooit spraak is geweest van een minimum van loon en 't is in onze stad dat het 't eerst ingevoerd werd; maar er is nu geene spraak meer van minimumloon, 't is nu het maximum van loon dat men in alles eischt, en daarin doen wij niet meê.

Vijftig jaar hebben wij het socialisme bestreden, en nu zien wij het, nog verscherpt, in ons eigen kamp invoeren! En wij zouden het nu moeten

(1) *Een droevig leven*, p. 164; over het geschil tussen Vion en de Gilde, *ibidem*, pp. 159-171.

(2) Cfr. S. H. Scholl, *o.c.*, p. 46.

(3) Cfr. *supra*, pp. 99-106.

(4) Cfr. *supra*, pp. 131-133.

(5) Cfr. E. Voordeckers, *De Gentse Pers*, pp. 509-513.

omhelzen en toeroepen : Kom hier, me keppe, en zet u in mijn besten zetel? — Nooit!

Zes-en-dertig jaar hebben wij ten koste van vele opofferingen en van onze gezondheid de katholieke zaak verdedigd zoals na ons het nooit iemand zal doen, en wij mogen ons erop beroemen dertig jaar lang zoo goed als geheel alleen alhier de katholieke partij te hebben rechtgehouden, en den dank moeten wij nog verwachten al den overkant van 't graf."

Enkele weken later, op 15-III-1913 (XXVI, n. 24, p. 1) antwoordde Vion op een bemerking van *De Vrije Werkman* dat de *Gazette* niet mocht beschouwd worden als de tolk van de katholieke werklieden :

„Hebt gij misschien nog geene tolken genoeg met uw *Vrije Werkman*, met het *Volk* en den *Dageraad*? Sedert wanneer hebt gij zooveel geld over om met uw zoogezegde „hongerloozen”, boven de duizenden vlugschriften en de drie tolken, nog een vierden tolk te bekostigen? Staan uwe zaken zoo slecht dat gij vier tolken van noode hebt, om ze eenen schijn van grondheid te kunnen geven?

Onnoodig dus te zeggen dat de *Gazette van Rousselare* met u geen gemeens heeft, noch gij met haar : de *Gazette* is uitsluitelijk de tolk van onzen katholieken Godsdienst, van het recht en de waarheid, en daarbuiten van niets en van niemand. De *Gazette* heeft steeds, waar er redens toe bestonden, den werkman verdedigd uit eigene beweging, maar niet als zijn tolk zijnde, en 't is aan de *Gazette* te danken dat het minimum van loon is ingevoerd geworden en vele misbruiken zijn verdwenen; maar nimmer noch nooit zal de *Gazette* medewerken aan den ondergang harer stad, en evenmin hare hulp bieden om hare medeburgers groot en klein te ruïneren."

Aan het *Gentse Volk* antwoordt Vion op 22-III-1913 (XXVI, n. 25, p. 1) :

„Welke is en moet de zending zijn der Gilde? — Den werkman opbeuren onder zedelijk oogpunt, zijnen geest ontwikkelen en hem het familieleven doen liefhebben en van het herbergleven afhouden. Onder stoffelijk oogpunt hem leeren gespaarzaam zijn en door het inrichten van vakscholen hem zoovele mogelijk in zijn vak bekwamen en volmaken, ten einde tot de hoogste loonen te geraken; maar niet hem vleien en goudbergen beloven, hem opjagen tegen zijnen patroon en dwingen het werk te staken, als wanneer de patroon niet onmiddellijk toestaat wat de Gilde wil en wat de Gilde hem wijsmaakt te moeten winnen."

Op 4-IV-1914 (XXVII, n. 27, p. 1) antwoordde Vion aan *De Dageraad* op een beschuldiging van „welweterij” :

„'t Schijnt dat er, sedert de dood van den Eerw. Heer Deken Loys, te Rousselare niets meer te vinden is dat deugt, behalve de Gilde en haar proost : de bakkers kunnen geen brood meer bakken dat eetlijk is en de winkeliers en neeringdoeners leveren anders niet meer dan waren zonder weerde, en daarom heeft de Gilde, uit loutere menschlievendheid, het goed gedacht opgevat zelve een monsterbakkerij en eenen grooten bazar ofte cooperatieve in te richten, om de menschen te vrijwaren van vergiftiging en uitbuiting!

Al in eens had men nu op St. Michiels een vijfden onderpastoor te weinig en men bekwam er een, niet om de kerk en de geloovigen te bedienen, maar om de Gilde te dienen en hare gazetten, *Dageraad* en *Vrije Werkman* op te stellen en de *Gazette van Rousselare*, die ook al eens haar gedacht durft zeggen, uit den weg te ruimen; want 't monopolie der welweterij en van alle verstand is de gebreveteerde eigendom van den opsteller van den *Dageraad* en van den *Vrijen Werkman*, zoodat hij alleen met eere dien naam draagt, welken hij ons zoo liefallig schenkt. Ook die voor hem niet knielt of zich op den buik legt, krijgt onmiddellijk zijn vet in den XXe Siècle of in de organen der Gilde en vliegt spoedig buiten ...”

Veertien dagen later, op 18-IV-1914 (XXVII, n. 29, p. 1), ontkende hij een scheurmaker te zijn, zoals *De Dageraad* had beweerd :

„De vijf en dertig schoonste jaren van mijn leven heb ik dag en nacht gewrocht om de katholieke partij alhier groot en kloek te maken en nu zou ik ze moeten zien in brokken trekken en verscheuren door U en de Gilde? ...”

Heftige polemieken volgden nog met de katholieke bladen *Recht en Vrede* van Ninove en *De Vaandrig van het katholieke Vlaamsche Volk* van Geeraardsbergen, rond een uitlating van *De Dageraad* en het *Isegemsche Volk* in hun afleveringen van 17 mei 1914, dat al de niet gesyndikeerde christelijke arbeiders onderkruipers waren en een afranseling verdienden.

Vion's geschil met de Gilde bereikte tenslotte een hoogtepunt op 16-V-1914 (XXVII, n. 33, p. 1), toen zijn blad een adres opnam van de katholieke volksbond, waarin „de pers” aangemaand werd alle polemieken achterwege te laten die de eendracht tussen katholieke kiezers konden schaden, en dat door de *Gazette* als volgt werd beantwoord :

„Overwegende :

dat de *Gazette*, buiten Rousselare en Iseghem, in gansch het arrondissement nooit het honderdste der ondersteuning heeft genoten, waarop zij mocht aanspraak maken, zelfs niet van wege hen, die het meest ertoe

verplicht waren en om fr. 4.50 niet zouden mank gaan, terwijl zij de schoenen van de voeten konden loopen om propaganda te maken voor den *Dageraad*, en daarbij nog over drie weken moerende zien dat de Werkliedenbond, om den beker der dankbaarheid ten boorde te vullen, naar haar spuwt ;

Overwegende :

dat de *Gazette* alleen in hogere mededeeling bedoeld wordt, aangezien de *Landbouwer* geen strijdend blad is, en de *Dageraad* evenmin, dewijl de Gilde beweert zich met geene politiek te bemoeien;

Overwegende :

dat de *Gazette* sedert lang tot de jaren van verstand is gekomen, meerderjarig is en onder niemands voogdij staat :

Overwegende :

dat tegenwoordig de politieke zending van een weekblad alhier enkelijk schijnt te bestaan in de kastanjen uit het vuur te halen voor eenige gelukzoekers uit de werkende klas en deze omhoog te helpen en de middels te verschaffen om hunne zakken naar hertelust te vullen, zending welke de *Gazette* voor haar totaal onwaardig vindt;

Overwegende :

dat het gedoen van den Spuwersbond en zijne opleiders sedert anderhalf jaar ten opzichte der *Gazette*, der Burgerij en van Stads nijverheid en bloei, door niets te verrechtvaardigen is;

hebben de *Gazette* en hare Opsteller besloten en bekrachtigen :

1° Dat alle betrekking tusschen hen en den Werkliedenbond voor goed en voor altijd verbroken is : met spuwers willen zij geen gemeens;

2° Dat zij betreuren te moeten zien dat de katholieke partij, waarvoor zij zooveel gedaan en geleden hebben, regelrecht haren ondergang te gemoet loopt, door op sociaal gebied den verkeerden weg te zijn ingeslagen en reeds te verre gekomen, om nog aan terugkeeren te mogen denken;

3° Dat zij, op sociaal gebied, desnoods steeds de belangen zullen verdedigen van patroon, werkbaas, neeringdoener en burger,

En 4° dat zij van den Spuwersbond geene lessen te ontvangen heeft.

De Gazette en hare Opsteller."

5. Onze Belangen (1889-)

a. *Bewaarplaats* :

— Brussel, F.M. : 1-II-1890 (I, n. 4).

— Gent, E.V. : 1-VIII-1889 (I, n. 1).

b. *Ondertitel* : „Tolk der Vlaamsche Kooplieden, Neringdoenden & Landbouwers”.

c. *Vignet* : Mercurius, gezeten op balen koopwaar.

d. *Motto* : „Willen is kunnen. Eendracht maakt macht”.

e. Prijs : 1 fr. per jaar of gratis (1).

f. Formaat : 28 × 18,5 cm., 8 of 12 pp.

De paginering loopt door over de verschillende afleveringen.

g. Periodiciteit : tweemaandelijks.

h. Eerste nummer : 1-VIII-1889.

Laatst voorhanden nummer : 1-II-1890 (I, n. 4) (2).

i. Stichter, Eigenaar, Uitgever : De „Anti-Samenwerkende Vereeniging” van Roeselare, gesticht op 18-VI-1889 en vooral bestaande uit handelaars van scheikundige meststoffen (3).

j. Redactie : J. Storme.

k. Oplage : waarschijnlijk zeer klein.

l. Bibliografische Vermeldingen :

— P. Allossery, II, p. 348.

— F. De Potter, p. 764.

m. Karakter en Inhoud van het blad : Strijdblad van Roeselaarse handelaars in chemische meststoffen tegen de „Eigenaars- en Landbouwersbond” van Brugge (4), door wie zij in hun handel, en tegen het orgaan van de landbouwersbond, *De West-Vlaamsche Landbouwer* (5), door wie zij in hun eer (6) aangetast werden.

De eerste aflevering, op 1-VIII-1889, verklaarde (p. 3) de inzichten van de opstellers :

„Met wettige en eerlijke middels, de belangen der neeringdoenden en der kooplieden, — die terzelvertijd de belangen van den landbouw, ja van geheel de Samenleving zijn, — vorenstaan en verdedigen, dat is ons doel en onze strekkinge.

Wie niet recht voor de vuist is, doe met ons niet meê, en wien men geen eerlijk man mag noemen, keeren wij onzen rug toe. Treffelijke, achtbare en geachte lieden, dat moeten wij hebben; met deze zal de strijd aanvangen en de overwinning verzekerd zijn.

Buiten alle partijtwist en partijhaat volgen wij de politiek *Doe wel en zie niet om*. Met schandelijken laster en leugentale, gelijk er ons sedert

(1) „Kosteloos uitgedeeld aan de leden der *Anti-Samenwerkende Vereeniging*”.

(2) Volgens het *Répertoire général de la Presse belge*, Bruxelles 1895, p. 130, verscheen het blad nog in 1895.

(3) Cfr. de aflevering van 1-VIII-1889, p. 7.

(4) Zie de Jubileumuitgave van Ir M. Vermeire, *Geschiedkundige schets van West-Vlaanderens landbouw*, Jubelboek van den Eigenaars- en Landbouwersbond van Brugge (1885-1935), Brugge 1935.

(5) Cfr. R. Van Eenoo, *De Pers te Brugge*, pp. 164-166.

(6) Bev. in de *West-Vl. Landbouwer* van 1-VII-1889, die, veralgemenend, de Roeselaarse handelaars in meststoffen van vervalsing van koopwaar beschuldigt.

twee of drij jaren naar het hoofd geslingerd wordt, zullen wij kort spel maken, en de mannen, die dat durven schrijven, eens duchtig op hunne plaats zetten."

Naast de strijd tegen de „Samenwerking”, schreef het blad ook de strijd tegen het „Militarismus” en voor de algemene en zedelijke verheffing van het volk op zijn programma.

Verder volgde een lange bijdrage (pp. 4-6) van J. S(torme), „De eigenaars- en landbouwersbonden beschouwd onder landbouwkundig, maatschappelijk en politiek oogpunt”, waarin de auteur vooropzet dat de landbouwersbonden hun doel missen wanneer zij in concurrentie met de gevestigde handel meststoffen verkopen, dat zij aldus de handelwijze der socialisten navolgen en goedkeuren, en dat de reactie der kooplieden wel eens „een gansche omwenteling in de kiezingen” zou kunnen doen ontstaan. De eerste aflevering besluit met een protestbrief aan de *West-Vlaamsche Landbouwer* van Brugge.

De vierde aflevering citeert een bijdrage uit de *Gazette van Rousselare* van 1 februari 1890 „Over de Landbouwbonden”, en bespreekt een redevoering, uitgesproken in januari 1890 door Adolphe Verhelst voor de „Landbouwmaatschappij van Oost-Vlaanderen” tegen het „Syndikaat van Eigenaars en Landbouwers van Oost-Vlaanderen” en zijn orgaan *De Akkerbouw* (1).

Q. VERSCHILLENDE DRUKKERS

Drukkersblad (1900-1901)

- a. *Bewaarplaats* :
— Izegem, D.B. : volledig.
- b. *Ondertitel* : „Orgaan van den Provincialen Drukkersbond van Westvlaanderen”.
- c. *Titeltekening* (getekend F. Rodenbach, 1900) : In de opening van de D een kraaiende haan, zich aftekenend tegen een rijzende zon; uit zijn kraaiende bek komt het woord Licht; de verticale streep van de D is gevormd door een drukkersrol. Beneden links steekt een schrijfveder door de schakel van een ketting die aan

(1) Cf. E. Voordeckers, *De Gentse Pers*, pp. 60-61.

haar bovineinde in vlammen staat. Beneden rechts zijn een rietstengel en eikenloof verbonden door het wapenschild van Vlaanderen.

- d. *Motto* : „Eén voor allen, allen voor één”.
- e. *Prijs* : Gratis aan de leden die per jaar 5 fr. lidgeld betalen. „Het *Drukkersblad* is uitsluitelijk voor drukkers bestemd.
- f. *Formaat* : 37 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp.
- g. *Periodiciteit* : maandelijks; vanaf nov.-dec. 1900 (I, n. 6) om de twee maanden.
- h. *Eerste nummer* : -VI-1900.
Laatste nummer : -V/VI-1901 (II, n. 9).

De nummering der afleveringen loopt door over de twee jaargangen. In de laatste aflevering wordt over de stopzetting van het blad niet gesproken.

- i. *Stichter, Eigenaar en Uitgever* : Provinciale Drukkersbond van Westvlaanderen. Deze bond, gesticht door de Izegemse drukkers J. Dooms, M. Goethals en A. Strobbe, was als volgt samengesteld (1) :

Voorzitter : E. De Brauwer-Stock (Roeselare) (2);

Ondervoorzitter : J. Dooms (Izegem) (3);

Leden : A. Pattyn (4) en L. Ackerman (5) van Roeselare, Nuytten van Ieper, Desmyter van Diksmuide, Dumon van Nieuwpoort, Samyn van Torhout;

Secretaris : A. Deraedt-Verhoye (Roeselare) (6).

De zetel van de bond was gevestigd in het „Groot Koffiehuis” te Roeselare.

Drukkers :

— Abd. De Poorter-Van de Voorde (7) (Rumbeke) in -VI-1900 (I, n. 1);

— J. Dooms (8) (Izegem) in -VII-1900 (I, n. 2);

— L. Ackerman & Co (9) (Roeselare) in -VIII-1900 (I, n. 3);

— A. Deraedt-Verhoye (10) (Roeselare) in -IX-1900 (I, n. 4);

(1) Cfr. eerste aflevering, p. 4, kol. 2.

(2) Zie, p. 70.

(3) Zie, p. 16.

(4) Zie, p. 129.

(5) Zie, p. 67.

(6) Zie, p. 108.

(7) Zie, p. 191.

(8) Zie, p. 16.

(9) Zie, p. 67.

(10) Zie, p. 108.

- J. De Coutere (Wakken) in -X-1900 (I, n. 5);
- Gebr. Strobbe (1) (Izegem) in -XI/XII-1900 (I, n. 6);
- Th. Samyn- de Borchgrave (Torhout) in -I/II-1901 (II, n. 7);
- Th. De Brauwer-Roelens (2) (Roeselare) in -III/IV-1901 (II, n. 8);
- J. Dooms (3) (Izegem) in -V/VI-1901 (II, n. 9).

In elke aflevering wordt aangekondigd welke drukker de volgende zal drukken.

l. *Redactie en medewerkers* : de bestuursleden van de Drukkersbond, cfr. *supra*.

k. *Oplage* : uiteraard zeer klein.

De eerste aflevering werd naar alle drukkers van het Vlaamse land gezonden (cfr. aldaar, p. 3, kol. 3); op dat ogenblik telde de Drukkersbond „meer dan de helft der drukkers van West-vlaanderen” (ibidem, p. 1, kol. 3), d.w.z. meer dan zestig.

m. *Karakter en Inhoud van het blad* : A-politiek vak- en verenigingsblad voor de 120 drukkersbazen van de provincie.

De bedoeling van het blad blijkt duidelijk uit het editoriaal van de eerste aflevering in juni 1900 (p. 1) :

„Vandaag verschijnt voor den eersten keer de Gazette van den West-vlaamschen Boekdrukkersbond ter verdediging onzer wederzijdsche belangen.

Waarom dit blad?

Omdat er in de provintie en in geheel het land, geen blad bestaat dat onze belangen bespreekt en verdedigt, wat nogtans hoogst noodzakelijk geworden is in den tijd dien wij beleven!

Daarom dit blad!

Mochte het bij u welgekomen en door u ondersteund zijn, gij zoudt alzoo medewerken aan de herstelling onzer grieven.

Wij zijn in de provintie met 120 drukkersbazen, die geen ander middel van bestaan hebben dan het werk onzer handen, en wij worden gebroodroofd door bedienden van allen rang, die meest allen een winstgevend postje bekleeden.

Handel en nijverheid zijn aan een groot aantal ambtenaars verboden geweest, zelf aan de personen van hun huisgezin die onder hun gezag

(1) Zie, p. 34.

(2) Zie, p. 79.

(3) Zie, p. 16.

staan of met hen wonen, door den omzendbrief van minister Nothomb, van 11 Juni 1844, en door dezen van minister Pirmez, van 15 October 1868, aan de Gouverneurs gericht.

De vereeniging van bedieningen wierd er in 't algemeen ook in verboden, maar bijzonderlijk 't geen de volkomen vrijheid van den ambtenaar eenigszins kon hinderen of nadeelig was voor 't algemeen welzijn.

Het uitoefenen van een ambacht neigt de beambte tot partijschap. Hoe ieverig en hoe welgesteld hij ook weze om nauwkeurig zijne plichten te kwijten, hij zal gemakkelijk toegeven aan vrienden en kennissen, bijzonderlijk als hij er voordeelen van geniet.

Het zijn deze beweegredens die, een halve eeuw geleden, twee ministers hebben doen besluiten hieraan een einde te stellen, door de hooger genoemde omzendbrieven.

Maar die bevelen zijn nu dagelijks over het hoofd gezien, en ten allen kante ziet men openbare ambtenaren zich als drukker stellen; zij koopen een weinig materiaal, geven zich uit voor boek- en steendrukker, ('t gebeurt zelfs dat zij het doen *zonder* materiaal) loopen onze kalanten af of weten ze door hunnen invloed tot zich te trekken.

Het is hoogst noodig dat wij onze stem verheffen om die misbruiken te doen ophouden.

Als wij samenwerken zal het Staatsbestuur ons moeten gelijk geven, en bekennen dat onze eischen redelijk en rechtvaardig zijn, het zal door nieuwe omzendbrieven of wetten, gemaakt volgens de hedendaagsche tijdsomstandigheden, bekrachtigen en vernieuwen hetgeen zijne voorzaten gedaan hebben.

De ambtenaars zullen te beter hunne plichten volbrengen en met allen even gediensig zijn.

D[ooms].

In de lijn van dit programma kloeg het blad met name de ambtenaren-drukkers aan in de verschillende gemeenten van West-Vlaanderen en van het gehele Vlaamse land.

In zijn actie trad het aldus in belangengemeenschap met de Provinciale Drukkersbond van Oost-Vlaanderen, die van 1900 tot 1912 het maandblad *Het Boek — Le Livre* uitgaf op de persen van H. Stepman te Gent (1).

(1) E. Voordeckers, *De Gentse Pers*, p. 619.

Landbouw-Belangen (1910-)

a. *Bewaarplaats* :

— Brussel, F.M. : 15-I-1910 (I, n. 1), 1-VI-1913 (IV, n. 11).

— Brussel, M.P. : 15-I-1910 (I, n. 1), 1-VI-1913 (IV, n. 11).

— Rumbek, J. D. : 28-XII-1913 (IV, n. 26).

b. *Ondertitel* : „Handelsblad“.e. *Prijs* : 2,50 fr. (1 fr. voor boeren) per jaar.f. *Formaat* :

— 40 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp.;

— 43 × 31 cm., 3 kol., 4 pp., in 1913.

g. *Periodiciteit* :

— „Verschijnt als het nuttig is“;

— „Verschijnt alle veertien dagen, den Zaterdag“, in 1913.

h. *Eerste nummer* : 15-I-1910.

Laatst voorhanden nummer : 28-XII-1913 (IV, n. 26).

Wellicht verscheen het blad tot aan de eerste wereldoorlog.

i. *Stichter, Eigenaar, Uitgever* : Honoré Talpe, handelaar, Spanje-straat 148, Roeselare.

Drukker : niet vermeld.

m. *Karakter en Inhoud van het blad* : A-politiek vak- en aankondigingsblad voor de landbouw. Het blad bevat technische bijdragen over voeder- en zaaigranen, meststoffen, enz., alsook gespecialiseerde advertenties.

In de eerste aflevering, op 15-I-1900 (p. 1) stelde de uitgever zijn blad als volgt voor :

„Onder de titel van *Landbouwbelangen* zenden wij een nieuw landbouwbladjen de wereld in; het zal den boeren kennis geven van al wat op landbouwgebied omgaat; het zal hen de nieuwe produkten, meststoffen, voeders, enz., leeren kennen, in een woord, het zal alle inlichtingen geven die den boeren kunnen nuttig zijn.

Vreemde handelsmaatschappijen, komen hier in onze streek hunne landbouwbladen uitgeven, waarom zouden wij hetzelfde niet doen en het nuttige van hunne strijdmiddelen aannemen? Ons doel is dus vooral van handel en nijverheid met den landbouw in nieuwere en betere betrekkingen te brengen en daarom zullen wij gemeenzaamlijk den boeren en alle onze lezers nuttige wetenswaardigheden bekend maken.”

S. VOOR ROESELARE BESTEMD
DOCH ELDERS GEDRUKT

1. De Vrije Kiezer (1878)

a. *Bewaarplaats* :

— Gent, E.V. : 28-VII tot 1-VIII-1878 (n. 1-3).

e. *Prijs* : gratis.

f. *Formaat* : 44 × 29,5 cm., 4 kol., 2 pp.

g. *Periodiciteit* : onregelmatig.

h. *Eerste nummer* : 28-VII-1878.

Laatst voorhanden nummer : 1-VIII-1878.

Misschien zijn nog twee volgende afleveringen verschenen op 3 en op 5 augustus.

i. *Stichter, Eigenaar, Uitgever* : Karel de Brouckere.

Drukker : Lod. De Vriese, Gent (1).

m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Liberaal strijdblad dat de kandidatuur van notaris Karel de Brouckere aanprijst voor de wetgevende verkiezingen van 6 augustus 1878, tegen die van burggraaf Ferd. de Jonghe d'Ardoye. Deze laatste wordt voorgesteld als franstalig, onbekend met de belangen van het arrondissement, en onbekwaam.

Van K. de Brouckere, integendeel, lezen we op 1-III-1878 (n. 3, p. 1) volgend portret :

„M. de Brouckere is een zoon van Roesselare, opgevoed en groot gebracht in uw midden, van jongs af gewend zich met u en alles wat u aanbelangt bezig te houden.

Zijne familie staat gunstig gekend, zij heeft de gewichtigste diensten aan de stad bewezen : vader de Brouckere was langen tijd notaris en burgemeester der hoofdplaats van het arrondissement. Zijn zoon Karel de Brouckere, onze kandidaat, heeft hem als notaris opgevolgd. Zijn bloeiend kantoor, het onbepaald vertrouwen dat men in hem stelt, en zijne jaren lange onbesprokene praktijk, zijn zoovele bewijzen, dat hij weerdig de baan is ingeslagen, welke zijn betreurde vader geheel zijn leven heeft gevolgd.

Op het gebied van nijverheid en koophandel — de twee voorname levensbronnen van stad en omliggende — kunnen zijne diensten met duizenden geteld worden.

(1) Bekende drukker van liberale bladen. Cfr. E. Voordeckers, *De Gentse Pers*, p. 212, n. 2, en *passim* (zie Index).

Hij behoort tot de groote liberale partij, welke Roesselare met zijne waterkommen, zijne vaart, zijne ijzeren wegen begiftigde.

In 1862 vonden wij hem in Londen en wat later in Parijs, geroepen door het Belgisch gouvernement om de belangen der nijveraars en kooplieden te verdedigen : de lauweren, welke gij op de tentoonstelling van 1862 behaald hebt, hadt gij aan zijne tusschenkomst te danken en de voordeelige schikkingen van het handelstractaat met Frankrijk waren grootendeels zijn werk!

Als notaris was hij langen tijd voorzitter der Kamer van Notarissen van het arrondissement; als nijveraar zetelde hij de Koophandelskamer dezer stad geruimen tijd voor.

De koning beloonde al die diensten door M. de Brouckere te benoemen tot ridder der Leopoldsorde.

Aan honderden geeft hij werk en broodwinning, duizenden staat hij met raad en daad bij.

Man van karakter, heeft hij nooit anders gedaan dan wat hem de plicht gebod, nooit anders bewandeld dan de goede weg, welke de rechte weg is.

Omringd door de vriendschap, de achting en de erkenning van allen die hem van nabij kennen, heeft hij zich door de minzaamheid van zijne inborst, de vriendelijkheid van zijne omgang, zijne voorbeeldige behulpzaamheid en zijne onuitputbare liefdadigheid eene ontelbare schaar vrienden verworven.

Altijd bereid om dienst te bewijzen, altijd op de bres waar het uwe stoffelijke en zedelijke belangen geldt, bevriend en bekend met de hoofden van het Staatsbestuur, is de liberale partij gelukkig U zulk een volksgeliefde man, zulk een deftig ambtenaar, zulk een ervaren nijveraar als kandidaat te mogen voorstellen."

2. Het Rousselaarsche Volk (1896-)

a. *Bewaarplaats* :

— Brussel, M.P. : 29/30-VIII-1897 (VII, n. 201).

— Roesselare, R.G. : 13-IX-[1896], 1-XI-[1896], 20-XII-[1896], 21-II-[1897], 4-IX-1898, 23/24-IX-1900 (X, n. 222), 11/12-VIII-1901, (XI, n. 184).

— Gent, H.V. : 1-XI-1896, 20-XII-1896, 21-II-1897, 29/30-VIII-1897 (VII, n. 201), 11/12-VIII-1901 (XI, n. 184), 25/26-VIII-1901, 31-VIII/1-IX-1902.

b. *Ondertitel* :

„Antisocialistisch blad”.

e. *Prijs* : 2 cent. per nummer.

f. *Formaat* :

— 43,5 × 37 cm., 4 kol., 4 pp.;

— 42 × 31 cm., 4 kol., 4 pp., in 1901.

g. *Periodiciteit* : „Verschijnende als 't past”.

h. *Eerste nummer* : 13-IX-1896.

Laatst voorhanden nummer : 31-VIII/I-IX-1902.

De nummering van jaargang en aflevering is deze van *Het Volk van Gent*, en wel van het „Zondagsblad” op die data, waarmee het *Rousselaarsche Volk*, behalve de eerste bladzijde, de inhoud gemeen heeft.

i. *Stichter* : De Gilde van Ambachten en Neringen van R.

Eigenaar, Uitgever, Drukker : „Het Volk”, Gent.

j. *Medewerkers* : Gildeleiders en -proost van Roeselare.

l. *Bibliografische Vermeldingen* :

— S. H. Scholl, *De Geschiedenis van de Arbeidersbeweging in West-Vlaanderen*, p. XVII.

— Het Christen Werkersverbond van Roeselare, 1891-1928. Kortrijk 1928, p. 11.

m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Verenigingsblad van de Roeselaarse Gilde; het bevat gelegenheidsartikels (1), jaarverslagen, verslagen van algemeene en bestuursvergaderingen en van Gildefeesten, propaganda voor de verkiezingen der werkrechtsheren en bijdragen over de Vak- en Nijverheidsschool. In de eerste aflevering, op 13-IX-1896 (p. 1), zette de redactie haar doel uiteen :

„WAAROM?

Iedereen die wil zien moet getuigen dat de Kerke van Christus bezig is met eenen reuzenstrijd aan te gaan tegen het socialismus.

In dien hevigen strijd moet elk het zijne bijbrengen om waarlijk nog den naam van Christus te verdienen.

In dien heeten kamp moet elk land, elke stad, elke gemeente eene eigene werking aangaan en in stand houden opdat alzoo de macht en de werking van eenieder, de vereeniging van werkingen tusschen gemeenten én steden én landen aan de Kerke Christi den wereldtriumf geve over die wereldketterij, die men Socialismus noemt.

Hoe staat het met de werking tot christene heropbeuring te Roeselare?

God zij gedankt, te klagen hebben wij in 't algemeen niet.

Indien er met iever en moed gewrocht wordt om tusschen de verschillende klassen van menschen den ouden christen vlaamschen geest te doen herleven, 't is hier.

(1) Bev. op 20-XII-1896 (p. 1) : „Leo XIII”.

Indien er gewrocht wordt om den werkman uit dien staat van vernedering te helpen — die hem de verbittering in 't hert brengt en hem naar 't socialismus leidt — 't is nog te Rousselare.

Indien er eene stad is waar men de godsdienstige gevoelens — die grondslagen van allen vrede en vooruitgang in 't huis en in 't land — tracht te bewaren en aan te kweken bij arm en rijk, bij 't werkmans- en 't burgerkind, 't is nogmaals te Rousselare.

Ongelukkig, en 't is daar de oorzaak dat dikwijls het goed door het kwaad overmand wordt, die werkingen (deze van Gilde en vakvereenigingen bijzonder) gaan stil hunnen gang. Zij worden niet genoeg opgehemeld, niet genoeg kenbaar gemaakt. En alzoo blijft er een gevaar, dat groot-sprekers en lawijdmakers, alleen met te babbelen en anders niet te doen, dan den haat aan te vuren, er toe komen allengerhand stand te houden en boven te geraken, ja eene geheele stad, een geheel land het onderste boven zouden zetten.

Daarom ontstond bij eenige gildeleden het gedacht om bij middel van *Het Rousselaarsche Volk* (zooveel mogelijk eens per maand te verschijnen), alle goede werkingen, deze der Gilde en vakvereenigingen b i j z o n d e r, te doen kennen door verslagen, mededeelingen of aankondigingen.

De eerste stap is gedaan.

Gij allen die den toestand klaar inziet, koopt en verspreidt het blad.

Gij allen die mededeelingen te doen hebt, spaart noch moeite noch tijd om deze uitgave aantrekkelijk en leerrijk te maken.

Gij werklieden bijzonder, tot wier voordeel en nut dit bijzonder blad gesticht is, steekt eene hand bij en maakt eene aanhoudende propaganda bij elke verschijning.

Mocht *Het Rousselaarsche Volk* zijn doel verwezentlijken! 't Is de hertelijke wensch van

De Redactie."

3. Rousselare Vooruit (1910)

a. *Bewaarplaats* :

— Brussel, F.M. : 9-X-1910 (n. 1).

— Brussel, M. P. : idem.

— Kortrijk, B.S. : idem.

b. *Ondertitel* : „Orgaan van het Verbond der onpartijdige Maatschappijen van Burger- en Werkmansvoordeel, Kunst en Sportliefhebberij van het Kanton Rousselare”.

d. *Motto* : „Nut, Nering, Vermaak”.

e. *Prijs* : 3 cent. per nummer.

f. *Formaat* : 36,5 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp.

g. *Periodiciteit* : maandelijks.

- h. *Enig verschenen nummer* : 9-X-1910.
Opgevolgd door *De Noodklok* in -XI-1910.
- i. *Stichter, Eigenaar, Uitgever* : „Vrije Burgersbond” van Roeselare met zetel in de „Café Belge” in de Zuidstraat; voorzitter was Adolf Baert, en promotor de handelaar Odiel Soenen.
Drukker : Abdon De Poorter, uitgever van *De Vlaamsche Duif*, Rumbeke (1).
- j. *Redactie* : Odiel Soenen.
- k. *Oplage* : 10.000, volgens het blad.
- m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Strijdblad en advertentieblad van de „Vrije Burgersbond”. Het blad stelde zich als volgt voor (p. 1) :

„ONS BLAD :

Ons kanton telt boven de honderd onpartijdige maatschappijen die in geen enkel weekblad kunnen aankondigen, 't zij berichten 't zij verslagen opgeven. Iedere maatschappij moet groote kosten doen om iets bekend te maken, diensvolgens hebben de besturen besloten een blad uit te geven dat alles op neemt wat een bond aan hare leden of het publiek heeft bekend te maken. Door de goedkoope prijs per nummer zal het blad in ieder gezin genomen worden, en indien de Vereenigingen van Nut en Vermaak iets medehelpen zullen wij weldra op een groot weekblad verschijnen.

Ons doel is de onpartijdige werkmans- en burgerverenigingen aan te moedigen en uit te breiden, en dit buiten alle politiek. De eenige politieke maatschappijen beschikken over een tal gazetten, die zich niet met de onpartijdige maatschappijen bevriend toonen, daarom denken wij eene leemte aan te vullen en tot iets nuttigs te strekken.

In ieder blad zal den hoofdartikel betrek hebben met de eene of andere economische strekking die belang heeft met de bewoners van ons kanton.”

Naast enkele aankondigingen bevat de aflevering een lang artikel (pp. 1-3) van O. Soenen, tegen de Cooperatieven.

4. De Noodklok (1910-)

- a. *Bewaarplaats* :
— Brussel, F.M. : -XI-1910 (n. 2).
— Brussel, M. P. : idem.

(1) Cfr. *infra*, p. 191

- b. *Ondertitel* : „Orgaan der Maatschappij *Rousselare-Vooruit* die het verbond is der onpartijdige Maatschappijen van Burger- en Werkmansvoordeel. Kunst en Sportliefhebberij van het kanton Rousselare”.
- c. *Vignet* : Klok.
- d. *Motto* : „Nut, Nering, Vermaak. — Beter loon, Beter leven. — Tering is nering. — Eene welstellende burgerij brengt overal welvaart bij. — Maakt van de arbeiders kleine burgers en de maatschappelijke kwestie is opgelost. — De kleine burgerij is de voedster van den Staat.”
- e. *Prijs*: 1 fr. per jaar, 5 cent. (3 cent. „voor'twerkvolk”) per nummer.
- f. *Formaat* : 36,5 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp.
- g. *Periodiciteit* : maandelijks; het blad gaf het voornemen te kennen vanaf januari 1911 wekelijks te verschijnen aan de abonnementsprijs van 2,50 fr. per jaar.
- h. *Eerste en enig voorhanden nummer* : -XI-1910 (n. 2); de voorafgaande en eerste aflevering verscheen onder de titel *Rousselare Vooruit*.
- i. *Stichter, Eigenaar, Uitgever* : „Vrije Burgersbond” van Roeselare. *Drukker* : C. Moeyaert, Coupurerei 9-10-18, Brugge (1).
- j. *Redactie* : Odiel Soenen.
- k. *Oplage* : 10.000, volgens het blad.
- m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Onafhankelijk strijdblad van de „Vrije Burgersbond”.

Het bevat de voortzetting van het artikel van O. Soenen tegen de „politieke” cooperatieven, begonnen in *Rousselare Vooruit*, en een verslag van een tegensprekelijke meeting over hetzelfde onderwerp in de „Café Belge” op 16-X-1910, waarop de voorzitter van de Roeselaarse Gilde M. Carbonez zich tegen O. Soenen keerde.

Over de wijziging van titel van *Rousselare Vooruit*, schreef het blad (p. 1) :

„Gezien er sommige belang bij hebben dat ons blad, dat zoo rechtveerdig strijdt voor de belangen der kleinen, niet te veel bij 't volk gaat, heeft men in verschillende wijken aangeraden de slechte gazette *Vooruit* niet te lezen.

(1) Drukker van verschillende daensistische bladen; cfr. R. Van Eenoo, *De Pers te Brugge*, passim (zie Index).

Niettegenstaande er in België verschillende katholieke maatschappijen zijn die ook voor titel *Vooruit* dragen, willen wij hier door dezen titel geen wapen in de hand geven van hooge tegenstrevers, en diensvolgens hebben wij het goed gevonden den titel *Rousselare Vooruit* te veranderen in *De Noodklok*, onpartijdig strijdblad der maatschappij „*Rousselare Vooruit*.”

5. De Voorkamper (1912)

- a. *Bewaarplaats* :
- Brussel, F.M. : -V-1912 (n. 2).
 - Brussel, M.P. : -V-1912 (n. 2), 5-V-1912 (n. 4).
 - Gent, E.V. : -V-1912 (n. 2).
 - Izegem, B.S. 24 : -III-1912 (n. 1), onvolledig.
- b. *Ondertitel* : „Strijdorgaan der socialistische federatie van Roesse-laere-Thielt”.
- e. *Prijs* : gratis.
- f. *Formaat* :
- 36,5 × 25,5 cm., 3 kol., 4 pp.;
 - 33 × 25 cm., 3 kol., 4 pp., op 5-V-1912 (n. 4).
- g. *Periodiciteit* : onregelmatig.
- h. *Eerste nummer* : -III-1912.
Laatst voorhanden nummer : 5-V-1912 (n. 4).
- i. *Stichter, Eigenaar, Uitgever* : zie *Ondertitel*.
Drukker :
- Samenw. Volksdrukkerij, Hoogpoort 29, Gent (1);
 - Volksdrukkerij, Menen, op 5-V-1912 (n. 4).
- j. *Redactie* : Lokaal „Parnassus” Krekelstraat 8, Izegem, gehouden door de socialistische propagandist en fietsenmaker Cyriel Vuylsteke.
- l. *Bibliografische Vermeldingen* :
- J. Geldhof, 50 Jaar Christelijke Arbeidersbeweging, Izegem, p. 30.
 - S. H. Scholl, De Geschiedenis van de Arbeidersbeweging in West-Vlaanderen, p. 88.

(1) Drukkerij van het socialistisch dagblad *Vooruit*; cfr. E. Voordeckers, *De Gentse Pers*, pp. 533-538.

- m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Socialistisch strijdblad ter gelegenheid van de wetgevende verkiezingen van 2 juni 1912. Het blad steunt de kandidatuur van Adiel Dierkens van Menen, derde op de liberaal-socialistisch-daensistische kartellijst, aangevoerd door de liberale bankier G. De Laere.

Het valt heftig uit tegen de burgemeesters van Ardoorie, Oostrozebeke en Tielt, die aan de venters van socialistische strijdbladen beperkingen hadden opgelegd, het polemiseert met *De Vrije Werkman* (1), en drijft de spot met E. H. Lootens, onderpastoor van Ingelmunster, in verband met de lock-out van Ingelmunster in 1910-1911.

(1) Cfr. *supra*, pp. 131-133.

V. RUMBEKE

A. A. DEDIER (1862-191?)

Adolf Dedier, geboren te Westrozebeke op 28 januari 1862, huwde er met Eudoxie Lamaire, en kwam zich in 1888 te Rumbeke vestigen als bakker-herbergier in de Hoogstraat. Hij was lid van de letterkundige kring „De Vereenigde Vrienden” vanaf 1896 (1).

In 1899 stichtte hij het weekblad *De Mandelduif*. Een jaar later in februari 1900 verliet hij Rumbeke om te Ieper op de Grote Markt het „Gasthof De Zon” te gaan uitbaten. Hij legde een grote bedrijvigheid aan de dag in de organisatie van de duivensport.

A. Dedier overleed tijdens de eerste wereldoorlog.

De Mandelduif (1899-)

a. *Bewaarplaats* :

— Brussel, F.M. : 24-III-1899 (I, n. 3).

— Gent, E.V. : 10-III-1899 (I, n. 1), 31-III-1899 (I, n. 4).

b. *Ondertitel* : „Weekblad voor Maatschappijen en Liefhebbers van Duiven. — Orgaan der Liefhebbers van het Westen en Zuiden van Vlaanderen”.

e. *Prijs* : 3 fr. per jaar.

f. *Formaat* : 43 × 31 cm., 3 kol., 4 pp.

g. *Periodiciteit* : wekelijks, „Verschijnt den Vrijdag”.

h. *Eerste nummer* : 10-III-1899.

Laatst voorhanden nummer : 31-III-1899 (I, n. 4).

i. *Stichter, Eigenaar, Uitgever, Drukker* : A. Dedier.

k. *Oplage* : Op 24-III-1899 (I, n. 3, p. 1) reeds gewaagde het blad van een succes :

„Ofschoon alle beginsels moeilijk zijn en dat de oprichting van een duivenblad met vele moeilijkheden gepaard gaat, mogen wij ons nochtans na twee verschenen nummers, reeds in een goed getal inschrijvers verheugen.

(1) J. Delbaere, *De Vereenigde Vrienden, Letter- en Toneelgilde, Rumbeke 1853-1953*, Rumbeke 1953, p. 127.

Het is een bewijs dat een blad voor onze streek er noodig was; een blad dat de belangen onzer zoo talrijke liefhebbers uitsluitelijk voorstaat.

De bijtredingen en aanmoedigingen welke wij van alle kanten ontvangen, alsook de goede raadgevingen nopens de verlangens der lezers, zijn dan ook met dank ontvangen geworden en wij zullen al ons best doen om er zooveel mogelijk aan te voldoen."

m. *Karakter en Inhoud van het blad* : A-politiek sportblad met bijdragen over de problemen van de duivensport, aankondigingen en uitslagen van prijsvluchten, en gespecialiseerde advertenties.

In de eerste aflevering, op 10-III-1899 (p. 1) stelde het blad zich als volgt aan zijn lezers voor :

„Als een nieuw gekomene in een gezelschap treedt, dan staat de eene of andere vriend recht en die stelt hem voor.

Van eene nieuwe gazet is dat hetzelfde niet. Elkeen is benieuwd ze te zien als zij gaat komen en deze neemt dan de vrijheid zich zelf voor te stellen.

De *Mandelduif* treedt dus de liefhebbers te gemoet en biedt zich aan, met het vaste voornemen de liefhebberij van dienst te zijn en met de overtuiging van een goed onthaal te genieten als men ze gaat kennen.

Wat zal ons blad wezen?

Een blad dat regelmatig den vrijdag morgend zal verschijnen, zoals dit past en gevraagd wordt in de streek harer werking.

Immers de werkring van *De Mandelduif* wordt door haren titel zelf aangeduid. Geschreven voor West-Vlaanderen zal zij vooral de belangen en wetenswaardigheden van het zoo dicht opeenlevende liefhebbersvolk van West en Zuid Vlaanderen navorschen en vermelden. Overal schier staan onze West-Vlaamsche liefhebbers alleen. Uitgesloten of te ver verwijderd van de vluchten der groote steden is het voor hen eene noodzakelijkheid zich zelf te behelpen en dat kunnen en zullen zij, omdat zij in groot getal zijn, dus sterkte en macht bezitten als zij willen te samen gaan.

Hoe kunnen zij samen gaan, elkander leeren kennen als zij niet een blad hebben dat zich uitsluitelijk met hunne belangen bezig houdt en hen ten dienste is?

Het is wat *De Mandelduif* wil beproeven en waarin zij, als gij het wilt, zal gelukken.

Ons blad heeft de pretentie niet een algemeen blad te zijn voor geheel en gansch het land. Daarvoor zijn er wel verdienstelijke voorgangers, waaraan niemand iets te verwijten heeft en die immer er zullen blijven. Maar ons blad stelt zich hoofdzakelijk ten doel een band te leggen tusschen de zoo talrijke en verspreide liefhebbers onzer Mandelstreek en het orgaan te zijn van hen allen, daar waar vroeger nooit iemand voor hen in 't bijzonder in 't gelid stond.

In ons blad bespreken wij niets dan liefhebberij en prijskampen. Alwie ons daarin wil helpen en schrijven, is welkom. Maar geen vitterijen noch persoonlijke kwestien, geen ruzie of afbrekerijen van personen worden

er geduld. Dat wil daarom niet zeggen dat als er iets mis wordt gedaan, iets wat met de eerlijke prijskampen niet overeenkomt, dat wij het zullen zwijgen. Zóó niet! Oneerlijke inrichtingen zijn bij ons in geene gunst genomen, maar ruzie onder personen dat dragen wij ons niet aan.

Ziedaar, lezer, in korte woorden wat wij schikken te doen en wilt gij u overtuigen, ziet ons werk eenige weken na, dan zult gij het goedkeuren en ons bijspringen met eene inschrijving te nemen op ons blad, inschrijving die zoo goedkoop is dat niemand ze weigeren zal, als hij een beetje liefhebber is."

B.

A. DE POORTER (1870-1952)

Abdon Cyriel De Poorter, geboren te Emelgem op 27 juli 1870, vestigde zich als drukker te Rumbekke op het Kerkplein 16, in 1899.

In 1898 huwde hij te Oekene met Maria Louisa Vande Voorde. Abdon De Poorter was bedrijvig als lid en drukker van de Letter- en Toneelgilde „De Vereenigde Vrienden” (1). In 1901 stichtte hij het weekblad *De Vlaamsche Duif*. In 1910 drukte hij, voor de Roeselaarse Vrije Burgersbond het blad *Rousselare Vooruit*. Op 19 oktober 1914 wordt zijn drukkerij door Duitse soldaten in brand gestoken. In november 1917 moet hij, ingevolge een evacuatiebevel, naar Eeklo vertrekken. Na de eerste wereldoorlog vestigt Abdon De Poorter zich te Izegem, op de Grote Markt 17.

Vanaf 1920 gaf hij er, eerst als maandblad, en vanaf februari 1922 als weekblad, *De Middenstand* uit.

In 1920 ook hernam hij de publicatie van *De Vlaamsche Duif*, totdat in 1930, dit blad versmolt met *De Jonge Reisdulf*, die sinds de oorlog werd uitgegeven door Remi Mestdagh-Debosschere van Emelgem (van 22-III-1919 tot 19-IX-1920 ook uitgever van het weekblad *Ons Iseghem*).

Abdon De Poorter overleed te Izegem op 10 februari 1952.

De Vlaamsche Duif (1901-)

a. *Bewaarplaats* :

— Brussel, F.M. : 8-IV-1910 (IX, n. 14).

— Brussel, M.P. : 21-X-1904 (III, n. 43), 23-X-1908 (VII, n. 42).

(1) J. Delbaere : *De Vereenigde Vrienden, Letter- en Toneelgilde, Rumbekke, 1853-1953, Rumbekke 1953, p. 131.*

- Gent, E.V. : 20-XII-1901 (I, n. 1).
- Rumbeke, J.D. : 11-VII-1902 (I, n. 28), 13-III-1908 (VII, n. 11), 1-IX-1911 (X, n. 34).
- b. *Ondertitel* :
 - „Weekblad voor alle Duivenliefhebbers;
 - „Meest verspreide sport- enannoncenblad, kosteloos gezonden in al de duivenlokalen der provinciën Oost- en West-Vlaanderen en het Westelijk gedeelte van Henegouwen”, op 13-III-1908 (VII, n. 11);
 - „*Idem*. Officieel Orgaan der Samenwerkende Maatschappij *De Vlaanders* (Vergezelligingsdienst)”, op 23-X-1908 (VII, n. 42) en verder.
- c. *Vignet* : reisduif.
- e. *Prijs* : 3 fr. per jaar, 10 cent. per nummer, of gratis (cfr. ondertitel).
- f. *Formaat* :
 - 50 × 32,5 cm., 3 kol., 4 pp.;
 - 53,5 × 36,5 cm., 4 kol., 4 of meer pp., vanaf januari 1909, zoals reeds aangekondigd op 23-X-1908 (VII, n. 42, p. 1).
- g. *Periodiciteit* : wekelijks (vr.).
- h. *Eerste nummer* : 20-XII-1901.

Laatst voorhanden nummer : 1-IX-1911 (X, n. 34).

Het blad verscheen regelmatig tot aan de eerste wereldoorlog en later opnieuw te Izegem van 1920 tot 1930.

- i. *Stichter, Eigenaar, Uitgever, Drukker* : A. De Poorter.
- j. *Oplage* : „5.000” in 1908 (jg. VII).
- m. *Karakter en Inhoud van het blad* : A-politiek sportblad, bestemd voor duivenliefhebbers; het bevat theoretische bijdragen, nieuws en uitslagen van prijsskampen en gespecialiseerde advertenties.

Het editoriaal van de eerste aflevering, op 20-XII-1901 (p. 1), omschreef de bedoelingen van de stichter als volgt :

„Weêral eene nieuwe duivengazet? Zijn er nog geene genoeg? hooren wij den lezer zeggen.

Ons inzicht is niet anderen te willen verdringen; er zijn thans zoovele duivenliefhebbers die een goed en onpartijdig blad in huis verlangen en wij durven verhoplen dat er nog wel een plaatsjen over is voor het onze, *De Vlaamsche Duif*.

Wanneer eene nieuwe gazet verschijnt beginnen de opstellers met hun program vooruit te zetten, 't is te zeggen wat hun doel is en waar zij naartoe willen.

Diesaangaande zullen wij eene korte en vranke verklaring afleggen.

Eerst en vooral zullen wij ons uitsluitelijk, onpartijdig en onbaat-

zuchtig, maar *recht voor de vuist*, bezig houden met de verzorging van ons blad en van hetzelfde nimmer eenen winkel maken, waar van alles uitgevonden wordt om geld te slaan.

De Vlaamsche Duif zal eene vrije tribuun wezen waar iedereen zijn gedacht zal mogen zeggen over al hetgene de duivenliefhebberij kan aanbelangen, maar vitterijen en persoonlijke kwestieën zullen wij niet gedoogen en er ons nooit mede bezig houden.

Wij willen trachten overal en vooral, eendracht en overeenkomst te bewerken; wij zullen niets aanprijzen om de eenige reden dat het ons aanbelangt, en niets afkeuren of verachten, alleenlijk omdat het van anderen komt, maar immer een onpartijdig en belangloos oordeel vellen.

Met onze oudere konfraters zullen wij hoffelijk handelen en al die aardige pennetwisten vermijden, welke de duivenpers en de liefhebberij belachelijk maken en in aanzien doen verliezen.

De belangen der talrijke maatschappijen en liefhebbers die de Z.O.R. volgen, zullen wij ons bijzonderlijk ter herte nemen, maar terzelfdertijd de belangen niet verwaarloozen der andere kringen welke de fransche richting verkiezen.

Verzekerd van de hulp van talrijke medewerkers zal ons blad altijd op de hoogte zijn van alles wat er in de liefhebberij omgaat en onze lezers zullen altijd ingelicht worden over den gang en den uitslag van al de groote prijskampen des lands."

Het blad voerde in den beginne een felle propaganda voor de Zuid-Oosterrichting bij prijsvluchten, tegen de doorgaans gebruikte Zuider-richting, omwille van de kosten der vergezellingsdiensten.

C. J. TANGHE (1867-1926)

J. Tanghe, geboren te Izegem op 1 oktober 1867, huwde in 1890 met Cl. Vansteenkiste en werd postmeester te Rumbeke in de Hoogstraat. In 1900 richtte hij er een drukkerij in. Hij drukte het trimestrieel orgaan van de Roeselaarse verzamelaar W. Paret, *Le Libre Cartophile*. In 1917 werden J. Tanghe en zijn drukkerij naar Buggenhout geëvacueerd, doch reeds in 1918 keerde hij naar Rumbeke terug.

Hij overleed er op 1 oktober 1926.

Vanaf 1910 ongeveer was hij geholpen geweest door zijn zonen Joseph en August. Deze laatste (1896-1961) volgde hem op; de eerste (1891-) had zich in Menen als drukker gevestigd.

Le Libre Cartophile

- a. *Bewaarplaats* :
— Brussel, F.M. : s.d. (I, n. 1), prospectus.
— Brussel, M.P. : idem.
- b. *Ondertitel* : „Revue trimestrielle des Collectionneurs de Cartes-vue & Timbres-poste”.
- e. *Prijs* : 2 fr. per jaar.
- f. *Formaat* : 15 × 10,5 cm., 10 pp. (1).
- g. *Periodiciteit* : trimestrieel.
- h. *Het eerste en enig voorhanden nummer* is een niet gedateerd prospectus dat de vermelding draagt : jg. I, n. 1; het moet verschenen zijn tussen 1911 en 1914 (2).
- i. *Stichter, Eigenaar, Uitgever* : Willy Paret, rue du Nord 158, Roulers
Drukker : Tanghe & Fils, Rumbeke.
- m. *Karakter en Inhoud van het blad* : Gespecialiseerd aankondigingsblad voor verzamelaars, zoals blijkt uit het programma aan het hoofd van het prospectus (p. 1) :

„*Le Libre Cartophile* a pour but principal de grouper les collectionneurs de n'importe quelle catégorie, afin de faciliter l'échange, l'achat et la vente de différents objets intéressants des collectionneurs de *cartes-vue*, *timbres-poste*, *journaux*, *revues*, etc.

Le Libre Cartophile est l'intermédiaire des personnes qui désirent correspondre comme passe-temps, échange d'essai, littéraires, etc.

Le Libre Cartophile n'astreint pas ses membres à observer un règlement long et compliqué. Les échanges sont absolument libres.

Le Libre Cartophile n'est pas une entreprise commerciale, c'est pour cette raison qu'il restera le moins cher des revues cartophiles sérieuses.

Le Libre Cartophile formera par la réunion des quatre volumes qui paraissent chaque année un joli volume de 350 pages.

Le Libre Cartophile donne à ses membres des primes qu'aucune autre revue similaire n'a pu donner jusqu'à ce jour.

Le Libre Cartophile est imprimé sur beau papier et en caractères bien lisibles.

Le Libre Cartophile ne perçoit pas le droit d'entrée.

Le Libre Cartophile sera souvent illustré. Donne des concours avec nombreux prix. Il est édité sur un plan entièrement nouveau.”

(1) „Cette revue paraîtra tous les trois mois notamment aux dates suivantes :

N° 1, 15 Décembre;

N° 2, 15 Mars;

N° 3, 15 Juin;

N° 4, 15 Septembre.

Elle comprendra chaque fois minimum 64 pages d'un beau papier et une couverture artistique.”

(2) Zie ook : *Entre-Nous*, gedrukt door G. Dermaut in 1913-1914, *supra*, p. 113.

VI. STADEN

J. MONTHAYE (1876-1939)

Julien Aimé Leon Marie Monthaye, geboren te Staden op 9 september 1876, installeerde zich als drukker in de Ieperstraat 28 & 30 te Staden in het jaar 1897. In 1902 stichtte hij het weekblad *De Rappe Duif*. In 1904 huwde hij met Emma Adam.

Tijdens de eerste wereldoorlog verbleef hij te Cayeux-sur-Mer (Fr.); intussen werd zijn drukkerij volledig verwoest.

In 1918 keerde J. Monthaye te Staden terug, eerst in de Kapel-riestraat 3, vervolgens in de herbouwde drukkerij in de Ieperstraat.

Hij overleed te Izegem op 2 april 1939 en werd door zijn zoon André als drukker opgevolgd.

De Rappe Duif (1902-)

- a. *Bewaarplaats* :
— Brussel, F.M. : 16-X-1902 (I, n. 38).
- b. *Ondertitel* : „Wekelijksch Nieuwsblad behelzende de belangen der Duivenmaatschappijen en Liefhebbers. — Journal hebdomadaire contenant les intérêts des Sociétés & Amateurs Colombophiles”.
- c. *Vignet* : Reisduif.
- e. *Prijs* : 2,5 fr. per jaar.
- f. *Formaat* : 45,5 × 33 cm., 3 kol., 4 pp.
- g. *Periodiciteit* : „Verschijnende elken Donderdag. — Paraissant tous les jeudis”.
- h. *Eerste nummer* : 31-I-1902 (?)
Enig voorhanden nummer : 16-X-1902 (I, n. 38).
- i. *Stichter, Eigenaar, Uitgever, Drukker* : J. Monthaye.
- m. *Karakter en Inhoud van het blad* : A-politiek sportblad met theoretische bijdragen, nieuws en uitslagen van prijsvluchten voor duiven, en gespecialiseerde aankondigingen.

INDICES

1. Persoonsnamen

- Ackerman (L.): 53, 67-70, 177.
Adam (E.): 195.
Allewaert (E.): 33, 132.
Allossery (P.): 13, 14, 15.
Amand (G.): 88.
Ameye (burgemeester): 49.
Anthierens (J.): 66.
Asselberghs (L.): 90.

Baert (A.): 185.
Baes (P.): 88, 90.
Baeten (P. H.): 118.
Beernaert (A.): 20, 98, 99, 165.
Benoot (E.): 80.
Bernardus Pompe (Pseud.): 47, 48,
49, (zie ook F. Vion).
Béthune, (Baron de): 15.
Biekens (B.): 128.
Bittremieux (J.): 90, 132, 170.
Blouw (J.): 59, 61.
Boëns (H.): 138.
Bogaerts (M.): 59.
Bom (P. J.): 117.
Bonte (H.): 16.
Borrey (A.): 39.
Bossut (P. J.): 16, 41.
Bral (Fr.): 56.
Brems (Fr.): 63.
Breyne (U.): 128 (Zie ook: B.
Biekens).
Broeckaert (H.): 128.
Bruwier (Dr.): 106.
Buloz: 141.
Buvenich (J. Sr.): 80.
Burvenich (J. Jr.): 109.
Buyl: 20.
Buyse (J.): 128.
Buysschaert (J.): 55, 101, 132.
Buyse (C.): 129.

Caeymaex (Ch.): 90.
Callaey (Fr.): 25.

Callemeyn (D.): 88.
Callens: 21, 27.
Canisius (Hl. P.): 90.
Carbonez (H.): 124.
Carbonez (J.): 90.
Carbonez (M.): 186.
Carpentier (E.): 29, 49.
Carton de Wiart: 170.
Claerhout (F.): 90.
Claerhout (J.): 96.
Claeys (E.): 39.
Clais (M.): 121.
Coecke (J.): 24.
Colpaert (H.): 88.
Comyn (Dr.): 138.
Conscience (H.): 19.
Cooreman (minister G.): 124.
Coussens (A.): 128.
Crevits (notaris): 164.

Daems (H.): 80, 88.
Daens (A.): 20.
d'Artois (H.): 50.
Davignon (S.): 39.
De Backer (A.): 165.
De Bièvre (A.): 25.
Deblauwe (H.): 148.
De Bourse (J. B.): 88.
De Brauwer (E.): 70-79, 122, 138,
177.
De Brauwer (J.): 79.
De Brauwer (P. A.): 70, 72.
De Brauwer (Th.): 79-80, 178.
De Brouckere (burgemeester): 71, 76.
De Brouckere (K.): 68, 69, 71, 148,
157, 181, 182.
De Bruyne (C.): 88.
Debruyne (J.): 41.
De Bunne (volksvert.): 134.
De Busschere (A.): 17.
De Busschere E.: 17.

- De Busschere (J.) : 16-26.
 De Busschere (L.) : 17.
 De Busschere (M.) : 16.
 Debusschere-Declercq (G.) : 13.
 De Ceuleneer (Prof.) : 107.
 Declercq (Fr.) : 24, 165, 169.
 Declercq (H.) : 32, 56.
 Declercq (M.) : 88.
 De Clercq (R.) : 129.
 De Cock (J.) : 107.
 De Coene (A.) : 54.
 De Coene (A.) : 90.
 Decoene (A.) : 124.
 De Coene (P.) : 165.
 De Coutere (J.) : 178.
 Decraemere (H.) : 134.
 Dedier (A.) : 189-191.
 de Gheldere (Dr. K.) : 107.
 Degraeve (G.) : 39.
 Degryse (P.) : 148.
 De Hulsters (J.) : 109.
 De Jonghe (R. M.) : 27.
 De Jonghe d'Ardoye (F.) : 20, 181.
 Dekeyser (L.) : 55.
 Delaere (E. H.) : 124.
 De Laere (G.) : 69, 71, 99, 133, 169, 188.
 Delaere (J.) : 90.
 De Laey (Om. K.) : 107.
 Delafontaine (A.) : 63.
 de la Montagne (V. A.) : 117.
 Delanoeye (B.) : 81-82.
 De Lantsheere (Kamervoorzitter) : 165.
 de Laveleye (Prof.) : 141.
 Delbaere (Bankier) : 102.
 Delbeke (F.) : 101, 106, 127, 128, 129.
 Delbeke (J.) : 20, 23, 99, 118, 128, 129, 133.
 De Leersnijder (Gebr.) : 34, 38.
 De Lescluze (G.) : 88.
 Delille (V.) : 39.
 Delplace (M.) : 114.
 Demaegd (A.) : 39.
 Demarré (O.) : 127, 128.
 De Meester (A.) : 124, 128.
 De Meester (E.) : 83.
 De Meester (J.) : 82-107, 123.
 De Meester (Joh.) : 117.
 De Meester (P.) : 83.
 de Mérode (minister) : 166.
 De Mont (P.) : 82, 106, 107, 114, 115, 116, 117.
 Demuelenaere (H.) : 49.
 De Paepe (A.) : 96.
 Depla (Dr. A.) : 55, 96, 102, 106.
 De Pondt (H.) : 81.
 De Poorter-Van de Voorde (A.) : 177, 185, 191-193.
 Deraedt (Alfons) : 108-112, 122, 126, 177.
 Deraedt (August) : 108.
 Deraedt (E.) : 109.
 de Ridder (A.) : 107.
 Dermaut-Van Nieuwenhuize (G.) : 110, 112-113, 194.
 De Saegher (E.) : 90.
 De Schutter (A.) : 39.
 De Schuytter (J.) : 128.
 De Seyn (H.) : 113-119.
 Deseyn (M.) : 81.
 Desmet (A.) : 90.
 Desmet (L.) : 88.
 De Smet de Naeyer (P.) : 20, 166, 167.
 Desmyter : 84, 177.
 De Somviele (D.) : 119-121, 151.
 Destrooper (E. H.) : 132.
 De Theux : 74, 75.
 De Visschere (C.) : 109.
 De Vriendt-Coremans (Wet) : 96.
 De Vriese (L.) : 181.
 Dewaele (H.) : 165.
 Deweerdt (Ch.) : 68.
 De Wispelaere (E.) : 88.
 De Witte (Fr.) : 50, 54, 55, 101, 102, 128, 132.
 D'Hanis (M.) : 88.
 D'Hoedt (P.-J.) : 109.
 d'Hondt (H.) : 33, 132.
 d'Hondt (J.) : 110.
 Dierick (A.) : 95.
 Dierkens (A.) : 133, 188.
 Dirckx (H.) : 148.
 Dodd (G.-J.) : 117.

- Dooms (J.): 16-25, 34, 41, 71, 177, 178, 179.
 Dosfel (L.): 127, 128.
 Doussy (Dr.): 106, 107, 128.
 Dubois (gemeenteraadslid): 71.
 Du Buisson (J.): 109, 121-122.
 Du Catillon (L.): 20.
 Dumon: 177.
 Dumortier (I.): 88.
- Eeman (Gust.): 114.
- Fortunio (Pseud.): 117 (zie ook: De Mont).
 Freddy (Pseud.): 39 (zie ook: A. Vandesompel).
 Frédérique (Dr. Aug.): 138.
- Gallet (A.): 71, 78, 100, 122-129, 132.
 Gallet (J.): 123.
 Gallet (M.): 123.
 Germain (Pseud.): 39.
 Gernaey (Wwe. J.): 92.
 Gezelle (C.): 107.
 Gezelle (G.): 18-19, 24, 43, 82, 87, 95.
 Ghesels (W.): 52.
 Gheysens (J.): 88.
 Gillein (L.): 81.
 Gillès de Pélichy (E. H.): 143.
 Gillès de Pélichy (K.): 20, 23, 98, 99, 133.
 Gits (C.): 21, 27, 29, 34, 56.
 Gits (Dr. J.): 25, 28, 32.
 Gits (R.): 84.
 Goethals (L.): 90.
 Goethals (M.): 26, 177.
 Goethals (P.): 24.
 Goethals-Priem (D. Ph.): 26.
 Grymonprez (Apoth.): 106.
- Haemers (Jan) (Pseud.): 145.
 Haessebroucq (Dr. A. H.): 138.
 Hallaert (C.): 88.
 Harmel (L.): 94.
 Heirman: 96.
 Heremans (Prof. J. F. J.): 117.
- Heuvelmans (Fl.): 114.
 Hoornaert (M. Th.): 34.
 Horta-Delaere: 71.
 Hoste (J.): 118.
 Hoyois: 165.
 Hullebroeck (E.): 129.
- Impe (J.): 128.
 Ivan Hoe (Pseud.): 128.
- Jacobs (minister): 169.
 Janssens (A.): 90.
 Janssens (A. J. M.): 94.
 Janssens-Dictus (F.): 111.
 Janssens & Verbeke (drukkers): 55, 100.
 Jongen van Boos Iseghem (Pseud.): 20.
 Jullien (Firma): 152.
- Keukelinck (L.): 88.
- Kloos (W.): 95.
- Lagae (Adv. J.): 76, 124.
 Lagae (J.): 107.
 Lahousse (G.): 88.
 Lamaire (E.): 189.
 Lannoo: 66.
 Lateur (Frank): 96 (zie ook: Stijn Streuvels).
 Lauwers (A.): 82, 92, 93, 94, 169.
 Lauwers (E.): 95, 96, 106, 107, 129.
 Lecoutere (Prof.): 129.
 Lemmens (J.): 24.
 Lenoir (gemeenteraadslid): 71.
 Lenoir-Soenen (fabrikant): 71.
 Lenoir (E.): 147, 148.
 Leo XIII (Paus): 50, 130, 167, 168, 170, 183.
 Leopold II (Koning): 166.
 Leroye: 55.
 Lescouhier (D.): 90.
 Lobel (A.): 124.
 Lobel (Ed.): 80.
 Loncke (Fr.): 84, 87.
 Lootens (E. H.): 188.
 Louf (Dr.): 129.

- Loys (E. H.): 146, 152, 160, 163, 173.
 Lowyck (E. H.): 55.
- Maas (E. H.): 55, 101.
 Maas (P. J.): 88.
 Maes (H.): 90.
 Mahieu (J.): 90, 137.
 Malfait (M. L.): 26.
 Malfait (Z.): 128.
 Malou: 74, 75.
 Manuel (Pseud.): 69.
 Marichal (C.): 118.
 Mariesman (L.): 88.
 Mattelaer (S.): 67.
 Meersseman (A.): 39, 88.
 Mestdagh: 98.
 Mestdagh (H.): 69, 147, 148.
 Mestdagh-Debosschere (R.): 191.
 Meulemans-De Preter (A.): 118.
 Michiels: 109.
 Miles (Pseud.): 69.
 Milo (Pseud.): 39 (zie ook: E. Claeys).
 Minne (E. P.): 145.
 Moeyaert (C.): 186.
 Moncarey (E. H.): 55, 101.
 Monthaye (A.): 195.
 Monthaye (J. A.): 195.
 Muls (J.): 107.
 Muyltermans (J.): 90.
 Muylle-Facon (C.): 80.
- Nevejan (Pseud.): 39.
 Nicodeem (Pseud.): 48.
 Nicolas (A.): 88.
 Nolet de Brauwere (Dr. J.): 117.
 Nonkel (A.): 27.
 Nonkel (C.): 27-34.
 Nonkels: 98.
 Noppe (L.): 135.
 Noterdaeme: 107.
 Nuytten: 177.
 Nuytten (E.): 100.
 Nyssens (A.): 20.
- Olympio (Pseud.): 117 (zie ook: P. De Mont).
 Ossieur (J.): 138.
- Paret (W.): 113, 193, 194.
 Pascal (Bl.): 151, 155.
 Pattyn: 39.
 Pattyn (A.): 122, 123, 129-133, 177.
 Peel (Dr.): 55, 102.
 Peers (Baron L.): 80.
 Perk (J.): 117.
 Persyn (notaris): 106.
 Pirmez (minister): 179.
 Pius IX (paus): 72, 74.
 Plettinck (Dr. P.): 138.
 Pollet (Dr. F.): 138.
 Pouchele (A.): 84.
 Preneel (Wwe): 143.
 Prims (Fl.): 128.
- Rabau (J.): 135.
 Ramault (L.): 39.
 Rens (G.): 117.
 Rodenbach (A.): 82, 107, 114.
 Rodenbach (F.): 69, 109, 128, 130, 176.
 Roelens (Fl.): 79.
 Renier (J.): 80.
 Rogier: 75.
 Rommel (J.): 124.
 Rood-Wit-Blauw (Pseud.): 128.
 Roose (G.): 128.
 Rutten (E. P.): 94, 169.
 Ruyffelaert (A.): 88.
- Sabbe (J.): 106.
 Sabbe (M.): 107.
 Samyn-de Borchgrave (Th.): 177, 178.
 Schrurs: 55.
 Seghers (I.): 96.
 Sevens (Th.): 128.
 Seynaeve: 21.
 Seynaeve (J.): 110, 126.
 Shakespeare (W.): 96.
 Sieuw (D.): 90.
 Simon (J.): pp. 18.
 Simons (J.): 128.
 Sintobin (A.): 63.
 Sintobin-Yperman (Cl.): pp. 13, 59, 61.
 Six (E. H.): 61.

- Slosse (Fr.) : 49.
 Soenen (H.) : 134-137.
 Soenen (O.) : 110, 126, 134, 135, 185, 186.
 Speliers (Dr.) : 106.
 Spillebout (Burgemeester) : 146, 160, 163.
 Steen (J.) : 136.
 Stepman (H.) : 179.
 Steyaert (K.) : 39 (zie ook : K. Van Wijnendale).
 Stock (E.) : 138.
 Stock (G.) : 168.
 Stock (I.) : 70, 138.
 Stock (Leonie) : 138.
 Stock (Louis, Sr.) : 137-141.
 Stock (Louis, Jr.) : 70, 137-141.
 Stock (P.) : 137.
 Stock (S.) : 138.
 Stock, kinderen : 41, 138.
 Storme (J.) : 175, 176.
 Storme (J.) : 62, 66.
 Streuvels (St.) : 25, 129 (zie ook : F. Lateur).
 Strobbe (Alois) : 34-41, 36, 39, 177.
 Strobbe (Amand) : 34.
 Strobbe (Antoon) : 34.
 Strobbe (C.) : 34, 36.
 Strobbe (Gabriël) : 34.
 Strobbe (Gerard) : 34.
 Strobbe (H.) : 34.
 Strobbe (Jozef) : 34.
 Strobbe (Joseph) : 34, 36.
 Strobbe (Gebr.) : 178.
 Swarth (H.) : 117.

 Taine (H.) : 116.
 Talpe (H.) : 180.
 Tanghe (A.) : 193.
 Tanghe (J.) : 113, 193-194.
 Tant (L.) : 142, 147, 148, 149.
 Tant (M.) : 39.
 Teirlinck (H.) : 129.

 Uitkijk (Pseud.) : 24.
 Upnofanes (Pseud.) : 95 (zie ook : A. Walgrave).
 Valvekens (E.) : 90.

 Van Ackere (Mevr.) : 117.
 Van Baeren (A.) : 124.
 Van Becelare (D.) : 81.
 Van Beveren (H.) : 117.
 Van Biervliet (P.) : 128.
 Van Canneyt : 98.
 Van Cauwelaert (Aug.) : 107, 128.
 Van Coillie (C.) : 54.
 Vandamme (V.) : 88.
 Vande Maele (A.) : 128.
 Vanden Berghe (Cyr.) : 90.
 Vandenberghhe (E.) : 88.
 Van den Berghe (R.) : 124.
 Vanden Bogaerde (E.) : 32, 33, 56, 98.
 Vanden Brinck (dominee) : 144.
 Van den Bussche (C.) : 63.
 Vandenhoute (L.) : 39.
 Van den Weghe (M.) : 88.
 Vandeputte : 39.
 Vandeputte (A.) : 32.
 Vander Bruggen (M.) : 98, 99.
 Vanderghinste (F.) : 81.
 Vander Gucht (A.) : 109.
 Vander Heeren (A.) : 90.
 Vandesompel (A.) : 39.
 Vande Voorde (M. L.) : 191.
 Van de Vyvere (A.) : 20.
 Vandewalle : 49.
 Vande Walle (Dr.) : 25.
 Vande Walle (Fl.) : 36.
 Vande Woestijne (K.) : 129.
 Vandezande (Dr. Ed.) : 138.
 Vandoorne (P.) : 63.
 Vanderporpe (Adv. L.) : 55.
 Vanduyfhuys (R.) : 81.
 Van Duyse (Pr.) : 117.
 Van Eeckhout (Adv.) : 55.
 Van Eeckhoutte (D.) : 41.
 Van Eesbeek (Ed.) : 84.
 Vangheluwe (J.) : 147, 148.
 Van Hecke (C.) : 68.
 Vanhee (D.) : 138, 141-142.
 Vanhee (J.) : 141.
 Vanhee-Dhaleweyn : 141.
 Vanhee-Wante (J.) : 141.
 Van Helleputte (T.) : 109.
 Van Hove (E.) : 24.

- Van Langendonck (Pr.) : 127.
 Van Liere (Dr.) : 138.
 Van Loo : 98.
 Van Moortel-De Keyzer (Wwe. A.) :
 55.
 Van Mullem (A.) : 123, 124.
 Vanneste : 21, 27.
 Van Nieuwenhuize (S.) : 112.
 Vannieuwenhuyse (L.) : 82.
 Van Oye (Dr. E.) : 107, 117.
 Van Oye (Dr. R.) : 138, 139.
 Van Puyvelde (L.) : 106, 107, 128.
 Van Quickelborné (L.) : 122.
 Van Raepenbusch (A.) : 128.
 Van Robays (H.) : 63.
 Vansteenkiste (Cl.) : 193.
 Van Steenkiste (Kan.) : 127.
 Van Thiel (H.) : 90.
 Van Toortelboom (C.) : 88.
 Van Troyen (E.) : 80.
 Van Veerdegem (A.) : 128.
 Van Vriesdonck : 84.
 Van Wijnendaele (K.) : 34, 39.
 Van Wtberghe (Dr.) : 25, 95.
 Veralleman (R.) : 128.
 Vercoullie (Prof.) : 107.
 Vergote (L.) : 66.
 Verhaegen (A.) : 20, 170.
 Verhamme (Dr. E.) : 28.
 Verhamme (J.) : 21, 27, 28, 34.
 Verhelst (A.) : 176.
 Verhelst (J.) : 106, 107, 127.
 Verhelst & Cie (drukkers) : 127.
 Verhougstrate (E.) : 113.
 Verhoye (V.) : 108.
 Verhulst (R.) : 107.
 Vermander (burgemeester) : 76.
 Vermaut (J.) : 55, 100, 102.
 Vermaut (M.) : 55.
 Vermeulen (E.) : 128 (zie ook: Warden
 Oom).
 Vermeylen (A.) : 107, 129.
 Verougstraete (P.-J) : 81.
 Verriest (G.) : 106.
 Verriest (H.) : 24, 25, 82, 92, 96, 106,
 128.
 Verstraete (A.) : 124.
 Vervaeke (A.) : 90.
 Verwey (A.) : 117.
 Vion (F.) : 41-49, 53, 79, 80, 104,
 106, 119, 120, 122, 124, 133, 142-
 176.
 Vion (J.) : 146.
 Vion (L.) : 41.
 Vliebergh (Prof. E.) : 107.
 Volkaert (E. H.) : 44.
 Vondel (J. van den) : 115.
 Vuylsteke (C.) : 187.
 Vuylsteke (H.) : 90.
 Waerebeke (E.) : 39.
 Waffelaert (Mgr. G.) : 80.
 Walgrave (Prof. A.) : 107 (zie ook :
 Upnofanes).
 Warden Oom (Pseud.) : 101, 127,
 128 (zie ook : E. Vermeulen).
 Wauwermans (volksvert.) : 125.
 Werbrouck (Th.) : 137.
 Een Werkmansvriend (Pseud.) : 24.
 Willems (C.) : 117.
 Willems (G.) : 90.
 Woeste (Ch.) : 165.
 Wouters (L.) : 90.
 Wyckmans (A.) : 90.
 X. (Karel) : 80.
 Yperman (V.) : 59.
 Zels (L.) : 88.

2. Plaatsnamen

- Aalst : 59.
Antwerpen : 37, 111, 139, 142, 170.
Ardooie : 13-15, 79, 101, 188.
Beerst : 81.
Brasschaat : 25.
Brugge : 54, 66, 67, 68, 82, 92, 108, 122, 123, 124, 127, 134, 139, 141, 149, 157, 175, 176, 186.
Brussel : 20, 27, 37, 39, 67, 107, 125, 137, 139, 142, 152, 158.
Buggenhout : 193.
Cayeux-sur-Mer (Fr.) : 195.
Charleroi : 138.
Deerlijk : 34.
Diksmuide : 41, 134, 137, 177.
Doornik : 114.
Dottignies : 16.
Drongen : 36.
Eeklo : 24, 191.
Ekelsbeke : 87.
Emelgem : 36, 96, 191.
Evergem-Terdonck : 36.
Geeraardsbergen : 173.
Gent : 37, 52, 98, 109, 118, 127, 139, 142, 165, 171, 172, 179, 181, 183, 187.
Gistel : 81.
Halle : 39.
Hansbeke : 39.
Haren : 59.
Hasselt : 155.
Hooglede : 129.
Hoogstade : 84.
Ieper : 67, 68, 177, 189.
Ingelmunster : 52, 92, 188.
Izegem : 16-58, 84, 90, 95, 96, 101, 119, 142, 143, 144, 165, 170, 173, 177, 178, 187, 191, 193, 195.
Kortrijk : 18, 40, 50, 54, 55, 67, 90, 92, 96, 100, 101, 102, 156, 157, 164.
Kruishoutem : 61.
Leuven : 37, 118, 129, 139.
Leysle : 84, 87.
Lichtervelde : 15, 59-66.
Luik : 37, 139, 142.
Mechelen : 37, 107, 124, 125, 157.
Menen : 134, 135, 141, 187, 188, 193.
Moeskroen : 96.
Namen : 125.
Nieuwpoort : 177.
Ninove : 173.
Oekene : 59, 191.
Oostduinkerke : 87.
Oostende : 67, 81, 127.
Oostrozebeke : 188.
Parijs : 73, 74.
Roeselare : 18, 41, 53, 59, 63, 67-188, 191.
Rumbeke : 113, 137, 164, 185, 189-195.
Scherpenheuvel : 109.
St.-Niklaas : 59, 94.
Sleidinge : 96.
Staden : 195.
Tielt : 54, 66, 68, 90, 101, 187, 188.
Torhout : 138, 177, 178.
Tourcoing : 26.
Turnhout : 87.
Verviers : 155.
Veurne : 84, 87.
Wakken : 178.
Waver : 125.
Westrozebeke : 189.
Wetteren : 83.
Wevelgem : 57, 101.
Wichelen : 146.
Wijtschate : 113.
Willebroek : 140.
Wingene : 34, 59.

3. Bladen van het Arrondissement

- Annales Médicales de la Flandre Occidentale (Roeselare) : 137, 138-140, 141.
- De Ardoyenaar (1906) : 13-15.
- Boekennieuws (Roeselare) : 114, 118-119.
- De Bond (Roeselare) : 81-82.
- Boos Iseghem : 21, 27-34, 55, 56, 145.
- Bulletin Périodique (Roeselare) : 97.
- Burgersblad (Roeselare) : 108, 110-112, 126.
- De Burgervriend (Izegem) : 41, 46-47, 48, 52.
- Canisiusblad (Roeselare) : 82, 90-91.
- De Dageraad (Roeselare) : 23, 55, 69, 82, 99-106, 123, 134, 137, 164, 169, 171, 172, 173, 174.
- Drukkersblad (Roeselare) : 16, 176-179.
- Duw Maar! (Roeselare) : 134, 135-137.
- Entre-Nous (Roeselare) : 112, 113, 194.
- De Fabrikant (Roeselare) : 71-76.
- De Familievriend (Roeselare) : 138, 140-141.
- Gazette van Iseghem : pp. 16, 17-25, 30, 41, 54, 56.
- Gazette van Lichtervelde : 62, 65-66.
- Gazette van Rousselare (1876) : 146-148, 149.
- Gazette van Rousselare (1887-1914) : 68, 69, 80, 103, 104, 106, 108, 120, 133, 134, 143, 145, 147, 151, 157, 159-174, 176.
- Gildeblad van Rousselare : 129, 130-131.
- Het Goede Zaad (Roeselare) : 82, 97.
- De (Hulp)onderwijzer (Izegem) : 34, 40-41.
- Het Ideaal der Reklam (Roeselare) : 134, 137.
- L'Instituteur Primaire : z. De Lagere onderwijzer.
- De Iseghenaar : 17.
- 't Iseghemsche Volk : 23, 28, 30, 31, 32, 33, 54-58, 100, 102, 123, 173.
- De Izegemsche Kijk-Uit : 41, 47-49.
- De Jonge Reisdruif (Emelgem) : 191.
- Jong Vlaanderen (Roeselare) : 114-117.
- De Kleine Burgerij (Roeselare) : 110, 112, 123-126.
- De Kritiek (Roeselare) : 108, 109-110.
- De Lagere Onderwijzer — L'Instituteur Primaire (Roeselare) : 82, 87-89.
- Landbouw-Belangen (Roeselare) : 180.
- De Landbouwer (Roeselare) : 43, 47, 69, 71, 76-79, 122, 134, 136, 137, 154, 160, 161, 162, 164, 174.
- Le Libre Cartophile (Rumbeke) : 193, 194.
- Loquela (Roeselare) : 82, 83.
- De Luchtboode (Izegem) : 34, 35-38.
- Maandelijksche Aanwijzer (Roeselare) : 82, 96-97.
- De Mandelbie : 79-80.
- De Mandelboode (Izegem) : 17.
- De Mandelboode (Roeselare) : 119-121, 143, 151, 161.
- De Mandeldruif (Rumbeke) : 189-191.
- Mandelgalm (Roeselare) : 49, 69, 103, 119, 120, 143, 144, 146, 150-159, 163, 165.
- Le Messager Aérien (Izegem) : 35.
- De Middenstand (Izegem) : 191.

- Neerlandia Franciscana (Izegem) : 25-26.
- De Nieuwe Tijd (Roeselare) : 82, 91-96.
- Nieuwe Wegen (Roeselare) : 123, 126-129.
- Het Nieuw Rousselare : 108.
- De Noodklok (Roeselare) : 134-135, 185-187.
- Notariëel en Nijverheids Aankondigingsblad (Roeselare) : 129-130.
- Ons Iseghem : 191.
- Onze Belangen (Roeselare) : 143, 174-176.
- Onze Gilde van Ambachten en Neringen (Roeselare) : 121-122.
- Onze Vlaamsche Wekker (Roeselare) : 114, 117-118.
- Opgang & Ondergang der Rousselaarsche Liberale Gazette : 143, 149-150, 152.
- De Rappe Duif (Staden) : 195.
- Rodenbachsblad (Roeselare) : 82, 106-107.
- De Rousselaarsche Bode : 123.
- Het Rousselaarsche Volk : 169, 182-184.
- Rousselaers Nieuws- en Advertentieblad : 141, 142.
- Rousselare Vooruit : 184-185, 186, 187, 191.
- S. Canisiusbode (Roeselare) : 90.
- Sportvriend (Izegem) : 34, 38-40.
- De Stad Iseghem : 41, 42-46.
- De Strijdkreet (Izegem) : 53-54.
- De Veldbloem (Lichtervelde) : 59, 60-62.
- Het Vereenigingsblad (Izegem) : 49-52.
- De Vergezeller (Izegem) : 26.
- De Verrekijker (Roeselare) : 82, 98-99.
- De Vlaamsche Duif (Rumbeke) : 185, 191-193.
- De Volksmacht (Izegem, later Tielt, etc.) : 54.
- De Volksvriend (Roeselare) : 15, 20, 67-70, 99, 103, 157, 164, 165, 168.
- De Voorkamper (Roeselare) : 187-188.
- De Vrije Kiezer (Roeselare) : 181-182.
- De Vrije Werkman (Roeselare) : 23, 28, 32, 123, 129, 131-133, 171, 172, 173, 188.
- De Waarheid (Roeselare) : 99.
- De Wacht (Izegem) : 52-53.
- De Ware Vlaming (Roeselare) : 82, 84-87.
- De West-Vlaamsche Boerengilden (Lichtervelde) : 59, 63-65.
- West-Vlaamsche Hofbouw & Biënteelt (Roeselare) : 108-109.
- Een Woord over Melk & Melkerijen (Lichtervelde) : 62-63.
- De Zunnestraal (Roeselare) : 82, 99

4. Bladen buiten het Arrondissement

- De Akkerbouw (Gent) : 176.
- L'Alliance Internationale (Prato, Italië) : 113.
- L'Avenir de Courtrai : 164.
- De Bakkerij en aanverwante Nijverheden (Brugge) : 123.
- Le Bien Public (Gent) : 20, 96, 165.
- Het Boek — Le Livre (Gent) : 179.
- Het Boterkuipje (Diksmuide) : 41, 43.
- Brugsche Vrije : 20.
- Chronique de Courtrai : 72.
- La Démocratie Pacifique (Parijs) : 74.
- La Dernière Heure (Brussel) : 39.
- De Duivenbode (Deerlijk) : 38.

- L'Echo du Parlement (Brussel) : 144.
 L'Etoile belge (Brussel) : 144.
- La Flandre Libérale (Gent) : 144.
 Fondsblad (Gent) : 20, 96.
- Gazette van Aalst : 119.
 Gazette van Brugge : 21.
 Gazette van Gent : pp. 16.
 Gazette van Hasselt : 44.
 Gazette van Kortrijk : 164.
 Gazette van Thielt : 21.
 Het Gentsch Vosken : 74.
 't Getrouwe Maldegem : 39.
 De Godsdienstige Week van Vlaanderen (Gent) : 20.
- De Halletoren (Brugge) : 117.
 Handelsblad (Antwerpen) : 96.
 Hooger Leven (Leuven) : 107.
- L'Indépendance (Brussel) : 144.
- 't Jaer 30 (Brugge) : 43, 44, 45.
 Journal de Bruxelles, pp. 15.
- Het Kortrijksche Volk : 54, 55, 57, 100, 102, 123.
- De Landwacht (Gent) : 39.
- Nieuwe Vlaamsche Illustratie (Rotterdam) : 16, 71.
- Ons Leven (Leuven) : 96.
 't Onze (Kortrijk) : 67.
 Onze Tijd (Leuven) : 96.
 De Oude Thouroutnaar : 59.
- Le Patriote (Brussel) : 165.
 Het Pennoen (Brugge) : 114.
- Recht en Vrede (Ninove) : 173.
 La Revue des Deux Mondes (Parijs) : 141.
 Rond den Heerd (Brugge) : 84.
- Le Soir (Brussel) : 39.
 Sportwereld (Brussel) : 39.
 De Stad Kortrijk : 164.
 De Straal (Kortrijk) : 144.
- De Thieltische Werkman : 67.
 Het Thieltische Volk : 55, 100, 102.
- De Vaandrig van het Katholieke Vlaamsche Volk (Geeraardsbergen) : 173.
- De Veldbloem (Kruishoutem) : 61.
 Verbond van Aelst : 74.
 Le XX Siècle (Brussel) : 173.
 Het Vlaamsche Volk (Brussel) : 24.
 De Vlaamsche Wacht (Gent) : 84.
 Het Volk (Gent) : 21, 32, 96, 104, 165, 171, 172, 183.
 Volksbelang (Gent) : 117.
 Het Volksblad (Z.-W.-Vl.) : 67.
 Het Volksrecht (Gent) : 165.
 Volksverdediger van Geeraardsbergen : 72.
 Vooruit (Gent) : 20, 187.
 De Vrije Demokraat (Tielt) : 20.
 De Vrije Vlaming (Gent) : 167.
- Weekblad van Dixmude : 79.
 De Wekker : 84.
 De West-Vlaamsche Landbouwer (Brugge) : 175, 176.
 De Westvlaming (Brugge) : 68, 149, 157.
- De Zweep (Brussel) : 47, 147.

- Cahiers 15.** **Bijdragen 15.**
Paul Gérin, Bibliographie de l'Histoire de Belgique, 1789-1831.
 1960. fr. 540 (abonnement fr. 459)
- Cahiers 16.** **Bijdragen 16.**
Jacques Willequet, Documents pour servir à l'histoire de la presse
 belge, 1887-1914. 1961. fr. 110 (abonnement fr. 94)
- Cahiers 17.** **Bijdragen 17.**
Alois Simon, Réunions des Évêques de Belgique, 1868-1883, Procès-
 verbaux. 1961. fr. 220 (abonnement fr. 187)
- Bijdragen 18.** **Cahiers 18.**
H. Balthazar, J. De Belder, J. Hannes, J. Verhelst, Bronnen voor
 de sociale Geschiedenis van de XIXe Eeuw (1794-1914). 2de uitg.
 1965
- Cahiers 19.** **Bijdragen 19.**
Bertrand Gille, Crise politique et crise financière en Belgique; Lettres
 adressées à la maison Rothschild à Paris par son représentant à
 Bruxelles, (1838-1840). 1961. fr. 490 (abonnement fr. 417)
- Bijdragen 20.** **Cahiers 20.**
Romain Van Eenoo, De Pers te Brugge 1792-1914. Bouwstoffen.
 1961. fr. 310 (abonnement fr. 264)
- Cahiers 21.** **Bijdragen 21.**
Alois Simon, Évêques de la Belgique Indépendante (1830-1940),
 Sources d'archives. 1961. fr. 130 (abonnement fr. 111)
- Bijdragen 22.** **Cahiers 22.**
Vervaeck, Solange, Enkele bronnen uit de Franse tijd. Hun belang
 voor de sociale geschiedenis. 1962. fr. 140 (abonnement fr. 119)
- Bijdragen 23.** **Cahiers 23.**
Van Eenoo, Romain en Vermeersch, Arthur, Bibliografisch re-
 pertorium van de Belgische pers 1789-1914. 1962.
fr. 110 (abonnement fr. 94)
- Cahiers 24.** **Bijdragen 24.**
M. Colle-Michel, Les Archives de la s.a. Métallurgique d'Espérance-
 Longdoz des origines à nos jours. 1962. fr. 85 (abonnement fr. 73)
- Cahiers 25.** **Bijdragen 25.**
Caulier-Mathy, Nicole, Statistiques de la province de Liège sous
 le régime hollandais. 1962. fr. 210 (abonnement fr. 179)
- Bijdragen 26.** **Cahiers 26.**
Wils, Lode, De liberale Antwerpse dagbladen : 1857-1864. 1962.
fr. 80 (abonnement fr. 68)
- Bijdragen 27.** **Cahiers 27.**
Wouters, Hubert, Dokumenten betreffende de geschiedenis der
 arbeidersbeweging : 1831-1853. 1964.
3 delen. fr. 1640 (abonnement fr. 1394)
- Bijdragen 28.** **Cahiers 28.**
De Vroede, M., De Belgisch-Limburgse pers van 1830 tot 1860.
 1963. fr. 290 (abonnement fr. 247)
- Cahiers 29.** **Bijdragen 29.**
H. Haag, Les archives personnelles des anciens ministres belges.
 1963. fr. 50 (abonnement fr. 43)
- Bijdragen 30.** **Cahiers 30.**
D. De Weerd, Publications officielles de la Belgique contemporaine.
 1963. fr. 540 (abonnement fr. 459)
- Bijdragen 31.** **Cahiers 31.**
K. Vanden Abeele, De gedwongen lening van het jaar IV te Leuven.
 Bronnenmateriaal voor sociale geschiedenis onder Frans Bewind.
 1963. fr. 110 (abonnement fr. 94)

- Cahiers 32. Bijdragen 32.
 J. Lory, Panorama de la presse belge en 1870-71. 1963.
fr. 50 (abonnement fr. 43)
- Cahiers 33. Bijdragen 33.
 B. Gille, Lettres adressées à la maison Rothschild de Paris par son représentant à Bruxelles (1843-1853). 1963.
fr. 500 (abonnement fr. 425)
- Cahiers 34. Bijdragen 34.
 L. Linotte, Les manifestations et les grèves dans la province de Liège de 1831 à 1914. 1964.
fr. 230 (abonnement fr. 195)
- Bijdragen 35. Cahiers 35.
 E. Voordeckers, Een bijdrage tot de geschiedenis van de Gentse pers in de negentiende eeuw. 1964. fr. 850 (abonnement fr. 723)
- Cahiers 36. Bijdragen 36.
 J. Vander Vorst-Zeegers, Le „Journal de Bruxelles” de 1871 à 1884. 1965. fr. 440 (abonnement fr. 375)
- Cahiers 37. Bijdragen 37.
 S. Vervaeck, Bibliographie de l'histoire de Belgique, 1831 - 1865. 1965.
- Cahiers 38. Bijdragen 38.
 J. De Belder & J. Hannes, Bibliographie de l'histoire de Belgique, 1865-1914. 1965. fr. 380 (abonnement fr. 323)
- Cahiers 39. Bijdragen 39.
 M. Blanpain, Le „Journal de Bruxelles”: Histoire interne de 1863 à 1871. 1965. fr. 85 (abonnement fr. 73)
- Bijdragen 40. Cahiers 40.
 H. Wouters, Dokumenten betreffende de geschiedenis der arbeidersbeweging, 1853-1865. (ter perse)
- Bijdragen 41. Cahiers 41.
 H. De Borger, De Antwerpse pers (1792-1914). (ter perse)
- Cahiers 42. Bijdragen 42.
 A. J. Vermeersch, Répertoire de la presse bruxelloise, 1789-1914. Repertorium van de Brusselse pers, 1789-1914. (I, A-K). 1965.
fr. 680 (abonnement fr. 578)
- Bijdragen 43. Cahiers 43.
 E. Voordeckers, Drukkers en pers in het arrondissement Roeselare, (1847-1914). 1965.
- Mémoires I. Verhandelingen I
 R. Devleeshouwer, Les Belges et le danger de guerre (1910-1914). 1958. fr. 320 (abonnement fr. 272)
- Verhandelingen II. Mémoires II.
 D. De Weerd, De Gentse textielbewerders en arbeidersbeweging tussen 1866 en 1881. Bijdrage tot de sociale geschiedenis van Gent. 1959. fr. 280 (abonnement fr. 238)
- Mémoires III. Verhandelingen III.
 Colette Lebas, L'union des catholiques et des libéraux de 1839 à 1847. Étude sur les pouvoirs exécutif et législatif. 1960. fr. 380 (abonnement fr. 323)
- Verhandelingen IV. Mémoires IV.
 Romain Van Eenoo, Een bijdrage tot de geschiedenis der arbeidersbeweging te Brugge (1864-1914). 1959. fr. 400 (abonnement fr. 340)